

Takas, Saklama ve Operasyon İşlemleri

Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 1 Sınavı
Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 2 Sınavı
Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 3 Sınavı

Hazırlayanlar:
Sermaye Piyasası Kurulu, İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.,
Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. Uzmanları

Takas, Saklama ve Operasyon İşlemleri

Ders Kodu: 1012

- Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 1 Sınavı
- Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 2 Sınavı
- Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 3 Sınavı

30 Haziran 2025

Bu çalışma notu; Sermaye Piyasası Kurulu, İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. ve Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. uzmanları tarafından hazırlanmıştır.

Bu kitabın tüm yayın hakları Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu A.Ş.'ye aittir. Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu A.Ş.'nin izni olmadan hiçbir amaçla çoğaltılamaz, kopya edilemez, dijital ortama (bilgisayar, CD, vb) aktarılamaz.

SINAV ALT KONU BAŞLIKLARI
TAKAS, SAKLAMA VE OPERASYON İŞLEMLERİ

1. Takas, Saklama ve Operasyon İşlemlerine İlişkin Temel Kavramlar
2. Takas, Saklama ve Kaydileştirme Düzenlemeleri
 - 2.1. Merkezi Kayıt Kuruluşunun Kuruluş, Faaliyet, Çalışma ve Denetim Esasları Hakkında Yönetmelik
 - 2.2. Kaydileştirilen Sermaye Piyasası Araçlarına İlişkin Kayıtların Tutulmasının Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ II-13.1
 - 2.3. Merkezi Takas Kuruluşlarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Genel Yönetmelik (4, 5 ve 6'ncı Bölümler)
 - 2.4. İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi Merkezi Takas Yönetmeliği
 - 2.5. İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliği
 - 2.6. Portföy Saklama Hizmetine ve Bu Hizmette Bulunacak Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği III-56.1
3. Borsa İstanbul A.Ş.'de Payların Transfer, Takas ve Temerrüt İşlemleri
4. Borsa İstanbul A.Ş.'de Borçlanma Araçlarının Transfer, Takas ve Temerrüt İşlemleri
5. Türev Araçlarda Takas, Uzlaşma ve Fiziki Teslim
6. Takasbank Teminat Yönetimi

İÇİNDEKİLER

TAKAS, SAKLAMA VE OPERASYON İŞLEMLERİ.....	1
1. TAKAS VE SAKLAMAYA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR.....	1
2. TAKAS, SAKLAMA VE KAYDİLEŞTİRME DÜZENLEMELERİ	7
2.1. Merkezi Kayıt Kuruluşunun Kuruluş, Faaliyet, Çalışma ve Denetim Esasları Hakkında Yönetmelik.....	7
2.1.1. Kuruluş ve Faaliyet İlkeleri	7
2.1.2. MKK ve EKK Üyelerine İlişkin Esaslar.....	9
2.1.3. Mali Hükümler ve Sorumluluk	11
BÖLÜM SORULARI.....	12
2.2. Kaydileştirilen Sermaye Piyasası Araçlarına İlişkin Kayıtların Tutulmasının Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ.....	14
2.2.1. Kayıtların Tutulması, MKK Nezdinde Tutulacak Hesaplar ve Kaydileştirme	15
2.2.2. DİBS Dışındaki Sermaye Piyasası Araçları Üzerinde Gerçekleştirilecek İşlemler	18
2.2.3. DİBS İşlemleri ve EMKT ile MKK Sistemleri Arasında Kıymet Transferi	21
BÖLÜM SORULARI.....	23
2.3. Merkezi Takas ile Merkezi Karşı Taraf Uygulaması ve İlgili Düzenlemeler	26
2.3.1. SPK'n kapsamında "merkezî takas kuruluşları"	26
2.3.2. SPK'n kapsamında "merkezî karşı taraf"	26
2.3.3. İlgili Düzenlemeler.....	27
2.3.4. Takasbank'ın Takas Hizmeti Sunduğu ve MKT Olduğu Piyasalar.....	29
2.3.5. MTK ve MKT Üyeliğe İlişkin Esaslar	29
2.3.6. Takas Hizmeti Kapsamı ve Takas Esasları	32
2.3.7. Teminatlara İlişkin Esaslar.....	35
2.3.8. Garanti Fonuna İlişkin Esaslar.....	38
2.3.9. MKT rolü kapsamında Takasbank'ın diğer görev, yetki ve sorumlulukları.....	47
2.3.10. Mali ve Diğer Hükümler	48
BÖLÜM SORULARI.....	50
2.4. Portföy Saklama Hizmetine ve Bu Hizmette Bulunacak Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği ..	57
2.4.1. Portföy Saklama Hizmeti.....	57
2.4.2. Portföy Saklama Hizmetine İlişkin Esaslar.....	57
2.4.3. Portföy Saklayıcılarına İlişkin Esaslar	60
2.4.4. Portföy Saklayıcılarının Gözetim ve Denetim ile İç Denetim Sistemine İlişkin Esaslar ...	63
2.4.5. Diğer Hususlar.....	64
BÖLÜM SORULARI.....	65
3. BİAŞ PAY PİYASASI TAKAS, TEMERRÜT VE TRANSFER İŞLEMLERİ	69
3.1. Pay Piyasası Takas İşlemleri	69
3.1.1. Takas Prensipleri	69
3.1.2. Pay Piyasası Brüt Takas İşlemleri	70
3.1.3. Pay Piyasası Takas Süreci	70
3.1.4. Nakit Takası	71
3.1.5. Pay Piyasası Temerrüt İşlemleri.....	72
3.2. Pay Piyasası Risk ve Teminat Yönetimi	73
3.2.1. Risk Yönetimi Süreçleri	73
3.2.2. Risk limitleri	73
3.2.3. Başlangıç ve değişim teminatları	74
3.2.4. Teminatlandırma yöntemi	74
3.2.5. Gün içi teminat tamamlama çağrısı.....	75
3.2.6. Gün sonu teminat tamamlama çağrısı	75
3.2.7. Başlangıç teminatının hesaplanması.....	75
3.2.8. Değişim teminatı ve toplam teminat gereksiniminin hesaplanması	75
3.2.9. Değerleme katsayıları	76
3.2.10. Teminat kompozisyon limitleri	77
3.2.11. İşlem teminatlarının değerlerinin güncellenmesi.....	77
3.2.12. Teminat yatırma veya çekme işlemleri.....	79

3.2.13. Nakit teminat ve garanti fonu katkı paylarının nemalandırılması	79
3.2.14. Pay Piyasası Garanti Fonuna İlişkin Genel Esaslar	80
3.3. Payların Transfer İşlemleri.....	81
3.3.1. Serbest Virman.....	81
3.3.2. Şartlı Virman.....	81
BÖLÜM SORULARI.....	82
4. BORSA İSTANBUL A.Ş.'DE BORÇLANMA ARAÇLARININ TRANSFER, TAKAS VE TEMERRÜT İŞLEMLERİ	86
4.1. Kamu Borçlanma Araçları Kotasyon Yöntemi	86
4.2. Özel Sektör Tahvili, Finansman Bonoları ve Banka Bonoları Kotasyon Yöntemi.....	87
4.3. Borçlanma Araçları Takas ve Saklama İşlemlerinde Depo Hesapları	88
4.4. Borçlanma Araçları Piyasası Pazarları	88
4.4.1. Kesin Alım Satım Pazarı	88
4.4.2. Nitelikli Yatırımcıya İhraç Pazarı.....	89
4.4.3. Repo-Ters Repo Pazarı	89
4.4.4. Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı.....	90
4.4.5. Taahhütlü İşlemler Pazarı.....	90
4.4.6. Pay Senedi Repo Pazarı.....	90
4.4.7. Uluslararası Tahvil Pazarı	90
4.4.8. Gözaltı Pazarı	90
4.4.9. Borsa İstanbul Para Piyasası.....	90
4.4.10. Borsa İstanbul Swap Piyasası.....	91
4.5. Borçlanma Araçları Piyasası Takas Prensipleri	91
4.5.1. Netleştirme	91
4.5.2. Teslim karşılığı ödeme	92
4.5.3. Kaydi takas.....	92
4.6. Takas İşlemleri	92
4.6.1. Nakit Takası	93
4.6.2. Kıymet Takası İşlemleri.....	94
4.6.3. Borsa İstanbul Para Piyasası Genel Esasları ve Takas İşlemleri.....	96
4.7. Takas Kesinliği.....	97
4.8. Temerrüt İşlemleri.....	97
4.8.1. Temerrüt Cezaları	97
4.8.2. Temerrüt İadeleri	98
4.8.3. Borsa İstanbul Para Piyasası Temerrüt İşlemleri.....	98
4.9. Borçlanma Araçları Piyasası (BAP) Risk ve Teminat Yönetimi.....	100
4.9.1. Risk yönetimi	101
4.9.2. Risk Limitleri.....	101
4.9.3. Teminatlandırma (marjin).....	102
4.9.4. Nakit Akım Teminatlandırma Yöntemi.....	102
4.9.5. Gün İçi Teminat Tamamlama Çağrısı.....	103
4.9.6. Gün Sonu Teminat Tamamlama Çağrısı.....	104
4.9.7. Değerleme Katsayıları ve Teminat Kompozisyon Limitleri	104
4.9.8. İşlem Teminatlarının Değerlerinin Güncellenmesi.....	105
4.9.9. Teminat Yatırma veya Çekme İşlemleri	106
4.9.10. Nakit Teminat ve Garanti Fonu Katkı Paylarının Nemalandırılması	106
4.9.11. BAP Garanti Fonuna İlişkin Genel Esaslar.....	107
4.10. Borsa İstanbul Para Piyasasından Risk ve Teminat Yönetimi	108
4.10.1. Risk yönetimi	108
4.10.2. İşlem Öncesi Risk Yönetimi.....	108
4.10.3. Başlangıç Teminatı, İşlem Anı ve Sonrası Risk Yönetimi.....	108
4.10.4. Risk limitleri	109
4.10.5. BİAŞ Para Piyasası Teminatlara İlişkin Esaslar	109
4.10.6. Garanti Fonuna İlişkin Esaslar	110
4.10.7. Teminat Temerrüdüne İlişkin Esaslar	112

4.11. Borsa İstanbul SWAP Piyasası Genel Esasları ve Takas İşlemleri.....	112
4.11.1. Genel Esaslar.....	112
4.11.2. Takas İşlemleri.....	113
4.11.3. Risk Yönetimi ve Teminatlandırma Esasları.....	113
4.11.4. SWAP Garanti Fonuna İlişkin Esaslar.....	115
4.11.5. Temerrüt İşlemlerine İlişkin Esaslar.....	116
4.12. Kupon Ödemesi ve İtfa İşlemleri.....	118
4.13. Bildirimler.....	118
BÖLÜM SORULARI.....	121
5. TÜREV ARAÇLARDA TAKAS, UZLAŞMA VE FİZİKİ TESLİMAT	129
5.1. Takas İşlemleri.....	129
5.1.1. Takasbank'ın Sorumluluğu.....	129
5.1.2. Takasa İlişkin Genel Esaslar.....	129
5.1.3. Takas İşlemlerine İlişkin Süreler.....	130
5.1.4. Vade Sonu Uzlaştırma ve Fiziki Teslimat.....	131
5.2. Risk Yönetimi ve Teminatlandırma Esasları.....	132
5.2.1. Risk Yönetimi: Üç Katmanlı Risk Yönetimi.....	132
5.2.2. Pozisyon Limitleri.....	133
5.2.3. Pozisyon Limit Aşımaları.....	135
5.2.4. Risk Limitleri.....	135
5.2.5. Teminatlandırma Yöntemi.....	136
5.3. Kâr ve Zararın Hesaplanması.....	137
5.3.1. Kâr ve Zararın Hesaplara Yansıtılması.....	139
5.4. VİOP Teminatlara İlişkin Esaslar.....	139
5.4.1. VİOP İşlem Teminatı.....	139
5.4.2. Üyelik Teminatı.....	143
5.5. Garanti Fonuna İlişkin Genel Esaslar.....	143
5.5.1. Garanti Fonunun Büyüklüğü ve Üyelerce Yapılacak Katkı Payı Miktarı.....	143
5.5.2. Garanti Fonuna Katkı Payı Olarak Kabul Edilebilecek Kıymetler.....	145
5.5.3. Garanti Fonunun Kullanım Esasları.....	145
5.5.4. Garanti Fonu Katkı Payı Tamamlama Yükümlülüğü.....	146
5.5.5. Garanti Fonundaki Nakit Katkı Paylarının Nemalandırılması.....	146
5.6. Temerrüt Süreci.....	147
5.6.1. Fiziki Teslimatta Temerrüt.....	147
5.6.2. Temerrüt Yönetim Süreci.....	148
5.6.3. Temerrüt Cezası.....	150
5.7. Tezgah Üstü Türev İşlemler.....	151
5.7.1. Genel Esaslar.....	151
5.7.2. Takas İşlemleri.....	151
5.7.3. Risk Yönetimi ve Teminatlandırma Esasları.....	153
5.7.4. Garanti Fonuna İlişkin Esaslar.....	156
5.7.5. Temerrüt İşlemlerine İlişkin Esaslar.....	157
BÖLÜM SORULARI.....	158
6. İSTANBUL TAKAS VE SAKLAMA BANKASI A.Ş. TEMİNAT YÖNETİMİ.....	161
6.1. Teminat Yönetimi Teminat Tipleri.....	161
6.1.1. Üyelik Teminatı.....	161
6.1.2. İşlem Teminatı.....	162
6.2. Garanti Fonu.....	162
6.3. Teminata Kabul Edilen Varlıklar.....	163
6.3.1. VİOP'ta Teminata Kabul Edilen Varlıklar ve Kompozisyon Sınırları.....	165
6.3.2. Pay Piyasasında Teminata Kabul Edilen Varlıklar ve Kompozisyon Sınırları.....	165
6.3.3. BAP'ta Teminata Kabul Edilen Varlıklar ve Kompozisyon Sınırları.....	165
6.3.4. BİAŞ Para Piyasasında Teminata Kabul Edilen Varlıklar ve Kompozisyon Sınırları....	165
6.3.5. ÖPP'de Teminata Kabul Edilen Varlıklar ve Kompozisyon Sınırları.....	166
6.3.6. SWAP Piyasası'nda Teminata Kabul Edilen Varlıklar ve Kompozisyon Sınırları.....	166

6.3.7. Tezgah Üstü Türev Araçlar Piyasası'nda Teminata Kabul Edilen Varlıklar ve Kompozisyon Sınırları.....	166
6.4. Teminat Değerlemesi ve Değerleme Katsayılarının Belirlenmesi	166
6.5. Teminatlara Yönelik Genel Esaslar.....	168
6.6. İşlem Teminatlarına Yönelik İş Kuralları	169
BÖLÜM SORULARI.....	170
7. EK-1: BÖLÜM SONU SORULARININ CEVAPLARI	173

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: MKK Sermayesi ve Ortaklık Yapısı	7
Tablo 2: MKK Hizmet Sınıflarına Göre Komisyon Belirlenmesi.....	11
Tablo 3: Güncel Piyasa/Platform ve MKT Rolü	29
Tablo 4: Pay Piyasası Temerrüt Hesaplama Formülü	72
Tablo 5: Pay İlave İşlem Teminatı Hesabına Kabul Edilebilecek Varlıklar ve Grup Limitleri	74
Tablo 6: Pay Piyasasında İşlem Teminatına Kabul Edilen Varlıklara İlişkin Değerleme Süreçleri	78
Tablo 7: Pay Piyasasında İşlem Teminatı Yatırma/Çekme Saatleri.....	79
Tablo 8: Devlet İç Borçlanma Senetleri ISIN Örnekleri	87
Tablo 9: Özel Sektör Borçlanma Araçları ISIN Örnekleri	87
Tablo 10: Kesin Alım Satım Pazarı İşlem Örneği.....	89
Tablo 11: Ters Repo İşlem Örneği.....	90
Tablo 12: Borçlanma Araçları Temerrüt Faizi Hesaplama Unsurları	98
Tablo 13: İlave İşlem Teminatı Hesabına Kabul Edilebilecek Varlıklar ve Grup Limitleri	102
Tablo 14: Takasbank Tarafından Teminat Olarak Kabul Edilmekte Olan Varlıkların Değerlemesinde Kullanılabilecek Teorik Fiyatlama Formülleri ve Yöntemleri	105
Tablo 15: Teminat Bazında Yatırma ve Çekme Son Saatleri.....	106
Tablo 16: BİAŞ Para Piyasası Garanti Fonu Risk Değerine ait Dilimler ve Karşılık Gelen Katkı Payı	110
Tablo 17: Takas İşlem Saatleri.....	113
Tablo 18: VİOP Takas İşlemleri Normal İşlem Gününe İlişkin İşlem Saatleri.....	130
Tablo 19: VİOP Takas İşlemleri Yarım İşlem Gününe İlişkin İşlem Saatleri.....	131
Tablo 20: Sicil Bazında Pozisyon Limiti Uygulaması	134
Tablo 21: VİOP İlave İşlem Teminatı Hesabına Kabul Edilebilecek Varlıklar ve Grup Limitleri	136
Tablo 22: VİOP İşlem Teminatlarının Değerlerinin Güncellenmesi.....	140
Tablo 23: Muhabir Banka Bilgileri	141
Tablo 24: OTC Takas İşlemleri Tam İşlem Gününe İlişkin İşlem Saatleri.....	152
Tablo 25: OTC Takas İşlemleri Yarım İşlem Gününe İlişkin İşlem Saatleri	153
Tablo 26: OTC Teminat ve garanti fonu katkı payı olarak kabul edilen varlıkların değerlerinin güncellenmesi.....	155
Tablo 27: MKT Hizmeti Sunulan Piyasalarda Asgari Garanti Fonu Katkı Payı Tutarı.....	163
Tablo 28: MKT Hizmeti Sunulan Piyasalarda İşlem Teminatı ve Garanti Fonu Katkı Payı Olarak Kabul Edilen Varlıklar	163
Tablo 29: Teminat Değerleme Katsayıları	167

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: MKK Ortaklık Yapısı	7
Şekil 2: MKK Üyeleri	9
Şekil 3: Kaydileşmiş Olan Sermaye Piyasası Araçları	14
Şekil 4: MKK Üye Hesapları	15
Şekil 5: Kaydi Sistem ve Hesap Açma Süreci	16
Şekil 6: MKK Nezdinde Üye-Yatırımcı Hesap İlişkisi	18
Şekil 7: Pay Piyasası Takas Süreci	19
Şekil 8: EMKT ve MKS Entegre Hesap Yapısı	22
Şekil 9: Genel Yönetmelik, Takasbank MTK Yönetmeliği ve Takasbank MKT Yönetmeliği	28
Şekil 10: MTK Üyelik Şeması	30
Şekil 11: MKT Üyelik Türleri	31
Şekil 12: Takas Sistemi Unsurları	33
Şekil 13: MTK Üyelik ve İşlem Teminatına Konu Varlıklar	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 14: MTK Uygulmasına Garanti Fonu Katkı Payı	39
Şekil 15: MKT Uygulmasına Garanti Fonu Katkı Payı	40
Şekil 16: MTK Nezdinde Temerrüt Halinin Sonlandırılması	41
Şekil 17: MKT Uygulması: Sözleşme Yenileme Yönetimi	44
Şekil 18: MKT Uygulması: Açık Teklif Yönetimi	44
Şekil 19: MKT Tahsis ve Taahhüt Sermaye Hesaplama Süreci	46
Şekil 20: Portföy Saklama Hizmeti Tebliğ Kapsamı	57
Şekil 21: Portföy Saklama Hizmeti Kapsamı	58
Şekil 22: Takas Prensipleri	69
Şekil 23: Pay Piyasası Takas Süreci	71
Şekil 24: Borçlanma Araçları Piyasası Pazarları	88
Şekil 25: Borçlanma Araçları Takas Borcu Kapama	93
Şekil 26: BIST Para Piyasası Takas ve Temerrüt Süreci	100
Şekil 27: Merkezi Karşı Taraf Tarafından Temin Edilen Teminat Tipleri	161

BİLGİ KUTULARI LİSTESİ

Bilgi Kutusu 1: Kaydi Sisteme Geçiş ve Kaydi Sistem Hukuku	22
Bilgi Kutusu 2: Pay ve Borçlanma Araçları Takas Karşılaştırma Tablosu (Genel Hususlar).....	119
Bilgi Kutusu 3: Pay ve Borçlanma Araçları Takas Karşılaştırma Tablosu (Temerrüte İlişkin Hususlar) .	120

TAKAS, SAKLAMA VE OPERASYON İŞLEMLERİ

1. TAKAS VE SAKLAMAYA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

Açık pozisyon	Borsa İstanbul <i>Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası</i> ve <i>tezgahüstü vadeli işlem</i> piyasalarında; işlem, nakdi uzlaşma veya fiziki teslimat ile kapatılmamış kısa ve uzun pozisyonları, <i>Ödünç Pay Piyasası</i> 'nda ise; halihazırda vadesi gelmemiş menkul kıymet ödünç işlemleridir.
Açık teklif yöntemi	Takasbank'ın bir işlemin eşleştiği anda piyasa katılımcıları arasına girerek alıcıya karşı satıcı ve satıcıya karşı ise alıcı konumuna geçmesidir.
Başlangıç teminatı	Gelecekte herhangi bir temerrüt durumunun ortaya çıktığı hallerde, temerrüdün ortaya çıktığı tarihten pozisyonların kapatılmasına kadarki süre içinde maruz kalınabilecek risklerin karşılanabilmesini teminen başlangıçta talep edilen teminattır.
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu.
BDDK mevzuatına göre belirlenen sermaye	19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanununa ilişkin mevzuat uyarınca bankalar tarafından sermaye yeterliliği standart oranının tutturulması için bulundurulması gereken sermaye tutarına, Takasbank'ın içsel sermaye yeterliliği değerlendirme sürecinin BDDK tarafından gözden geçirilmesi sonucunda Takasbank'tan talep edilen ilave sermaye tutarının eklenmesi suretiyle bulunan tutardır.
BISTECH	Borsa İstanbul A.Ş.'de işlem yapılan piyasalara ilişkin olarak ilgili Piyasa düzenlemesine göre işlem öncesi, işlem anı ve işlem sonrası yazılımlarının yer aldığı uygulamaların tümü.
BISTECH Marjin Yöntemi	BISTECH üzerinde, portföy bazlı risk yönetim algoritması aracılığı ile bulunması gereken teminat tutarı hesaplama yöntemi.
Borçlanma araçları	İhraççıların ilgili mevzuat hükümleri çerçevesinde borçlu sıfatıyla düzenleyerek ihraç ettikleri tahviller, paya dönüştürülebilir tahviller, değiştirilebilir tahviller, bonolar ¹ , kıymetli maden bonoları, sukuk ve niteliği itibarı ile borçlanma aracı olduğu SPK tarafından kabul edilen sermaye piyasası araçlarıdır.
Borsa	Anonim şirket şeklinde kurulan, sermaye piyasası araçları, kambiyo ve kıymetli madenler ile kıymetli taşların ve SPK tarafından uygun görülen diğer sözleşmelerin, belgelerin ve kıymetlerin serbest rekabet şartları altında kolay ve güvenli bir şekilde alınıp satılabilmesini sağlamak ve oluşan fiyatları tespit ve ilân etmek üzere kendisi veya piyasa işleticisi tarafından işletilen ve/veya yönetilen, alım-satım emirlerini sonuçlandıracak şekilde bir araya getiren veya bu emirlerin bir araya gelmesini kolaylaştıran, Kanuna uygun olarak yetkilendirilen ve düzenli faaliyet gösteren sistemler ve pazar yerleridir.
Brüt teminatlandırma	MKT üyelerinin, müşteri pozisyonları için müşterileri adına yatırımları gereken teminat tutarının, müşteri pozisyonlarının birbirleriyle netleştirilmeksizin her bir müşteri için ayrı ayrı hesaplanan teminat yükümlülüklerinin toplamı kadar olmasıdır.

¹ 18/2/2017 tarihli ve 29983 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan *Borçlanma Araçları Tebliği (II-31.1)*'nde *Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ* ile "Borçlanma araçları" tanımındaki "bono" ifadesi, "finansman bonosu" olarak değiştirilmiştir.

Çoklu pozisyon hesabı	Takasbank nezdinde MKT üyeleri adına açılan, üyelerin kendi portföylerine veya müşterilerine ait pozisyonlarının toplu olarak izlendiği ancak her hâlükârda MKT üyesinin kendisine ait pozisyonlarla müşterilerine ait pozisyonların ayrıştırıldığı hesaplardır.
Değişim teminatı	Mevcut pozisyonların piyasa fiyatları ile değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkan farklar neticesinde ihtiyaç duyulan teminatlardır.
DİBS	Devlet iç borçlanma senetleri
EFT	Elektronik Fon Transfer Sistemi
Elektronik Kayıt Kuruluşu (EKK)	Yönetmelik hükümleri çerçevesinde elektronik ürün senetlerinin Sistem üzerinden oluşturulmasını sağlamak, bu senetlere bağlı tüm hak ve yükümlülükler ile işlemleri ilgili taraflar itibarıyla kayden izlemek amacıyla Bakanlıktan lisans almış anonim şirket
EKK Üyeliği	5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu ve bu kanuna istinaden çıkarılan Elektronik Ürün Senedi Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde, lisanslı depo işletmeleri ve yetkili sınıflandırıcıların, Merkezi Kaydi Sisteme tanımlanmasını, erişimini ve sistemin kullanımını içeren üyeliği ifade eder.
Elektronik Ürün Senedi Yönetmeliği	12/11/2011 tarihli ve 28110 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan ve 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu ve bu kanuna istinaden çıkarılan yönetmeliği
ELÜS	Elektronik Ürün Senedi
Emir öncesi risk yönetimi	Borsa’nın emir sistemine gönderilen emirlerin eşleşmeden önce, emrin gerçekleşmesi durumunda portföyün yeni emirle birlikte maruz kalacağı olası riskin ölçülmesi ve buna göre emrin kabul edilip edilmemesi sürecidir.
EMKT	Elektronik Menkul Kıymet Transfer Sistemi
Garanti fonu	Merkezi karşı taraf hizmeti verilen piyasa veya sermaye piyasası araçları ile ilgili takas yükümlülüklerinin yerine getirilmemesi durumunda kullanılmak amacıyla Takasbank nezdinde tutulan, teminatlar dışında kalan ve MKT üyelerinin katkı paylarıyla oluşturulan fondur/fonlardır.
Genel Yönetmelik	30/5/2013 tarihli ve 28662 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan ve merkezi takas kuruluşlarına ve merkezi karşı taraf uygulamasına ilişkin esasların belirlendiği “Merkezi Takas Kuruluşlarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Genel Yönetmeliği”
Geriye dönük test	Risk ölçüm modellerinin performansını ölçmeye yönelik örneklem içi veya örneklem dışı testlerdir.
İşlem teminatı	Piyasa’da vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinin alımı ya da satımı amacıyla, Takasbank’ta açılan saklama ya da işlem ve saklama hesaplarına yatırılan teminatlardır. Başlangıç ve değişim teminatlarından oluşur.
İşlemci kuruluş	Takasbank’ın MKT olduğu piyasa veya sermaye piyasası araçlarında işlem yapan ancak söz konusu işlemlere ilişkin yükümlülüklerin tasfiyesini bir genel MKT üyesi aracılığı ile gerçekleştiren kuruluşlardır.
Kanun	10/2/2005 tarihli ve 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu
Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP)	Mevzuat uyarınca kamuya açıklanması gerekli olan bilgilerin elektronik imzalı olarak iletilmesi ve kamuya duyurulduğu elektronik sistemdir.

Karşı taraf kredi riski	İki tarafa da yükümlülük getiren bir işlemin muhatabı olan karşı tarafın, bu işlemin nakit akışında yer alan son ödemeden önce temerrüde düşme riskidir.
Karşılanmış riskler (covered risk)	Takasbank'ın verdiği merkezi karşı taraf hizmeti nedeniyle maruz kaldığı, ancak teminatlar, garanti fonu ve Takasbank sermayesinden tahsis edilen bölüm ile korunan risklerdir.
Kısa pozisyon	Sahibine, vadeli işlem sözleşmelerine ilişkin işlemlerde, sözleşmenin vadesi geldiğinde dayanak varlığı sözleşmede belirtilen fiyattan ve belirtilen miktarda satmak ya da nakdi uzlaşmayı sağlamak, alım opsiyonuna ilişkin işlemlerde sözleşmenin vadesinde veya vadeye kadar olan süre içinde dayanak varlığı, sözleşmede belirtilen fiyattan ve belirtilen miktarda satmak ya da nakdi uzlaşmayı sağlamak, satım opsiyonuna ilişkin işlemlerde ise sözleşmenin vadesinde veya vadeye kadar olan süre içinde dayanak varlığı, sözleşmede belirtilen fiyattan ve belirtilen miktarda satın almak ya da nakdi uzlaşmayı sağlamak yükümlülüğü veren pozisyonudur.
Lisanslı depo işletmesi veya lisanslı depo işleticisi	Tarım ürünlerinin depolanmasıyla iştigal eden ve Kanun kapsamında geçerli bir lisans belgesine sahip anonim şirket
Kollektif yatırım kuruluşları	Yatırım fonları ve yatırım ortaklıklarıdır.
Likidite riski	Piyasalarda derinliğin olmaması veya aşırı dalgalanma nedeniyle finansal kurumun herhangi bir pozisyonunu, piyasa fiyatlarından kapatamaması veya dengeleyememesi sonucu maruz kalabileceği zarar olasılığını ifade etmektedir.
Merkezi karşı taraf hizmeti	Takasbank'ın, Kurul tarafından uygun görülen piyasa veya sermaye piyasası araçları bazında açık teklif, sözleşme yenileme veya hukuken bağlayıcılığı olan başka bir yöntemle alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı da alıcı rolünü üstlenerek takasın tamamlanmasını taahhüt ettiği faaliyettir.
MKK	Merkezi Kayıt Kuruluşu Anonim Şirketi
MKK Üyeliği	MKK Yönetmeliğinde belirtilen koşulları sağlayan kuruluşların Merkezi Kaydi Sisteme tanımlanmasını, erişimini ve sistemin kullanımını içeren üyeliği ifade eder.
Merkezi Kaydi Sistem	Kaydi sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin haklarla ilgili kayıtların tutulduğu, işletimi MKK tarafından yürütülen elektronik ortamı ifade eder.
MKK Yönetmeliği	Merkezi Kayıt Kuruluşu Anonim Şirketi'nin kuruluş, faaliyet ilke ve esasları ile gelirleri ve kar payı dağıtım esaslarını belirleyen ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 81 inci maddesine dayanılarak hazırlanmış olan Yönetmeliktir.
MKT	Merkezi karşı taraf
MKT üyesi	MKT hizmeti verilen piyasa veya sermaye piyasası araçlarında gerçekleşen işlemlerden kaynaklanan hak ve yükümlülükler ve bu hak ve yükümlülüklerin tasfiyesine taraf olması Takasbank tarafından uygun görülen kuruluşlardır.

Mudi	Depolama hizmetleri için ürününü lisanslı depo işletmesine teslim eden veya lisanslı depo işletmesince düzenlenen elektronik ürün senedini mevzuata uygun olarak elinde bulunduran gerçek veya tüzel kişi
Net teminatlandırma	MKT üyelerinin müşteri pozisyonları için müşterileri adına yatırımları gereken teminat tutarının, müşterilere ait pozisyonların birbiriyle netleştirilmesi sonrasında hesaplanan teminat yükümlülüğü kadar olmasıdır.
Ödünç Pay Piyasası (ÖPP)	Takasbank tarafından belirlenen tür, miktar ve dönemlerde teminat göstererek ödünce konu kıymet ödünç almak veya vermek isteyen aracı kurum ve bankalar ile bunların müşterilerinin talepleri ile tekliflerinin karşılaşmasını sağlayan, Takasbank tarafından kurulan ve işletilen piyasadır.
Opsiyon Sözleşmesi	Belirli bir vade ya da vadeye kadar, önceden belirlenen fiyat, miktar ve nitelikteki ekonomik veya finansal göstergeyi, sermaye piyasası aracını, malı, kıymetli madeni ya da döviz alma veya satma hakkı sağlayan sözleşmelerdir.
ÖSBA	Özel sektör borçlanma araçları
Piyasa	Borsalar, teşkilatlanmış pazar yerleri ile Genel Yönetmelik uyarınca Takasbank'ın takas hizmeti sunmak üzere SPK tarafından yetkilendirildiği piyasa ve pazar yerleridir (Ödünç Pay Senedi Piyasası, Takasbank Para Piyasası).
Piyasa işleticisi	SPKn'nda tanımlanan piyasa işleticileri ile Genel Yönetmelik uyarınca Takasbank'ın takas hizmeti sunmak üzere SPK tarafından yetkilendirildiği piyasa ve pazar yerlerini yöneten ve/veya işleten kuruluşlardır.
Piyasa riski	Piyasa fiyatlarının seviyesindeki değişimlerden veya oynaklıklarından kaynaklanan risklerdir. Piyasa riski; hisse senedi fiyat riski, kur riski, faiz oranı riski ve emtia riski gibi unsurlardan oluşmaktadır. Ayrıca, piyasa riski hesaplanırken hisse riskine ilişkin spesifik riski de hesaba katmak gerekmektedir.
Piyasa üyesi	Takasbank'ın takas hizmeti sunduğu piyasa ve diğer pazar yerlerinde işlem yapma yetkisi olan, ancak Takasbank'a takas üyesi olmayan kuruluşlardır.
Piyasa yönergeleri	Sermaye Piyasası Kurulu tarafından onaylanan "İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.'nin Merkezi Karşı Taraf Hizmeti Sunduğu Piyasalara İlişkin Takas Hizmetleri Yönergesi" ile "İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.'nin Merkezi Karşı Taraf Hizmeti Sunduğu Piyasalara İlişkin Teminat, Risk ve Temerrüt Yönetimi Yönergesidir"
Piyasa yöneticisi	Borsayı veya borsanın piyasalarını işleten anonim ortaklıklarla diğer pazar yerleri, yurtdışında faaliyet gösteren borsa ve teşkilatlanmış pazar yerlerini ve tezgâh üstü piyasaları yöneten ve/veya işleten kuruluşlardır.
Portföy bazlı teminatlandırma	Takasbank tarafından MKT üyelerinden alınacak teminat tutarlarının aynı hesaptaki varlıklar arasındaki korelasyonların risk azaltıcı etkileri dikkate alınmak suretiyle hesaplanmasıdır.
Prosedür	Merkezi Takas Yönetmeliği ve piyasa yönergelerinde belirlenen kural ve esaslar çerçevesinde işleyiş ve uygulamalara ilişkin usulleri içeren ve Takasbank Genel Müdürü tarafından onaylanan uygulama prosedürleridir.
Riske maruz değer (RMD)	Elde tutulan bir portföy ya da varlık değerinin, faiz oranlarında, döviz kurlarında, emtia ve pay fiyatlarındaki dalgalanmalar nedeniyle meydana gelebilecek değişiklikler sonucunda maruz kalabileceği en yüksek zararı,

	belli bir dönem dahilinde ve belli bir olasılık seviyesinde ifade eden ve genel kabul görmüş sayısal yöntemlerle tahmin edilen değeridir.
Sermaye piyasası araçları	Menkul kıymetler ve türev araçlar ile yatırım sözleşmeleri de dâhil olmak üzere Kurulca bu kapsamda olduğu belirlenen diğer sermaye piyasası araçlarıdır.
Sözleşme yenileme yöntemi	MKT hizmeti verilen piyasa veya sermaye piyasası araçlarında gerçekleşen işlemlerde piyasa yönergelerinde belirlenen esaslar çerçevesinde ve her hâlükârda takas tamamlanmadan önce, taraflar arasında yapılmış sözleşmenin iptal edilerek Takasbank'ın taraflarla ayrı ayrı sözleşme yapmasıdır.
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
SPKn	6/12/2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu
Stres testi	Merkezi karşı taraf riskleri için kullanılabilecek finansal kaynakların, <i>aşırı, ancak imkansız olmayan piyasa koşullarında oluşacak riskleri karşılama düzeyinin ölçülmesini</i> teminen, stres altındaki piyasa koşullarını yansıtan parametreler, varsayımlar ve senaryoların teminatlandırmada kullanılan modellere uygulanmasıdır.
Takas	Piyasada gerçekleşen işlemlerle ilgili olarak ortaya çıkan yükümlülüklerin, Takasbank tarafından belirlenen süre ve şartlarda, üyeler tarafından yerine getirilmesi suretiyle taraflar arasında nakit ve/veya varlıkların transferini sağlayan süreçlerin tamamıdır.
Takasbank	İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi.
Takasbank MKT Yönetmeliği	Takasbank'ın merkezi takas kuruluşu olarak verdiği takas hizmetine ilişkin üyelik, teminat, takas, temerrüt, disiplin, gelir ve diğer konulara ilişkin usul ve esasları belirleyen ve 14.08.2013 tarih ve 28735 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan <i>İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliği</i>
Takasbank MTK Yönetmeliği	Takasbank'ın, merkezi takas kuruluşu olarak Sermaye Piyasası Kurulu tarafından uygun görülen piyasalarda vereceği takas hizmetine ilişkin usul ve esaslarının Genel Yönetmelik'te belirlenen esaslar çerçevesinde düzenlemesini sağlamak amacıyla hazırlanan ve Takasbank'ın merkezi takas kuruluşu olarak verdiği takas hizmetiyle ilgili olarak üyelik, teminat, takas, temerrüt, disiplin, gelir ve diğer konulara ilişkin usul ve esasları belirleyen ve 18/7/2013 tarihli ve 28711 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan <i>İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi Merkezi Takas Yönetmeliği</i>
Tarihsel benzetim yaklaşımı	Geçmiş belli bir dönemdeki tarihi piyasa koşullarını cari piyasa portföyüne tatbik etmenin sonucunda doğacak değer kaybı veya kazancını analiz eden yaklaşımdır.
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Anonim Şirketi
Tekil pozisyon hesabı	Takasbank nezdinde MKT üyeleri adına açılan hesapların alt hesabı olarak üyelerin tek bir müşterisine veya üyelerin kendi portföylerine ait pozisyonların izlendiği hesaplardır.
Teminat değerlendirme katsayısı	Teminata kabul edilen varlıklara uygulanan ve ilgili varlıkların likide edilmesine, ihtiyaç duyulması durumunda bu varlıkların piyasa değerlerinde yaşanabilecek düşüşü yansıtan katsayıdır.

Teminat hesapları	Takasbank nezdinde MKT üyeleri adına açılan, üyelerin kendi portföylerine veya müşterilerine ait pozisyonlarına ilişkin teminatların izlendiği hesaplardır.
Teşkilatlanmış diğer pazar yerleri	Borsalar dışında sermaye piyasası araçlarının alıcı ve satıcılarını bir araya getiren, alım ve satımına aracılık eden, bunlar için sistemler ve platformlar oluşturan ve bunları işleten alternatif işlem sistemleri, çok taraflı işlem platformları ve teşkilatlanmış diğer piyasalardır.
TETS	Takasbank Elektronik Transfer Sistemi
TIC	Bankaların TCMB nezdindeki nakit hesaplarıdır.
Uzun pozisyon	Sahibine, vadeli işlem sözleşmelerine ilişkin işlemlerde, sözleşmenin vadesi geldiğinde dayanak varlığı sözleşmede belirtilen fiyattan ve belirtilen miktarda satın almak ya da nakdi uzlaşmayı sağlamak yükümlülüğü, alım opsiyonuna ilişkin sözleşmelerde, sözleşmenin vadesinde veya vadeye kadar olan süre içinde dayanak varlığı, sözleşmede belirtilen fiyattan ve belirtilen miktarda satın almak ya da nakdi uzlaşmada bulunmak hakkı, satım opsiyonuna ilişkin işlemlerde sözleşmenin vadesinde veya vadeye kadar olan süre içinde dayanak varlığı, sözleşmede belirtilen fiyattan ve belirtilen miktarda satmak ya da nakdi uzlaşmada bulunmak hakkı veren pozisyonudur.
Üye	Takasbank tarafından verilen takas hizmetlerine taraf olmalarına izin verilenlerdir.
Vadeli işlem sözleşmesi	Belirli bir vadede, önceden belirlenen fiyat, miktar ve nitelikteki malı, kıymetli madeni, ekonomik ve finansal göstergesi, sermaye piyasası aracını ya da döviz alması ya da satması yükümlülüğü veren sözleşmeleridir.
Volatilité	Finansal varlıkların fiyatlarında veya risk faktörlerinin seviyesinde belli bir zaman aralığında kaydedilen değişimdir.
YMSK	Yabancı Merkezi Saklama Kuruluşları
YTM	Yatırımcı Tazmin Merkezi
Yatırım kuruluşu	Kurul'dan yatırım hizmet ve faaliyetlerinde bulunmak üzere izin almış aracı kurumlar ile yatırım hizmeti ve faaliyetinde bulunmak üzere kuruluş ve faaliyet esasları Kurulca belirlenen diğer sermaye piyasası kurumları ve bankalardır.
Yetkili Sınıflandırıcı	Kanun kapsamında lisans almış olan ve tarım ürünlerini analiz eden, ürünün nitelik ve özelliklerini belirleyen, standartlara uygun olarak sınıflandıran ve bu durumu belgelendiren laboratuvarları işleten gerçek ve tüzel kişileri,

2. TAKAS, SAKLAMA VE KAYDİLEŞTİRME DÜZENLEMELERİ²

2.1. Merkezi Kayıt Kuruluşunun Kuruluş, Faaliyet, Çalışma ve Denetim Esasları Hakkında Yönetmelik

MKK, SPKn’nda sermaye piyasası araçlarının kaydileştirilmesine ilişkin işlemleri gerçekleştirmek, bunlara bağlı hakları, elektronik ortamda, üyeler ve hak sahipleri itibarıyla kayden izlemek ve bu araçların merkezî saklamasını yapmak üzere kurulmuş, özel hukuk tüzel kişiliğini haiz anonim şirket olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede, MKK’nın kuruluş, faaliyet, üyelik, çalışma ve denetim esasları, gelirleri ve kâr payı dağıtım esasları “Merkezi Kayıt Kuruluşunun Kuruluş, Faaliyet, Çalışma ve Denetim Esasları Hakkında Yönetmelik” (MKK Yönetmeliği) ile düzenlenmiştir.

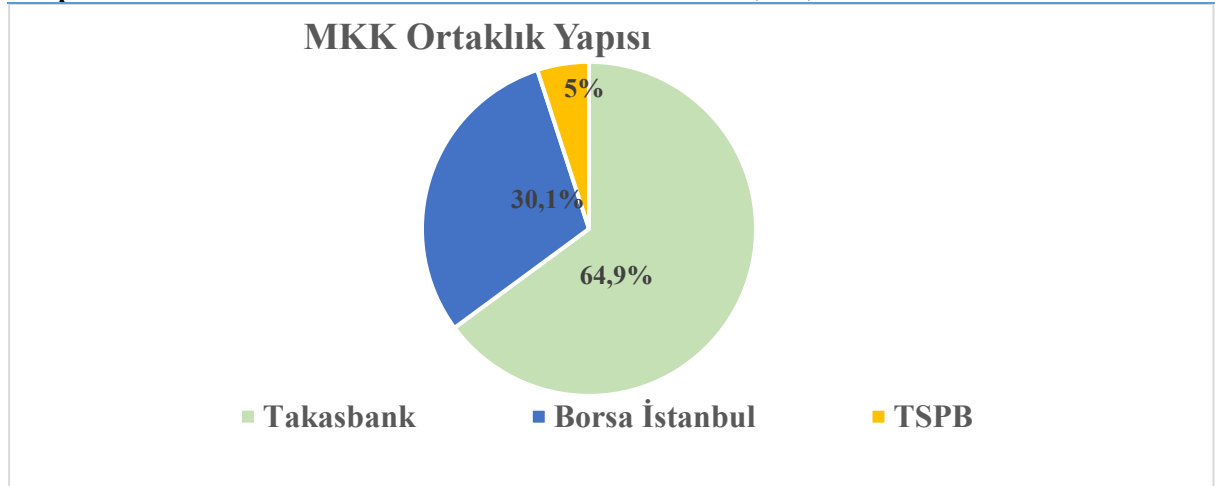
2.1.1. Kuruluş ve Faaliyet İlkeleri

2.1.1.1. Pay sahipliği ve esas sözleşme

MKK Yönetmeliği’nde MKK’ya, Borsa İstanbul Anonim Şirketi, SPKn’na göre kurulan ve faaliyet izni verilen diğer borsalar, Takasbank, Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği’nin kurucu ortak olabileceği düzenlenmiştir. Sermayesi 100 milyon TL olan MKK’nın sermayesini temsil eden paylar A ve B grubuna bölünmüştür. MKK’daki ortak gruplarının dağılımı ve her bir ortağın sermayedeki katılım tutarı Tablo 1’de, MKK’nın 31/12/2016 itibarıyla ortaklık yapısı Şekil 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: MKK Sermayesi ve Ortaklık Yapısı

Ortak	Grubu	Pay Tutar (TL)	Pay Oran
Takasbank	A	64,900,000	64,9%
Borsa İstanbul	A	30,100,000	30,1%
TSPB	B	5,000,000	5%
Toplam		100,000,000	100%

Şekil 1: MKK Ortaklık Yapısı

MKK’nın esas sözleşmesi SPK tarafından onaylanır ve pay sahiplerinin sahip olabileceği azami pay oranı esas sözleşmede gösterilir. Güncel esas sözleşmeye göre; MKK sermayesindeki Borsa İstanbul’un payı %50’yi, Takasbank’ın payı %75’i, TSPB’nin payı %10’u, diğer ortakların her birinin payı %5’i geçemez³. SPK, MKK esas sözleşmesinde yer alan kâr payı dağıtım oranlarına ve pay sahiplerine esas sözleşme ile tanınan imtiyazlara sınırlama getirebilir.

² “Takas, Saklama ve Kaydileştirme Düzenlemeleri” bölümünde yer alan içerik temel olarak ilgili düzenlemede öne çıkan ve metni hazırlayan uzman personel tarafından diğer hususlara kıyasla daha önemli görülen alanları içermektedir. Dolayısıyla, söz konusu düzenlemede yer alan hususların tamamı burada anlatılan içerik içerisinde yer almamaktadır.

³ [MKK Esas Sözleşmesi, madde 7-2]

2.1.1.2. MKK'nın görev ve yetkileri

Yönetmelik çerçevesinde belirlenen MKK'nın temel görevleri şunlardır:

- ✓ Sermaye piyasası araçlarının kaydileştirilmesine ilişkin işlemleri gerçekleştirmek, kaydileştirilen bu araçları ve bunlara bağlı hakları, elektronik ortamda, üyeler ve hak sahipleri itibarıyla kayden izlemek, merkezi saklamasını yapmak ve bunlara ilişkin hakların kullanımı hizmetini vermek.
- ✓ Kayıtların üyeler itibarıyla tutarlılığını izlemek, tutarsızlık ve kaydi sisteme ilişkin düzenlemelere aykırılık tespiti halinde üyeler nezdinde gerekli düzeltmelerin yapılmasını istemek ve durumu derhal SPK'ya bildirmek, sistemin güvenli çalışmasını sağlayacak önlemler almak ve uygulamak.
- ✓ Kayıtların ilgili mevzuatta öngörülen çerçevede gizliliğini sağlamak.
- ✓ Kaydileştirilen sermaye piyasası araçlarının teslim alınması ve imhasını SPK tarafından belirlenecek esaslar çerçevesinde yerine getirmek.
- ✓ TTK ve ilgili diğer mevzuatta yer alan kurumsal yönetim ilkelerine şirketlerin uyumunu sağlamaya yönelik olarak şirketler ile ortaklarının ve yatırımcılarının iletişiminin sağlanabileceği elektronik bir platform oluşturmak.
- ✓ Sermaye piyasalarına ilişkin verilerin tek bir noktada toplanmasını sağlamaya yönelik elektronik bir veri bankası oluşturmak ve SPK tarafından belirlenecek esaslar çerçevesinde verilerin kullanımını sağlamak.
- ✓ Lisanslı depolar tarafından düzenlenen ürün senetlerinin kaydileştirilmesine, bunların ve bunlara bağlı hakların elektronik ortamda kayden izlenmesine ilişkin işlemleri yürütmek ve bunlara ilişkin platform oluşturmak.
- ✓ Payları kayden izlenen anonim ortaklık genel kurullarına elektronik ortamda katılım için gerekli teknolojik altyapıyı sağlamak.
- ✓ Sermaye piyasasında gerçekleştirilen işlemlere ilişkin bilgilerin, işlemleri gerçekleştirenler tarafından bildiriminin yapılabileceği elektronik platform oluşturmak,
- ✓ MKK üyeleri veya üyelerle MKK arasında sistemin işleyişine ilişkin olarak çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümünde tarafların 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu çerçevesinde tahkim sistemini kullanabilmelerine yardımcı olmak.
- ✓ Yurt dışında yerleşik hak sahipleri adına yatırım kuruluşlarında hesap açılması için gerekli dokümanların, ilgililerinden elektronik ortamda temin edilebileceği ve hesap açılacak yatırım kuruluşları ile paylaşılabilmesi merkezi doküman yönetim sistemi işlemlerini yürütmek,
- ✓ Kitle Fonlaması Tebliğ hükümleri kapsamında kitle fonlaması sistemine üye platformlar ile kurulan entegrasyonlar üzerinden servis sağlamak,
- ✓ “7262 sayılı Kitle İmha Silahlarının Yayılmasının Finansmanının Önlenmesine İlişkin Kanun ile 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun” (TTK) 486 ve 489 uncu maddelerine eklenen 30 ve 31. maddeleri uyarınca, 1 Nisan 2021 tarihi itibarıyla; 6/12/2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 13 üncü maddesi uyarınca, payları kayden izlenen şirketler dışında kalan anonim şirketlerin hamiline yazılı pay sahipleri ile sahip oldukları paya ilişkin bilgilerin elektronik ortamda kayden izlenmesine ilişkin işlemleri yürütmek
- ✓ Kurul tarafından sermaye piyasası mevzuatı çerçevesinde verilen diğer görevleri ve düzenlemelerin gerektirdiği işlemleri yapmak.

2.1.1.3. Faaliyet şartları

MKK'nın SPK tarafından yapılan düzenlemelere uygun olarak;

- i. Muhasebe, kayıt, bilgi ve belge sistemi ile düzenli iş akışı ve haberleşmeyi sağlayacak yeterli bir organizasyona sahip olması,

ii. Teknik donanımı sağlaması, iç kontrol, iç denetim ve gözetim ile risk yönetimi birim ve sistemlerini oluşturarak işler halde tutması,

iii. MKK'nın bünyesinde bulunacak önemli varlıkların korunmasına ilişkin gerekli güvenlik önlemlerini almış olması,

iv. İşlemlerin etkin, güvenilir ve kesintisiz bir şekilde yerine getirmek amacıyla gerekli bilgi işlem sistemlerini ve teknolojik altyapıyı kurması,

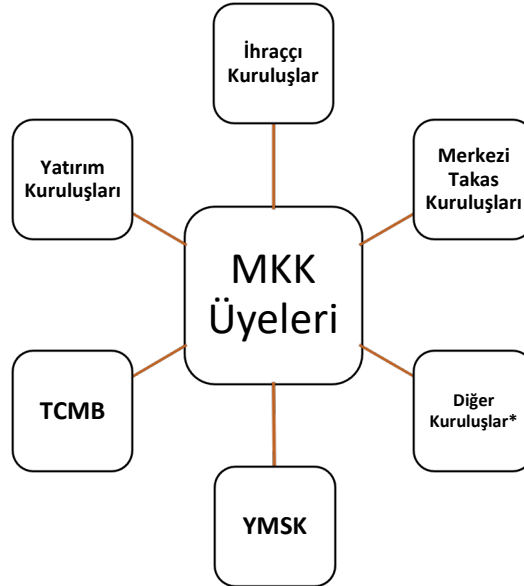
v. Bilgilerin tutarlılığını, güvenilirliğini, bütünlüğünü ve bilgilerin zamanında elde edilebilirliğini sağlamak amacıyla gerekli sistemsel ve yönetsel önlemleri alması, kontrolleri tesis ve takip etmek üzere ilgili düzenlemeleri yapması gereklidir.

2.1.2. MKK ve EKK Üyelerine İlişkin Esaslar

2.1.2.1. MKK ve EKK Üyeleri ve Üyelik Şartları

2.1.2.2. MKK ve EKK Üyeliği

MKK Yönetmeliği uyarınca, MKK'ya üye olması gereken kuruluşlar aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

Şekil 2: MKK Üyeleri

* Diğer Kuruluşlar: MKK tarafından önerilen ve Kurulca kabul edilen diğer kuruluşları ifade eder.

EKK Yönetmeliği uyarınca, EKK'ya üye olması gereken kuruluşlar; lisanslı depo işletmeleri, yetkili sınıflandırıcılar, mudi hesabının bulunduğu banka veya finans kuruluşları ile Bakanlıkça uygun görülen diğer kişi veya kuruluşlar olarak belirlenmiştir.

2.1.2.3. MKK ve EKK Üyelik Şartları

MKK'ya üye olacak kuruluşların; kayıtların tutulması, izlenmesi ve diğer kuruluşlarla bilgi alışverişini kolaylaştıracak şekilde teknik donanım ve güvenlik sistemine sahip olmaları, gerekli görüldüğü hallerde kayıtların yanlış tutulmasından doğacak zararların tazmini için sorumluluk sigortası yaptırmaları, kayıt işlemlerinin yapılmasını ve izlenmesini yürütecek yeterli sayıda ve nitelikte personeli istihdam etmiş olmaları veya işlemlerini diğer bir MKK üyesi aracılığı ile dolaylı ve sürekli bir şekilde yürüteceğini yazılı olarak bildirmiş olmaları, üyeliğe giriş ücretini yatırmaları ve MKK Yönetim Kurulu tarafından belirlenen diğer şartları taşımaları gerekmektedir.

MKK üyeliği için başvuracak yatırım kuruluşlarının, SPKn’unda yer alan yatırım hizmetleri ve faaliyetleri çerçevesinde saklama hizmeti vermek üzere yetkilendirilmiş olmaları, ihraççı kuruluşların ise sermaye piyasası aracı ihraç etmiş veya ihraç etmek üzere SPK’ya başvuruda bulunmuş olması gerekmektedir.

EKK üyeliği için başvuracak lisanslı depo işletmeleri ve yetkili sınıflandırıcıların, Bakanlık tarafından verilen lisans belgesine sahip olmaları gerekmektedir.

2.1.2.4. MKK ve EKK Üyeliğine Kabul, Üyeliğin Geçici Durdurulması veya İptali

MKK ve EKK üyeliği, üyeliğe kabul edilen kuruluşların Merkezi Kaydi Sisteme tanımlanmasını, erişimini ve sistemin kullanımını içerir.

MKK üyeliği için başvuran kuruluşlar, üyelik için gerekli şartları taşıdıklarının MKK tarafından tespit edilmesiyle üyeliğe kabul edilirler. MKK tarafından üyeliğe kabul, bir borsanın veya teşkilatlanmış diğer piyasaların üyeliği şartına da bağlanabilir.

YMSK’ların MKK üyeliği, üyelik şartları, yükümlülükleri, üyeliklerinin geçici durdurulması veya iptali ile üyelikten ayrılmasına ilişkin usul ve esaslar MKK tarafından belirlenir. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’na talebi üzerine özel üyelik statüsü verilir. MKK Yönetmeliğinin üyelerin yükümlülüklerine, disiplin cezalarına, üyeliğin geçici durdurulması veya iptaline, gözetim ve denetime ilişkin hükümleri, TCMB hakkında uygulanmaz. İhraççının yatırım fonu olması durumunda, MKK Yönetmeliğinde ihraççı üyeler için öngörülen hükümler, yatırım fonu kurucularına ve yabancı yatırım fonları için fon temsilcilerine uygulanır.

Yatırım kuruluşlarının faaliyetlerinin SPK tarafından veya kendi isteği ile durdurulması veya Kanunun 96 ncı ve 97 nci maddeleri çerçevesinde SPK tarafından gerekli görülmesi durumunda, mensup olduğu grup itibarıyla aranan üyelik koşullarını yitirmesi durumunda MKK tarafından belirlenen süre içinde aykırılığın giderilmemesi ve MKK tarafından Kanunun 81 inci maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca yapılan incelemede MKK iş ve işlemlerine süreklilik arz eden aykırılık tespit edilmesi durumunda üyelikleri geçici durdurularak MKK nezdindeki kayıtlara erişimleri engellenir. MKK üyeliği bu şekilde geçici durdurulan yatırım kuruluşlarının kayıtları üzerinde işlem yapma yetkisi geçici olarak MKK tarafından veya MKK’nın belirleyerek SPK’nın uygun gördüğü yatırım kuruluşunca kullanılır.

MKK üyelik iptali, MKK Yönetim Kurulu kararı ile gerçekleştirilir.

MKK üyeliği iptali aşağıda belirtilen hallerde iptal edilir:

- a) İhraç edilen veya ihraç edilmek üzere Kurula başvuruda bulunulan sermaye piyasası araçlarının kayden izlenmesinin Kurul kararı ile sona ermesi halinde.
- b) Yatırım kuruluşunun saklama izninin iptali halinde.
- c) Üyenin tüzel kişiliğinin sona ermesi halinde
- ç) Yatırım fonu kurucularının kurucusu olduğu yatırım fonlarının tamamının tasfiyesinin gerçekleşmesi halinde.

MKK üyelik iptallerinde, ihraççılar için kayden izlenen sermaye piyasası aracı, yatırım kuruluşları için ise bakiyeli hesap bulunmaması şartı aranır.

Pay senedi dışındaki sermaye piyasası araçlarının kayden izlenmesinin sonlanması sonrasında MKK üyelik iptali için üyenin yazılı talebi aranır.

MKK üyeliği ile ilgili değişiklikler konusunda MKK Yönetim Kurulu kararları hakkında SPK’ya bilgi verilir.

Saklama izni iptal olan ve Merkezi Kaydi Sisteme erişim yetkisi Kurul tarafından kısıtlanan yatırım kuruluşlarının nezdindeki hesaplarda bakiye bulunması durumunda, üyenin kayıtları üzerinde işlem yapma yetkisi, MKK tarafından veya MKK’nın belirleyerek SPK’nın uygun gördüğü yatırım kuruluşunca kullanılır. Aracı kurumların faaliyette bulunma yetkisinden tamamen feragat etmeleri halinde SPK’nın 17.12.2013 tarihli ve 28854 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Yatırım Kuruluşlarının Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Tebliğinin (III-39.1) 59 ve 60 ıncı madde hükümleri uygulanır.

Hakkında tazmin veya tedrici tasfiye kararı verilen yatırım kuruluşlarının kayıtları üzerinde işlem yapma yetkisi devre ilişkin başka bir işleme gerek kalmaksızın YTM'ye devredilir. İşlem yetkisinin MKK tarafından belirlenen bir üyeye devri halinde MKK'ca, devralınan hesaplara 3 ay boyunca ücret tahakkuk ettirilmez.

Sermaye piyasası araçlarının MKK nezdinde kayden izlenmesinin sonlandırılması için Kurulun uygun görüşü alınır. Kurulca aksine karar verilmedikçe, Kanun kapsamından çıkarılan ihraççıların ilgili sermaye piyasası aracının kayden izlenmesi MKK tarafından sonlandırılır. Sermaye piyasası araçlarının MKK nezdinde kayden izlenmesinin sonlandırılmasına karar verilen ihraççıya son durum itibarıyla hak sahibi yatırımcıları gösterir liste gönderilir ve MKK tarafından ilgili ihraççının sermaye piyasası aracının kayden izlenmesinin sonlandırıldığı KAP'ta ilan edilir. MKK tarafından müflis üyeler için liste gönderimi ve bildirim ilgili iflas idaresine yapılır.

EKK üyeliği için başvuran Kuruluşlar, gerekli bilgi ve belgeleri EKK'ya iletir. Başvuru sonucunda üyelik işlemleri tamamlananlara ve Bakanlığa bilgi verilir.

Lisanslı depo işletmeleri ve yetkili sınıflandırıcıların lisansının; geçerlilik süresi bitiminde yenilenmemesi, askıya alınması, askı kararının kaldırılması ve lisansın iptal edilmesi hallerinde durum Bakanlıkça EKK'ya bildirilir. Lisansı yenilenmeyen, askıya alınan veya iptal edilen lisanslı depo işletmesinin elektronik ürün senedi oluşturmaya izin verilmez. Lisansı yenilenmeyen veya iptal edilen lisanslı depo işletmesince tüm ürünlerin ilgili Yönetmelik çerçevesinde mudilerine teslim edilmesi ve elektronik ürün senetlerinin iptal edilmesinin akabinde lisanslı depo işletmesinin EKK üyeliği iptal edilir.

Lisansı yenilenmeyen veya iptal edilen yetkili sınıflandırıcının EKK üyeliği iptal edilir. Lisansı askıya alınan yetkili sınıflandırıcının askı süresince sisteme veri aktarmasına izin verilmez.

2.1.3. Mali Hükümler ve Sorumluluk

MKK'nın verdiği temel hizmetler kapsamında uyguladığı ücret ve komisyonların esaslarını belirleyen unsurlar Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2: MKK Hizmet Sınıflarına Göre Komisyon Belirlenmesi

Hizmet Türü	Sermaye Piyasası Kurulu'nun Rolü
Tek sunucu olduğu temel hizmetler	Yönetim kurulu kararı ile belirlenir ve SPK onayı gerekir. Hizmet EKK ile ilgili ise T.C. Ticaret Bakanlığı onayı gerekir.
Faydalanılması zorunlu olmayan temel hizmetler	Yönetim kurulu kararı ile belirlenir ve SPK'nın bilgisine sunulur.
Diğer hizmetler	Yönetim kurulu kararı ile belirlenir.

MKK ve üyeleri, kayıtların yanlış tutulmasından dolayı hak sahiplerinin uğrayacağı zararlardan kusurları oranında sorumludur. MKK ile üyeleri arasında yapılacak sözleşmelere konulacak hükümlerle bu sorumluluk hafifletilemez veya ortadan kaldırılamaz. MKK yönetim kurulu tarafından, kayıtların yanlış tutulmasından dolayı doğacak zararların tazmini için, üyelerin sorumluluk sigortası yaptırımlarına karar verilebilir.

BÖLÜM SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi/hangileri MKK'nın kuruluş amaçlarındandır?

- I. Sermaye piyasası araçlarının kaydileştirilmesine ilişkin işlemleri gerçekleştirmek,
- II. Kaydileştirilen sermaye piyasası araçları ve bunlara bağlı hakları, elektronik ortamda, üyeler ve hak sahipleri itibarıyla kayden izlemek
- III. Kaydileştirilen sermaye piyasası araçları merkezî saklamasını yapmak

- a) Yalnız I b) I ve II c) I, II ve III
- d) II ve III e) Yalnız III

2. Kaydileştirilmiş olan sermaye piyasası araçları için merkezi saklama fonksiyonu üstlenen MKK'nın görev ve yetkilerine ilişkin aşağıda yer alanlardan hangisi/hangileri doğrudur?

- I. Kaydileştirilen sermaye piyasası araçlarının teslim alınması ve imhasını SPK’ca belirlenen esaslar çerçevesinde yerine getirmek
- II. Sermaye piyasalarına ilişkin verilerin tek bir noktada toplanmasını sağlamaya yönelik elektronik bir veri bankası oluşturmak
- III. Payları kayden izlenen anonim ortaklık genel kurullarına elektronik ortamda katılım için gerekli teknolojik altyapıyı sağlamak

- a) Yalnız I b) I ve II c) I ve III
d) II ve III e) I, II ve III

3. Aşağıdakilerden hangisi MKK nezdinde hesap açabilecek kuruluşlardan biri değildir?

- a) Takasbank
- b) Aracı kurumlar
- c) Bankalar
- d) TCMB
- e) TSPB

4. MKK'nın iş kurallarına ilişkin olarak aşağıdakilerden hangisi/hangileri doğrudur?

I. MKK üyelerinin, üyelik statüsü ile ilgili her türlü değişiklik, MKK tarafından derhal merkezi takas kuruluşuna bildirilir.

II. Kaydileşmiş paylara ilişkin ihraççı kurumun sorumluluklarını yatırım fonları için "fon kurucusu" üstlenir.

III. Kaydileşmiş paylara ilişkin ihraççı kurumun sorumluluklarını yabancı yatırım fonları için "fon temsilcisi" üstlenir.

a) Yalnız I

b) I ve II

c) I ve III

d) II ve III

e) I, II ve III

5. MKK'ya ilişki olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi/hangileri doğrudur?

I. SPK, MKK'nın gözetim ve denetim merciidir.

II. MKK üyelerinin kayıtların tutulmasındaki hata ve yanlışların nedeniyle hak sahiplerinin uğrayacağı zararlardan tamamen ve sadece MKK sorumludur.

III. MKK, kayıtların yanlış tutulmasından dolayı doğacak zararların tazmini için, üyelerin sorumluluk sigortası yaptırmalarına karar verilebilir.

a) I, II ve IV

b) I ve III

c) I, II ve III

d) I ve II

e) I, II ve III

6. Aşağıdakilerden hangisi MKK'ya üye olabilecek kuruluşlardan değildir?

a) İhraççı Kuruluşlar

b) TCMB

c) TSPB

d) Yatırım Kuruluşları

e) Merkezi Takas Kuruluşları

7. Hakkında tedrici tasfiye kararı verilen yatırım kuruluşlarının MKK nezdindeki kayıtları üzerinde işlem yapma yetkisi kime devredilir?

a) MKK

b) SPK

c) TCMB

d) Yatırımcı Tazmin Merkezi (YTM)

e) Yabancı Merkezi Saklama Kuruluşu (YMSK)

2.2. Kaydileştirilen Sermaye Piyasası Araçlarına İlişkin Kayıtların Tutulmasının Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ

Sermaye piyasası işlemlerinin güvenli, hızlı ve etkin bir şekilde yürütülebilmesi için, sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin haklar MKK tarafından kayden izlenmektedir. Kaydileştirmeye yönelik temel düzenleme Kaydileştirilen Sermaye Piyasası Araçlarına İlişkin Kayıtların Tutulmasının Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ'dir. Söz konusu Tebliğ, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu (SPKn)'nda yer alan sermaye piyasası araçlarının kaydileştirilmesine ilişkin hükümlerin uygulamasına yönelik detayları düzenlemektedir.

SPKn uyarınca sermaye piyasası araçlarının senede bağlanmaksızın elektronik ortamda kayden ihracı esastır. Bu çerçevede, SPK kayden ihraç edilecek sermaye piyasası araçlarını ve kayden izlenecek hakları belirlemekte ve sermaye piyasası araçlarının türleri ve ihraççıları itibarıyla kaydileştirilmesine, kayıtların tutulmasına ve üyelik şartlarını kaybeden ihraççıların paylarının kayden izlenmesinin sona erdirilmesine ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir.

Kaydileştirme uygulaması kapsamında kaydileşmiş olan sermaye piyasası araçlarının, nama veya hamiline yazılı olmalarına bakılmaksızın isme açılmış hesaplarda izlenmesi esastır. Ancak SPK, sermaye piyasası aracının türüne ve ihraççısının veya MKK üyesinin niteliğine göre sermaye piyasası araçlarının hak sahibi ismine hesap açılmaksızın hesapların toplu olarak tutulmasına karar verebilir. Kaydileştirme uygulaması çerçevesinde ülkemizde kaydileştirilmiş olan sermaye piyasası araçlarına ilişkin haklar, MKK tarafından izlenir ve kayıtlar, MKK tarafından oluşturulan elektronik ortamda, bu kuruluşun üyelerince tutulur.

SPK tarafından kaydileştirilmesine karar verilen sermaye piyasası araçlarının SPK tarafından belirlenen esaslar çerçevesinde teslimi zorunludur. Teslim edilen sermaye piyasası araçları kendiliğinden hükümsüz hâle gelir. Teslim edilmeyen sermaye piyasası araçları ise kaydileştirilme kararından sonra borsada işlem göremez ve aracı kurumlarca bu sermaye piyasası araçlarının alım satımına aracılık edilemez. SPK tarafından kaydileştirilmesine karar verilmiş olan sermaye piyasası araçları aşağıda listelenmiştir:

Kaydileşmiş Olan Sermaye Piyasası Araçları

- BİAŞ'ta işlem gören şirketlerin pay senetleri,
- Devlet İç Borçlanma Senetleri,
- Geçici makbuzlar,
- Rüçhan hakları,
- Menkul kıymet yatırım fonları,
- Borsa yatırım fonları,
- Özel sektör tahvilleri,
- Bonolar,
- Alım/Satım hakkı veren yatırım kuruluşu varantları,
- Varlığa dayalı menkul kıymetler,
- Varlık teminatlı menkul kıymetler,
- Sertifikalar,
- Hazine Kira Sertifikaları,
- Özel Sektör Kira Sertifikaları,
- Yapılandırılmış Borçlanma Araçları
- Gayrimenkul Sertifikaları
- İpotek Teminatlı Menkul Kıymetler
- Paya Dönüştürülebilir Tahviller

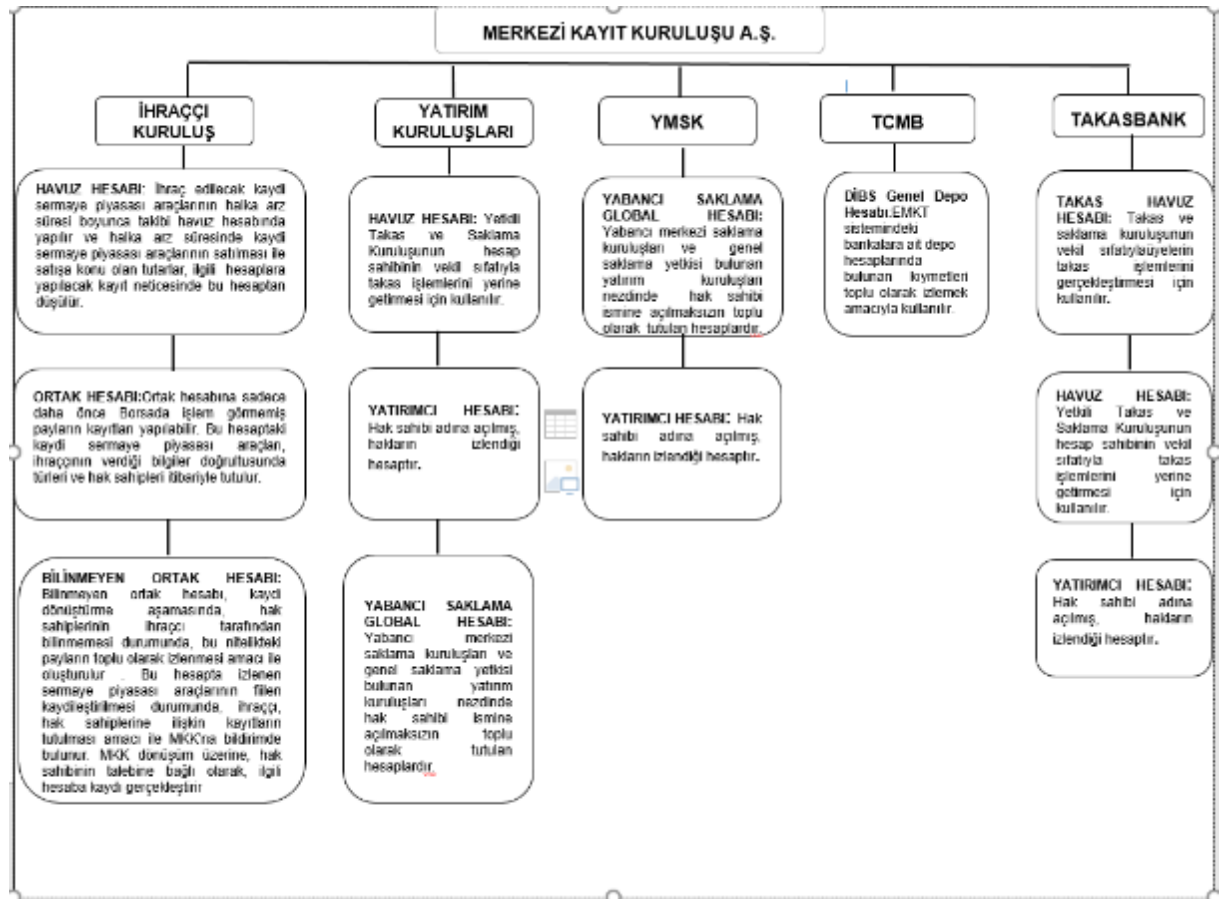
Şekil 3: Kaydileşmiş Olan Sermaye Piyasası Araçları

2.2.1. Kayıtların Tutulması, MKK Nezdinde Tutulacak Hesaplar ve Kaydileştirme

Kaydileştirilmiş sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin haklarla ilgili kayıtlar, MKK tarafından oluşturulan elektronik ortamda MKK üyelerince tutulur.

- MKK nezdinde hesapların açılması ve hesaplarda kayıt ve değişiklik yapılmasına ilişkin işleyiş MKK tarafından belirlenmiştir⁴.
- MKK nezdinde hesaplara ilişkin işlemler MKK tarafından belirlenecek elektronik işlem yöntemleriyle üyeler tarafından hak sahiplerinin talimatlarına uygun şekilde gerçekleştirilir.
- Takas işlemlerinin yürütülmesi için, merkezi takas kuruluşları itibarıyla da kayıt tutulur ve hak sahiplerinin kayıtları, üye hesapları ile bağlantı kurularak izlenir.
- Üyeler tarafından kayıtların tutulmasında kullanılacak kodlama sistemi MKK tarafından belirlenir.
- MKK nezdinde tutulan hesaplar en genel çerçevede; TCMB, ihraççılar, yatırım kuruluşları, merkezi takas kuruluşları ile SPK tarafından belirlenen diğer kuruluşlar itibarıyla açılır.

MKK nezdinde üye sınıflarına göre açılan hesaplara ilişkin bilgiler Şekil 4'te gösterilmektedir.

Şekil 4: MKK Üye Hesapları

Hak sahiplerinin adına açılan yatırımcı ve ortak hesapları Merkezi Kayıt Sistemi'nde (MKS) üyeler tarafından açılır. Sistemde her yatırımcı için ayrı ve tek bir sicil numarası üretilir. MKS de hesap açılması üyelerin altında hesap tanımlanması ve tanımlanan hesaba ilişkin kimlik bilgisinin iletilmesi adımlarından oluşur. Sistemde daha önce sicil almamış bir yatırımcının sicil alması ise iletilen kimliğin kontrolü T.C Kimlik/Yabancı Kimlik Numarası ve Vergi Kimlik Numarasının teyit edilmesi sonrasında gerçekleşir.

⁴ Söz konusu uygulama esasları "Merkezi Kaydi Sistem İş ve Bilişim Uygulama İlke ve Kuralları Yönergesi" ile düzenlenmiş olup Yönergeye MKK web sitesinden erişilebilir.

MKS'de kaydi hesap açılış süreci Şekil 5'te gösterilmektedir

Şekil 5: Kaydi Sistem ve Hesap Açma Süreci

Diğer taraftan Kurulca izin verilmesi halinde, MKK üyesi YMSK ların MKS'de tanımlayacakları hesapların hak sahibi bazında izlenmeyecek şekilde açılması mümkündür. Bu hesapların hak sahiplerine ilişkin kayıtların MKK nezdinde tutulmadığı belli olacak nitelikte açılması sağlanır. Bu nitelikte tanımlanmış hesaplara atanan sicil hak sahipliğini göstermez.

2.2.1.1. İhraççı hesabı

İhraççı hesabı, kaydi sermaye piyasası araçları için açılır ve ihraççı havuz hesabı, ortak hesabı ve bilinmeyen ortak hesabından oluşur. İhraççının yatırım fonu kurucusu olması halinde ihraççı hesapları havuz hesabı ve bilinmeyen katılımcı hesabından oluşur.

İhraççı havuz hesabı, kaydi sermaye piyasası araçları ihracına ilişkin geçici kayıtların izlenmesi amacı ile tutulur. İhraç edilecek kaydi sermaye piyasası araçlarının satış süresi boyunca takibi havuz hesabında yapılır ve satışa konu olan tutarlar satış süresinde kaydi sermaye piyasası araçlarının satılması ile veya satış öncesinde, ilgili hesaplara yapılacak kayıt neticesinde bu hesaptan düşülür. Yatırım fonu katılma paylarının ihraç ve iptal işlemleri de havuz hesabı kullanılarak yapılır.

Ortak hesabı, ihraççı tarafından münferiden pay sahipleri için, MKK tarafından belirlenen bilgilerin MKK'ya iletilmesi ile açılır. Ortak hesabına sadece Borsada işlem görmeyen payların kayıtları yapılabilir. Bu hesaptaki kaydi sermaye piyasası araçları, ihraççının verdiği bilgiler doğrultusunda türleri ve hak sahipleri itibarıyla tutulur.

Bilinmeyen ortak ve bilinmeyen katılımcı hesabı, kaydi dönüştürme aşamasında, hak sahiplerinin ihraççı tarafından bilinmemesi durumunda, bu nitelikteki payların toplu olarak izlenmesi amacı ile oluşturulur. Bu hesapta izlenen sermaye piyasası araçlarının kaydıleştirilmesi halinde MKK kayıtlarında gerekli düzeltmeler yapılır. Bu durumda ihraççı ve ilgili diğer üyeler MKK tarafından istenecek bilgileri temin ederek kayıtlardaki değişiklikleri yapar.

2.2.1.2. TCMB hesabı

TCMB Hesabı, TCMB adına açılan DİBS Genel Depo Hesabı olup MKK nezdinde hak sahipleri hesaplarında izlenmeyen EMKT sistemindeki bankalara ait depo hesaplarında bulunan kıymetlerin toplu olarak, bilgi amaçlı izlenmesini sağlamak için kullanılır. TCMB tarafından iletilen bilgi dahilinde kayıt oluşur.

2.2.1.3. Yatırım kuruluşu hesabı

Yatırım kuruluşu hesabı, DİBS Depo hesabı, işlemlerin niteliğine göre açılacak havuz hesapları ve yatırımcı hesaplarından oluşur.

DİBS Depo Hesabı münhasıran, EMKT sistemindeki banka depo hesapları ile MKK nezdindeki yatırım kuruluşu hesapları arasındaki DİBS aktarımlarının ve yatırımcılarla gerçekleştirilecek alım/satım işlemleri sonucunda yatırımcı hesapları ile ilgili aktarımların yürütülmesi için kullanılır.

Yatırım kuruluşu havuz hesapları, yatırım kuruluşunun, hesap sahibinin vekili sıfatıyla takas işlemlerini yerine getirmesi için kullanılır. Yatırımcı hesabı, yatırım kuruluşunun işlem yapmaya yetkili olduğu hak sahipleri adına açılmış hesaplardan oluşur.

Yatırımcı hesabı, hak sahibi adına açılmış kaydi sermaye piyasası araçlarının izlendiği hesaptır. DİBS'ler dahil, yatırımcılara ait kaydi sermaye piyasası araçları yatırımcı hesaplarında izlenir. Yatırımcı hesabı, yatırımcıların talepleri üzerine, MKK üyeleri tarafından MKK'ya yapılacak başvuru ile açılır.

MKK nezdinde yatırımcı hesabı açılabilmesi için öncelikle, MKK tarafından belirlenen bilgilerin üyelerce MKK'ya bildirilmesi gerekir. Söz konusu bilgilerin MKK'ya bildirimini takiben hesap kullanıma açılır ve yatırımcı ile ilgili tüm bilgilerin tamamlanmasıyla birlikte bir sicil numarası oluşturulur. Aynı yatırımcı bilgileri ile başka bir yatırım kuruluşu tarafından yatırımcı hesabı açılmak üzere yapılan başvurularda, aynı sicil numarası kullanılır. MKK nezdinde müşterek hesap açılması da mümkün olup birden fazla kişinin müşterek hesap açtırma talepleri üzerine, üyeler tarafından müşterek mülkiyet yatırımcı hesabı açılır ve iştirak oranları da kayden izlenir.

Yabancı saklama global hesabı, yurtdışında yerleşik hak sahiplerine ait sermaye piyasası araçlarının yabancı merkezi saklama kuruluşları (YMSK) ve genel saklama yetkisi bulunan yatırım kuruluşları nezdinde hak sahibi ismine açılmaksızın toplu olarak tutulduğu havuz niteliğindeki hesaplardır. Bu hesaplarda toplu olarak izlenecek sermaye piyasası araçları ile bu hesapların hangi hak sahipleri için açılabileceğine ilişkin esaslar Kurulca belirlenir.

2.2.1.4. Merkezi takas kuruluşu hesabı

Merkezi takas kuruluşu hesabı; *takas havuz hesabı*, *havuz hesabı* ve *yatırımcı hesabından* oluşur. Takas havuz hesabı; merkezi takas kuruluşunun, vekil sıfatıyla üyelerin takas işlemlerini gerçekleştirmesi için, havuz hesabı ise merkezi takas kuruluşunun hesap sahibinin vekili sıfatıyla takas işlemlerini yerine getirmesi için kullanılır. MKT tarafından açılan yatırımcı hesapları ise; yukarıda açıklanan esaslara uygun olarak MKK nezdinde açılır.

2.2.1.5. Yabancı Merkezi Saklama Kuruluşu (YMSK) Hesabı

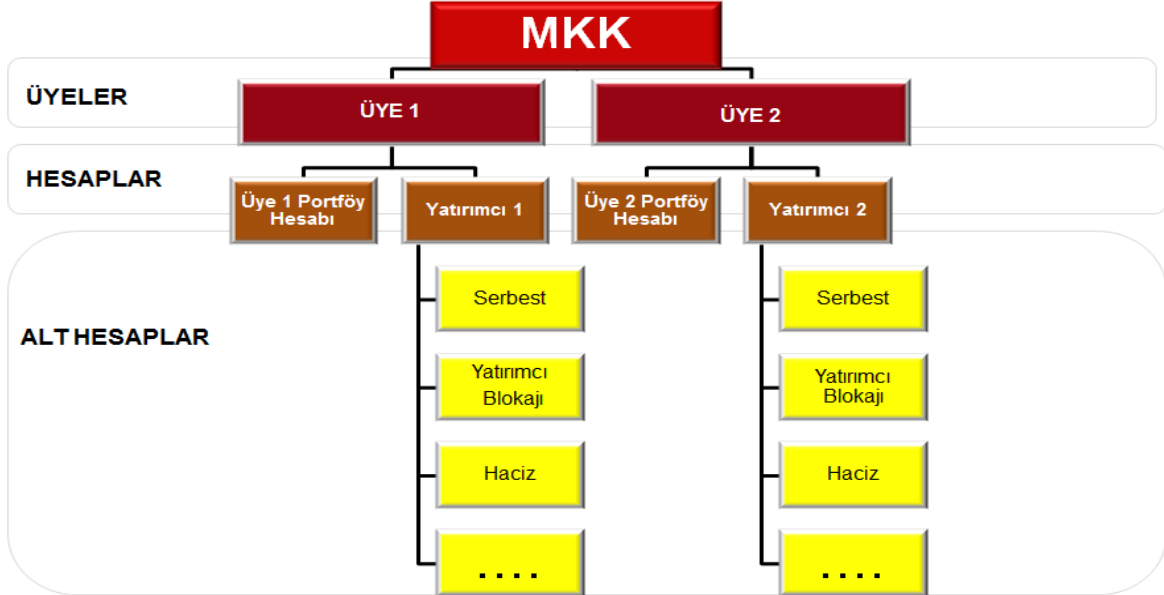
Yabancı merkezi saklama kuruluşu hesabı (YMSK); *yabancı saklama global hesabı* ve *yatırımcı hesabından* oluşur. Yabancı saklama global hesabı; yurtdışında yerleşik hak sahiplerine ait sermaye piyasası araçlarının hak sahibi ismine açılmaksızın toplu olarak tutulduğu havuz niteliğindeki hesaplardır. Bu hesaplarda toplu olarak izlenecek sermaye piyasası araçları ile bu hesapların hangi hak sahipleri için açılabileceğine ilişkin esaslar Kurulca belirlenir. YMSK'lar kendi portföyleri adına yatırımcı hesabı açabilmektedir.

2.2.1.6. Ortak ve yatırımcı hesaplarının alt hesapları

Rehin, haciz, yatırımcı blokajı, satış blokajı ve MKK tarafından uygun görülecek diğer işlemlerin yapılması durumunda, bu işlemlere konu haklar MKK tarafından ilgili hesaplarla bağlantılı

alt hesaplar açılmak sureti ile izlenir. MKK nezdindeki bir üye ve bu üye altında izlenen bir yatırımcıya ilişkin hesap-alt hesap ilişkisi Şekil 6’da gösterilmektedir.

SAKLAMA – HESAP YAPISI

Şekil 6: MKK Nezdinde Üye-Yatırımcı Hesap İlişkisi

2.2.2. DİBS Dışındaki Sermaye Piyasası Araçları Üzerinde Gerçekleştirilecek İşlemler

Sermaye piyasası araçlarının senede bağlanmaksızın elektronik ortamda kayden ihracı esastır ve SPK kayden ihraç edilecek sermaye piyasası araçlarını ve kayden izlenecek hakları belirler. Kaydileştirilmesine SPK tarafından karar verilen sermaye piyasası araçlarının yine SPK tarafından belirlenen esaslar çerçevesinde teslim edilmesi zorunlu olup bu çerçevede teslim edilen sermaye piyasası araçları kendiliğinden hükümsüz hale gelir.

2.2.2.1. Bedelli ve Bedelsiz Sermaye Artırım Süreci

İhraççılar izahnamenin veya ihraç belgesinin onayı ile sermaye artırım tarihi belirler, sermaye artırım tarihinden en geç bir iş günü öncesine kadar, kaydi sermaye piyasası araçlarına ilişkin MKK tarafından belirlenen bilgileri MKK'ya bildirirler. Bedelli sermaye artırım işlemlerinde öncelikle yeni pay alma hakları bulundukları hesaplara kaydedilir. Yeni pay alma bedelinin yatırılması üzerine ilgili üyelerin MKS'den bildirimleri ile ilgili yeni pay alma hakları hesaplardan silinir; sermaye piyasası aracının ihraççının havuz hesabından yatırımcı ve ortak hesaplarına aktarımı gerçekleştirilir. Süresi içerisinde kullanılmayan yeni pay alma hakları, sürenin sonunda hesaplardan silinir.

Bedelsiz sermaye artırımlarında, ihraççının bildirimi üzerine ihraççı havuz hesabına kaydedilmiş olan haklar, açıklanan orana göre sermaye artırım tarihi itibarıyla üye hesaplarına aktarılır.

Borsa dışında yapılan satışlarda; satılan pay tutarları ve alıcıların kayıt yapılmasını istedikleri yatırım hesabı bilgileri, satışın yapıldığı günü izleyen iş günü sonuna kadar ihraççı veya ihraca aracılık eden üye tarafından MKK'ya bildirilir.

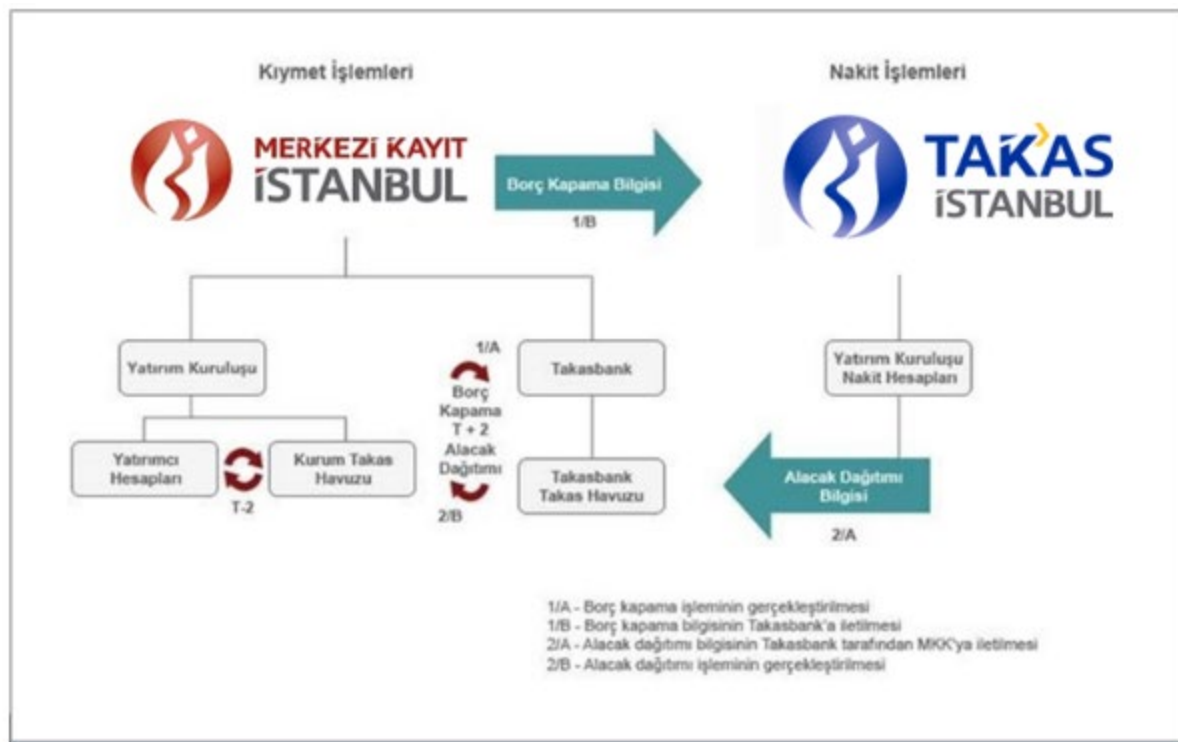
Esas sermaye sistemindeki ortaklıklar için yukarıda açıklanan işleyişe göre yapılan kayıtlar geçici nitelikte olup sermayenin ticaret siciline tescili ile kesinlik kazanır. Sermayenin ticaret siciline tescili, tescili izleyen işgünü ihraççı tarafından MKK'ya bildirilir.

2.2.2.2. Alım-satım işlemlerinin kaydı

Takas işlemleri, merkezi takas kuruluşu tarafından ilgili Borsanın takas düzenlemelerine uygun olarak MKK nezdindeki takas havuz hesabı ve yatırım kuruluşu havuz hesapları kullanılarak yapılır.

Borsa işlemlerinin gerçekleştirilmesinden sonra yatırım kuruluşları, Borsada satışı yapılan sermaye piyasası araçlarını ilgili yatırımcı hesaplarının alt hesabı şeklinde, MKK tarafından bu işlem için açılmış olan alt hesaba aktarırlar. Takas günü, takas yükümlülüğünün yerine getirilmesi amacı ile satışı yapılan kaydi sermaye piyasası araçları, yatırım kuruluşları tarafından yatırımcı hesaplarından yatırım kuruluşu havuz hesaplarına aktarılır. Yatırım kuruluşu havuz hesaplarında bulunan sermaye piyasası araçlarının takas havuz hesabına aktarılması ile söz konusu yatırım kuruluşunun takas borçları kapanır.

Takas alacakları, merkezi takas kuruluşu tarafından takas havuz hesabından ilgili yatırım kuruluşu havuz hesaplarına aktarılır. Söz konusu sermaye piyasası araçlarının yatırımcı hesaplarına dağıtımı yatırım kuruluşları tarafından yapılır. Borsada gerçekleşen pay piyasası işlemlerine ilişkin nakit ve kıymet takası süreci Şekil 7’de gösterilmektedir.

Şekil 7: Pay Piyasası Takas Süreci

Borsa dışında gerçekleştirilen alım satım işlemleri nedeniyle kayıtlarda gerekli değişiklikler ise, kaydi sermaye piyasası aracının yer aldığı hesabın MKK'da bağlantılı olduğu üye tarafından yapılır.

2.2.2.3. Mali hakların kullanılması ve kaydı

İhraççılar mali hakların kullanılmasıyla ilgili olarak, içeriği MKK tarafından belirlenecek bilgileri en geç işleme başlamadan bir gün önce en seri şekilde MKK'ya bildirmekle yükümlüdür. Borsada işlem gören şirketlerin KAP'ta yayınlacakları hak kullanım duyuruları, MKK'ya bildirim yükümlülüğünü yerine getirir. Kaydi sermaye piyasası araçlarına ilişkin faiz, temettü tutarları, hak edildikleri ilk gün, ilgili hesaplara dağıtılmak üzere MKK'nın muhabir bankasına (Takasbank) aktarılır. Bu tutarlar MKK'daki kayıtlar esas alınarak ilgili üye hesaplarına ve üyeler tarafından da hak sahiplerine derhal aktarılır.

2.2.2.4. Sermaye azaltılması nedeniyle payların iptali

İhraççının sermaye azaltımına karar vermesi durumunda, genel kurul kararının tescilini takiben azaltılan sermayeye isabet eden kısım ihraççı havuz hesabına toplanır ve iptal edilir. Yatırım fonu katılma paylarının ihraççı tarafından geri alınması durumunda da paylar ihraççı havuz hesabında toplanarak iptal edilir.

2.2.2.5. Özsermaye Hallerinde işlemlerin başlama tarihlerine ilişkin uygulama

Sermaye artırımı, temettü ödemesi, devralma/devrolma suretiyle birleşme, sermaye azaltımı, kısmi bölünme ve benzeri özsermaye hallerine başlama tarihleri, SPK'nın "Özel Durumlar Tebliği"nde belirtilen süre içinde şirketler tarafından KAP'ta yayımlanır.

KAP'ta yayımlanmış bildirimler ve konuya ilişkin diğer Borsa mevzuatı dikkate alınarak, bir sonraki iş günü sermaye artırımı, temettü ödemesi, devralma/devrolma suretiyle birleşme, sermaye azaltımı, kısmi bölünme ve benzeri özsermaye hallerine başlayacak şirketleri gösteren liste, her gün saat 16:30 itibarıyla (yarım günlerde saat 12:00) kesinleştirilerek KAP'ta ilan edilir.

Borsa İstanbul tarafından ilan edilen liste dikkate alınarak, hak kullanımlarına ilişkin işlemler gerçekleştirilir.

2.2.2.6. Yönetimsel hakların kullanılması

İhraççılar genel kurul toplantısının tarihini en geç ilgili düzenlemelerde belirtilen sürede MKK'ya bildirir. TTK'nın 417 nci maddesi uyarınca genel kurula katılacaklara ilişkin liste, *genel kurul gününden bir gün önce* MKK tarafından hazırlanır. Bu listede pay sahipleri, intifa hakkı sahipleri ile bunların varsa vekil tayin ettikleri kişilerin kimlik bilgilerinin ve payların itibari değerlerinin bulunması gerekir. Söz konusu listede yer alan hak sahipleri ilgili düzenlemeler çerçevesinde genel kurul toplantısına katılabilir.

2.2.2.7. Teminat, rehin ve intifa hakkına ilişkin kayıt

Kaydi sermaye piyasası araçları üzerine teminat, rehin ve intifa hakkı kurulmasına ilişkin olarak, tarafların, bu hakkın tesis edildiğine ilişkin belgeleri, ilgili üyelere vermeleri üzerine, ilgili üyelerce durum derhal MKK kayıtlarına yansıtılır.

MKK nezdindeki hesaplarda ilgili sermaye piyasası araçları teminat verenin alt hesabında izlenmesi mümkün olduğu gibi teminat alan tarafın alt hesabında da izlenmesi mümkündür. Söz konusu teminat sözleşmelerinde, kaydi sermaye piyasası araçları, aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça, teminat verenin mevcut hesabına bağlı bir alt hesap açılmak suretiyle MKK kayıtlarında izlenir. Alt hesapta intifa hakkı sahibi ile lehine teminat verilmiş üçüncü kişinin kimlik bilgileri yer alır. Teminata konu sermaye piyasası aracının teminat alana ait alt hesaba kaydı halinde, teminat veren kişiye ilişkin kimlik bilgileri de bu hesaba bağlantılı olarak izlenir. Teminat sözleşmesinin sona ermesi ile teminat alan teminat konusu sermaye piyasası araçlarını veya bu araçları kullanmış ise eş değerini teminat verene iade eder. Mülkiyetin teminat alana devredildiği durumda teminat sözleşmelerine konu sermaye piyasası araçları, teminat alanın hesabına teminat açıklaması ile kayden aktarılır. Teminat sözleşmesinin sona ermesi ile teminat alan, teminat konusu sermaye piyasası araçlarının veya eş değerinin mülkiyetini teminat verenin hesabına teminat iadesi açıklaması ile kayden iade eder.

Rehne konu olan sermaye piyasası araçları ise, hakkı tesis edenin mevcut hesabına bağlı bir alt hesap açılmak suretiyle veya rehin alanın hesabında bir alt hesap açılmak suretiyle MKK kayıtlarında izlenir.

2.2.2.8. Yatırımcı blokajı ve yatırımcı uyarı sistemi

MKK nezdindeki yatırımcı hesaplarına ve ortak hesaplarına, ilgili üyenin tasarruf yetkisini sınırlamaya yönelik olarak bu hesapların sahipleri tarafından blokaj konulabilir.

Hak sahiplerinin bilgilendirilmesine yönelik olarak MKK yatırımcı uyarı sistemine kayıtlılık, SPK tarafından zorunlu tutulabilir ve yatırımcı uyarı sistemine kayıtlı olunmaması durumunda MKK

tarafından belirlenen ve SPK tarafından onaylanan işlemlerin gerçekleştirilmesi engellenebilir. Bu çerçevede, SPK'nın 03.10.2011 tarihi itibarıyla e-MKK Bilgi Portalı'na kaydolmayan yatırımcıların hesaplarından rehin tesisi veya teminat amaçlı olarak pay senedi çıkış işlemlerinin engellenmesi uygulamasına geçilmiştir. Bu doğrultuda rehin tesisi veya teminat amaçlı olarak pay senedi çıkış işlemlerinin engellenmemesi için güncel adıyla e-YATIRIMCI - Yatırımcı Bilgi Merkezi'ne kayıt olunması gerekmektedir.⁵

2.2.2.9. Kaydi sermaye piyasası araçlarına ilişkin her türlü haciz ve tedbir işlemleri

Kayden izlenen sermaye piyasası araçlarına ilişkin tedbir, haciz ve benzeri her türlü idari ve adli talep münhasıran MKK'nın üyeleri tarafından ilgili yatırımcı ve ortak hesaplarında ayrı bir alt hesap oluşturulması sureti ile yerine getirilir. Üyeler kendilerine gelen her türlü haciz ve tedbir taleplerini karşılamak üzere, öncelikle MKK nezdindeki kayıtlarda gerekli değişiklikleri MKK tarafından belirlenecek elektronik işlem yöntemlerine uygun olarak yapmakla yükümlüdürler. SPK tarafından MKK'ya bildirilen işlem yasakları MKK tarafından derhal ilgili hesaplara işlenir.

2.2.2.10. Sermaye Piyasası Aracının Dayanağı olan Emtianın Fiziki Teslimi

Düzenleme kapsamında, kayden izlenen darphane sertifikaları karşılığı fiziki emtia (mevcutta altın) teslim talepleri MKS üzerinden yatırım kuruluşları aracılığıyla iletilir. İlgili talep, MKS üzerinden T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Darphane ve Damga Matbaa Genel Müdürlüğü (Darphane)'ne iletilmektedir. Yatırım kuruluşlarının gün içerisinde MKS'ye ilettikleri fiziki teslim talebi karşılığı ilgili emtia, blokaj alt hesabına aktarılır. Gün içerisinde iletilen fiziki teslim talepleri Darphane tarafından yine aynı gün içerisinde belirlenen bir saatte MKK'dan sorgulanarak fiziki teslim talepleri onay veya red edilir. İşlem onayı ile MKS'de ilgili sertifikalar iptal edilerek fiziki teslim talebi konu emtia, Darphane tarafından belirlenen esaslar doğrultusunda başvuru sahibine teslim edilir.

2.2.2.11. Hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi

Kaydi sermaye piyasası araçları üzerindeki hakların üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesinde, MKK'ya ilgili üye tarafından MKK'ca belirlenecek elektronik yöntemlerle yapılan bildirim tarihi esas alınır.

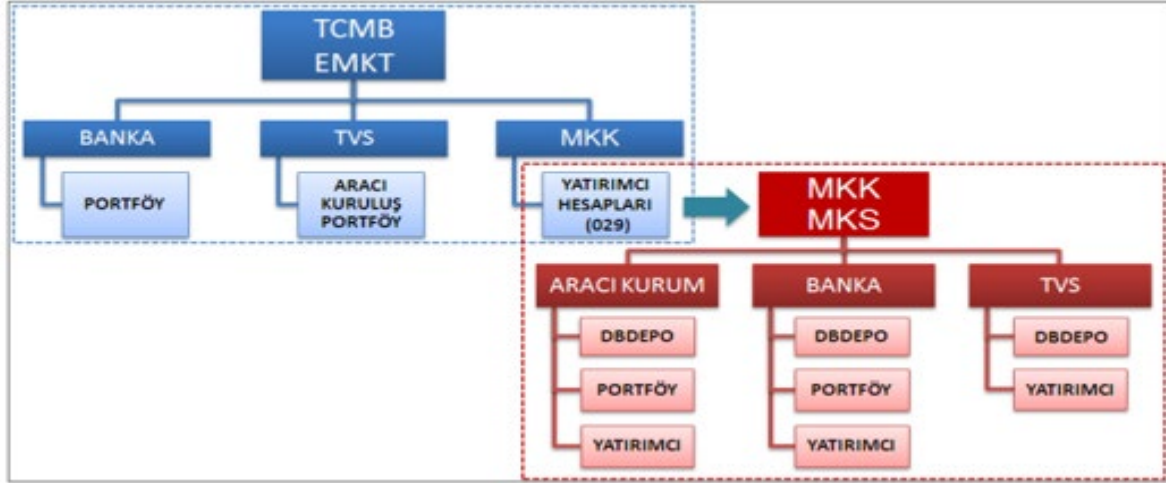
2.2.3. DİBS İşlemleri ve EMKT ile MKK Sistemleri Arasında Kıymet Transferi

DİBS anapara ve faiz/getiri ödemelerinde, MKK, üye bazında saklama bakiyesi bilgilerini TCMB'ye iletir. Bu bakiyelere tekabül eden ödeme tutarları TCMB tarafından ilgili üye hesaplarına aktarılır. EFT üyesi olmayan MKK üyelerine ait tutarlar ise TCMB tarafından MKK'nın muhabir bankasına (Takasbank) aktarılır ve MKK tarafından sağlanan bakiye bilgileri doğrultusunda bu muhabir banka tarafından ilgili üyelere dağıtılır. Yatırımcılara ait DİBS'lere tekabül eden ödeme tutarlarının yatırımcı hesaplarına aktarılması üyeler tarafından gerçekleştirilir.

DİBS anapara ve faiz/getiri ödemesi işlemlerinde ödemenin yapılacağı günden bir gün önce, EMKT sisteminin kapanması sonrasında TCMB tarafından gönderilen mesajların alınmasıyla ödeme yapılacak DİBS hareketsizleştirilir. Artık hareketsizleştirilen bu kıymetler için MKK'da herhangi bir işlem yapılmaz. Ödenecek kıymetlerin MKK sistemindeki bakiyeleri ise, TCMB'ye yapılan bildirim takiben itfa günü ödeme işlemi ile birlikte silinir.

Üyelerin MKK sistemindeki hesaplara kıymet aktarımı, MKK'nın EMKT sistemindeki hesabına EMKT sistemini kullanarak transfer yapmaları ile gerçekleştirilir. MKK'nın bu hesabına gelen kıymet tutarı, üyenin MKK'daki hesabı alacaklandırılmak suretiyle MKK sistemine yansıtılır. MKK'daki hesaptan EMKT sistemindeki bir hesaba kıymet transferi için, MKK sistemine iletilen virman mesajı, MKK'nın EMKT sistemindeki hesabından ilgili üyenin EMKT sistemindeki hesabına kıymet devri yapılmak suretiyle gerçekleştirilir. Bu çerçevede, EMKT'deki MKK hesabı, MKK nezdinde tutulan, TCMB Hesabı dışındaki toplam bakiyeleri gösterir. MKK'nın EMKT nezdinde yer alan hesabına ve bu hesabın MKS ile entegrasyonuna ilişkin yapı Şekil 8'de gösterilmektedir.

⁵ www.mkk.com.tr [Anasayfa > Yatırımcı Hizmetleri > Yatırımcı Bildirim Servisi]

Şekil 8: EMKT ve MKS Entegre Hesap Yapısı

Bilgi Kutusu 1: Kaydi Sisteme Geçiş ve Kaydi Sistem Hukuku

6362 Sayılı SPKn'nun 13 üncü maddesi (eski SPKn'nun 10/A maddesi) SPK tarafından kayden izlenmesine karar verilen sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin haklara dayanılarak senet basılması imkanını ortadan kaldırmış, sermaye piyasası araçları açısından *kıymetli evrak* sistemi terkedilerek *kıymetli haklar* sistemine geçilmiştir. Kaydileştirme sürecine 25.04.2005 tarihinde yatırım fonları ile başlanmış, 28.11.2005 tarihinde İMKB'de işlem gören pay senetlerinin topluca kaydileştirilmesi ile devam edilmiştir. Bu aşamadan sonra yeni sermaye piyasası aracı ihraçları tamamen kaydi olarak yapılır hale gelmiştir.

MKK mevcut durum itibarıyla pay senetleri, yatırım fonları, özel sektör borçlanma araçları, borsa yatırım fonları, varantlar, sertifikalar, varlığa/ipoteğe dayalı menkul kıymetler, varlık/ipotek teminatlı menkul kıymetler, özel sektör kira sertifikaları, gayrimenkul sertifikaları ve darphane sertifikaları için merkezi saklama kuruluşu olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Kaynak: www.mkk.com.tr [Anasayfa > Hakkımızda > MKK Kimdir ?]

BÖLÜM SORULARI

1. Aşağıda yer alanlardan hangisi kaydileştirilmesine SPK tarafından karar verilmiş bir sermaye piyasası aracı değildir?

- a) Pay Senetleri
- b) Rüçhan Hakkı Senetleri
- c) Özel Sektör Kira Sertifikaları
- d) Yatırım Fonları Katılma Belgeleri
- e) Katılım Hesapları

2. Aşağıdaki ifadelerden hangisi/hangileri doğrudur?

I. Sermaye piyasası araçları ve bunlara ilişkin haklar Merkezi Kayıt Kuruluşu tarafından kayden izlenmektedir.

II. Kaydileştirmeye konu sermaye piyasası araçlarını SPK belirler

III. Kaydileştirmeye konu sermaye piyasası araçları aynı zamanda işlem ve kayıt güvenliğinin tesis edilmesi amacıyla fiziken de güvenli ortamlarda saklanmaktadır

- a) Yalnız I
- b) I ve II
- c) I ve III
- d) I, II ve III
- e) Yalnız III

3. SPK tarafından kaydileştirmesine karar verilen sermaye piyasası araçlarına ilişkin aşağıdakilerden hangisi/hangileri doğrudur?

I. Teslim edilmeyen sermaye piyasası araçları, kaydileştirilme kararından sonra borsada işlem göremez.

II. Teslim edilmeyen sermaye piyasası araçlarının alım satımına aracı kurumlarca aracılık edilemez.

III. Teslim edilen sermaye piyasası araçları kendiliğinden hükümsüz hâle gelir.

- a) Yalnız I
- b) I ve II
- c) I ve III
- d) I, II ve III
- e) Yalnız III

4. Aşağıdakilerden hangisi MKK nezdinde yer alan ana hesap gruplarından değildir?

- a) İhraççılar Hesabı
- b) TCMB Hesabı
- c) Merkezi Takas Kuruluşu Hesabı
- d) Yatırım Kuruluşları Hesabı
- e) Finansal Kiralama Kuruluşları Hesabı

5. Aşağıdakilerden hangisi/hangileri kaydileştirmeye konu paylara ilişkin olarak sermaye artırımını ve yönetim hakkında yanlıştır?

I. Genel kurula katılacaklara ilişkin liste, genel kurul gününden bir gün önce MKK tarafından hazırlanır.

II. Kaydileşmiş paylara ilişkin bedelli ve bedelsiz sermaye artırımını işlemlerinin pay tarafı MKK nezdinde gerçekleştirilir.

III. Borsa dışında yapılan satışlarda; satılan pay tutarları ve alıcıların kayıt yapılmasını istedikleri yatırım hesabı bilgilerinin MKK'ya bildirilmesine gerek yoktur.

a) Yalnız I

b) I ve II

c) I ve III

d) I, II ve III

e) Yalnız III

6. Aşağıdakilerden hangisi takas ve saklama işlemlerini doğrudan düzenleyen düzenlemelerden birisi *değildir*?

a) Sermaye Piyasası Kanunu

b) BİAŞ Yönetmeliği

c) Türk Ticaret Kanunu

d) Merkezi Takas Kuruluşlarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Genel Yönetmelik

e) İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. Merkezi Takas Yönetmeliği

7. Sermaye Piyasası Kurulu'nun kaydileştirilen sermaye piyasası araçlarına ilişkin kayıtların tutulması ile ilgili düzenlemelerine göre takas günü, takas yükümlülüğünün yerine getirilmesi amacı ile satışı yapılan kaydi sermaye piyasası araçları, aracı kuruluşlar tarafından yatırımcı hesaplarından ilk aşamada aşağıdaki hesaplardan hangisine aktarılır?

a) TCMB Havuzu

b) Takas Havuz Hesabı

c) İhraççı Havuz Hesabı

d) Ortak ve Katılımcı Hesabı

e) Üye Havuz Hesabı

8. 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu kapsamında kaydileştirilen sermaye piyasası araçlarının merkezi saklama kuruluşu aşağıdakilerden hangisidir?

a) Takasbank

b) SPK

c) MKK

d) TSPB

e) BDDK

9. MKK kayıtlarına yansıtılan rehin teminat işlemleri ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

I. Kaydi sermaye piyasası araçlarının teminat verenin alt hesabında izlenmesi mümkün değildir.

II. Teminata konu sermaye piyasası aracının teminat alana ait alt hesaba kaydı halinde, teminat veren kişiye ilişkin kimlik bilgileri de bu hesaba bağlantılı olarak izlenir.

III. Mülkiyetin teminat alana devredildiği durumda teminat sözleşmelerine konu sermaye piyasası araçları, teminat alanın hesabına teminat açıklaması ile kayden aktarılır.

a) Yalnız I

b) I ve II

c) I ve III

d) II ve III

e) Yalnız III

10. Bedelli ve Bedelsiz Sermaye arttırım sürecinde aşağıdakilerden hangisi doğru değildir?

a) Kaydi sermaye piyasası araçlarına ilişkin MKK tarafından belirlenen bilgiler ihraççı üye tarafından MKK'ya bildirilir.

b) Bedelli sermaye arttırımı işlemlerinde yeni pay alma hakları yatırımcının bildireceği hesaplara kaydedilir.

c) Yeni pay alma bedelinin yatırılması üzerine ilgili üyelerin MKS'den bildirimleri ile ilgili yeni pay alma hakları hesaplardan silinir.

d) Sermaye piyasası aracının ihraççının havuz hesabından yatırımcı ve ortak hesaplarına aktarımı gerçekleştirilir.

e) Süresi içerisinde kullanılmayan yeni pay alma hakları, sürenin sonunda hesaplardan silinir.

11. MKK nezdindeki yatırımcı hesaplarına ve ortak hesaplarına üyenin tasarruf yetkisini sınırlamaya yönelik blokaj kimler tarafından uygulanır?

a) Hesap Sahipleri

b) İhraççı kuruluş

c) Yatırım Kuruluşu

d) Portföy Yönetim Şirketi

e) TSPB

2.3. Merkezi Takas ile Merkezi Karşı Taraf Uygulaması ve İlgili Düzenlemeler

Sınav alt konu başlıklarından “Merkezi Takas Kuruluşlarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Genel Yönetmelik”, “İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi Merkezi Takas Yönetmeliği” ve “İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliği”ne ilişkin konular, kavrama kolaylığı sağlamak amacıyla bu bölümde bütünsel olarak anlatılmıştır.

Türkiye’de menkul kıymetlerinin alım satım işlemlerinin takası (sermaye piyasalarında gerçekleştirilen alım satım işlemlerinden doğan menkul kıymetlerin teslimi ve bedellerin ödenmesine ilişkin taahhütlere ait işlemlerin yapılması), 1986-1988 yıllarını kapsayan dönem içerisinde aracısız olarak, işlem tarafları arasında gerçekleştirilmiştir.

1988-1992 döneminde İMKB bünyesinde bir müdürlük tarafından sunulan bu hizmetler, 1992 yılından itibaren İMKB ve üyelerinin ortaklığı ile kurulan *İMKB Takas ve Saklama A.Ş.*’ye devredildi. 1996 yılında bankacılık lisansı da alarak hizmet çeşitliliğini artıran *İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş.* (Takasbank), borsada işlem gören menkul kıymetleri kaydılaştırmak üzere İMKB ile birlikte *Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş.*’yi kurmuştur.

6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’nu öncesinde takas ve saklama süreçlerine ilişkin eski kanunda kapsamlı düzenleme mevcut değildi. Güncel SPKn ise 77 ve 78 inci maddeleri çerçevesinde merkezi takas kuruluşlarına ve merkezi karşı taraf uygulamasına ilişkin esasları ile bu kuruluşlarca yerine getirilen faaliyet, iş ve işlemlere ilişkin hususlar düzenlemektedir.

2.3.1. SPKn kapsamında “merkezî takas kuruluşları”

SPKn’nun “Merkezî takas kuruluşları” (MTK) başlıklı 77 nci maddesi ile MTK’ların faaliyet esaslarına ilişkin genel esaslar belirlenmiştir. SPKn kapsamında, **merkezî takas kuruluşları**; *borsalarda ve teşkilatlanmış diğer pazar yerlerinde işlem gören sermaye piyasası araçlarının teslimi, bedellerinin ödenmesi ve bu işlemlere ilişkin teminat yükümlülüklerinin ifası ile ilgili işlemleri yürüten anonim ortaklık* şeklindeki özel hukuk tüzel kişiliğini haiz kurumlar olarak tanımlanmaktadır.

MTK’larının kuruluşuna SPK’nın teklifi üzerine ilgili Bakan tarafından izin verilir ve MTK’ların faaliyete geçmesi SPK’nın iznine tabidir. MTK’ların kurulması teklif edilirken, ayrıca, yurt içi ve yurt dışı finansal piyasaların genel durumu ile sistemik risk unsurları ve MTK’ların hizmet verecekleri borsalar ve diğer hususlar göz önünde bulundurulur.

MTK’ların, sermayesine, SPKn kapsamındaki faaliyetleri ile faaliyetlerinin geçici ve sürekli durdurulmasına, denetimine, gözetimine, finansal raporlama standartlarına, finansal tablolarının bağımsız denetimine ve diğer kurum ve kuruluşlarla iş birliğine ilişkin usul ve esaslar SPK tarafından belirlenir. SPKn göre kurulan MTK’ları ilgili mevzuata göre yetkilendirilmek kaydıyla, lisanslı depolar tarafından düzenlenen ürün senetleri konusunda takas hizmeti sunabilmektedir.

Merkezî takas kuruluşlarının; üyelik, teminat, takas esasları, garanti fonu, disiplin, sermaye, gelir ve diğer konulardaki alt düzenlemeler ile SPK’nın onayına bağlı olarak ilgili MTK tarafından hazırlanan yönetmelik ile belirlenmektedir.

SPK, MTK’ların düzenleme, gözetim ve denetim mercii olup merkezî takas faaliyetlerine ilişkin olarak gerekli gördüğü hususların yerine getirilmesini, her türlü bilgi ve belgenin talebi üzerine veya düzenli olarak gönderilmesini merkezî takas kuruluşları ile bu kuruluşların üyelerinden isteyebilir.

2.3.2. SPKn kapsamında “merkezî karşı taraf”

SPKn’nun “Merkezî karşı taraf” (MKT) başlıklı 78 inci maddesi ile de MKT’lerin faaliyet esaslarına ilişkin genel esaslar belirlenmiştir. Bu çerçevede; SPK, MTK’ların alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı da alıcı rolünü üstlenerek takasın tamamlanmasını taahhüt ettikleri merkezî karşı taraf uygulamasını, piyasalar veya sermaye piyasası araçları itibarıyla zorunlu tutabilir. Takas kuruluşlarının MKT görevini üstlendiği takas işlemlerinde mali sorumluluğu, tesis edilecek limitler dâhilinde ve üyelerden alınacak teminatlar ile diğer garantiler çerçevesinde belirlenir. Merkezî karşı taraf hizmeti

çerçevesinde takas kuruluşları tarafından alınan teminatların mülkiyeti takas kuruluşuna geçer ve takas kuruluşları, üyelerinin müşterilerine olan yükümlülüklerinden sorumlu değildir.

Takas kuruluşları, merkezî karşı taraf hizmeti verdikleri piyasalarda temerrüt yönetimi kapsamında, üyelerin teminatları, garanti fonu ve kendi sermayelerinin yanı sıra, sigorta sözleşmeleri, kârlardan kesinti yapılması, müşterilerin pozisyonlarının ve teminatlarının gerektiğinde resen veya temerrüt eden üyenin müşterilerinin talebiyle temerrüt eden üyelerin rızası da şart olmaksızın diğer üyelere taşınması, pozisyonların resen kapatılması, aynı tarafla olan borç, alacak, pozisyon, teminat, hak ve yükümlülüklerin netleştirilmesi ve Kurulca uygun görülecek diğer yöntemleri de kullanabilirler.

Merkezî takas kuruluşları, temerrüt yönetiminde kullanmak üzere sermaye ve sermaye benzeri kaynak temin edebilir, teminat ve garanti fonu varlıklarını temerrüt yönetimi çerçevesinde likidite temin etmek için borçlanma amacıyla teminat gösterebilir. Merkezî takas kuruluşları nakdî teminatları nemalandırma veya menkul kıymetlerin saklanması amacıyla bankalar ve saklama kuruluşlarında kendi adlarına açılacak hesaplarda bulundurabilirler.

Merkezî karşı taraf uygulamasına tabi sermaye piyasası araçlarında takas üyeliğine ve üyelik türlerine ilişkin şartlar, üyelerin yükümlülükleri ile sermaye, iç denetim ve risk yönetim sistemlerine ilişkin asgari hususları da içerecek şekilde, SPK'nın onayına bağlı olarak ilgili takas kuruluşu tarafından düzenlenir.

Merkezî karşı taraf hizmeti verecek merkezî takas kuruluşlarının ilgili sermaye piyasası araçlarında üstlenmiş oldukları mali riskler ile diğer risklere uyumlu olarak yeterli düzeyde sermaye bulundurması, bilgi işlem altyapısı ile iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerini kurması ve idame ettirmesi zorunludur. Bu kuruluşların iç denetim birimleri, risk yönetim ve bilgi işlem altyapılarının güvenilirliğini ve yeterliliğini asgari altı aylık dönemler itibarıyla kontrol etmek ve sonuçlarını Kurula bildirmekle yükümlüdürler. SPK, söz konusu kontrolün daha sıklıkla yapılmasına karar verebilir ve söz konusu hususlara ilişkin bağımsız denetim yapılmasını isteyebilir. Ayrıca SPK, merkezî karşı taraf hizmeti verecek kuruluşun mali yeterliliğinin stres testleri de dâhil olmak üzere öngöreceği yöntemlerle değerlendirilmesini istemeye, gerekli görmesi hâlinde kredi derecelendirmesi yapılmasını talep etmeye yetkilidir.

Merkezî karşı taraf hizmeti verecek kuruluşların, her işlemde işlemin tarafları ile ayrı ayrı sözleşme yapması zorunlu olmamakla beraber merkezî karşı taraf hizmeti verecek kuruluş tarafından alınan teminatlar ile hesap sahiplerinin malvarlıklarının bu kuruluşun mal varlığından ayrı izlenmesi esastır. Takasın yerine getirilmesine ilişkin işlemler hariç olmak üzere merkezî karşı taraf hizmeti veren kuruluş söz konusu teminat veya varlıkları tevdi amaçları dışında kullanamaz.

Merkezî takas kuruluşları tarafından merkezî karşı taraf hizmeti sundukları her bir piyasa için tahsis edilen sermaye veya sermaye benzeri kaynaklar, alınan teminatlar ve oluşturulan garanti fonları, amaçları dışında kullanılamaz. Sermaye piyasalarına ilişkin olarak sunulan merkezî karşı taraf hizmeti kapsamında alınan teminatlar ve garanti fonu varlıkları, para piyasalarına ilişkin olarak aynı kapsamda alınan teminatlar ve garanti fonu varlıklarından ayrı olarak izlenir.

2.3.3. İlgili Düzenlemeler

30 Mayıs 2013 tarihli ve 28662 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan *Merkezi Takas Kuruluşlarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Genel Yönetmelik* ile (Genel Yönetmelik) 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 77 ve 78 inci maddeleri çerçevesinde merkezi takas kuruluşlarına ve merkezi karşı taraf uygulamasına ilişkin esasları ile bu kuruluşlarca yerine getirilen faaliyet, iş ve işlemlere ilişkin hususlar düzenlenmektedir.

Genel Yönetmeliğin dördüncü bölümünde MTK üyeleri, üyelik teminatı ve üyelerin sorumluluğu, faaliyet esasları ve üyelere uygulanacak tedbirler düzenlenmiştir. TCMB, yatırım kuruluşları ile MTK'lar tarafından önerilen ve SPK tarafından kabul edilen diğer kişiler MTK'lara üye olabilir. Ayrıca, MTK'lar, olarak bir borsaya veya teşkilatlanmış diğer piyasalara üye olmayı üyelik şartı olarak belirleyebilir.

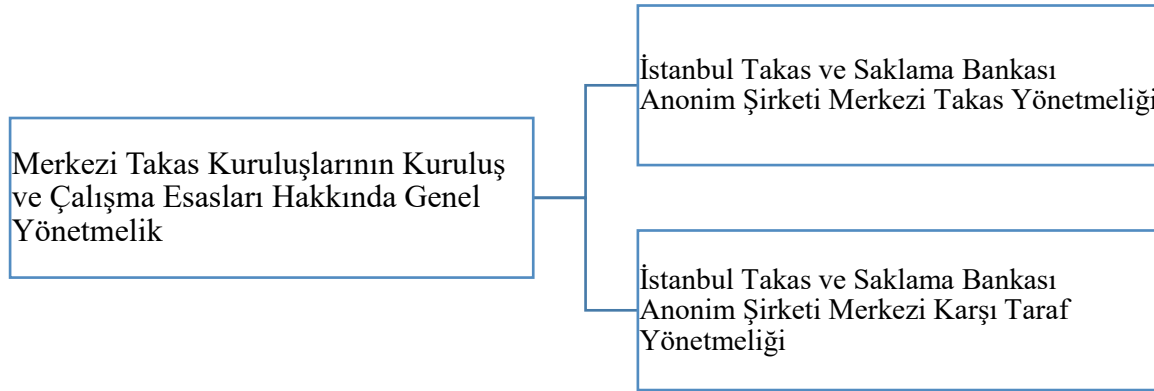
Genel Yönetmeliğin beşinci bölümünde, genel olarak takas esasları belirlenmiştir. Bu çerçevede MTK'larca verilecek takas hizmetlerinin kapsamı, sunulan takas hizmetine ilişkin

sözleşmeler, takas hizmetine ilişkin esaslar ve takas sisteminin işleyişi, üyelerden tesis edilecek teminatlar, MTK'ların merkezi karşı taraf olmadığı hallerde oluşturulan garanti fonuna ilişkin esaslar, teminatlar ve garanti fonundaki varlıkların korunmasına ilişkin hususlar ile takas kesinliği ve rehin hakkına ilişkin hükümler düzenlenmiştir.

Genel Yönetmelik'in altıncı bölümü merkezi karşı taraf uygulamasına ilişkin esasları düzenlenmektedir. MKT uygulaması kapsamında başvuru ve izin süreci, merkezi takas kuruluşlarının mali sorumluluğu, teminat ve malvarlıklarının ayrı izlenmesi gerekliliği ile merkezi karşı taraf faaliyeti çerçevesinde oluşturulan garanti fonuna ve risk yönetimine ilişkin diğer hususlar belirlenmiştir.

Yukarıda da açıklandığı üzere, MTK ve MKT hizmetlerini sunmak isteyen kurumların söz konusu maddelerde ifade edilen esasları karşılayan ve SPK tarafından onaylanması gereken bir yönetmelik hazırlamaları gerekmektedir. Bu kapsamda, SPKn ile merkezi takas kuruluşu olarak ifade edilen Takasbank'ın MTK olarak faaliyetlerini düzenleyen "İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi Merkezi Takas Yönetmeliği" ve MKT olarak faaliyetlerini düzenleyen "İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliği" yayınlanmıştır⁶. Söz konusu Yönetmelikler kapsamında içerik olarak benzerlikler olduğu için bu bölümde her iki Yönetmelik birlikte ele alınmıştır.

Ülkemizde MTK ve MKT'ye ilişkin mevzuat yapısı aşağıda yer almaktadır. Söz konusu Yönetmeliklerde; üyelik, takas, teminat, temerrüt, garanti fonu uygulaması vb hususlara ilişkin genel esaslar düzenlenmekte, söz konusu unsurlara ilişkin olarak detaylı ve hizmet sunulan piyasa özelinde farklılık içeren esaslar ise ilgili piyasa yönergelerinde⁷ yer almaktadır.

Şekil 9: Genel Yönetmelik, Takasbank MTK Yönetmeliği ve Takasbank MKT Yönetmeliği

⁶ <https://www.takasbank.com.tr/tr/Sayfalar/Yonetmelikler.aspx>

⁷ Piyasa Yönergeleri Takasbank tarafından oluşturulmuştur. Bu Yönergelere Takasbank web sitesi üzerinden erişilebilir. Bu çerçevede oluşturulmuş olan Piyasa Yönergeleri şunlardır:

İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.'nin Merkezi Karşı Taraf Hizmeti Sunduğu Piyasalara İlişkin Teminat, Risk ve Temerrüt Yönetimi Yönergesi

İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.'nin Merkezi Karşı Taraf Hizmeti Sunduğu Piyasalara İlişkin Takas Hizmetleri Yönergesi

2.3.4. Takasbank'ın Takas Hizmeti Sunduğu ve MKT Olduğu Piyasalar

Takasbank'ın merkezi takas kuruluşu olarak takas hizmeti sunduğu piyasalar ve söz konusu piyasada "MKT rolünü" üstlenmiş olup olmadığı aşağıda gösterilmektedir.

Tablo 3: Güncel Piyasa/Platform ve MKT Rolü

Piyasa İşleten	Piyasa Adı	MKT Rolü	MKT Rolü Başlangıç Tarihi
Borsa İstanbul	Borçlanma Araçları Piyasası-BIST Para Piyasası	Evet	14/10/2016
Borsa İstanbul	Borçlanma Araçları Piyasası (BIST Para Piyasası hariç)	Evet	02/07/2018
Borsa İstanbul	Pay Piyasası	Evet	19/06/2017
Borsa İstanbul	Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası	Evet	03/03/2014
Borsa İstanbul	Swap Piyasası (YP)	Evet	01/10/2018
Borsa İstanbul	Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasası	Hayır	
EPIAŞ	Elektrik Piyasası	Hayır	
Takasbank	Takasbank Para Piyasası	Hayır	
Takasbank	Takasbank Ödünç Pay Piyasası	Evet	02/09/2013
Takasbank	TEFAS (Türkiye Elektronik Fon Alım Satım Platformu)	Hayır	
	Tezgaah Üstü Türev İşlemler Piyasası	Evet	19/12/2019

2.3.5. MTK ve MKT Üyeliğe İlişkin Esaslar

2.3.5.1. Üyelik ve Üyelik Türleri

TCMB, SPKn uyarınca faaliyet gösteren yatırım kuruluşları ile Takasbank tarafından önerilen ve SPK tarafından kabul edilen diğer kişiler, üyelik şartlarının sağlanması koşulu ile Takasbank'a üye olabilirler.

Takas üyesi olabilmek için aşağıda yer alan şartların sağlanmış olması gerekir:

- Takasbank tarafından takas hizmeti verilen piyasalarda ilgili mevzuata aykırılıklar sebebiyle işlem yapma yetkisinin kaldırılmamış olması,
- İçeriği Takasbank tarafından belirlenen sözleşme ve taahhütnamelerin imzalanarak ibraz edilmiş olması,
- Takasbank nezdindeki işlemlerini gerçekleştirmek amacıyla teknik alt yapının oluşturulmuş ve işlerliğinin sağlanması için gerekli tedbirlerin alınmış olması,
- Takas hizmeti sunulacak piyasaların veya sermaye piyasası araçlarının özel niteliklerine göre Takasbank tarafından öngörülebilecek ek şartların sağlanmış olması.

MKT uygulaması kapsamında ise yukarıda yer alan üyelik şartlarına ek olarak aşağıda yer alan gerekliliklerin de ilgili üyeler tarafından karşılanması gerekir:

- MKT hizmetinin sürekliliğini teminen gerekli bilgi işlem, risk yönetimi, iç kontrol ve iç denetim mekanizmalarının oluşturulmuş ve işler hale getirilmiş olması,
- MKT hizmetlerine taraf olabilmek için Takasbank tarafından piyasa veya sermaye piyasası aracı bazında belirlenecek asgari öz sermayeye sahip olunması,

- Mali bünyesinin MKT hizmetlerine taraf olduğu piyasa veya sermaye piyasası araçlarına ilişkin Takasbank’a karşı taahhütlerini yerine getirebilecek düzeyde olması,
- MKT hizmeti sunulacak piyasaların veya sermaye piyasası araçlarının özel niteliklerine göre öngörülebilecek ek şartların sağlanmış olması,

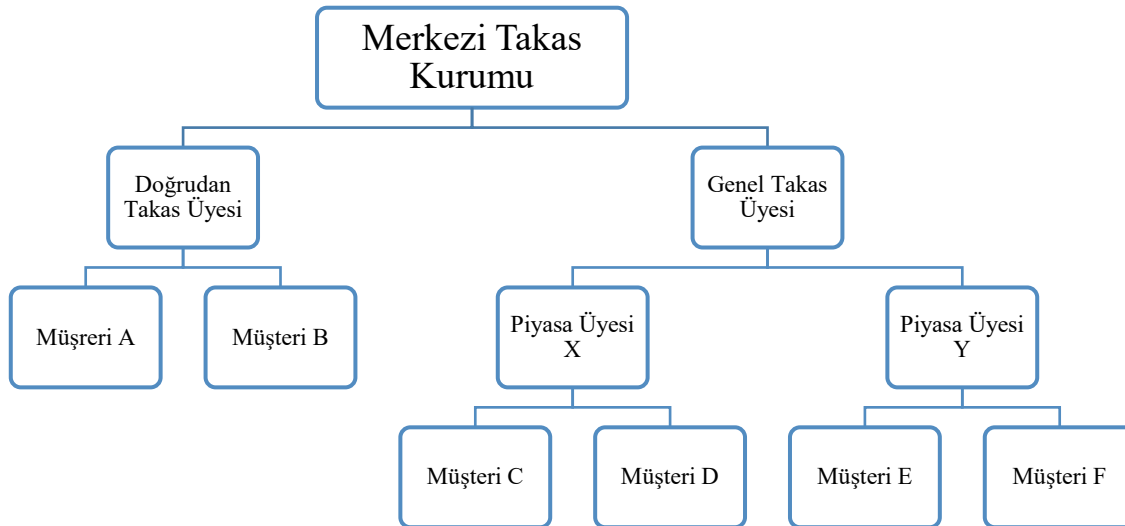
Merkezi takas kuruluşu nezdinde üyeler, “doğrudan takas üyesi” ve “genel takas üyesi” olmak üzere ikiye ayrılır. *Doğrudan takas üyeleri*, sadece kendilerinin ve/veya müşterilerinin takas işlemlerini gerçekleştirmeye yetkiliyken *genel takas üyeleri*, kendilerinin ve/veya müşterilerinin takas işlemlerinin yanı sıra diğer piyasa üyelerinin takas işlemlerini de gerçekleştirmeye yetkili üyelerdir. Genel ve doğrudan takas üyelerinin üyelik durumları Takasbank tarafından belirlenmiş olan şartlara uyumları gözetilerek değiştirilebilir. Bu kapsamda bir doğrudan takas üyesi sonradan genel takas üyesi olarak kabul edilebileceği gibi, bir genel takas üyesi de doğrudan takas üyesi olarak kabul edilebilir.

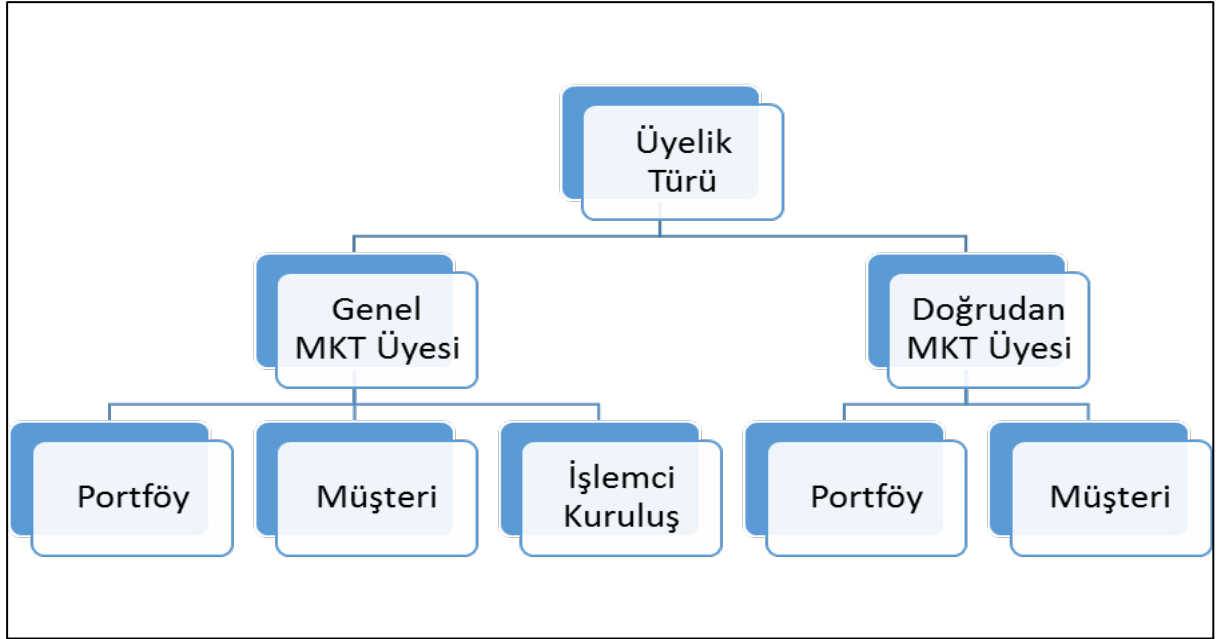
MKT uygulaması kapsamında MKT üyeleri benzer bir yaklaşımla “doğrudan MKT üyesi” ve “genel MKT üyesi” olmak üzere ikiye ayrılır. *Doğrudan MKT üyeleri*, sadece kendilerinin (portföy) ve/veya müşterilerinin takas işlemlerini gerçekleştirmeye yetkilidir. *Genel MKT üyeleri* ise, kendilerinin ve/veya müşterilerinin takas işlemlerinin yanı sıra işlemci kuruluşların takas işlemlerini de gerçekleştirmeye yetkilidir. Takası gerçekleştiren genel MKT üyesi ile takas işlemlerini gerçekleştirdiği ilgili “işlemci kuruluş”; Takasbank’a karşı oluşan yükümlülüklerden müşterek borçlu ve müteselsil kefil olarak sorumludurlar. MKT uygulamasında **işlemci kuruluş**; *Takasbank’ın MKT olduğu piyasa veya sermaye piyasası araçlarında işlem yapan ancak söz konusu işlemlere ilişkin yükümlülüklerin tasfiyesini bir genel MKT üyesi aracılığı ile gerçekleştiren kuruluştur*. Üyelik türlerinin belirlenmesinde, ilgili kurumun özsermaye tutarı ile Takasbank nezdinde gerçekleştirilen kredi değerliliğini tespiti yönelik içsel kredi derecelendirme, mali tahlil ve istihbarat çalışmaları, eğer varsa bağımsız derecelendirme notları ile iç sistemleri ve teknik altyapısının yeterliliği dikkate alınır.

Şekil 10: MTK Üyelik Şeması

Üyelik Tipi Belirleme Kriterleri

- Özsermaye
- İçsel Derecelendirme Notu
- İç sistemlerinin ve teknik altyapısının yeterliliği

Şekil 11: MKT Üyelik Türleri

Merkezi takas uygulaması ve merkezi karşı taraf uygulaması kapsamında, üyelik türleri arasından geçiş mümkün olup, söz konusu değişiklik için Takasbank tarafından belirlenmiş olan şartların yerine getirilmesi gerekir.

Merkezi karşı taraf uygulaması çerçevesinde üyelerin aşağıdaki hususları da yerine getirmesi gereklidir:

- Takasbank nezdinde üye hesapları ile bunlara bağlı alt hesapların “taşınmasının” gerektiği hallerde devralacak bir MKT üyesinin önceden belirlenmiş olması halinde müşterileri ile imzaladığı çerçeve sözleşmelerde söz konusu hususa ilişkin bilgilere yer vermek,
- Çoklu pozisyon hesabının kullanıldığı piyasa veya sermaye piyasası araçlarında, müşteri tarafından talep edilmesi halinde, müşterilere ait pozisyon ve bunlarla ilişkili teminatların Takasbank nezdinde müşteri adına açılan tekil pozisyon hesabı ile teminat hesaplarında izlenebilmesini teminen gerekli tüm önlemleri almak, hesapların açılmasını temin ve takip etmek,
- Müşteri varlık ve teminatlarının izlenmesine ve saklanmasına ilişkin Kanun ve diğer ilgili düzenlemelerde yer alan tüm ilke ve kurallara uygun hareket etmek,
- MKT hizmeti verilen piyasa veya sermaye piyasası araçlarına ilişkin işlemlerde, Takasbank’a tevdi edilecek teminatlar içerisinde müşterilere ait teminatların bulunması halinde bu Yönetmelik ve ilgili piyasa yönergelerinde belirlenen iş ve işlemleri yerine getirmek,
- Takasbank nezdindeki tekil veya çoklu pozisyon hesapları ile kendi nezdindeki müşteri pozisyon ve teminatlarına ilişkin kayıtlar arasında sürekli mutabakatı tesis etmek,
- Teminatların izlendiği hesapların yapısı ve Takasbank tarafından sağlanan ayırtıştırmanın kapsamı, Takasbank nezdinde açılan teminat hesapları üzerindeki tasarruf yetkisinin MKT üyesine ait olduğu ve Takasbank tarafından bu yetkinin sadece bulunması gereken teminatla sınırlı olarak kısıtlandığı hususlarında müşterilerinin tam ve doğru olarak bilgilendirilmesini temin etmek,
- Takasbank tarafından öngörülmesi halinde, diğer MKT üyelerine karşı doğabilecek mali ve hukuki sorumluluğu teminat altına alan, genel ve özel mahiyette sigorta yaptırılmasına ilişkin düzenlemelere uymak.

Diğer taraftan, merkezi karşı taraf uygulaması çerçevesinde, Takasbank’ın herhangi bir MKT üyesinin yükümlülüklerini kısmen veya tamamen yerine getiremeyeceğini öngörmesi halinde, durumu

sebeplerini de içeren tüm tevsik edici bilgi ve belgelerle birlikte ivedilikle Kurula ve ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşlarına bildirmesi zorunludur.

2.3.5.2. Üye faaliyetlerinin kısıtlanması ve üyenin yükümlülükleri

Takasbank, üyenin ilgili piyasalar itibarıyla belirlenmiş olan üyelik şartlarını kaybetmiş olduğunun tespiti halinde, 3 ayı geçmemek üzere verilecek uygun süre içinde söz konusu yükümlülüklerin yerine getirilmesini istemeye yetkilidir. Üyelik şartlarının kaybedilmiş olması veya yükümlülüklerin yerine getirilmemesi nedeniyle, takas sisteminin güvenli ve kesintisiz işlemlerini tehlikeye düşürecek önemli nitelikte risklerin ortaya çıkması durumunda Takasbank, herhangi bir süre vermeksizin üyenin faaliyetlerini tamamen, belirli piyasa veya işlem bazında, geçici olarak durdurmaya veya üyelikten çıkarmaya yetkilidir. Borsa veya piyasa işleticisi ya da yetkili otorite tarafından işlem yapma yetkisinin kaldırılması halinde, üye Takasbank tarafından ilgili piyasa takas üyeliğinden çıkarılır.

Faaliyetleri durdurulan veya üyelikten çıkarılan üyenin, Takasbank nezdindeki merkezi takas mevzuatı kapsamındaki işlemlerden kaynaklanan tüm yükümlülükleri devam eder. Takasbank, faaliyetleri durdurulan veya üyelikten çıkarılan kurumun takas işlemlerinin tamamlanması amacıyla aşağıdaki tedbirler dâhil gerekli gördüğü her türlü tedbiri almaya yetkilidir.

- Üyenin doğrudan Takasbank nezdindeki hesapları üzerinde işlem yapmasını engellemek,
- Takas borçlarının kapatılması amacıyla üyenin takas alacaklarını kullanmak,
- Üyenin teminatlarına başvurmak,
- Garanti fonu oluşturulmuş olması halinde, üyenin garanti fonu katkı paylarına başvurmak,
- Üyenin Takasbank nezdindeki serbest hesaplarında bulunan varlıklarına başvurmak.

Söz konusu piyasa Takasbank'ın MKT rolünü üstlenmiş olduğu bir piyasa ise Kurulca veya ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca faaliyetleri sınırlandırılan veya geçici olarak durdurulan MKT üyelerinin MKT hizmeti verilen piyasa veya sermaye piyasası araçlarındaki faaliyetleri Takasbank tarafından kısıtlanır. MKT uygulaması kapsamında, ayrıca Takasbank tarafından herhangi bir MKT üyesinin mali yeterliliğinin yüklenmekte olduğu riskler karşısında yetersiz kaldığının tespiti durumunda Yönetim Kurulu, söz konusu MKT üyesinin MKT hizmeti verilen piyasa veya sermaye piyasası aracı bazında faaliyetlerini kısıtlayabilir.

Bu çerçevede, Yönetim Kurulu, faaliyetleri kısıtlanan MKT üyesine karşı; işlem öncesi depo şartının yerine getirilmesi, MKT üyeliğinin üç ayı aşmamak üzere askıya alınması, brüt teminatlandırma veya teminat oranlarını artırma, sadece risk azaltıcı işlemlere izin verilmesi ve hesap açımının engellenmesi gibi önlemlerle ilgili düzenlemelerde yer alan diğer önlemlerden herhangi birini veya birkaçını uygulayabilir. İlgili piyasa veya sermaye piyasası araçlarında faaliyetleri kısıtlanan MKT üyesine; Takasbank tarafından, faaliyet kısıtlamasına konu hususlardaki yetersizliklerin giderilmesini teminen piyasa kuralları ve işlem saatleri dikkate alınarak altı ayı aşmamak üzere bir süre verilir. Bu süre sonunda faaliyetlerinin kısıtlanmasına sebep olan koşulların bir veya birkaçının devam etmesi durumunda Yönetim Kurulu, ilgili MKT üyesinin üyeliğini sona erdirmeye ve bu çerçevede gerekli işlemleri yapmaya yetkilidir.

2.3.6. Takas Hizmeti Kapsamı ve Takas Esasları

MTK'larca sunulacak olan takas hizmetinin kapsamı borsalarda ve teşkilatlanmış diğer pazar yerlerinde ve bunların dışında işlem gören sermaye piyasası araçlarının teslimi, bedellerinin ödenmesi ve bu işlemlere ilişkin teminat yükümlülüklerinin ifasına ilişkin işlemlerdir. Takas hizmetlerinin MTK'lar nezdinde yerine getirilmesi esastır.

SPK, MTK'ların takas hizmeti verebilecekleri borsalar ve teşkilatlanmış diğer pazar yerlerini belirler ve bu belirleme, borsaların ve teşkilatlanmış diğer pazar yerleri bünyesinde oluşturulmuş piyasa, pazar ve platformlar ve/veya işlem görececek araçlar bazında olabilir.

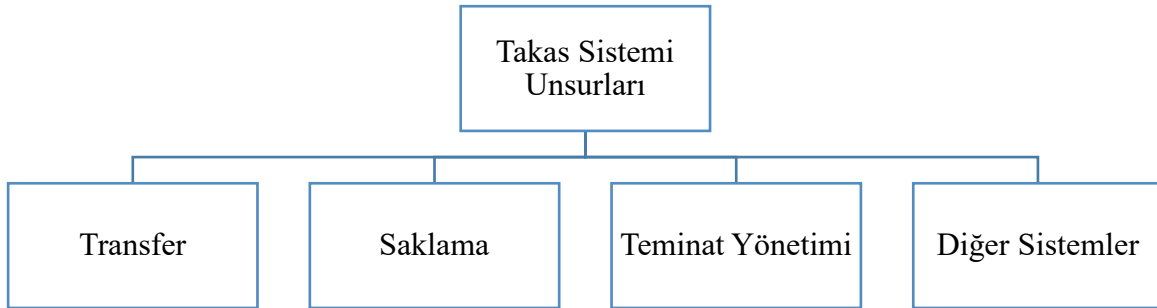
MTK'lar TCMB tarafından oluşturulanlar hariç olmak üzere sermaye piyasaları dışında kurulmuş ve kurulacak diğer piyasalar ile yurtdışında faaliyet gösteren borsa ve teşkilatlanmış pazar

yerlerinin ve tezgahüstü piyasaların da takas, ödeme ve teminat işlemlerini SPK'nın izni ile yerine getirebilirler. Ancak, SPK, borsalar ve teşkilatlanmış diğer pazar yerleri dışında gerçekleştirilen sermaye piyasası araçları ile ilgili işlemlerin takasının MTK nezdinde yerine getirilmesini zorunlu tutabilir. MTK'lar ilgili mevzuata göre yetkilendirilmek kaydıyla, lisanslı depolar tarafından düzenlenen ürün senetleri konusunda da takas hizmeti sunabilir.

Merkezi takas hizmet verilecek borsalar ve teşkilatlanmış diğer pazar yerleri ile MTK'lar arasında tarafların hak, yükümlülük ve yetkilerinin belirlendiği bir sözleşme imzalanmalıdır. Bu sözleşmelerin tesisinde ve sonrasında gerçekleştirilecek değişikliklerde SPK'dan onay alınması gerekmektedir. Diğer taraftan, borsalar ve teşkilatlanmış diğer pazar yerleri tarafından yönetim kurulu kararı ve SPK'nın onayı ile takas işlemlerini yürüten MTK değiştirilebilir.

MTK'larca sunulan takas sistemine ilişkin esaslar MTK yönetmeliği ile düzenlenir. Takas prensipleri her bir araç, borsa ve teşkilatlanmış diğer pazar yeri bazında veya piyasalar gibi ayırım kriterleri çerçevesinde ayrı ayrı belirlenebilir. MTK yönetmeliğinde işlemlere ilişkin yükümlülüklerin zamanında ve tam olarak yerine getirilmesi ile temerrüt hali, alınacak önlemler, uygulanacak yaptırımlar ve temerrüt halinin giderilmesine ilişkin usul ve esaslar da düzenlenir. Ayrıca, MTK, MTK yönetmeliği ile mahsup işlemlerine ilişkin esasları belirlerken mahsup işlemi yapılmadan takas yükümlülüklerinin yerine getirilmesini istemek, alım emirlerinde emrin gerçekleştirilmesi için gerekli nakdin, satım emirlerinde ise satışa konu sermaye piyasası aracının belirli bir kısmının veya tamamının emrin gerçekleştirilmesini beklemeden depo edilmesini istemek gibi tedbirleri öngörebilir.

Takasbank, takas işlemlerinin yapılmasını teminen gerekli sistemleri kurar ve işletir. Takasbank, takas hizmeti verdiği piyasalar itibarıyla, piyasaların özelliklerine göre, takas işlemleri kapsamında transfer, saklama, teminat yönetimi ve diğer sistemleri oluşturur. Takas sisteminin unsurları Şekil 12'de gösterilmiştir. Sistemlerin kesintisiz, etkin ve güvenli işletimini teminen gerekli teknik alt yapı Takasbank tarafından sağlanır. Üyenin, Takasbank sisteminde işlem yapabilmesi için sisteme erişim yöntemleri Takasbank tarafından belirlenir.

Şekil 12: Takas Sistemi Unsurları

2.3.6.1. Takas kesinliği

Takasbank tarafından sunulan takas hizmeti kapsamında “takas kesinliği” ilkesi geçerlidir. SPKn’nda **Takasın kesinliği**; “Sermaye piyasası araçlarının takas talimat ve işlemleri ile ödeme işlemleri, merkezî takas kuruluşlarının üyelerinin faaliyetlerinin geçici ya da sürekli olarak durdurulması, idari ve adli merciler nezdinde tasfiye işlemlerine başlanması durumu da dâhil olmak üzere, geri alınamaz ve iptal edilemez.” şeklinde ifade edilmektedir.

2.3.6.2. Merkezi takas

Takasbank’ın takas hizmeti sunmak üzere yetkilendirildiği piyasalarda SPK tarafından getirilen istisnalar hariç yapılan bütün işlemlerin takasının Takasbank nezdinde yapılması zorunludur. Bu zorunluluğun bir uzantısı olarak ilgili borsa veya piyasa işleticisi tarafından talep ve SPK tarafından karar verilmiş olması kaydıyla Takasbank dışında takasının yapılmasına karar verilen işlemlerin Takasbank’a bildirilmesi zorunludur.

2.3.6.3. Takas yükümlülüklerinin belirlenmesi

Aynı gün valörlü işlemlerin takasında “çok taraflı netleştirme” yapılması esastır. Çok taraflı netleştirmede, üyenin belirli bir kıymette hem alış hem de satış yapması durumunda satış toplamı alış toplamına mahsup edilerek çıkan net bakiyeye göre kıymet yükümlülüğü belirlenir. Tüm kıymetlerdeki alış ve satışların bedelleri ise genel olarak netleştirilir ve tek bir nakit alacak veya borç oluşturulur. Burada ifade edilen çok taraflı netleştirme sürecine ilişkin olarak detaylı bilgi “3.1.1.1 Netleştirme” kısmında yer almaktadır.

Günler arasındaki yükümlülük ve alacaklar netleştirilmez. Piyasa işlem kuralları çerçevesinde veya SPK’nın ya da ilgili borsa veya piyasa işleticisinin talebi halinde netleştirmenin sadece iki üye arasındaki işlemlerde yapılması veya belirli nitelikteki işlemlerin netleştirme dışında bırakılarak brüt takas yapılması da mümkündür.

Takasbank’ın takas hizmeti sunduğu piyasalar itibarıyla netleştirme ve brüt takas yöntemlerine ilişkin esaslar ilgili Piyasa Yönergelerinde belirlenir.

2.3.6.4. Takas yükümlülüklerinin yerine getirilmesinde genel esaslar

Takas sürecinde hizmetlerde Takasbank’ın muhatabı üye olup üyenin piyasalarda yapmış olduğu işlemlerden kaynaklanan takas yükümlülüklerini piyasa bazında belirlenen sürelerde yerine getirmekten sorumludur. Üyelerin takasa konu işlemlerinden doğan hak ve yükümlülükleri Takasbank tarafından belirlenen hesaplar üzerinden hesaben sonuçlandırılır. Üyeler, takas işlemlerini gerçekleştirebilmek için gerekli hesapları Takasbank ve Takasbank’ın belirlemiş olduğu muhabir bankalar, MKK ile merkezi saklama kuruluşları nezdinde açmak zorundadır. Üyeler, piyasada gerçekleştirdikleri işlemler nedeniyle oluşan takas yükümlülüklerini, Takasbank tarafından belirlenen hesaplara aktarmak suretiyle yerine getirir.

2.3.6.5. Teslim karşılığı ödeme

Takas, teslim karşılığı ödeme prensibi ile gerçekleştirilir. *Teslim karşılığı ödeme* prensibinde yükümlülüğünü yerine getirmeyen üyeye alacağı ödenmez. Yükümlülüğün kısmi olarak yerine getirilmesi halinde alacaklar kapatılan borçla orantılı olarak ödenir. Teslim karşılığı ödemede Takasbank tarafından, hizmet verilen piyasanın niteliğine göre, takas borçlarına karşılık üyelerin alacaklarının blokelendirilmesi ve blokelerin çözülmesi işlemleri için likidite sırası belirlenir. Blokelendirme işlemleri en likit olan alacaktan başlayarak en az likit olan alacağa doğru, bloke çözme işlemleri ise en az likit olan alacaktan başlayarak en likit olan alacağa doğru gerçekleştirilir. Takasbank’ın takas hizmeti sunduğu piyasalar itibarıyla, piyasaların özelliklerine göre, teslim karşılığı ödeme prensibine ilişkin istisnalar ile teslim karşılığı ödeme prensibinin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar ilgili Piyasa Yönergelerinde düzenlenir.

2.3.6.6. Takas alacaklarının dağıtılması

Üyelerin piyasada gerçekleştirdikleri işlemler nedeniyle oluşan takas alacakları, Takasbank tarafından üyelerin ilgili hesaplarına aktarılacak suretiyle ödenir. Üyenin takas alacağını alabilmesi için, takas yükümlülüğünü yerine getirmiş olması ve Takasbank tarafından nakit ve/veya varlıklara ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmesi amacıyla oluşturulan takas havuzunda yeterli bakiye bulunması zorunludur. Yükümlülüğü bulunmayan üyelerin alacakları ise takas havuzunda yeterli bakiye bulunması halinde ödenir. Blokeli alacaklar, borç kapatma saati dikkate alınarak serbestleştirilir. Alacak dağıtımı işlemleri, alacakların serbestleşme zamanı dikkate alınarak gerçekleştirilir. Takasbank takas hizmeti sunduğu piyasalar itibarıyla, piyasaların özelliklerine göre, farklı alacak dağıtım yöntemleri belirleyebilir. Buna ilişkin usul ve esaslar ilgili Piyasa Yönergelerinde belirtilir.

2.3.6.7. İşlem öncesi depo şartı

SPK ve Borsa tarafından; bilgi suistimali ve piyasa dolandırıcılığını önlemek amacıyla; yatırımcılara ve/veya sermaye piyasası aracı bazında, gerçek veya tüzel kişiler ile tüzel kişilerin yetkilileri ve ilgili sermaye piyasası araçlarına ilişkin olarak alım veya satım emri verildiğinde, emir konusu işleme ilişkin nakit veya sermaye piyasası aracının, yatırımcının emri verdiği yatırım kuruluşu

nezdindeki hesaplarında bulunuyor olması veya emrin verildiği anda yatırım kuruluşuna peşinen tevdi edilmesi ve takas yükümlülüğü yerine getirilinceye kadar söz konusu nakit ya da sermaye piyasası aracının bu hesaplarda tutulması zorunluluğu (önceden depo şartı) getirilmesine karar verilebilir.

Takasbank nezdinde müşteri bazında nakit hesaplar tutulmadığından ve kıymet takas yükümlülükleri ise MKK nezdindeki müşteri hesaplarındaki bakiyeler üzerinden gerçekleştirildiğinden, önceden depo şartı uygulanmasının, emir verilen yatırım kuruluşu tarafından yapılması zorunludur. Üye tarafından depo şartı kontrolü yapılmaması kaynaklı yükümlülüklerden Takasbank sorumlu tutulamaz.

2.3.6.8. Takas süresi ve para birimi

Takas süresi ve bu sürelerin değiştirilmesi, ilgili borsa veya piyasa işleticisinin görüşü alınarak piyasa bazında belirlenir. Takasbank'ın takas hizmeti sunduğu piyasalar itibariyle, piyasaların özelliklerine göre belirlenecek takas süresine ve değiştirilmesine ilişkin esaslar ilgili Piyasa Yönergelerinde düzenlenir. Takas süresi; takas, saklama, ödeme veya piyasa işletim sistemlerinden kaynaklanan sorunlar nedeniyle Takasbank tarafından geçici olarak değiştirilebilir.

Takas işlemlerinden kaynaklanan nakit yükümlülüklerinin ödenmesinde işlemlerin gerçekleştiği para biriminin kullanılması esastır. Takasbank, piyasalar itibariyle belirleyeceği esaslar çerçevesinde, nakit takas yükümlülüklerinin işlemlerin gerçekleştiği para biriminden farklı para birimleri üzerinden de gerçekleştirilmesine izin verebilir.

2.3.6.9. Mahsup

Takasbank tarafından takas hizmeti sunulan bir piyasa veya pazarda, üye tarafından gerçekleştirilen işlemler sonucunda oluşan nakit alacakları, aynı üyenin başka bir piyasa veya pazarda gerçekleştirdiği işlemlerden kaynaklanan nakit yükümlülüklerine mahsup edilebilir.

Mahsup imkânı verilen piyasalarda bu imkândan yararlanmak isteyen üyenin Takasbank tarafından belirlenen usulde ve sürede mahsup talimatını vermesi gerekir. Mahsup talimatı verilmesine rağmen alacaklı olunan piyasadan alacağın aynı gün içinde alınamaması halinde üye, borçlu olduğu piyasaya olan borcunu aynı gün içinde ödemekle yükümlüdür.

Takasbank'ın takas hizmeti sunduğu piyasalarda mahsup uygulamasına ilişkin detaylar ilgili Piyasa Prosedürlerinde belirlenir.

2.3.6.10. Transfer

Takasbank, takas işlemleri nedeniyle nezdinde bulunan varlıkların üyenin kendi hesapları arasında veya başka bir üyenin hesabına aktarımını sağlayacak sistemi kurar. Transfer işlemleri, üyelerin talimatları çerçevesinde serbest virman veya şartlı virman olarak gerçekleştirilebilir.

“Serbest virman”, üyenin hesabında bulunan varlığı herhangi bir şarta bağlı olmaksızın başka bir hesaba devretmesidir. “Şartlı virman”, üyenin hesabında bulunan varlığın transferini, başka bir varlığın hesabına gelmesi şartına bağlamasıdır. Hesaplar arasındaki varlık transferi eşanlı olarak gerçekleştirilir.

Takasbank, üyelerin Takasbank dışındaki hesaplar ile bu hesaplardan Takasbank'taki üye hesaplarına yapılacak transfer işlemleri için diğer transfer sistemleri ile entegrasyonu sağlar. Takasbank dışına yapılacak transferlerde, hesabına transfer yapılan kurumun Takasbank üyesi olması şartı aranmaz. Piyasalar itibariyle transfer işlemlerine ilişkin esaslar, varlığın türüne ve işlem nedenine bağlı olarak Takasbank tarafından farklılaştırılabilir.

2.3.7. Teminatlara İlişkin Esaslar

2.3.7.1. Üyelik teminatı

Takasbank, üyelerin Takasbank'a olan aidat, ücret, komisyon ve diğer yükümlülüklerini kendilerine verilen süre içerisinde yerine getirmemesi halinde zararını karşılayabilmek amacıyla maktu tutarda “üyelik teminatı” talep eder. Üyelik teminatı nakit olarak yatırılır ve üyelerin yatırımları gereken

üyelik teminat tutarları takas hizmeti aldıkları piyasalar dikkate alınarak Takasbank tarafından belirlenir. Üyelik teminatları Takasbank'ın malvarlıklarından ayrı izlenir.

2.3.7.2. İşlem teminatı

Üyeler, takas işlemlerinden kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilmesi amacıyla, piyasalar itibariyle belirlenecek tutarda, Takasbank MTK Yönetmeliği'nde belirtilen varlıklardan oluşan “işlem teminatını” yatırmak zorundadır. *İşlem teminatı*, Takasbank'ın takas hizmeti sunduğu piyasalar itibariyle ayrı ayrı belirlenebileceği gibi Takasbank, üyeler veya sermaye piyasası araçları itibariyle de farklı tutarların uygulanmasına karar verebilir.

Üyeler tarafından yatırılması gereken teminat tutarları, piyasalar veya sermaye piyasası aracı bazında *maktu* veya *oransal* olarak belirlenebileceği gibi, aynı hesapta tutulan farklı varlıklar arasındaki korelasyonların risk azaltıcı etkileri dikkate alınarak *portföy bazlı teminatlandırma* yöntemi de uygulanabilir.

Merkezi Karşı Taraf uygulaması kapsamında teminata kabul edilen varlıklar ise MKT Yönetmeliği'nin 19 uncu maddesi uyarınca EK-2'de yer alan tabloda belirtilmiştir.

2.3.7.3. İşlem teminatlarının tesisi

İşlem teminatları Takasbank tarafından belirlenen hesaplara yatırılır. Üyeler, müşterilerinin almış oldukları pozisyonlar karşılığında, asgari olarak, Takasbank tarafından belirlenecek oran veya tutarı karşılayacak kadar işlem teminatını müşterilerinden talep ederler. Üyeler tarafından tesis edilecek işlem teminatlarının kompozisyonu ile piyasalar itibariyle yatırılma zamanları Piyasa Yönergelerinde belirlenir. İşlem teminatları, üyeler ile Takasbank'ın malvarlıklarından ayrı izlenir.

MKT uygulaması çerçevesinde, MKT üyeleri, kendileri veya müşterileri adına aldıkları pozisyonlar için Takasbank tarafından kullanılan ve ilgili piyasa yönergeleriyle belirlenen yöntemler çerçevesinde hesaplanan tutarda teminatı Takasbank tarafından belirlenen hesap ve/veya hesaplara yatırmak zorundadırlar. MKT üyesine bağlı tekil pozisyon hesaplarında izlenen müşteri pozisyonlarıyla ilişkili teminatlar sadece ilgili müşterinin yükümlülüklerinin tasfiyesinde kullanılabilir.

Teminatlar; “başlangıç teminatı” ve “değişim teminatları”ndan oluşur. *Başlangıç teminatı*; gelecekte herhangi bir temerrüt durumunun ortaya çıktığı hallerde, temerrüdün ortaya çıktığı tarihten pozisyonların kapatılmasına kadarki süre içinde maruz kalınabilecek risklerin karşılanabilmesini teminen başlangıçta talep edilen teminatıdır. *Değişim teminatı*; mevcut pozisyonların piyasa fiyatlarıyla değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkan farklar nedeniyle ihtiyaç duyulan teminatları ifade eder.

Piyasa veya sermaye piyasası aracı bazında teminat tutar ve oranları, teminata kabul edilebilecek varlıklar, teminatların kompozisyonu, bunların değerlendirme esasları ve teminat yatırma süreleri ile teminatlarla ilgili diğer hususlara ilişkin usul ve esaslar piyasa yönergeleriyle belirlenir. Sermaye piyasası aracı ya da sermaye piyasası araçlarının işlem gördüğü piyasalar bazında teminatların hesaplanmasında asgari %99'luk tek taraflı güven aralığının kullanılması esastır. Teminatların hesaplanmasında kullanılacak nakde dönüştürme süresi asgari 2 iş günüdür. Volatilite hesaplamalarında kullanılacak tarihsel veriler temin edilebildiği ölçüde asgari 12 ayı kapsar.

2.3.7.4. Teminat tamamlama çağrısı

Takasbank, işlem teminatlarının yeterlilik düzeyini izler. İşlem teminatlarının piyasada gerçekleştirilen işlemler, teminat değerlerinde gerçekleşen değişiklikler, teminat kompozisyonunun değişmesi veya diğer nedenlerle Takasbank tarafından belirlenen tutarın altına düşmesi durumunda, Takasbank tarafından teminat tamamlama çağrısı yapılır.

Teminat tamamlama çağrısı esas olarak elektronik ortamda yapılır. Takasbank'ın teminat tamamlama çağrısını elektronik ortamda göndermesini müteakip, üyenin başkaca bir ihbar ve bildirimle gerek kalmaksızın çağrıyla ilgili kabul edilir.

Teminat tamamlama yükümlülüğünün, ilgili piyasalar itibariyle belirlenecek sürede yerine getirilmemesi durumunda üyenin temerrüde düştüğü kabul edilir ve aşağıda temerrüt yönetim süreci işletilir.

2.3.7.5. İşlem teminatlarının değerlendirilmesi

Takasbank, piyasalar itibariyle yukarıda yer alan varlıklardan teminat olarak verilmesini uygun gördüklerini, likidite ve piyasa riski gibi hususları da dikkate alarak belirleyeceği bir katsayı ile indirgenmesi suretiyle teminata kabul edebilir.

İşlem teminatlarının değerlendirilmesinde aşağıda yer esaslara uygun hareket edilir:

- Teminata kabul edilen varlıkların borsalarda işlem görmesi durumunda, varlıkların *borsada oluşan son işlem günündeki ağırlıklı ortalama fiyat* üzerinden değerlendirilmesi esastır.

- Borsalarda yaşanan ani gelişmeler nedeniyle son işlem günündeki fiyatın sıhhatli oluşmadığına Takasbank tarafından karar verilmesi veya varlığın 5 iş gününden fazla bir süre işlem görmemesi durumunda, Takasbank farklı değerlendirme esasları belirleyebilir.

- Hazine tarafından ihraç edilenler dahil, borçlanma araçlarına ilişkin *kupon ödemeleri* değerlemede kullanılacak fiyatın belirlenmesinde dikkate alınır.

- Konvertibl döviz olarak verilen teminatlar, TCMB tarafından ilan edilen en son döviz alış kuru üzerinden değerlendirilir.

Değerlemeye ilişkin fiyatların oluşmasında yaşanan olumsuzluklar ile teminat olarak verilen varlıkların borsalarda işlem görmemesi durumunda esas alınacak değerlendirme ilkelerine ilgili Piyasa Yönergesinde yer verilir.

2.3.7.6. İşlem teminatlarının kullanımı

İşlem teminatları; üyelerin takas işlemleri nedeniyle diğer üyelere olan yükümlülüklerinin yerine getirilmesinde kullanılır. *Teminatlar tevdi amaçları dışında kullanılamaz*, kamu alacakları için olsa dahi *haczedilemez, rehnedilemez*, idari mercilerin *tasfiye kararlarından etkilenmez, iflas masasına dâhil edilemez* ve üzerlerine *ihtiyati tedbir uygulanamaz*.

2.3.7.7. Nakit işlem teminatlarının nemalandırılması

Üyeler tarafından tesis edilen nakit Türk Lirası işlem teminatlarının zorunlu karşılık olarak tesis edilecek kısmı düşüldükten sonra kalan tutarı, yönetim kurulunca belirlenecek esaslar çerçevesinde nemalandırılır. Nemalandırma sonucu elde edilen brüt nema tutarlarından, vergi ve diğer yasal yükümlülükler ile Takasbank komisyonu düşülür.

2.3.7.8. Teminat sözleşmeleri

MKK nezdinde kayden izlenen sermaye piyasası araçlarını konu alan teminat sözleşmeleri yazılı şekilde yapılır. Bu teminat sözleşmelerine konu sermaye piyasası araçlarının mülkiyeti, sözleşmeye bağlı olarak Takasbank'a kanuni usullere göre devredilebileceği gibi teminat verende de kalabilir. *Mülkiyetin Takasbank'a devredildiği teminat sözleşmelerinde*; Takasbank, teminat sözleşmesinin kurulduğu anda teminat konusu sermaye piyasası araçlarının *mülkiyet* hakkına sahip olur.

Takasbank tarafından teminat olarak alınan MKK nezdinde kayden izlenen sermaye piyasası araçları ve diğer teminatların *mülkiyetinin üyede kaldığı teminat sözleşmelerinde*; teminat konusu sermaye piyasası aracının satışı da dâhil olmak üzere ne kapsamda kullanılabileceği hususları sözleşmede belirlenir. Teminata konu varlıklardan doğan *haklar*, aksi sözleşme ile kararlaştırılmadıkça, *teminat verene aittir*.

2.3.7.9. Teminatların ve pozisyonların ayrıştırılması

Takasbank, MKT hizmeti verdiği piyasa veya sermaye piyasası araçlarında, müşterilerin pozisyon ve teminatlarını, üyeye bağlı ancak üyenin kendi portföyüne ait pozisyon ve teminatlardan ayrı hesaplarda izler.

Çoklu pozisyon hesaplarının kullanılabilirdiği piyasa veya sermaye piyasası araçlarında, müşteri pozisyon ve teminatlarının, MKT üyesi tarafından talep edilmesi halinde Takasbank nezdinde açılan kendisine bağlı tekil pozisyon hesapları ile müşteriye ait teminat alt hesaplarında izlenmesi gereklidir. Takasbank türev araçların işlem gördüğü piyasalar hariç olmak üzere, esasları ilgili piyasa yönergelerinde belirlenmek suretiyle diğer piyasa veya sermaye piyasası araçlarında tekil hesapların kullanımını kısıtlayabilir.

Tekil pozisyon hesaplarındaki pozisyonlarla ilişkili teminat hesaplarında izlenen müşteri teminatları, MKT üyesinin kendisine ait hesaplarda veya diğer müşterilere ait hesaplarda ortaya çıkan teminat açıklarının kapatılmasında kullanılamaz.

İşlemci kuruluşların pozisyon ve teminatları genel MKT üyelerine bağlı münhasıran açılmış alt hesaplarda izlenir. MKT hizmetlerinde uygulanacak ayırtırmaya ilişkin diğer usul ve esaslar, piyasa ve sermaye piyasası araçlarının özellikleri ve risklilik durumları dikkate alınarak ilgili piyasa yönergeleri ile belirlenir.

2.3.7.10. Teminatların ve pozisyonların taşınabilirliği

Tekil veya çoklu pozisyon hesaplarında izlenen pozisyonlar ve bu pozisyonlarla ilişkili teminatlar, Takasbank'ın uygun görmesi halinde, devreden ve devralan MKT üyelerinin talimatıyla Takasbank tarafından MKT üyeleri arasında taşınabilir. Bu halde, devreden MKT üyesi pozisyon ve teminatları devredilecek müşterilerinin yazılı onayını alır.

MKT üyeliğine ilişkin faaliyetleri kısıtlanan veya MKT üyeliğinin sona erdirilmesine karar verilen bir MKT üyesine bağlı tekil pozisyon hesaplarında izlenen pozisyonlar ile bu pozisyonlarla ilişkili teminatlar bir başka MKT üyesine taşınır.

Bir MKT üyesinin ilgili piyasa veya sermaye piyasası aracındaki faaliyetlerinin kısıtlanması veya MKT üyeliğinin sona erdirilmesi halinde, MKT üyesine bağlı müşteri hesaplarından taşınabilecek ya da iade edilebilecek teminat tutarı, temerrüt sonrasında doğan değişim teminatı tutarlarının hesaplara yansıtılmasını takiben kalacak teminat miktarıyla sınırlıdır.

Pozisyon ve teminatları devralacak bir MKT üyesi bulunamaması veya bulunması için yeterli süre olmaması durumlarında, var olan hesapların takibine ilişkin işlemler Takasbank tarafından re'sen gerçekleştirilebileceği gibi piyasa yönergelerinde belirlenmek suretiyle gerekli hallerde hesapların kapatılması da mümkündür.

Müşterilerin herhangi bir zamanda kendilerinin pozisyon ve teminatlarını devralacak bir MKT üyesi bulmaları halinde, söz konusu müşterilerin pozisyon ve teminatlarının da Takasbank tarafından devralacak MKT üyesine ait alt hesaplara taşınması mümkündür.

2.3.8. Garanti Fonuna İlişkin Esaslar

2.3.8.1. Garanti fonu

Takasbank, takas sürecinde muhtemel gecikmelerin önlenmesi ve üyelerin takas yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda kullanılmak üzere bir garanti fonu oluşturabilir. SPK, hizmet verilen borsa veya teşkilatlanmış diğer pazar yerlerinde açılan piyasalar ve işlem gören sermaye piyasası araçları itibarıyla garanti fonu oluşturulmasını zorunlu tutabilir. Garanti fonunun idare ve temsili Takasbank tarafından yürütülür. Takasbank tarafından takas hizmeti verilen piyasaların bir kısmı veya tamamı için ortak bir garanti fonu kurulabileceği gibi her bir piyasa için ayrı garanti fonu kurulabilir. Garanti fonu katkı payı olarak yatırılacak varlıklar; *işlem teminatı* olarak kabul edilebilen değerler arasından Takasbank tarafından, piyasalar itibarıyla belirlenir.

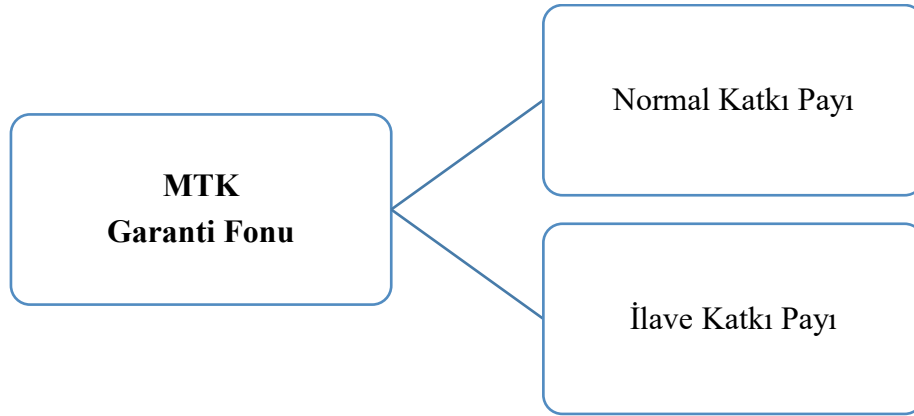
Merkezi karşı taraf uygulaması kapsamında söz konusu piyasa veya sermaye piyasası araçlarında MKT üyelerinden bir veya birkaçının temerrüde düşmesi halinde oluşabilecek zararların

ilgili MKT üyelerinin teminatlarını aşan kısmı için kullanılmak üzere garanti fonu kurulması gerekir. İlgili piyasa veya sermaye piyasası araçlarının her biri için ayrı ve/veya bir kısmı veya tamamı için ortak bir garanti fonu kurulması mümkündür. Temerrüde düşen MKT üyelerinin teminatları, garanti fonu katkı payları ve Takasbank tarafından karşılanmış riskler için yapılan sermaye tahsisi yetersiz kalmadıkça, diğer MKT üyelerinin garanti fonu katkı paylarına başvurulmaz. MKT üyelerince garanti fonuna/fonlarına yatırılacak katkı payları, MKT üyelerinin kendi mülkiyetlerindeki varlıklardan karşılanmalıdır.

Garanti fonu veya fonları, Takasbank'ı, olağandışı piyasa koşullarında ortaya çıkabilecek temerrüt durumlarına karşı koruyabilecek büyüklükte olmalıdır. Garanti fonunun/fonlarının büyüklüğü/büyüklükleri; *en büyük açık pozisyona sahip MKT üyesinin temerrüdü halinde ortaya çıkacak kaynak ihtiyacı ile ikinci ve üçüncü büyüklükte açık pozisyona sahip MKT üyelerinin birlikte temerrüdü halinde ortaya çıkacak kaynak ihtiyacından büyük olanından az olmamak üzere*, piyasa koşulları da göz önünde bulundurularak ilgili piyasa yönergelerinde belirlenir.

2.3.8.2. Garanti fonu katkı payları ve tamamlama çağrısı

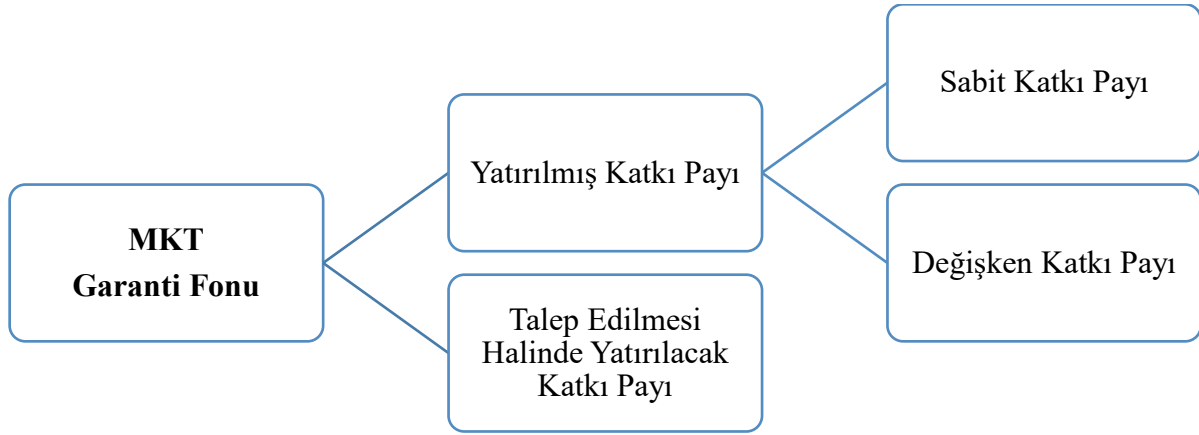
Merkezi takas uygulamasında garanti fonu oluşturulmasına karar verilmesi durumunda, üyelerin garanti fonu katkı payları, “normal katkı payları” ile talep edilmesi halinde yatıracakları “ilave katkı payları”ndan oluşur. Normal katkı paylarının kullanılması veya diğer nedenlerle eksilmesi durumunda tamamlama çağrısı yapılır. Garanti fonunun yetersizliği durumunda *ilave katkı payı* talep edilebilir. Talep edilebilecek ilave katkı payı, *normal katkı payını aşamaz*.

Şekil 13: MTK Uygulamasında Garanti Fonu Katkı Payı

Takasbank, üyelerin garanti fonuna yatıracakları *normal katkı payları için asgari bir sınır* belirler. Genel olarak üyelerce garanti fonuna yatırılacak katkı payları *üyelerin işlemlerinden kaynaklanan riskleri ile orantılı* olarak belirlenir. Buna ilişkin usul ve esaslar ilgili piyasa yönergelerinde düzenlenir.

Merkezi karşı taraf uygulaması kapsamında MKT üyelerinin garanti fonu/fonları katkı payları, “yatırılmış” ve “talep edilmesi halinde yatırılacak ilave” garanti fonu katkı paylarından oluşur. Yatırılmış garanti fonu katkı payları “sabit” ve “değişken” garanti fonu katkı paylarından oluşur. Yatırılmış garanti fonu katkı paylarının mevzuata kapsamında kullanılması ve/veya diğer nedenlerle eksilmesi durumunda tamamlama çağrısı yapılır. MKT mevzuatı kapsamında temerrüt sürecini işletilmesi esnasında garanti fonunun/fonlarının yetersiz kalması halinde ise, Takasbank tarafından, MKT üyelerinden *garanti fonu ilave katkı payı* talep edilmesi mümkündür. Her halükarda, MKT üyelerinden talep edilebilecek ilave garanti fonu katkı payları, ilgili piyasa ve sermaye piyasası aracı için MKT üyesi bazında yatırılmış garanti fonu katkı payı tutarından fazla olamaz.

Şekil 14: MKT Uygulamasında Garanti Fonu Katkı Payı

Merkezi karşı taraf uygulaması kapsamında, MKT üyelerinin garanti fonu katkı payı yükümlülüklerinin artması ve/veya garanti fonundaki/fonlarındaki varlıkların değerlerinin değişmesi sonucunda veya diğer nedenlerle garanti fonu katkı payının Takasbank tarafından ilgili piyasa yönergelerinde belirlenen çerçevede hesaplanan seviyenin/seviyelerin altına düşmesi durumunda, Takasbank tarafından garanti fonu katkı payı tamamlama çağrısı yapılır. Ayrıca, garanti fonuna/fonlarına; MKT üyelerince yapılacak katkı paylarına ilişkin ödemelerin tutar ve zamanının belirlenmesi, kabul edilecek varlıkların tespiti ve bu varlıklara uygulanacak değerlendirme katsayıları ile garanti fonunun/fonlarının değerlemesi, tahsili, yönetimi ve kullanımına ilişkin uygulama esasları ilgili piyasa yönergelerinde belirlenir.

2.3.8.3. Katkı paylarının değerlendirilmesi

Takasbank, piyasalar itibarıyla işlem teminatı olarak kabul edilebilecek varlıklardan katkı payı olarak verilmesini uygun gördüklerini, likidite ve piyasa riski gibi hususları da dikkate alarak belirleyeceği bir katsayı ile indirgenmesi suretiyle teminata kabul edebilir. Katkı payına konu olacak teminatlarının değerlendirilmesi yukarıda “2.3.7.5 İşlem teminatlarının değerlendirilmesi”nde yer alan değerlendirme esaslarına göre gerçekleştirilir.

2.3.8.4. Katkı paylarının nemalandırılması

Üyeler tarafından tesis edilen nakit Türk Lirası garanti fonu katkı paylarının nemalandırılmasına ilişkin esaslar yukarıda “2.3.7.7 Nakit işlem teminatlarının nemalandırılması”nde anlatıldığı gibidir.

2.3.8.5. Katkı paylarının kullanımı

Katkı payları, üyelerin takas işlemleri nedeniyle diğer üyelere olan yükümlülüklerinin yerine getirilmesinde kullanılır. *Katkı payları, tevdi amaçları dışında kullanılamaz*, kamu alacakları için olsa dahi haczedilemez, rehneldilemez, idari mercilerin tasfiye kararlarından etkilenmez, iflas masasına dâhil edilemez ve üzerlerine ihtiyati tedbir uygulanamaz. Üyelerin işlem teminatları ve garanti fonu katkıları yetersiz kalmadıkça, diğer üyelerin garanti fonu katkılarına başvurulamaz.

Merkezi karşı taraf uygulaması kapsamında, garanti fonun kullanım esasları ise “2.3.8.10 MKT Olunan Piyasalarda İşleyiş ve Temerrüt Esasları”nda detaylı olarak açıklanmaktadır.

2.3.8.6. Katkı paylarının iadesi

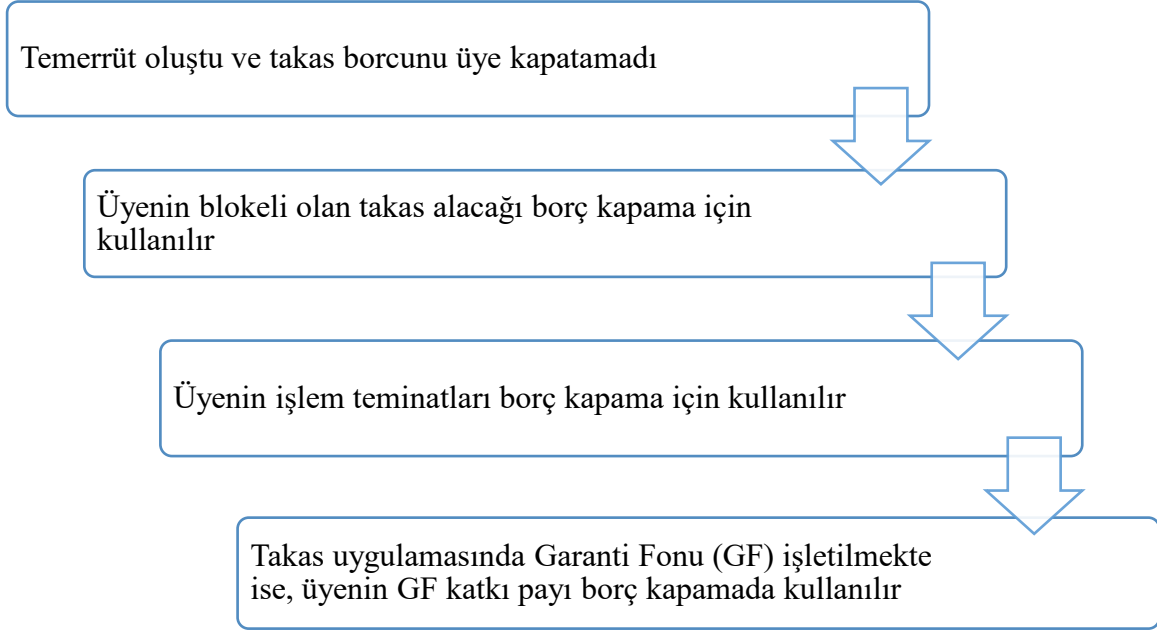
Üyelikten kendi talebi ile ayrılan kuruluşun katkı paylarının iade edilebilmesi için, üyenin ilgili piyasalarda olan tüm yükümlülüklerinin yerine getirilmiş olması şarttır. Takasbank ilgili piyasaların muhtemel risklerini ve garanti fonunun ödeme potansiyelini göz önünde bulundurarak üyelerin garanti fonu katkı paylarının iadesi taleplerini geçici bir süre için reddedebilir. Takasbank tarafından yapılacak değerlendirme sonucunda üyeye garanti fonu katkı payının iadesine karar verilirse, yapılacak ödemeden

vergi ve diğer yasal yükümlülükler mahsup edilerek bakiye tutar ödenir. Garanti fonu katkı paylarının üyeye iadesi, aynen olabileceği gibi mislen de olabilir.

2.3.8.7. Temerrüt Esasları

Üyeler, ilgili piyasada gerçekleştirilen işlemler sonucunda doğan yükümlülüklerini belirlenen usulde ve zamanında tam olarak yerine getirmemesi durumunda, herhangi bir bildirim yapılmaksızın temerrüde düşmüş sayılır. Temerrüde düşen üye ilgili Piyasa Prosedürlerinde piyasalar itibariyle belirlenen süre içerisinde yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadır. Verilen süre içerisinde yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda Takasbank, üyenin işlem teminatına başvurabilir. İşlem teminatının yeterli olmaması ve ilgili piyasa için garanti fonu oluşturulmuş olması halinde üyenin garanti fonu katkı paylarına başvurabilir.

Takasbank tarafından temerrüt halinin sona erdirilmesi amacıyla üyenin borçlu olduğu kıymet ve/veya nakdin temini için blokeli alacakları kullanılarak gerçekleştirilen alım ve/veya satım işlemlerinin, üye açısından daha olumsuz fiyatlar üzerinden gerçekleşmesi durumunda aradaki fark üyeden tahsil edilir. Ödeme yapılmaması durumunda, üyenin işlem teminatlarına başvurulur. İşlemlerin üye açısından daha olumlu fiyatlar üzerinden gerçekleşmesi durumunda ise, yerine getirilmeyen yükümlülüğün karşılanması sonrasında kalan tutar ilgili üyeye ödenir. Burada anlatılan temel süreç Şekil 16'da gösterilmektedir.

Şekil 15: MTK Nezdinde Temerrüt Halinin Sonlandırılması

2.3.8.8. Temerrüt faizi uygulaması

Belirlenen süreler içinde yükümlülüğünü yerine getirmeyen üyeden, temerrüde düştüğü tarihten itibaren taahhüdünü yerine getirdiği tarihe kadar ve yerine getirilmeyen yükümlülük tutarı üzerinden her piyasa için belirlenmiş olan yöntemle göre hesaplanan temerrüt faizi ve diğer yasal yükümlülükler tahsil olunur.

Temerrüde düşen üyeye, yerine getirilmeyen yükümlülük tutarının;

- Borsa İstanbul tarafından oluşturulan, kamu menkul kıymetlerinin işlem gördüğü repo-ters repo pazarlarında,
- TCMB Bankalararası Para Piyasası'nda veya
- Takasbank Para Piyasası'nda oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranlarından

“en yüksek” olanının, piyasalar itibarıyla belirlenecek katsayı esas alınarak hesaplanacak tutarı kadar temerrüt faizi uygulanır.

Takasbank, hizmet sunduğu her piyasa için temerrüde düşülen yükümlülüklerin yerine getirilme saatine bağlı olarak farklı zaman dilimleri için farklı faiz oranları belirleyebileceği gibi hesaplanan faizin tahakkuku için alt ve üst sınırlar da getirebilir. Alt ve üst sınırlar T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından her yıl ilan edilen *yeniden değerlendirme oranı* dikkate alınarak, bu oranı geçmeyecek şekilde yönetim kurulunca belirlenir. Aynı gün içerisinde yerine getirilmeyen yükümlülüklerde üst sınır uygulanmaz.

Menkul kıymet temerrütlerinde matrah hesaplanırken ilgili piyasada oluşan fiyatın kullanılması esastır. Fiyat oluşmaması halinde, her bir piyasa için kullanılacak yöntem Takasbank tarafından belirlenir.

Temerrüde düşülen yükümlülük yabancı para cinsinden ise; nakit veya menkul kıymetin TL değeri, TCMB tarafından ilan edilen ilgili valördeki döviz alış kuru esas alınarak bulunur. Bununla birlikte Takasbank, yabancı para cinsinden yükümlülüklerden temerrüde düşülmesi halinde her bir yabancı para için belirleyebileceği farklı katsayılar üzerinden de temerrüt faizinin hesaplanmasına karar verebilir.

2.3.8.9. Temerrüde ilişkin tahakkuk, tahsilat, “mağduriyet ödemesi” ve itiraz

Takasbank tarafından temerrüde düşen üye için hesaplanan temerrüt faizinin, diğer yasal yükümlülükler ile birlikte tahakkuk ettirilerek piyasa bazında belirlenen ve ilgili Piyasa Prosedürlerinde belirtilen sürelerde yatırılması istenir. Tahakkuk ettiği halde süresi içerisinde üye tarafından yatırılmayan temerrüt faizi ve diğer yasal yükümlülükler, takip eden iş günü üyenin serbest hesabından Takasbank tarafından re’sen tahsil edilir.

Taahhüdünü yerine getirmede temerrüde düşen üye nedeniyle kendisine teslimat veya ödeme yapılamayan üyeye, gecikilen günler karşılığı olarak, temerrüde düşen üyeden tahsil olunan temerrüt faizinin Takasbank tarafından piyasa bazında belirlenen bir oranı “mağduriyet ödemesi” olarak yapılır. Mağduriyet ödemesinin yapılabilmesi için üyenin talebi aranmaz. Üye mağduriyet ödemesini istememesi durumunda bunu yazılı olarak Takasbank’a bildirir. Alacaklı üyeye aynı gün içinde ödeme yapılması durumunda mağduriyet ödemesi yapılmaz.

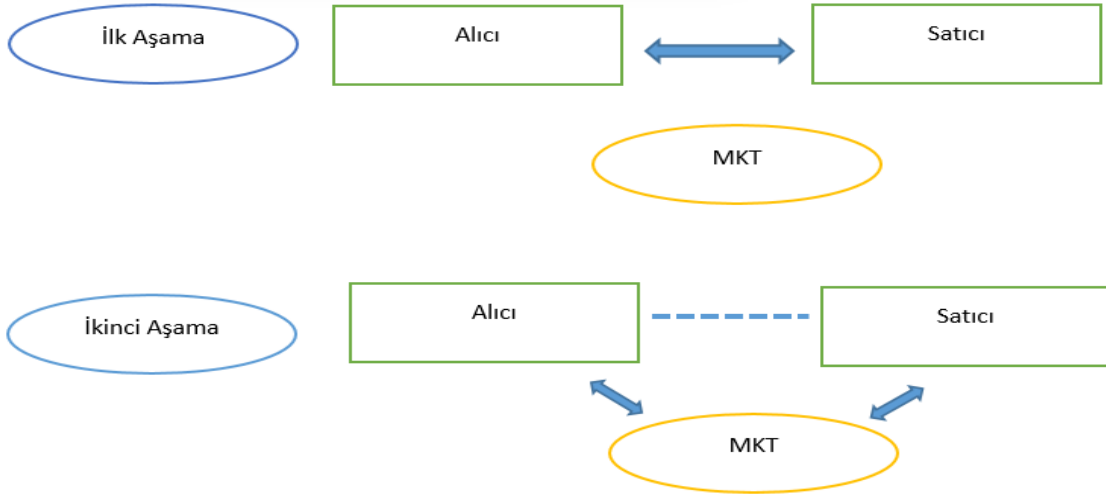
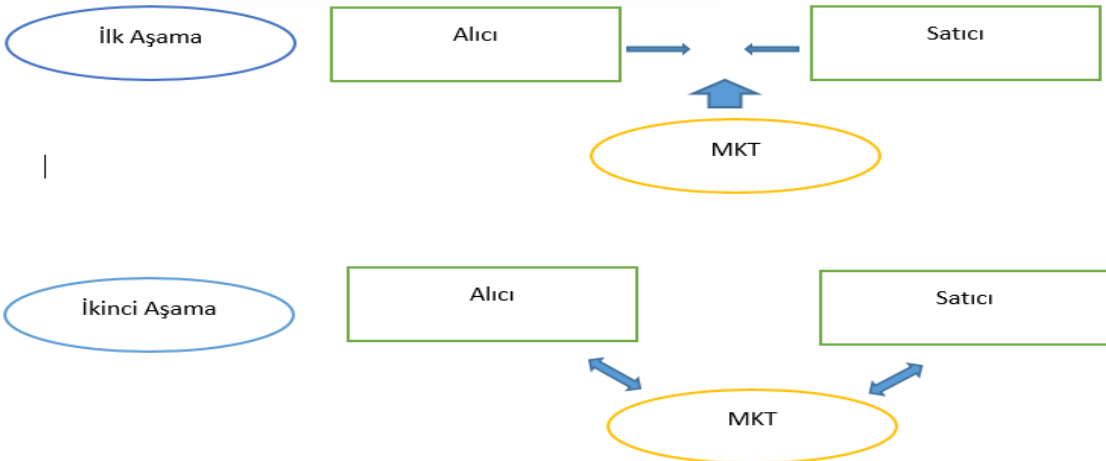
Temerrüt faizi tahakkuk ettirilen üyeler, temerrüdün takas, ilgili merkezi saklama sistemi veya ödeme sisteminden kaynaklanan nedenlerle kendi kusurları olmaksızın ortaya çıktığı veya temerrüt faizi hesaplamasında maddi hata yapıldığı gerekçeleri ile Takasbank nezdinde itiraz edebilirler. İtiraz, temerrüt faizinin ödenmesini durdurmaz. İtirazın, bir yazı ve ekinde itiraza ilişkin belgeler ile temerrüt faizi tahakkuk tarihinden itibaren en geç bir hafta içinde Takasbank’a yapılması gerekir. İtirazlar, Takasbank nezdinde oluşturulan komite tarafından değerlendirilerek karara bağlanır. İtiraz başvurusunun olumlu olarak karara bağlanması durumunda, tahsil edilen temerrüt faizi üyeye iade edilir.

2.3.8.10. MKT Olunan Piyasalarda İşleyiş ve Temerrüt Esasları

Merkezi takas uygulaması çerçevesinde temerrüt esasları yukarıda açıklandığı gibi olmak ile birlikte MKT uygulamasının olduğu piyasalarda *temerrüt yönetim süreci* daha farklıdır. Zira, MKT söz konusu piyasada veya sermaye piyasası aracında “alıcıya karşı satıcı” ve “satıcıya karşı da alıcı” rolünü üstlenerek takasın tamamlanmasını taahhüt eder; ama üyelerin ve işlemci kuruluşların müşterilerine karşı olan yükümlülüklerinden MKT’nin sorumluluğu yoktur. Bu çerçevede, Takasbank’ın MKT olduğu piyasalarda mali sorumluluğu, taraflardan her biri için karşı tarafın yerini alarak piyasa veya sermaye piyasası araçlarında gerçekleştirilen işlemlere garanti vermesinden kaynaklanan tutar kadardır.

SPK tarafından uygun görülen ve Takasbank’ın MKT rolünü üstlendiği piyasalarda, Takasbank’ın “açık teklif” yönteminin kullanılması esas olmakla beraber, piyasa yönergelerinde belirlenmesi koşuluyla, açık teklif yöntemi haricinde “sözleşme yenileme yöntemi” ya da hukuken bağlayıcılığı bulunan farklı bir yöntemin kullanılmasının mümkündür.

Takasbank MKT Yönetmeliği'nde "açık teklif yöntemi" Takasbank'ın bir işlemin eşleştiği anda piyasa katılımcıları arasına girerek alıcıya karşı satıcı ve satıcıya karşı ise alıcı konumuna geçmesi; "sözleşme yenileme yöntemi" ise MKT hizmeti verilen piyasa veya sermaye piyasası araçlarında gerçekleşen işlemlerde piyasa yönergelerinde belirlenen esaslar çerçevesinde ve her halükarda takas tamamlanmadan önce, taraflar arasında yapılmış sözleşmenin iptal edilerek Takasbank'ın taraflarla ayrı ayrı sözleşme yapması olarak tanımlanmaktadır.

Sözleşme Yenileme**Şekil 16: MKT Uygulması: Sözleşme Yenileme Yönetimi****Açık Teklif****Şekil 17: MKT Uygulması: Açık Teklif Yönetimi**

MKT üyesi, her bir piyasa veya sermaye piyasası aracı için belirlenmiş olan teminat ve garanti fonu tamamlama, teslim veya ödeme yükümlülükleri ile yaptığı işlemlere ilişkin teslim veya ödeme yükümlülüklerini zamanında tam olarak yerine getirmedeği takdirde, herhangi bir bildirim gerek kalmaksızın temerrüde düşmüş sayılır. Temerrüt hali ortadan kalkıncaya kadar mütemerrit MKT üyesinin, takas hizmeti verilen ilgili piyasa veya sermaye piyasası araçları bazında veya tüm piyasalar için, Takasbank nezdindeki kendisine bağlı hesaplardan teminat çekmesi kısıtlanabilir.

Mütemerrit MKT üyesine, Takasbank tarafından, temerrüt nedeniyle ortaya çıkan yükümlülüklerini yerine getirebilmesi amacıyla piyasa yönergelerinde belirlenen bir süre verilir. Bu sürenin sonunda, yükümlülükler yerine getirilmemişse, Takasbank, temerrüt konusu yükümlülüklerin yerine getirilmesi amacıyla ilgili MKT üyesinin kendi nezdinde bulunan hesapları üzerindeki doğrudan tasarruf yetkisinin başkaca bir işleme gerek kalmaksızın askıya alınması dâhil, pozisyonların re'sen kapatılması ve her türlü alım satım, devir ve diğer işlemleri yapmaya yetkilidir. Mütemerrit MKT üyesi, ilgili piyasa yönergelerinde belirlenen esaslar çerçevesinde temerrüt faizi ödemekle yükümlüdür.

Takasbank kendi nezdindeki, mütemerrit MKT üyesine ait varlıklar ile diğer hak ve alacaklar üzerinde takas, mahsup ve hapis hakkına sahiptir.

Satıcı konumundaki MKT üyesinin teslim yükümlülüğünde temerrüde düşmesi durumunda, Takasbank'ın alıcı MKT üyesine ilgili kıymeti teslim etmesi esastır. Teslim yükümlülüğünün yerine getirilmesinin mümkün olamaması halinde ise ilgili piyasa yönergesinde belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde hesaplanan nakit karşılığı ilgili MKT üyesine ödenir.

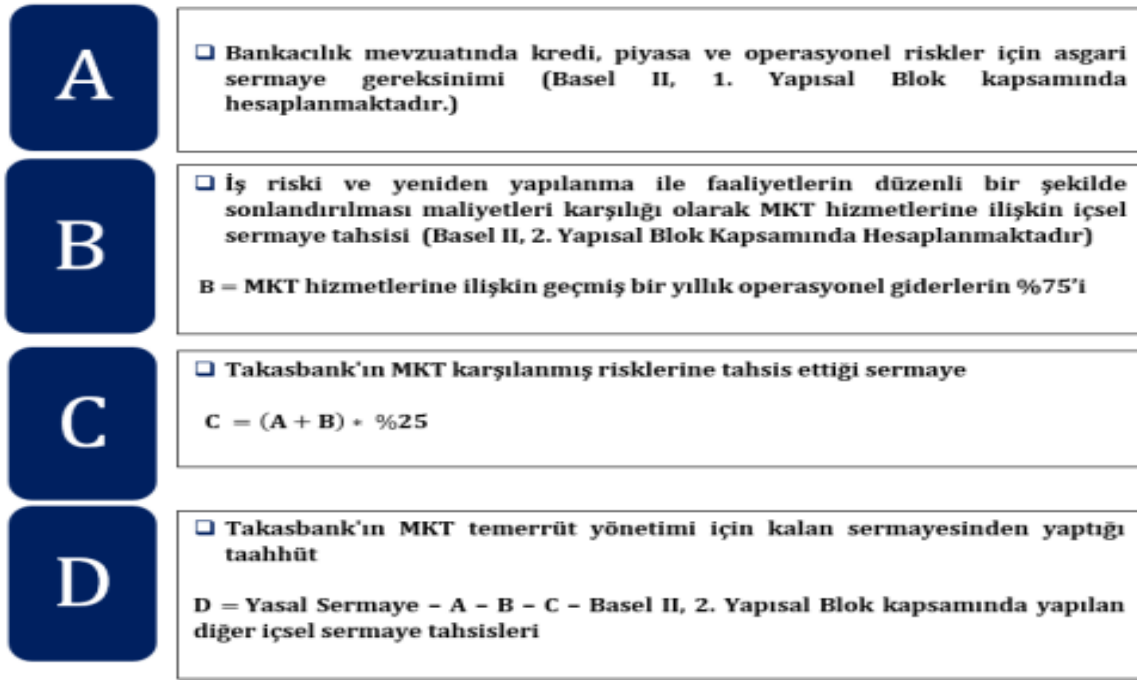
MKT üyelerinin temerrüdü halinde başvurulacak teminatların, garanti fonu katkı paylarının ve Takasbank kaynaklarının kullanımında uyulması gereken öncelik sırası Takasbank Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliği'nde Madde 36'ya göre aşağıda yer almaktadır:

- a) Temerrüde düşen MKT üyesinin kendisine ait hesaplarda veya kendisine bağlı teminat açığı oluşan müşteri hesaplarında bulunan teminatlar,
- b) Temerrüde düşen MKT üyesinin yatırılmış garanti fonu katkı payı,
- c) Eğer varsa sigorta poliçelerinden yapılacak tazminler,
- ç) Takasbank tarafından karşılanmış riskler için tahsis edilen sermaye,
- d) Diğer MKT üyelerinin yatırılmış garanti fonu katkı payları,
- e) MKT üyelerinden talep edilebilecek ilave garanti fonu katkı payları,
- f) Takasbank'ın kalan sermayesinden yapılan taahhüt.

Kaynak kullanımında belirlenen sıralama, temerrüt nedeniyle ortaya çıkabilecek kayıpların karşılanmasında başvurulabilecek varlıkların kullanımına yöneliktir. Temerrüt halinde Takasbank, likidite yönetimine ilişkin öncelikleri ve Takasbank MKT Yönetmeliği'nin 36 ncı maddesinin 6 ncı fıkrasındaki sınırlamalar⁸ dâhilinde, yukarıda sayılan kaynakların yanı sıra yabancı kaynakları ve borçlanma imkânlarını da devreye sokarak takasın tamamlanmasını veya borcun tasfiyesini sağlar.

Takasbank; Takasbank tarafından karşılanmış riskler ve Takasbank'ın kalan sermayesinden yapılan taahhüt kapsamında bir sonraki dönem için “**tahsis**” ve “**taahhüt**” edeceği sermaye miktarlarını, yılda bir kez, **en geç içinde bulunulan yılın dördüncü ayının ilk işgünü** günceller ve internet sitesinde duyurur. Takasbank tarafından piyasalar veya sermaye piyasası araçları için ayrı garanti fonları kurulması halinde, yukarıda açıklanan temerrüt yönetim sürecindeki sıralamadaki “ç” ve “f” de yer alan “tahsis” ve “taahhüt” sermaye tutarları her bir garanti fonu için ayrı ayrı uygulanır ve söz konusu sermaye tutarları garanti fonlarının büyüklükleri nispetinde paylaşılır.

⁸ Takasbank'ın kalan sermayesinden yapılacak taahhüt miktarı, Bankaların Özkaynaklarına İlişkin Yönetmelik uyarınca hesaplanan özkaynak tutarından karşılanmış riskler için tahsis edilmiş sermayenin düşülmesi suretiyle bulunacak miktar ile BDDK mevzuatına göre belirlenen sermaye arasındaki fark kadardır. Ortaklar veya diğer kişi ve kurumlarca Takasbank'ın muhtemel sermaye artırımında kullanılmak üzere peşin olarak yapılacak ödemeler ile cayılamaz nitelikteki sermaye ve sermaye benzeri kaynak taahhütleri bu farka ilave edilir.

Şekil 18: MKT Tahsis ve Taahhüt Sermaye Hesaplama Süreci

Mütemerit MKT üyesine ait teminat ve garanti fonu katkı paylarından varsa henüz kullanılmamış bölümler ile söz konusu üyenin takibinden sağlanacak kaynaklar öncelikle, eğer varsa MKT üyesinin yükümlülüklerinin tasfiyesi için temin edilen borçların kapatılmasında kullanılır. Borçların tasfiyesi sonrasında MKT üyesinin takibinden sağlanacak kaynaklardan kalan bir kısım var ise, bu kaynaklar ilk önce temerrüde düşmemiş olan MKT üyelerinden daha önce alınan ilave garanti fonu katkı paylarının, sonra da temerrüde düşmemiş olan MKT üyelerinin yatırılmış garanti fonu katkı paylarının iadesinde kullanılır. İade oransal olarak yapılır. Takasbank sermayesinden karşılanan bölüm de dâhil olmak üzere temerrütten kaynaklanan tüm aslı ve fer'i yükümlülükler tasfiye olmadan, Takasbank tarafından mütemerride herhangi bir ödeme veya iade yapılamaz.

2.3.8.11. MKT uygulamasında pozisyonların kapatılması, devri ve sonlandırılması

Takasbank temerrüt durumunda mütemerit MKT üyesine, kendisine ait pozisyonların kapatılması yönünde talimat verir. MKT üyesinin kendi pozisyonlarını kapatmaması, faaliyetlerinin kısıtlanmış veya MKT üyeliğinin sona erdirilmesine karar verilmiş olması hallerinde Takasbank bu pozisyonları re'sen kapatmaya yetkilidir. Ayrıca, Takasbank, mütemerit MKT üyesine ait pozisyonların devri amacıyla ihale düzenleyebilir.

Takasbank, kalan sermayesinin BDDK mevzuatına göre belirlenen sermaye tutarının altına inmesine yol açabilecek zararların ortaya çıkması ve/veya piyasa derinlik ve likiditesinin kaybolmasına bağlı olarak karşı pozisyon almaya istekli taraf bulunamaması durumunda pozisyonların temerrüde düşmemiş MKT üyelerine zorunlu devrine veya pozisyonların sonlandırılmasına veya sonlandırılmasını piyasa yöneticisinden talep etmeye yetkilidir.

Takasbank, temerrüde düşen MKT üyesinin pozisyonlarından kaynaklanan yükümlülüklerini *ihale, sonlandırma ve devretme* gibi yöntemlerle tasfiye edene kadar geçecek süre boyunca koruma amaçlı işlemler yapabilir.

MKT üyesinin pozisyonlarının kapatılması, devri ve sonlandırılmasında izlenecek usul ve esaslar piyasa ve sermaye piyasası araçları itibarıyla ilgili piyasa yönergelerinde belirlenir.

2.3.9. MKT rolü kapsamında Takasbank'ın diğer görev, yetki ve sorumlulukları

2.3.9.1. Diğer MKT kuruluşları ile bağlantılı çalışma (interoperability)

Takasbank, SPK'nın uygun görmesi halinde, yurtiçi veya yurtdışında yerleşik MKT kuruluşları ile "bağlantılı çalışabilir". Bağlantılı çalışma, Takasbank'ın bir veya daha fazla MKT kuruluşu ile özel şartlar altında riskler ile orantılı olarak teminat ve tanımlanacak ilave kaynakların karşılıklı olarak değiştirilmesini içeren karşılıklı bağlantı veya Takasbank'ın diğer bir MKT'nin üyesi yahut diğer bir MKT'nin Takasbank'ın üyesi olarak faaliyet göstermesini içeren katılımcı bağlantı şeklinde gerçekleştirilebilir.

2.3.9.2. Karşılanmış risklere tahsis edilecek sermaye

Takasbank karşılanmış riskler hariç olmak üzere, yasal sermaye yükümlülüğüne tabi riskler için bankacılık mevzuatı çerçevesinde hesaplanan asgari sermaye tutarına iş riski ve yeniden yapılanma maliyetleri karşılığı olarak MKT hizmetlerine ilişkin geçmiş bir yıllık operasyonel giderlerinin %75'inin ilavesiyle bulunacak meblağın %25'ini karşılanmış risklere tahsis eder. Bu karşılığın likiditesi yüksek varlıklarda değerlendirilmesi esastır.

2.3.9.3. Stres testleri, risk komitesi, likidite, kredi ve konsantrasyon riski yönetimi

Takasbank; teminatları, garanti fonu katkı paylarını ve sermaye yeterliliği yükümlülüğünü stres testleri aracılığıyla teyit eder, iç sistem birimleri aracılığıyla üçer aylık dönemler itibariyle Yönetim Kurulu'na raporlar ve ayrıca Kurula bildirir.

Takasbank tarafından üstlenilen MKT risklerinin değerlendirilmesi amacıyla, oluşumu ve faaliyetleri Yönetim Kurulu tarafından belirlenecek bir *Risk Komitesi* kurulabilir. Organize piyasalar dışında gerçekleştirilen türev araç işlemlerinde MKT hizmeti verilebilmesi için Risk Komitesinin kurulmuş olması zorunludur.

Takasbank, likidite riski yönetiminde bankacılık mevzuatı ile öngörülen yükümlülüklerinin yanı sıra; MKT olmasından kaynaklanan likidite ihtiyaçlarını düzenli olarak analiz ve takip etmek ve gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Likidite riski yönetiminde, yeterli likit varlık tutulması, teminatların düşük maliyetle ve kısa sürede nakde tahvil kabiliyeti, ticari banka ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası likiditesine erişim sağlanması gibi hususlar da dikkate alınır.

Takasbank, kredi ve konsantrasyon risklerinin yönetiminde bankacılık mevzuatı ile öngörülen yükümlülüklerinin yanı sıra, karşı taraflardan kaynaklanabilecek kredi risklerini sınırlamak üzere uygun limitler tesis etmek, teminatların tesisinde çeşitliliği sağlamak üzere konsantrasyon limitleri belirlemekle yükümlüdür. Konsantrasyon limitleri; hem teminat konusu finansal araçları ihraç edenler veya garanti verenler itibariyle hem de teminat kabul edilebilecek araçlar itibarıyla belirlenir. Karşı taraflar için belirlenen risk limitleri; hem karşı taraflardan kaynaklanacak toplam riski hem de aynı karşı taraf ile farklı piyasalarda yapılan işlemleri sınırlayacak kapsamda olmalıdır. Takasbank, belirlenen limitleri periyodik olarak izlemek, MKT üyelerinin kredi değerliliğini tespit ve takibe yönelik derecelendirme sistemleri kurmak ve yönetmekle görevli ve yetkilidir.

2.3.9.4. Değerleme katsayıları ile model güvenliği ve geriye yönelik testler

Takasbank tarafından teminat ve garanti fonu katkı payı olarak alınan varlıklara uygulanacak değerlendirme katsayıları, ilgili varlığın Takasbank tarafından değerlendirilen kredi riski, vadesi, olağanüstü piyasa koşullarındaki volatilitesi, likiditesi ve varsa kur riski dikkate alınarak belirlenir.

Takasbank, MKT olarak faaliyette bulunması nedeniyle karşı karşıya kalacağı risklerin yönetiminde kullandığı risk modellerinin geçerliliğini ve güvenilirliğini düzenli aralıklarla yapacağı geriye yönelik testlerle sınamak zorundadır.

2.3.9.5. İç sistemler ve bilgi teknolojileri altyapısı

Takasbank'ın, MKT hizmeti kapsamında faaliyetlerini düzenli bir şekilde sürdürmesini sağlayabilecek düzeyde bilgi işlem altyapısı ile iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerini kurması ve idame ettirmesi zorunludur. Takasbank, iç denetim birimleri aracılığıyla risk yönetim ve bilgi işlem altyapılarının güvenilirliğini ve yeterliliğini asgari altı aylık dönemler itibarıyla kontrol etmek ve sonuçlarını Kurula bildirmekle yükümlüdür. Kurulun, bu kontrolün daha sıklıkla yapılmasına karar verme ve bu maddede yer alan hususlara ilişkin bağımsız denetim yapılmasını isteme hakkı saklıdır.

2.3.9.6. Takas risklerinin sigortalanması

Takasbank tarafından gerekli görülmesi ve Kurulca uygun görüş verilmesi halinde Takasbank; MKT hizmeti nedeniyle üstlendiği risklerinin sigortalanması ve ödenecek primin MKT üyeleri tarafından paylaşımına ilişkin esasları ilgili piyasa prosedürlerinde belirlemeye yetkilidir.

2.3.9.7. Olağanüstü durumlarda alınacak tedbirler

Takasbank; piyasaların işlerliği ve güvenilirliğinin olumsuz etkileneceğini öngördüğü olağanüstü durumların varlığı halinde, MKT hizmeti verilen piyasalara veya sermaye piyasası araçlarına ilişkin olarak alınacak önlemleri belirlemeye ve bu önlemleri uygulamaya yetkilidir. MKT hizmetinin verildiği piyasa veya sermaye piyasası araçlarında Takasbank; olağanüstü durumun niteliğine göre bunlarla sınırlı olmaksızın aşağıdaki tedbirlerden bir veya birkaçını birlikte alabilir:

- İşlem ve pozisyon limitlerini değiştirmek,
- Risk hesaplama yöntem ve parametrelerini değiştirmek,
- İlave teminat talep etmek,
- Teslim, takas ve opsiyon kullanım süresi ile şartlarını değiştirmek,
- Piyasa yöneticilerinden MKT üyeleri bazında veya genel olarak emir kabulünün kısıtlanmasını talep etmek,
- Değişim teminatlarında yapılacak dağıtımları durdurmak veya kesintiye gitmek,
- Teminat çekilmesini belirli süreler ve miktarlar ile geçici olarak sınırlamak,
- İlgili teminatlar dâhil olmak üzere pozisyonların başka bir MKT üyesine aktarımını talep etmek,
- Pozisyonların kapatılmasını istemek.

2.3.10. Mali ve Diğer Hükümler

MTK'ların sunmuş oldukları hizmetin özelliğinden dolayı gelirleri, ücretleri ve komisyonları da düzenlenmiştir. Bu çerçevede, *MTK'ların tek sunucu olarak verdikleri temel hizmetler* nedeniyle bütün üyelerine uyguladıkları ücret ve komisyonlar ile bunların tahsil zaman ve şekilleri *yönetim kurullarının önerisi ve SPK'nın onayı* ile yürürlüğe girer.

MTK'ların temel hizmetlerinden faydalanmak için *zorunlu olmayan ve talep eden katılımcılara sunulan diğer hizmetlerden alınan ücretler* ise *MTK'larca belirlenir ve SPK'nın bilgisine sunulur*.

Verilen temel veya yan hizmetlerle ilgisi olmayan *diğer faaliyetlerden alınan ücretler* ise toplu bir şekilde ve *ayrıntılı olarak her hesap dönemi sonu itibarıyla SPK'nın bilgisine sunulur*.

MTK'ların üyelerinden bilgi, belge isteme ve inceleme yapma yetkisi mevcuttur. MTK'lar; iş ve işlemleri ile ilgili olarak gerekli gördükleri hususlarda üyelerinden bilgi, belge istemek ve inceleme yapmak, kendi nezdinde gerçekleştirilen işlemlerin güvenliğini teminen üyelerinin mali durumunu ölçmek, izlemek ve bu faaliyetleri esnasında tespit edilen takas işlemlerine ilişkin mevzuata aykırılıklarla ilgili olarak kendi yetkisinde olanlar hakkında yaptırım uygulamakla görevli ve yetkilidirler. Ayrıca, MTK'lar; kendi bünyelerinde takas ve buna bağlı işlemleri gerçekleştiren üyelerin

iş ve işlemlerinin MTK kurallarına uyumunu düzenli ve etkin olarak izler, takas işlemlerinin kesintisiz sürmesi için gerekli önlemleri alır ve bu konulardaki usul ve esasları belirler.

Dolayısıyla, MTK'lar SPKn ve diğer mevzuatla kendilerine verilen yetki ve görevlerle ilgili olarak düzenlemeler yapmaya ve bunları uygulamaya, görevli ve yetkilidir. MTK'lar yaptığı incelemelerde kendi kurallarının ağır ihmâli ve kasıtlı ihlâl edilmesi hâlinde SPK'ya bildirimde bulunmaları gerekir.

BÖLÜM SORULARI

1. MTK'ların faaliyetlerine ilişkin olarak aşağıdakilerden hangisi/hangileri doğrudur?

I. Üyelerin takas işlemlerini güven ve istikrar içerisinde gerçekleştirilmesini sağlayacak gerekli altyapı, donanım ve organizasyonel yapının tesis edilmesini teminen ilgili düzenlemeleri yapmak,

II. Takas sisteminin güven ve istikrar içinde yürütülmesini sağlayacak yeterli organizasyon ve özkaynağa sahip olmak

III. Hizmetlerin ücretlendirilmesinde adil davranmak şartıyla tamamen kendi inisiyatifinde hareket etmek

a) Yalnız I

b) I ve II

c) I ve III

d) I, II ve III

e) Yalnız III

2. MTK'ların üyelerine ilişkin aşağıdakilerden hangisi/hangileri doğrudur?

I. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Sermaye Piyasası Kanunu uyarınca faaliyet gösteren yatırım kuruluşları MTK'ya üye olabilir.

II. MTK'lar üyelerinden “Mesleki Sorumluluk Sigortası” yaptırmalarını isteyebilir.

III. MTK'lar üyelerinden üyelik teminatı talep edebilir

a) Yalnız I

b) I ve II

c) I, II ve III

d) I ve III

e) Yalnız III

3. MTK'lar aşağıdaki Pazar/Piyasalardan hangilerine takas hizmeti sunabilir?

I. Kanun kapsamında yer alan teşkilatlanmış pazar yerleri

II. Borsalar

III. TCMB nezdinde işletilen piyasalar

IV. Yurtdışında faaliyet gösteren borsa ve teşkilatlanmış pazar yerleri

a) I, II, III

b) I, II ve IV

c) I, II, III ve IV

d) Yalnız II

e) I ve II

4. MTK'ların uygulayacakları üyelik, takas, teminat ve temerrüt esaslarına ilişkin aşağıdakilerden hangisi/hangileri doğrudur?

I. MTK'lar, takas işlemleri sürecinde gerekirse kullanılmak üzere garanti fonu oluşturabilir

II. Takas sürecinde MTK'nın muhatabı üyedir.

III. Alım emirlerinde emrin gerçekleştirilmesi için gerekli nakdin belirli bir kısmının veya tamamının emrin gerçekleştirilmesini beklemeden depo edilmesini isteyebilir

a) Yalnız I

b) I ve II

c) I ve III

d) I, II ve III

e) Yalnız III

5. MTK'ların, alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı da alıcı rolünü üstlenerek takasın tamamlanmasını taahhüt ettikleri merkezî karşı taraf uygulamasını aşağıda yer alan kurumlardan hangisi piyasalar veya sermaye piyasası araçları itibarıyla zorunlu tutabilir?

- a) TCMB
- b) SPK
- c) Borsa İstanbul
- d) Takasbank
- e) MKK

6. Merkezi karşı taraf görevini üstlenecek olan MTK'lara ilişkin olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi veya hangileri doğrudur?

I. MTK'lar alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı da alıcı rolünü üstlenerek takasın tamamlanmasını taahhüt ederler.

II. Alınan teminatlar ile hesap sahiplerinin malvarlıkları aynı teminat ve varlık havuzunda izlenebilir.

III. Takas hizmeti sunduğu tüm piyasalar için tek bir garanti fonu oluşturamazlar.

- a) Yalnız I
- b) II ve III
- c) I, II ve III
- d) I ve II
- e) I ve III

7. Aşağıdakilerden hangisi, merkezi takas kuruluşlarının Sermaye Piyasası Kurulu tarafından kurulması teklif edilirken ve kuruluşlarına izin verilirken göz önünde bulundurulacak unsurlar arasında yer almaz?

- a) TCMB'nin olumlu görüşü
- b) Yurt içi ve yurt dışı finansal piyasaların genel durumu
- c) Sistemik risk unsurları
- d) MTK'ların hizmet verecekleri borsalar
- e) Kurucuların gerekli mali gücü ve işin gerektirdiği itibara sahip bulunması

8. İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. Merkezi Takas Yönetmeliği uyarınca takas yükümlülüklerinin belirlenmesi ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- a) İlgili borsanın veya piyasa işleticisinin talebi halinde netleştirmenin sadece iki üye arasındaki işlemlerde yapılması mümkündür.
- b) Günler arasındaki yükümlülük ve alacaklar netleştirilebilir.
- c) Üyelerin takasa konu işlemlerinden doğan hak ve yükümlülükleri Takasbank tarafından belirlenen hesaplar üzerinden hesaben sonuçlandırılır.
- d) Piyasa işlem kuralları çerçevesinde belirli nitelikteki işlemlerin netleştirme dışında bırakılarak brüt takas yapılması mümkündür.
- e) Aynı gün valörlü işlemlerin takasında çok taraflı netleştirme yapılması esastır.

9. İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. Merkezi Takas Yönetmeliği uyarınca, Borsa İstanbul'da gerçekleştirilen işlemlerde, üyenin belirli bir kıymette hem alış hem de satış yapması durumunda, satış toplamı alış toplamına mahsup edilerek çıkan net bakiyeye göre kıymet yükümlülüğünün belirlenmesi yöntemi aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Brüt Takas
- b) Takas Alacaklarının Dağıtılması
- c) Blokelendirme
- d) Borç Kapatma
- e) Çok taraflı netleştirme

10. İstanbul Takas ve Saklama Bankası Anonim Şirketi Merkezi Takas Yönetmeliği uyarınca doğrudan takas üyeliği ve genel takas üyeliği ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- a) Doğrudan takas üyeleri, sadece kendilerinin ve/veya müşterilerinin takas işlemlerini gerçekleştirmeye yetkilidir.
- b) Genel takas üyeleri, kendilerinin ve/veya müşterilerinin takas işlemlerinin yanı sıra diğer piyasa üyelerinin takas işlemlerini de gerçekleştirmeye yetkili üyelerdir.
- c) Genel takas üyeleri doğrudan takas üyesi olmak için başvurabilirken doğrudan takas üyesi olan üyeler genel takas üyesi olmak için başvuramaz.
- d) Genel ve doğrudan takas üyeliği ayrımı, üyenin özsermaye tutarı, iç sistemlerinin ve teknik altyapısının yeterliliği ile Takasbank tarafından gerçekleştirilen içsel derecelendirme çalışmaları dikkate alınarak yapılır.
- e) Genel ve doğrudan takas üyelerinin üyelik durumları, Takasbank tarafından belirlenmiş olan şartlara uyumları gözetilerek değiştirilebilir.

11. Sermaye piyasası araçlarının takas talimat ve işlemleri ile ödeme işlemlerinin geri alınamaması ve iptal edilememesi, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu çerçevesinde aşağıdakilerden hangisi ile ifade edilir?

- a) Takas kesinliği
- b) Merkezi karşı taraf
- c) Merkezi takas
- d) Merkezi saklama
- e) Kaydi saklama

12. İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. Merkezi Takas Yönetmeliği'ne göre aşağıdakilerden hangisi "Teslim Karşılığı Ödeme" ilkesinin özelliklerinden biri değildir?

- a) Yükümlülüğünü yerine getirmeyen üyeye alacağı ödenmez
- b) Takasbank tarafından takas hizmeti sunulan piyasalar itibarıyla Teslim Karşılığı Ödeme prensibine ilişkin istisnalar getirilemez
- c) Yükümlülüğün kısmi olarak yerine getirilmesi halinde alacaklar kapatılan borçla orantılı olarak ödenir
- d) Üye alacaklarının blokelendirme işlemleri en likit olan alacaktan başlayarak en az likit olan alacağa doğru yapılır
- e) Üye alacak bloke çözme işlemleri en az likit olan alacaktan başlayarak en likit olan alacağa doğru gerçekleştirilir

13. Takasbank'ın, MKT hizmeti kapsamında faaliyetlerini düzenli bir şekilde sürdürmesini sağlayabilecek düzeyde bilgi işlem altyapısı ile iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerini kurması ve idame ettirmesi zorunludur. Bu kapsamda Takasbank, iç denetim birimleri aracılığıyla risk yönetim ve bilgi işlem altyapılarının güvenilirliğini ve yeterliliğini asgari ne kadar sıklıkta kontrol etmek ve sonuçlarını Sermaye Piyasası Kurulu'na bildirmekle yükümlüdür?

- a) 3 ay
- b) 6 ay
- c) 9 ay
- d) 1 yıl
- e) 2 yıl

14. Takasbank'ın vermiş olduğu merkezi karşı taraf hizmeti ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- a) MKT hizmeti verilen piyasalarda işlem teminatı ve garanti fonu uygulaması yapılır.
- b) Merkezi karşı taraf alıcıya karşı satıcı satıcıya karşı alıcı konuma geçerek takasın tamamlanmasını taahhüt eder.
- c) Takasbank'ın vermiş olduğu taahhüt sadece almış olduğu teminatlar ve garanti fonu ile sınırlıdır.
- d) Türk Lirası, Döviz ve Devlet İç Borçlanma Senetleri garanti fonuna kabul edilebilecek kıymetler arasındadır.
- e) Takasbank'ın vermiş olduğu merkezi karşı taraf hizmetinde muhatap sadece üyelerdir; Takasbank üyelerin müşterileri ile muhatap olmaz.

15. MKT üyelerinin temerrüdü halinde başvurulacak teminatların, garanti fonu katkı paylarının ve Takasbank kaynaklarının kullanımında uyulması gereken öncelik sırası uyarınca "Takasbank tarafından karşılanmış riskler için tahsis edilen sermaye" aşağıdakilerden hangisinden önce gelir?

- a) Temerrüde düşen MKT üyesinin yatırılmış garanti fonu katkı payı
- b) MKT üyelerinden talep edilebilecek ilave garanti fonu katkı payları
- c) Diğer MKT üyelerinin yatırılmış garanti fonu katkı payları
- d) Takasbank'ın kalan sermayesinden yapılan taahhüt
- e) Eğer varsa sigorta poliçelerinden yapılacak tazminler

16. MKT üyeliği ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi/hangileri doğrudur?

I. Genel MKT üyeleri yalnızca işlemci kuruluşların takas işlemlerini gerçekleştirmeye yetkilidir.

II. Doğrudan MKT üyeleri bir işlemci kuruluşun işlemlerini gerçekleştiremezler.

III. Bir işlemci kuruluşun takas işlemlerini gerçekleştiren genel MKT üyesi bu işlemler dolayısıyla Takasbank'a karşı sorumludur.

- a) Yalnız I
- b) I ve II
- c) I ve III
- d) II ve III
- e) I, II ve III

17. Aşağıdakilerden hangisi/hangileri MKT üyelik türleri arasında yer alır?

I. Genel MKT Üyeliği

II. Doğrudan MKT Üyeliği

III. Global MKT Üyeliği

- a) I ve II
- b) Yalnız I
- c) Yalnız II
- d) I ve III
- e) I, II, III

18. MKT Yönetmeliği'nde teminatlara ilişkin olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

a) Takasbank tarafından MKT hizmeti verilen piyasalarda alınan teminatlar Takasbank'ın varlıklarından ayrı olarak izlenir.

b) MKT üyesine bağlı tekil pozisyon hesaplarında izlenen müşteri pozisyonlarıyla ilişkili teminatlar sadece ilgili müşterinin yükümlülüklerinin tasfiyesinde kullanılabilir

c) Takasbank, hesaplarda tutulan nakit Türk Lirası teminatların zorunlu karşılık olarak tesis edilecek kısmı düşüldükten sonra kalan tutarını, mümkün olan en iyi koşullarla nemalandırır

d) Takasbank'ın MKT olarak yerine getirdiği işlemleri nedeni ile teminat olarak aldığı mal varlığı değerleri üzerindeki hak ve yetkileri hiçbir şekilde sınırlandırılmaz

e) MKT üyesine bağlı müşteri hesaplarındaki teminat açıklarının tamamlanmasından Takasbank'a karşı sorumlu olan ilgili müşteridir

19. MKT üyelerinden talep edilen garanti fonu ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

a) Garanti fonunun/fonlarının büyüklüğü/büyüklikleri; en büyük açık pozisyona sahip MKT üyesinin temerrüdü halinde ortaya çıkacak kaynak ihtiyacı ile ikinci ve üçüncü büyüklükte açık pozisyona sahip MKT üyelerinin birlikte temerrüdü halinde ortaya çıkacak kaynak ihtiyacından büyük olanından az olmamak üzere, piyasa koşulları da göz önünde bulundurularak ilgili piyasa yönergelerinde belirlenir

b) MKT üyelerince garanti fonuna/fonlarına yatırılacak katkı payları, MKT üyelerinin kendi mülkiyetlerindeki varlıklardan karşılanmalıdır

c) Garanti fonunun/fonlarının yetersiz kalması halinde Takasbank tarafından, MKT üyelerinden ilave garanti fonu katkı payı talep edilmesi mümkün değildir

d) Garanti fonundaki/fonlarındaki varlıklar, kuruluş amacı dışında kullanılamaz

e) MKT üyelerince garanti fonuna/fonlarına yatırılacak katkı payları ilgili MKT üyesinin işlemlerinden kaynaklanan riskleri ile doğru orantılı olarak belirlenir.

20. Aşağıdakilerden hangisi MKT Yönetmeliği'nde olağanüstü durumlarda alınabilecek tedbirler başlığı altında belirtilen Takasbank'ın alabileceği tedbirler arasında yer almaz?

a) Teminat çekilmesini süresiz olarak sınırlamak

b) Risk hesaplama yöntem ve parametrelerini değiştirmek

c) İşlem ve pozisyon limitlerini değiştirmek

d) Teslim, takas ve opsiyon kullanım süresi ile şartlarını değiştirmek

e) İlgili teminatlar dâhil olmak üzere pozisyonların başka bir MKT üyesine aktarımını talep etmek

21. Doğrudan MKT üyesi aşağıdakilerden hangisinin/hangileri takas işlemlerini gerçekleştirmeye yetkilidir?

I. Portföy

II. Müşteri

III. İşlemci Kuruluş

a) I ve II

b) Yalnız I

c) Yalnız II

d) I ve III

e) I, II ve III

22. İstanbul Takas ve Saklama Bankası Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliği kapsamında açık teklif ve sözleşme yenileme yöntemlerine ilişkin olarak aşağıdakilerden hangisi/hangileri doğrudur?

I. Sözleşme yenileme yöntemi; MKT hizmeti verilen piyasa veya sermaye piyasası araçlarında gerçekleşen işlemlerde piyasa yönergelerinde belirlenen esaslar çerçevesinde ve her hâlükârda takas tamamlanmadan önce, taraflar arasında yapılmış sözleşmenin iptal edilerek Takasbank'ın taraflarla ayrı ayrı sözleşme yapmasını ifade eder.

II. Açık teklif yöntemi; Takasbank'ın bir işlemin eşleştiği anda piyasa katılımcıları arasına girerek alıcıya karşı satıcı ve satıcıya karşı ise alıcı konumuna geçmesini ifade eder.

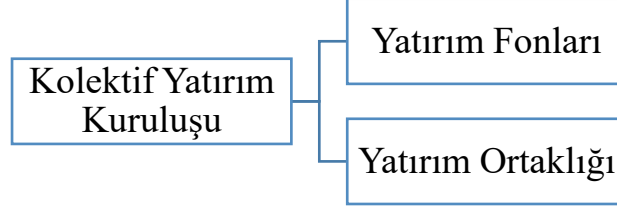
III. Takasbank merkezi karşı taraf hizmetinde açık teklif, sözleşme yenileme veya hukuken bağlayıcılığı olan başka bir yöntemle alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı da alıcı rolünü üstlenerek takasın tamamlanmasını taahhüt eder.

- a) I ve II
- b) Yalnız I
- c) Yalnız II
- d) II ve III
- e) I, II ve III

2.4. Portföy Saklama Hizmetine ve Bu Hizmette Bulunacak Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği

2.4.1. Portföy Saklama Hizmeti

Kolektif yatırım kuruluşu (KYK) portföylerinde yer alan ve saklamaya konu olabilecek varlıkların “Portföy Saklama Hizmetine ve Bu Hizmette Bulunacak Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği” (Portföy Saklama Tebliği) ile belirtilen esaslar çerçevesinde portföy saklayıcıları nezdinde saklanması zorunludur. KYK, SPKn kapsamında kurulan yatırım fon ve ortaklıklarını ifade etmektedir.

Şekil 19: Portföy Saklama Hizmeti Tebliğ Kapsamı

NOT: Gayrimenkul yatırım ortaklıkları, altyapı gayrimenkul yatırım ortaklıkları ve girişim sermayesi yatırım ortaklıkları ile emeklilik yatırım fonlarının portföylerinde yer alan varlıkların Tebliğ hükümleri çerçevesinde saklama zorunluluğu bulunmamaktadır. Gayrimenkul ve Girişim Sermayesi fonlarının portföylerinde yer alan varlıkların saklanması ise bu Tebliğ kapsamındadır.

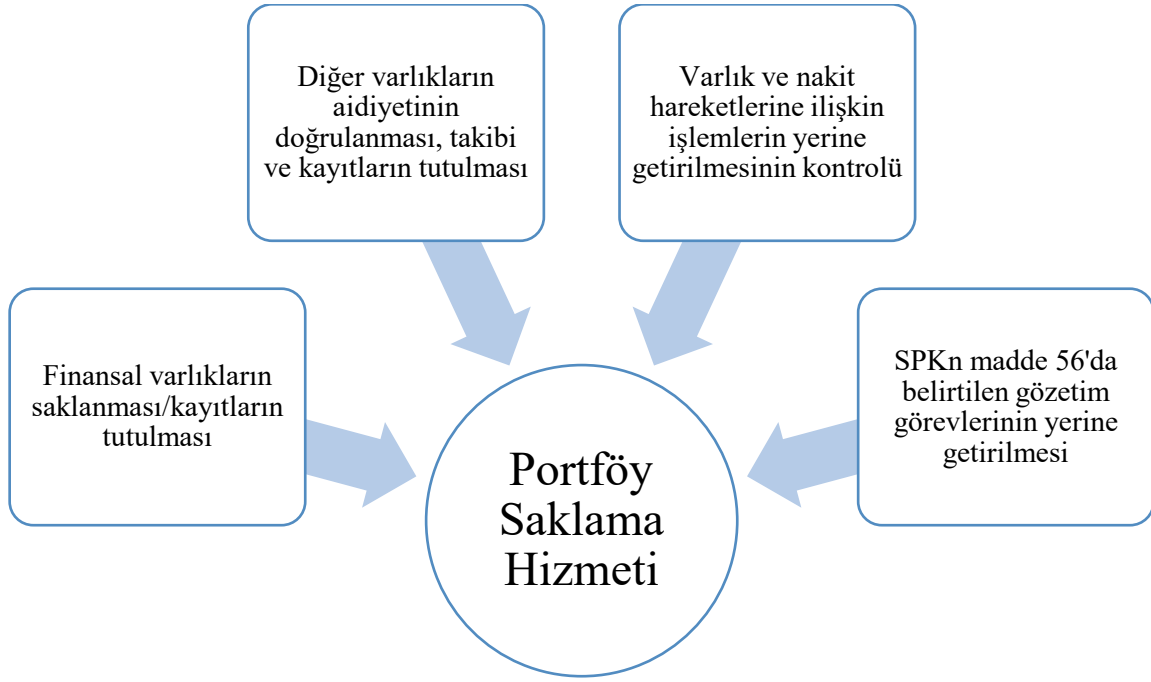
Portföy saklama hizmeti, KYK'lara ait finansal varlıkların saklanması ve/veya kayıtların tutulması, diğer varlıkların aidiyetinin doğrulanması ve takibi, kayıtlarının tutulması, varlık ve nakit hareketlerine ilişkin işlemlerin yerine getirilmesinin kontrolü ile Portföy Saklama Tebliği'nde belirtilen diğer görevlerin yerine getirilmesidir. Bu kapsamda, portföy saklayıcısı, KYK portföylerindeki;

a) Saklanabilir nitelikteki finansal varlıklar için; doğrudan ve dolaylı olarak kendi kayıtları altında bulunan finansal varlık hesaplarına kaydedilebilen tüm finansal varlıklar ile fiziksel olarak portföy saklayıcısına tevdi edilebilen tüm finansal varlıklara saklama hizmeti verir. Söz konusu saklanabilir nitelikteki finansal varlıkların portföy saklayıcısının kendi hesaplarından ayrı olarak ilgili *KYK adına ve KYK'ya aidiyeti açıkça belirli olacak şekilde* açılacak hesaplarda saklanması gereklidir.

b) Diğer varlıklar için; varlıkların KYK'ya aidiyetini doğrulamak, söz konusu varlıkların mevcudiyetine ilişkin kayıtları KYK veya portföy yönetim şirketi (PYŞ) tarafından veya dışarıdan sağlanan bilgi ve belgeler çerçevesinde tutmak ve bu kayıtların takibini yaparak güncelliğini sağlamak ile yükümlüdür.

2.4.2. Portföy Saklama Hizmetine İlişkin Esaslar

KYK portföylerindeki finansal varlıklar, bu kuruluşlar adına açılmış ayrı bir saklama hesabında saklanmak ve fiziken veya kayden saklanması mümkün olmayan varlıkların *mevcudiyetini* ve *KYK'ya aidiyetini* gösteren belgeler ilgili hesaplara kaydedilmek üzere, portföy saklayıcısına teslim edilir. Her bir KYK, portföyü için yalnızca bir portföy saklayıcısı belirlenebilir.

Şekil 20: Portföy Saklama Hizmeti Kapsamı

Portföy saklayıcısının yükümlülükleri aşağıda verilmiştir.

1) Yatırım fonları hesabına katılma paylarının ihraç ve itfa edilmesi işlemleri ile değişken sermayeli yatırım ortaklıklarının paylarının ihraç ve itfa edilmesi işlemlerinin mevzuat ve fon içtüzüğü hükümlerine uygunluğunu sağlamakla yükümlüdür. Bu çerçevede portföy saklayıcı;

✓ Katılma payı ve pay alım satım emirleri çerçevesinde ihraç ve itfa edilen katılma payı ve pay sayısının ve bu işlemlerin hesaplanan alım satım bedeli ile mutabakatının yapılması sağlar.

✓ MKK kayıtlarında bulunan pay sayısının, ilgili KYK'nın kendi hesaplarında bulunan pay sayısı ile uyumunun gözetimini yapar.

✓ Gerçekleştirilen pay ihraç ve itfa işlemlerinin mevzuat ve fon içtüzüğü veya esas sözleşme ile izahnamede yer alan esaslara uygunluğunu sağlar.

2) *Yatırım fonu* veya *değişken sermayeli yatırım ortaklığı* birim katılma payı veya birim pay değerinin mevzuat ile fon içtüzüğü, izahname veya esas sözleşme hükümleri çerçevesinde belirlenen değerlendirme esaslarına göre hesaplanmasını sağlar. Bu çerçevede portföy saklayıcı;

✓ Portföy saklama hizmeti verdiği KYK'nın yapısına uygun ve tutarlı usul ve esasların belirlenmesini, etkin bir şekilde uygulanmasını ve periyodik aralıklarla gözden geçirilmesini sağlar.

✓ KYK portföyüne ilişkin değerlendirme, muhasebe, operasyon ve benzeri hizmetlerin PYS veya yatırım ortaklığı dışında bir kuruluştan alınıyor olması halinde, söz konusu hizmet alımının SPK'nın ilgili düzenlemeleri çerçevesinde yapıldığının kontrolünden sorumludur.

3) Mevzuat ile fon içtüzüğü, izahname veya esas sözleşme hükümlerine aykırı olmamak şartıyla, PYS, *değişken sermayeli yatırım ortaklığı* ve *yatırım ortaklığı* talimatlarının yerine getirilmesini ve KYK'ların varlık alım satımlarının, portföy yapısının, işlemlerinin mevzuat, fon içtüzüğü, izahname veya esas sözleşme hükümlerine uygunluğunu sağlar. Bu çerçevede;

✓ PYS ve yatırım ortaklığı talimatlarının mevzuat, fon içtüzüğü, izahname ve esas sözleşme hükümlerine uygunluğunun teyit edilmesini sağlayacak, KYK'ların yapısına uygun usul ve esaslar belirlemeli ve uygulamalıdır.

✓ Özellikle, KYK'ların talimatlarının içtüzük veya esas sözleşme ile izahnamelerinde belirtilen yatırım strateji ve sınırlamaları ile kaldıraçlı işlem limitlerine uygunluğunu kontrol etmelidir.

✓ KYK'ların işlem limitleri ve portföy sınırlamalarına aykırı talimatlarına ilişkin alınacak tedbirlere dair usul ve esasları belirlemelidir. Portföy limit ve sınırlamalarına aykırı işlemlerin, işlemin gerçekleştirilmesinden sonra tespit edilmesi halinde, KYK'dan veya PYŞ'den söz konusu kurallara aykırı olarak gerçekleştirilmiş olan işlemlerin düzeltilmesini talep etmelidir. Düzeltme işleminin ilgili KYK veya Şirket tarafından yapılmaması halinde bu durum portföy saklayıcısı tarafından en seri şekilde SPK'ya bildirilir. Portföy saklayıcısının burada belirtilen yükümlülüğünü yerine getirmemesi nedeniyle KYK aleyhine bir zarar ortaya çıkması halinde bu zararın tazmininden de portföy saklayıcısı sorumludur. Portföy saklayıcısı saklama sözleşmesinde belirtilmek koşuluyla bu tür talimatların yerine getirilmesini önleyici tedbirleri de her zaman alabilir.

4) KYK'ların varlıklarıyla ilgili işlemlerinden doğan edimlerine ilişkin bedelin uygun sürede aktarılmasını sağlar. Bu çerçevede portföy saklayıcı;

✓ KYK'ların varlıklarıyla ilgili işlemlerinden doğan edimlerine ilişkin bedelin uygun sürede aktarılmasını sağlayacak gerekli altyapıyı oluşturmali ve prosedürlerin belirlenmesini sağlamalıdır.

✓ Söz konusu işlemlerin teşkilatlanmış bir piyasada gerçekleşmemiş olması halinde, bu bendin birinci alt bendi kapsamındaki uygun süre; her bir işlem bazında, söz konusu işlemin niteliği ve varsa sözleşmedeki hükümler dikkate alınarak ayrıca değerlendirilmelidir.

5) KYK'ların gelirlerinin mevzuat ile fon içtüzüğü, izahname veya esas sözleşme hükümlerine uygun olarak kullanılmasını sağlar. Bu çerçevede portföy saklayıcı asgari olarak;

✓ Gelir hesaplamalarının KYK'nın içtüzüğünde, izahnamesinde, esas sözleşmesinde ve mevzuatta yer alan kurallar çerçevesinde yapılmasını sağlamalıdır.

✓ KYK'nın bağımsız denetim raporlarında olumsuz ve/veya şartlı görüş yer alması durumunda, bu görüşlerde belirtilen hususlara yönelik gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamalıdır.

✓ KYK'nın kar payı ödemelerinin içtüzüğe, izahnameye, esas sözleşmeye ve mevzuata uygun olarak ve yatırım ortaklıklarınca açıklanan kar dağıtım politikası çerçevesinde yapıp yapılmadığını kontrol etmelidir.

6) Portföy saklayıcısı ayrıca, KYK'nın tüm nakit akımlarının düzgün bir şekilde izlenmesini ve özellikle katılma payı ve pay sahiplerince pay alımı sırasında yapılan ödemelerin KYK portföyüne aktarılmasını ve KYK'ya ait olan tüm nakdin ilgili KYK adına açılan hesaplarda izlenmesini sağlamakla yükümlüdür.

7) Portföy saklayıcısının belirlenmesini takiben KYK adına açılmış tüm hesaplara ait bilgiler portföy saklayıcısına bildirilir. KYK adına portföy saklayıcısına bilgi verilmeden herhangi bir kurumda hesap açılmaz. Portföy saklayıcısının üçüncü taraflar nezdinde açılan nakit hesaplarındaki tüm nakit akımlarına ilişkin bilgilere zamanında ve doğru bir şekilde erişiminin sağlanmasından PYŞ ve yatırım ortaklığı sorumludur. Üçüncü taraflar nezdinde açılan nakit hesaplarına nakit gönderimi işlemleri ile bu hesaplardan yapılacak nakit çıkışı işlemlerinde KYK'nın portföy saklayıcısı nezdinde açılan hesaplarının kullanılması zorunludur. Portföy saklayıcısı bu çerçevede asgari olarak;

✓ KYK portföyünde yer alan nakdin ilgili mevzuat uyarınca mevduat toplama yetkisini haiz kuruluşlar nezdinde açılan hesaplarda bulunmasının sağlanması,

✓ Tüm nakit akımlarının mutabakatının yapılması için gerekli prosedürlerin belirlenmesi ve bu mutabakatların uygun aralıklarla yapılmasının sağlanması,

✓ Önemlilik arz eden ve/veya KYK operasyonları ile uyuşmayan nakit akımlarının zamanında tespit edilmesini sağlayacak uygun prosedürlerin uygulanmasının sağlanması,

✓ Yukarıda belirtilen prosedürlerin yeterliliğinin periyodik aralıklarla gözden geçirilmesi ve en az yılda bir kez mutabakat prosedürlerinin tamamının kontrol edilmesi,

✓ KYK kayıtlarındaki nakit pozisyonlarının, KYK'nın portföy saklayıcısı nezdindeki kayıtlarla uyumunun kontrolü ile yükümlüdür.

8) Takasbank dışındaki portföy saklayıcılarının, KYK portföylerinde yer alan ve Takasbank'ın saklama hizmeti verdiği para ve sermaye piyasası araçları, kıymetli madenler ile diğer varlıkları

Takasbank nezdinde ilgili KYK adına açılan hesaplarda izlemesi gerekmektedir. Bunların dışında kalan varlıklar ve bunların değerleri konusunda gerekli bilgiler Takasbank'a aktarılır veya söz konusu bilgilere Takasbank'ın erişimine imkân sağlanır. Bu durumda dahi portföy saklayıcılarının yükümlülük ve sorumlulukları devam eder.

9) Portföy saklayıcısı, KYK'nın tüm giderlerinin içtüzük veya esas sözleşme ile izahnamede belirtilen esaslara uygunluğunun gözetimini yapmalıdır.

PYŞ ve yatırım ortaklıkları, portföy saklayıcısının Portföy Saklama Tebliği ile belirlenmiş görevlerini yerine getirmesine esas teşkil edecek tüm bilgi ve belgeleri portföy saklayıcısına bildirmek zorundadır. Portföy saklayıcısı da PYŞ ve yatırım ortaklıklarına, saklama hizmeti verdiği portföyler ile ilgili bilgileri izleme imkânı vermekle ve gerekli raporları elektronik ortamda sağlamakla yükümlüdür.

Aykırılıklar ve Önemli Nitelikteki Aykırılıklar

Portföy saklayıcısı yukarıda belirtilen yükümlülüklerini yerine getirirken herhangi bir *aykırılık* tespit etmesi halinde pay veya katılma payı sahiplerinin menfaatine olacak şekilde gerekli tedbirlerin alınması konusunda ivedilikle yatırım ortaklığını veya PYŞ'yi bilgilendirmelidir. Portföy saklayıcısı bu madde kapsamında yükümlülüklerini yerine getirirken tespit ettiği *önemli nitelikteki aykırılıkları* ivedilikle SPK'ya da bildirir.

Önemli nitelikteki aykırılıklar ile yukarıda yer alan hükümler çerçevesinde yapılacak bildirimlere ilişkin prosedürler ve aykırılıkların giderilmesi için öngörülen süreler, portföy saklayıcısının *yönetim kurulu tarafından, yazılı olarak* belirlenir. Ayrıca, portföy saklayıcısı tarafından PYŞ veya yatırım ortaklığı tarafından söz konusu bildirimler kapsamında alınan tedbirlerin de sürekli olarak izlenmesi ve uyumsuzlukların Portföy Saklama Tebliği'nde belirlenmiş olan süreler içerisinde giderilmemiş olması halinde, ilgili yatırım ortaklığı veya PYŞ'nin uyarılması ve bu hususlarla ilgili olarak da SPK'ya bilgi verilmesi zorunludur.

2.4.3. Portföy Saklayıcılarına İlişkin Esaslar

2.4.3.1. Portföy saklayıcısı olarak yetkilendirilmeye ilişkin esaslar

Takasbank ile SPK tarafından yetkilendirilen banka ve aracı kurumlar Portföy Saklama Tebliği'nde belirtilen şartları sağlamak koşuluyla portföy saklama hizmeti verebilirler.

Portföy saklama hizmetinde bulunmak isteyen banka ve aracı kurumlar, standartları SPK tarafından belirlenecek başvuru formu ve bu form ekinde belirtilen bilgi ve belgeler ile portföy saklama faaliyetinde bulunmak üzere izin verilmesi talebiyle SPK'ya başvurur. Söz konusu başvuruların SPK tarafından değerlendirilebilmesi için banka ve aracı kurumların;

- a) Takasbank ve MKK nezdinde *saklama üyesi* olması,
- b) *İç kontrol prosedürleri ile risk yönetim sistemini oluşturmuş* olması,
- c) Diğer faaliyetlerle *çıkar çatışmalarını asgari düzeye indirebilecek* ve gerekli *bağımsızlığı sağlayabilecek bir organizasyon yapısını oluşturmuş* olması,
- ç) Faaliyetlerini etkin olarak yürütmesine imkân verecek gerekli *teknik donanım, yazılım ve yeterli sayıda personele sahip* olması,
- d) Saklama faaliyetini yerine getirebilmek için gerekli *bilgi işlem sistemlerini ve teknolojik altyapıyı kurması* ve işlerliğini sağlaması, buna yönelik gerekli *düzenlemeleri yapması* ve bilgi işlem altyapısını kötü niyetli yazılımdan korumak ve saklamaya yetkili yatırım kuruluşu nezdinde gerçekleştirilecek suistimal ve dolandırıcılığın önlemek de dahil tüm tedbirleri alması,
- e) Nezdinde gerçekleştirilecek *personel veya sistemden kaynaklanan suistimal ve dolandırıcılığın önlenmesi* için gerekli tüm önlemleri alması,
- f) Saklama hizmeti sunulması sırasında ilgili KYK'ya ait bilgilerin KYK çıkarlarına aykırı olarak kurum dışında ve kurum içinde farklı birimler arasında paylaşılmasını engelleyecek *iş akış prosedürlerinin ve organizasyon yapısının oluşturulmuş* olması,

g) Saklama yapacağı finansal varlıkların ve kıymetli madenlerin listesini belirlemiş olması ve burada sayılanlar dışında kalan varlıklarının mevcudiyetini ve aidiyetini tevsik eden belgeleri belirlemiş olması,

zorunludur.

Portföy saklama hizmetinde bulunacak bankaların;

a) Kendi mevzuatlarına göre sahip olmaları gereken *asgari ödenmiş sermayeye sahip* olmaları,

b) Kendi özel mevzuatları ve sermaye piyasası mevzuatı çerçevesinde haklarında faaliyetlerinin tamamen veya belirli faaliyet alanları itibarıyla *sürekli veya son bir yıl içinde 1 ay veya daha fazla süreyle geçici olarak durdurulması kararı verilmemiş* olması,

gereklidir. SPK, bu faaliyeti yürütecek bankalar hakkında BDDK'nın uygun görüşünü alır.

Portföy saklayıcısı olarak hizmet verecek banka ve aracı kurumların Portföy Saklama Tebliği'nde belirlenmiş şartların yanı sıra, SPK'nın yatırım hizmetleri ve faaliyetlerine ilişkin düzenlemeleri uyarınca, *genel saklama hizmeti vermek üzere yetkilendirilmiş* olması gerekmektedir. Portföy saklayıcısı olarak hizmet verecek aracı kurumlar tarafından bu hizmetin verildiği KYK'ya *pay senedi alım satımına aracılık* hizmeti sunulamaz.

2.4.3.2. Portföy Saklayıcısının Görevleri

Portföy saklayıcısının görevleri aşağıda sıralanmıştır.

a) KYK'ya ait varlıkların ayrı ayrı, KYK'ya aidiyeti açıkça belli olacak, kayıp ve hasara uğramayacak şekilde saklanmasını sağlar.

b) Belge ve kayıt düzeninde varlıkları, hakları ve bunların hareketlerini KYK bazında düzenli olarak takip eder.

c) KYK'ya ait varlıkları uhdesinde ve diğer kurumlardaki kendi hesaplarında tutamaz ve kendi aktifleriyle ilişkilendiremez.

Bir KYK portföyüne saklama hizmeti vermek üzere belirlenmiş olan portföy saklayıcısı, saklama hizmetinin fonksiyonel ve hiyerarşik olarak diğer hizmetlerden ayrıştırılması, potansiyel çıkar çatışmalarının düzgün bir şekilde belirlenmesi, önlenmesi, önlenemiyorsa *yönetilmesi*, *gözetimi* ve bu durumun KYK yatırımcılarına açıklanması kaydıyla ilgili KYK'ya *portföy değerlendirme*, *operasyon* ve *muhasebe* hizmetleri, *katılma payı alım satımına aracılık* hizmeti ve SPK tarafından uygun görülecek diğer hizmetleri verebilir.

Portföy saklayıcısı her gün itibarı ile saklamaya konu varlıkların mutabakatını, bu varlıklara merkezi saklama hizmeti veren kurumlar ve PYS veya yatırım ortaklığı ile yapmalıdır.

2.4.3.3. Portföy saklayıcılarının organizasyon yapısı

Saklama hizmet birimi, portföy saklayıcısının diğer tüm birimlerinden ayrılmalıdır. Saklayıcı nezdinde KYK bilgilerinin güvenliği sağlanmalıdır. Portföy saklayıcısının saklama hizmet biriminde görevli her seviyedeki ihtisas personelinin yetki, görev ve sorumluluklarını içeren görev tanımları ile iş akış prosedürleri yazılı hale getirilir ve yönetim kurulunca karara bağlanarak ilgili personele imza karşılığında teslim edilir.

Saklama hizmet biriminde işlem hacmine ve saklanan portföy büyüklüğüne bağlı olarak yeterli sayıda ihtisas personeli istihdam edilmelidir. Saklama hizmet birimi yöneticisinin sermaye piyasası ve/veya bankacılık alanında *en az beş yıl tecrübeye* ve SPK'nın lisanslamaya ilişkin düzenlemeleri uyarınca Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 3 Lisans Belgesi ile Türev Araçlar Lisans Belgesi'ne sahip olması, saklama hizmet biriminde çalışacak ihtisas personelinin görev tanımına bağlı olarak SPK'nın lisanslamaya ilişkin düzenlemeleri uyarınca Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 1 Lisans Belgesi'ne sahip olması gereklidir.

2.4.3.4. Portföy saklama sözleşmesi ve portföy saklayıcısının değiştirilmesi

Portföy saklayıcısı ile PYŞ veya yatırım ortaklığı arasında tarafların yetki ve sorumluluklarını içeren, portföy saklayıcısının görevlerini yerine getirmesi için gerekli bilgi akışının nasıl sağlanacağını belirleyen ve asgari unsurları Portföy Saklama Tebliği ekinde yer alan bir sözleşme imzalanması zorunludur. Sözleşmede SPKn ve Portföy Saklama Tebliği hükümlerine aykırı bir hükme yer verilemez.

Portföy saklama sözleşmesinin sona ermesi veya portföy saklayıcısının Portföy Saklama Tebliği'nde aranan şartları kaybetmesi halinde PYŞ veya yatırım ortaklığının Portföy Saklama Tebliği'nde sayılan nitelikleri taşıyan ve SPK'nın uygun göreceği bir başka portföy saklayıcısı ile sözleşme imzalaması şarttır. Yeni sözleşme yürürlüğe girene kadar eski sözleşmeye taraf olan portföy saklayıcısının sorumluluğu devam eder. PYŞ'nin veya yatırım ortaklığının, sözleşme imzalamış olduğu portföy saklayıcısını değiştirmek istemesi veya portföy saklayıcısının sözleşmeyi sona erdirmek istemesi halinde, bu durum 90 gün önceden sözleşmenin karşı tarafına ve SPK'ya gerekçeleriyle birlikte bildirilir. Öte yandan, SPK gerekli gördüğü takdirde, PYŞ veya yatırım ortaklığından portföy saklayıcısının değiştirilmesini talep edebilir.

2.4.3.5. Portföy saklama hizmetinden doğan sorumluluk ve alt saklayıcı kullanılması

Portföy saklama hizmetini yürüten kuruluş, yükümlülüklerini yerine getirmemesi nedeniyle yatırım fonlarında PYŞ ve katılma payı sahiplerine, yatırım ortaklıklarında ortaklığa verdiği zararlardan sorumludur.

PYŞ veya yatırım ortaklığı, portföy saklayıcısından; portföy saklayıcısı da PYŞ veya yatırım ortaklığından, SPKn ve Portföy Saklama Tebliği hükümlerinin ihlali nedeniyle doğan zararların giderilmesini talep etmekle yükümlüdür. Pay veya katılma payı sahiplerinin; *PYŞ, yatırım ortaklığı* veya *portföy saklayıcısına* dava açma hakkı saklıdır.

Portföy saklayıcısı, portföy saklama hizmeti verdiği portföylerin *yönetiminden* veya piyasadaki *fiyat hareketlerinden kaynaklanan zararlardan* sorumlu değildir. Portföy saklama sözleşmesinde portföy saklayıcısının SPKn ve Portföy Saklama Tebliği hükümleri ile belirlenmiş olan sorumluluklarının kapsamını daraltıcı hükümlere yer verilemez.

Banka dışındaki portföy saklayıcısı, saklamasında bulunan varlıkları objektif bir nedene dayanarak, PYŞ veya yatırım ortaklığının onayını almak ve etkin gözetime tabi tutmak suretiyle SPK tarafından yetkilendirilen diğer portföy saklayıcıları nezdinde saklayabilir; ancak bu durumda dahi Portföy Saklama Tebliği'nin 5'inci maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan görevlerini devredemez. Bu hâlde, alt saklayıcı saklama hizmeti verdiği varlıklar açısından yatırım fonlarında PYŞ ve katılma payı sahiplerine, yatırım ortaklıklarında ortaklığa verilen zararlardan portföy saklayıcısı ile müteselsilen sorumlu olur.

2.4.3.6. Bağımsızlık ilkesi, sır saklama ile idari ve mali hakların kullanımına ilişkin esaslar

Portföy saklayıcılarının yöneticileri ile portföy saklayıcısını temsil ve ilzama yetkili kişiler, ilgili KYK portföyünü yöneten PYŞ'de ortak, yönetici ya da temsilci olamazlar. PYŞ ortakları, yöneticileri ile PYŞlerde temsil ve ilzama yetkili kişiler de portföy saklayıcısında yönetici ya da temsilci olamazlar. Yönetici ile temsil ve ilzama yetkili kişiler; yönetim kurulu başkan ve üyeleri, genel müdür, genel müdür yardımcıları ile sermaye piyasası faaliyetleri ile ilgili birimlerin yöneticileri ve bu yöneticilerin bağlı olduğu yetkililerdir. Portföy saklayıcısı görevlerini yerine getirirken PYŞ ve yatırım ortaklığından bağımsız ve sadece katılma payı sahipleri ile pay sahiplerinin menfaatleri doğrultusunda hareket etmekle yükümlüdür.

Portföy saklayıcısının yetkilileri ve personeli görevleri dolayısıyla portföy saklama hizmeti verdikleri KYK hakkında öğrendikleri sırları açıklayamazlar ve bu sırları kendilerinin veya üçüncü kişilerin menfaatine kullanamazlar. Kamuyu aydınlatma amacıyla mevzuat gereği yapılan ilan ve duyurular, adli veya mevzuatla yetkili kılınmış olmak kaydıyla idari her türlü inceleme ve soruşturma nedeniyle bilgilerin ilgililere verilmesi sır kapsamında değildir.

Portföy saklayıcısı, saklama sözleşmesinde verilen yetkiye bağlı olarak PYŞ'nin ya da yatırım ortaklığının talimatları doğrultusunda KYK nam ve hesabına finansal varlıkların anapara, faiz, temettü

ve benzeri gelirlerinin tahsili, ödenmesi ile yeni pay alma haklarının ve paylardan doğan oy haklarının kullanılması gibi hizmetleri verebilir.

2.4.4. Portföy Saklayıcılarının Gözetim ve Denetim ile İç Denetim Sistemine İlişkin Esaslar

2.4.4.1. Bağımsız denetim ve SPK denetimi

Portföy saklayıcısının hizmet verdiği KYK portföylerinde yer alan varlıkların portföy saklayıcısı nezdindeki mevcudiyetinin tespiti amacıyla yılda en az bir defa bağımsız denetim yapılması, bu hususun imzalanacak bağımsız denetim sözleşmesinde belirtilmesi ve düzenlenecek denetleme raporunun bir örneğinin altı iş günü içinde SPK'ya iletilmesi zorunludur.

Portföy saklayıcısının SPKn ve Portföy Saklama Tebliği kapsamındaki faaliyetleri SPK tarafından denetlenir. SPK, portföy saklayıcısından, görevlerini yerine getirirken edindiği tüm bilgileri istemeye yetkilidir.

2.4.4.2. İç kontrol sistemi

İç kontrol sistemi, portföy saklama hizmetine ilişkin tüm iş ve işlemlerin düzenli, verimli ve etkin bir şekilde mevzuat ve iş akış prosedürleri çerçevesinde yürütülmesini, hesap ve kayıt düzeninin bütünlüğü ve güvenilirliği ile veri sistemindeki bilgilerin zamanında ve doğru bir şekilde elde edilebilirliğini, hata, hile ve usulsüzlüklerin önlenmesini ve tespitini sağlayacak şekilde oluşturulur. Portföy saklayıcılarının usulsüzlüklerden ve hatalardan kaynaklanan riskleri asgariye indirilebilmeleri için riskler tanımlanır ve gerekli önlemler alınır. Portföy saklayıcılarının saklama hizmetine ilişkin iç kontrol faaliyetleri tespit edilen risklerin de izlenmesine olanak verecek şekilde günlük faaliyetlerin ayrılmaz bir parçası olarak düzenlenir ve yürütülür. Saklama işlemlerinin operasyonu ile kontrolü aynı kişi tarafından yerine getirilemez.

Saklama hizmetine ilişkin iç kontrol sistemi kapsamındaki faaliyetleri yerine getirecek iç kontrol elemanının sermaye piyasaları, muhasebe, vergi, kambiyo, bilgi sistemleri denetimi, işletme analizi, organizasyonu, denetimi veya hukuk konularında en az 3 yıllık mesleki tecrübe ile Sermaye Piyasası Faaliyetleri *Düzy 3 Lisansına* sahip olması zorunludur. İç kontrol elemanı iç kontrol dışında başka bir görev ve sorumluluk üstlenemez.

2.4.4.3. Risk yönetim sistemi

Risk yönetim sistemi, KYK'ya verilecek portföy saklama hizmetinin kapsadığı temel risklerin tanımlanmasını, güncellenmesini ve maruz kalınan risklerin tutarlı bir şekilde değerlendirilmesini, tespitini, ölçümünü ve kontrolünü içeren bir risk ölçüm mekanizmasının geliştirilmesini içerir.

Risk yönetimini gerçekleştirecek birim portföy saklayıcısı bünyesinde oluşturulabileceği gibi risk yönetim hizmeti dışarıdan da sağlanabilir. Ancak her koşulda, risk yönetim hizmetini sağlayan birim, saklama hizmeti veren birimden bağımsız olmalıdır. Risk yönetimini gerçekleştirecek birimde risk kontrolüne ilişkin işlemleri yerine getirebilecek bilgi ve tecrübe düzeyi ile Sermaye Piyasası Faaliyetleri *Düzy 3 Lisans Belgesine* sahip yeterli sayıda personel bulunur. Söz konusu personel, portföy saklayıcısının risk yönetim sisteminin oluşturulmasından ve uygulanmasından sorumludur.

2.4.4.4. Teftiş sistemi

Portföy saklayıcısının saklama hizmeti kapsamındaki faaliyetleri, teftiş birimi tarafından mevzuata uyum ve iç kontrol sisteminin işleyişi başta olmak üzere saklama hizmetine ilişkin iş akış prosedürlerine uygunluk denetimleri şeklinde, yılda en az bir defa denetlenir ve yapılan denetim çalışmaları rapora bağlanarak portföy saklayıcısının yönetim kuruluna sunulur. *Düzenlenen raporlar* ve bu raporlara *esas teşkil eden belgeler* düzenlenmelerini izleyen yıldan itibaren *en az beş yıl* süreyle veya bu süre içinde hukuki ihtilafa konu olanların, *ihtilafın sonuçlanmasına kadar* saklanması zorunludur.

2.4.5. Diğer Hususlar

Takasbank, portföy saklama hizmeti vermediği KYK'nın birim katılma payı veya birim pay değerinin mevzuat ile fon içtüzüğü, izahname veya esas sözleşme hükümleri çerçevesinde belirlenen değerlendirme esaslarına göre hesaplanıp hesaplanmadığını ve varlık alım-satımlarının, portföy yapısının, işlemlerinin mevzuat hükümlerine uygun olup olmadığını kontrol eder ve herhangi bir aykırılık tespit etmesi halinde gerekli tedbirleri alması için portföy saklayıcısını bilgilendirir ve bu hususa ilişkin olarak SPK'ya bilgi verir. Portföy saklayıcısı tarafından gerekli tedbirlerin alınmaması halinde yapılan tespitler Takasbank tarafından tespitin yapıldığı tarihi izleyen iş günü içinde SPK'ya bildirilir.

Takasbank dışındaki portföy saklayıcıları, Takasbank'ın yatırım fonu birim katılma payı değeri ile yatırım ortaklığı birim net aktif değeri hesaplanmasına esas teşkil edecek bilgileri ve Takasbank dışında tutulan hesaplar ile bu hesaplardan yapılan ödemeleri Takasbank'a bildirmek zorundadır.

BÖLÜM SORULARI

1. Sermaye Piyasası mevzuatı çerçevesinde aşağıdakilerden hangisi portföy saklayıcısının görevi değildir?

- a) Kolektif Yatırım Kuruluşuna ait varlıkların ayrı ayrı, kayıp ve hasara uğramayacak şekilde saklanması.
- b) Belge ve kayıt düzeninde varlıkların, hakların ve bunların hareketlerinin Kolektif Yatırım Kuruluşu bazında düzenli olarak takip edilmesi.
- c) Kolektif Yatırım Kuruluşu portföyüne pay senedi alım satımına aracılık yapmak.
- d) Her gün saklamaya konu varlıkların mutabakatının yapılması.
- e) Çıkar çatışmalarının tanımlanması, önlenmesi, yönetimi, gözetimi ve açıklanmasını sağlayacak gerekli politikaların oluşturulması ve uygulanması.

2. Aşağıdaki kurumlardan hangisi/hangileri Portföy Saklayıcısı olarak yetkilendirilebilir?

I. İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.

II. Bankalar

III. Aracı Kurumlar

IV. Yatırım Ortaklıkları

a) I ve IV

b) I, III ve IV

c) I ve III

d) I, II ve III

e) Yalnız III

3. Aşağıdakilerden hangisi Portföy Saklayıcısının yükümlülükleri arasında değildir?

- a) Yatırım fonları katılma payları işlemlerinin mevzuata uygunluğunun kontrol edilmesi.
- b) Kolektif yatırım kuruluşlarının varlıklarıyla ilgili işlemlerinden doğan edimlerine ilişkin bedelin uygun sürede aktarılmasının kontrol edilmesi.
- c) Kolektif yatırım kuruluşlarının gelirlerinin mevzuat hükümlerine uygun olarak kullanılmasının kontrol edilmesi.
- d) Kolektif yatırım kuruluşlarının portföy yapısının mevzuat hükümlerine uygunluğunun sağlanması.
- e) Değişken sermayeli yatırım ortaklıklarının paylarının ihraç ve itfa edilmesinin sağlanması.

4. Portföy Saklama Hizmetine ve Bu Hizmette Bulunacak Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği'ne göre Portföy Saklayıcısının yükümlülükleriyle ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi/hangileri doğrudur?

I. Yatırım fonu veya değişken sermayeli yatırım ortaklığı birim katılma payı veya birim pay değerinin mevzuat ile fon içtüzüğü, izahname veya esas sözleşme hükümleri çerçevesinde belirlenen değerlendirme esaslarına göre hesaplanmasının sağlanması.

II. Mevzuat ile fon içtüzüğü, izahname veya esas sözleşme hükümlerine aykırı olmamak şartıyla, Şirket, değişken sermayeli yatırım ortaklığı ve yatırım ortaklığı talimatlarının yerine getirilmesinin sağlanması.

III. Kolektif yatırım kuruluşlarının varlık alım satımlarının, portföy yapısının, işlemlerinin mevzuat, fon içtüzüğü, izahname veya esas sözleşme hükümlerine uygunluğunun sağlanması.

a) Yalnız I

b) Yalnız II

c) Yalnız III

d) I, II ve III

e) II ve III

5. Bir Kolektif Yatırım Kuruluşu (KYK) portföyüne saklama hizmeti vermek üzere belirlenmiş olan portföy saklayıcısı, saklama hizmetinin fonksiyonel ve hiyerarşik olarak diğer hizmetlerden ayrıştırılması, potansiyel çıkar çatışmalarının düzgün bir şekilde belirlenmesi, önlenmesi, önlenemiyorsa yönetilmesi, gözetimi ve bu durumun KYK yatırımcılarına açıklanması kaydıyla aynı zamanda aşağıda yer alan faaliyetlerden hangisi/hangilerini de aynı KYK'na sunabilir?

I. Portföy değerlendirme

II. Operasyon ve muhasebe hizmetleri

III. Katılma payı alım satımına aracılık hizmeti

IV. Pay Alım Satımına Aracılık

a) I ve II

b) I, II, III ve IV

c) I, II ve III

d) I, III ve IV

e) II ve III

6. Sermaye Piyasası mevzuatı çerçevesinde “Portföy Saklama Hizmetine” ilişkin olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi/hangileri doğrudur?

I. Portföy saklama sözleşmesinin sona ermesi veya portföy saklayıcısının aranan şartları kaybetmesi halinde başka bir portföy saklayıcı ile sözleşme imzalanarak değiştirilebilir.

II. Portföy saklayıcısının değiştirilme kararı SPK kurumun onayı ile gerçekleştirilebilir.

III. SPK, Portföy Yönetim Şirketi veya Yatırım Ortaklığının portföy saklayıcısının, ilgili portföy saklayıcısının mali durumunun taahhütleri karşılayamayacak kadar kötü olması durumunda değiştirilmesini talep edebilir.

a) I ve II

b) I ve III

c) I, II ve III

d) Yalnız II

e) II ve III

7. Aşağıdakilerden hangisi/hangileri portföy saklama hizmeti almakla yükümlüdür?

- I. Bireysel Emeklilik Fonları
- II. Girişim Sermayesi Yatırım Fonları
- III. Gayrimenkul Yatırım Fonları
- IV. Menkul kıymet Yatırım Fonları
- V. Borsa Yatırım Fonları

- a) I ve IV
- b) I,IV,V,II
- c) II, V, I
- d) Yalnız I
- e) II, III, IV,V

8. Aşağıdakilerden hangisi Portföy saklama hizmeti veren kuruluşların görevleri arasında değildir?

- a) Gayrimenkul yatırım fonlarının, Gayrimenkul yatırımlarına ilişkin bilgi ve belgelerin kontrolü
- b) Menkul Kıymet Yatırım Fonları portföyüne ilişkin mevzuatta belirtilen sınırlama kontrollerini yapmak
- c) Gayrimenkul yatırım fonlarına ait hesaplanan kurul ücretlerinin onaylanması
- d) Girişim sermayesi ve Gayrimenkul yatırım fonlarının portföy yönetiminden kaynaklanan zararları karşılamak
- e) Borsa Yatırım Fonlarının saklamaya konu varlıklarının mutabakatını yapmak

9. Portföy Saklama Hizmetine ve Bu Hizmette Bulunacak Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği kapsamında; aşağıdakilerden hangisi/hangileri Gayrimenkul Yatırım Fonları (GYF) için doğrudur?

I. Katılma Payı Belgeleri Borsa İstanbul Pay Piyasası'nda işlem gören GYF'lerin portföyündeki saklamaya konu olabilecek varlıkların, bir portföy saklayıcısı nezdinde saklanma zorunluluğu bulunmamaktadır.

II. Portföy Saklayıcı'nın, saklama hizmeti verdiği GYF ile ilgili önemli nitelikte bir aykırılık tespit etmesi durumunda SPK'yı bilgilendirme zorunluluğu bulunmamaktadır.

III. Portföy saklayıcısı, portföy saklama hizmeti verdiği portföylerin yönetiminden veya piyasadaki fiyat hareketlerinden kaynaklanan zararlardan sorumlu değildir.

IV. Takasbank, portföy saklama hizmeti vermediği kolektif yatırım kuruluşlarının da birim katılma payı değerinin mevzuat ile fon içtüzüğü, izahname veya esas sözleşme hükümleri çerçevesinde belirlenen değerlendirme esaslarına göre hesaplanıp hesaplanmadığını kontrol eder.

- a) Yalnız I
- b) I ve II
- c) Yalnız III
- d) III ve IV
- e) I, III ve IV

10. Bir Kolektif Yatırım Kuruluşu'nun (KYK) Portföy Saklayıcısı'nın değiştirilmesi ve ilgili süreçler hakkında aşağıda belirtilenlerden hangisi yanlıştır?

- a)** Mevcut portföy saklama sözleşmesinin sona ermesi halinde değiştirilebilir.
- b)** Portföy Saklayıcısı'nın ilgili Tebliğ'de aranan şartları kaybetmesi halinde, gerekli nitelikleri taşıyan ve Kurulun uygun göreceği bir başka portföy saklayıcısı ile sözleşme imzalanması zorunludur.
- c)** Portföy saklayıcısının sözleşmeyi sona erdirmek istemesi halinde bu durum 90 gün önceden sözleşmenin karşı tarafına ve SPK'ya gerekçeleriyle birlikte bildirilir.
- d)** Yeni sözleşme yürürlüğe girene kadar eski sözleşmeye taraf olan portföy saklayıcısının sorumluluğu devam eder.
- e)** SPK, Portföy Saklayıcısı'nın değiştirilmesi yönünde bir talep iletemez.

3. BİAŞ PAY PİYASASI TAKAS, TEMERRÜT VE TRANSFER İŞLEMLERİ

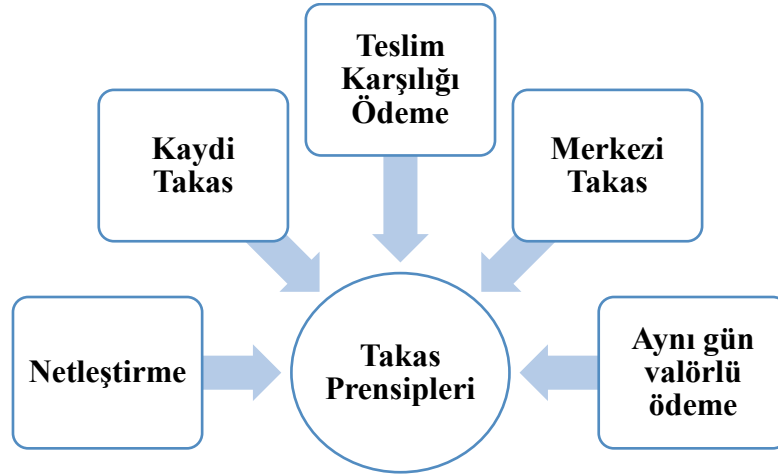
3.1. Pay Piyasası Takas İşlemleri

Takasbank MTK Yönetmeliği'nin 17 nci maddesi ve İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.'nin Merkezi Karşı Taraf Hizmeti Sunduğu Piyasalara İlişkin Takas Hizmetleri Yönergesi uyarınca, Borsa İstanbul Pay Piyasası'nda gerçekleştirilen işlemlerin takası valör günü aşağıda belirtilen kurallar çerçevesinde yapılır.

Takas günü, işlem gününü takip eden ikinci iş günüdür (T+2). Yarım günlerde takas işlemi gerçekleştirilmez. Borsa İstanbul Pay Piyasası'nda yarım günde yapılan işlemlerin takası, bir önceki günün işlemleri ile birleştirilerek, yarım günü izleyen ikinci iş gününde toplu olarak gerçekleştirilir. Takas süreleri belirlenirken Takasbank ve Borsa İstanbul Pay Piyasası'nın açık olduğu iş günleri dikkate alınır. Taraflarca menkul kıymet ya da nakit yükümlülüğünün takas tarihinden önce yerine getirilerek takas işlemlerinin sonuçlandırılması mümkün değildir.

3.1.1. Takas Prensipleri

Takasbank'ın paylara ilişkin sunduğu takas hizmetine ilişkin olarak tesis edilmiş olan temel takas prensipleri; netleştirme, kaydi takas, teslim karşılığı ödeme, merkezi takas ve aynı gün valörlü ödemedir. Temel takas prensipleri Şekil 22'te gösterilmektedir.

Şekil 21: Takas Prensipleri

3.1.1.1. Netleştirme

Piyasa'da gerçekleşen işlemlerde net borç veya alacak tutarının hesaplanmasında menkul kıymet bazında müşteri / portföy ayırımı da gözetilerek *çok taraflı netleştirme* yönteminin uygulanması esastır. Netleştirme sonucunda oluşan net menkul kıymet borç veya alacakları karşılığında nakit alacak veya borçlar oluşturulur. *Günlük netleştirme* uygulanır. Temerrüt oluşması hali haricinde günler arasında yükümlülük ve alacak geçişi mümkün değildir.

3.1.1.2. Teslim karşılığı ödeme

Aracı kurumlar takas merkezine olan borçlarını kapatmadıkça, takastan olan alacakları kendilerine ödenmez. Takas yükümlülüklerinin kısmi olarak yerine getirilmesi de mümkün olup, Takasbank tarafından belirlenen zamanlarda kısmi olarak yerine getirilen yükümlülük karşılığında kısmi takas yapılır.

3.1.1.3. Kaydi takas

Takasa olan nakit / kıymet borçları hesaben ödenir. Takas alacakları da üyelerin Takasbank - ve MKK'daki ilgili hesaplarına aktarılır.

3.1.1.4. Merkezi takas

Piyasa’da yapılan bütün işlemlerin takası, Kurulca getirilen istisnalar hariç Takasbank tarafından gerçekleştirilir. (Toptan Satışlar Pazarı’nda gerçekleşen işlemlerin takası, alıcı ve satıcının isteği ve BİAŞ ’nin uygun görmesi durumunda, Takasbank dışında üyelerin kendi aralarında yapılabilmektedir),

3.1.1.5. Aynı gün valörlü işlemler

Prensip olarak takas gününde takas borcunu kapatan aracı kurumlar, aynı gün içinde takas alacaklarını alırlar. Günler arasında borç alacak geçişi yapılmaz.

3.1.2. Pay Piyasası Brüt Takas İşlemleri

Kurul, Borsa veya piyasa işleticisinin, netleştirme işlemi yapılmadan takas yükümlülüklerinin yerine getirilmesine; piyasa, pazar, platform, menkul kıymet veya yatırımcı bazında brüt takas uygulanmasına, blok satış ve özel emir işlemlerinin takasının netleştirme dışında tutulmasına, netleştirmenin sadece iki üye arasındaki işlemlerde yapılmasına veya belirli nitelikteki işlemlerin netleştirme/brüt takas dışında bırakılmasına karar vermesi halinde; ilgili işlemler ayrılarak netleştirmeye/brüt takasa dâhil edilmez. Üye, piyasada gerçekleştirmiş olduğu satış işlemi toplamı kadar menkul kıymet borçlu, karşılığındaki nakit tutarının toplamı kadar nakit alacaklı; alış işlemlerinin toplam tutarı kadar nakit borçlu, karşılığındaki toplam menkul kıymet adedi kadar menkul kıymet alacaklı olur. Borç/alacak kayıtları müşteri ve portföy ayrımı gözetilerek oluşturulur.

Brüt Takasa konu menkul kıymet ve nakit alacakları, takas süresinin sonrasında dağıtılır.

3.1.3. Pay Piyasası Takas Süreci

3.1.3.1. T (Borsa İşlem Günü)

Üyelerce Borsa’da gerçekleştirilen alım satım işlemlerine göre müşteri /portföy ayrımı da gözetilerek üye bazında anlık takas pozisyonları oluşturulur. Bu pozisyonlar işlemler devam ettiği sürece (seans sonuna kadar) sürekli güncellenir. Oluşan pozisyonlar anlık olarak üyeler tarafından da izlenebilir. Gün sonunda portföy ve müşteri bazında net takas pozisyonları oluşur. Oluşan pozisyonlara göre oluşan yatırımcı (müşteri) net alış satış bilgilerine göre MKK dosyası oluşturulur.

MKK sisteminde otomatik işlem yapılması için aracı kurumlar tarafından onay verilmesiyle borçlu müşterilere ait kıymetler takas için blokeye alınır. Bloke işlemi, müşteri *serbest* alt hesabından (SERB), *Takas Amaçlı Virman Bloka* alt hesabına (TAVB) aktarım yapılarak gerçekleşir. Bakiyesi yetersiz hesaplarda, bakiye oluşukça kıymetler otomatik olarak blokeye alınır.

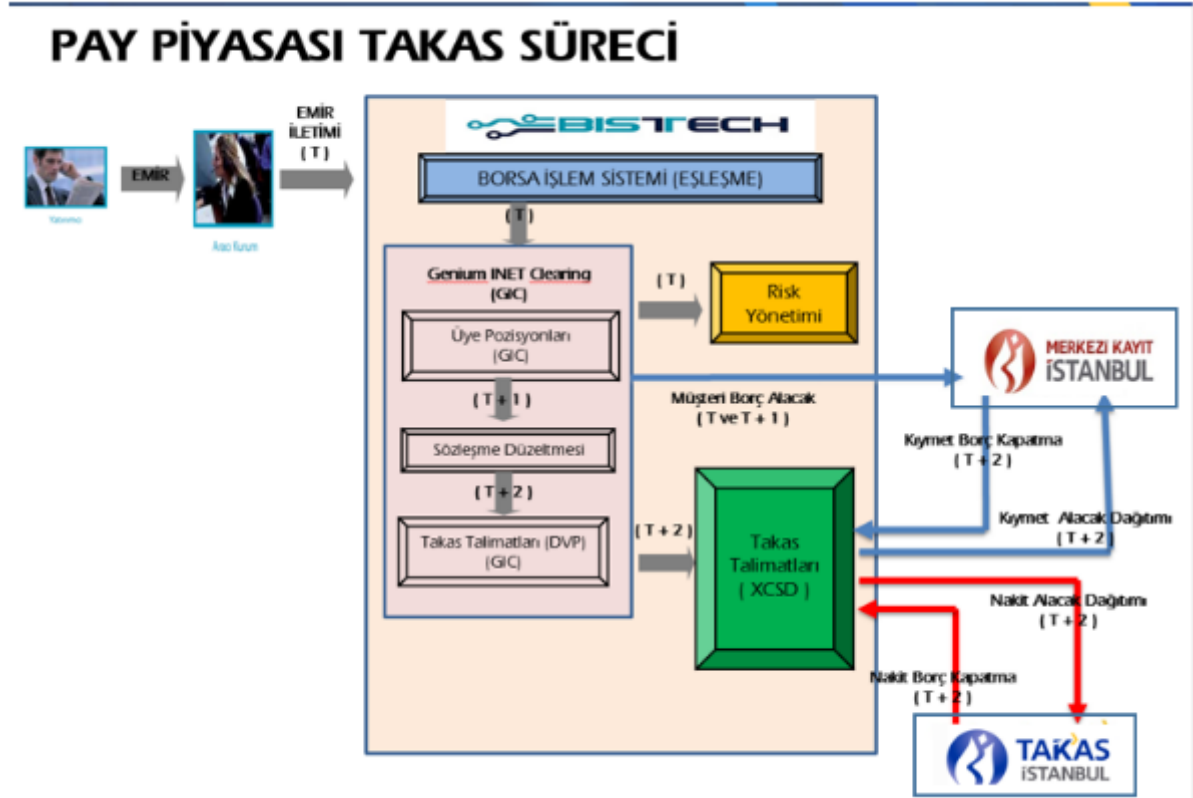
3.1.3.2. T+1 Günü

Borsa sözleşmelerinde, portföy/müşteri alanında, müşteri numarası ve *acenta fon kodu* (AFK) alanlarında hata olması durumunda aracı kurumlar, T günü işlem anından T+1 günü Borsa seans sonuna kadar Takasbank Üye Terminal ekranlarından kendileri işlemler üzerinden düzeltme yapabilirler. Düzeltilmiş sözleşme bilgileri ile Takasbank sisteminde yeniden netleştirme yapılır ve yeni MKK dosyası oluşturulur. Takas pozisyonlarından netleşmiş takas talimatları T+1 gün sonunda oluşturulur.

Düzeltilme yapılmamış hatalı müşterilere ait takas işlemleri için, MKK sisteminde *Aracı Kuruluş Hatalı Portföy İşlem Hesabı* (AKHATAP) kullanılır.

3.1.3.3. T+2 Günü

T+1 gün sonunda oluşan takas talimatları, T+2 gün başı itibariyle üyeler tarafından izlenebilir. MKK sisteminde; müşteri hesaplarında takas için blokeye alınan kıymetler takas günü (T+2) otomatik olarak serbestleşerek *Aracı Kurum Takas Havuz Hesabı*’na (AKTAH) ve oradan da *Takasbank Takas Havuz Hesabı*’na (TBTAH) aktarım yapılır. Takasbank Takas Havuz hesabına aktarılan kıymetler için Takasbank’a AK borç kapatma mesajı gönderilir. Takasbank sisteminde aracı kurum takas borcu kapatılır.

Şekil 22: Pay Piyasası Takas Süreci

3.1.4. Nakit Takası

Üyeler takas borçlarını; Takasbank nezdindeki XXXX-22-1 nolu Pay Takas Borcu Hesabı'na ve XXXX-88-1 nolu Pay Brüt Takas Borcu Hesabı'na saat 16:45'e kadar yatırmak zorundadırlar.

3.1.4.1.1. Nakit borçlarının ödenmesi

Üyeler nakit takas borçlarını, aşağıdaki yöntemlerden biri veya birkaçını kullanarak kapatabilirler.

- EFT kanalıyla
- Takasbank nezdindeki başka bir hesaptan virman
- Diğer piyasalardan olan alacakların mahsubu *

* Nakit mahsup talimatları, talimatın verildiği gün borçlu/alacaklı olunan piyasa/paza tarafından belirlenen gün sonu saatine kadar geçerli olup, aynı gün bu saatte kadar gerçekleşen mahsup işlemlerinde temerrüt uygulanmaz. Ancak belirlenen gün sonu saatine kadar gerçekleştirilemeyen talimatlar geçerliliğini yitirir.

Mahsup talimatı verilmesine rağmen alacaklı olunan piyasadan/pazardan alacağın aynı gün içerisinde alınamaması halinde, borçlu üye borçlu olduğu piyasaya/pazara borcunu aynı gün içerisinde ödemekle yükümlüdür.

3.1.4.1.2. Nakit alacaklarının ödenmesi

Üyelerin, nakit takas alacaklarının ödenebilmesi için menkul kıymet yükümlülüklerini yerine getirmiş olmaları gerekmektedir.

Nakit takas alacakları, aracı kurumların Takasbank nezdindeki *Serbest Cari* hesaplarına (11) dağıtılır.

Aracı kurumlar serbest cari hesaplarına geçen tutarları;

- EFT ile başka bir bankaya gönderebilirler,
- Takasbank nezdinde başka bir hesaba gönderebilirler,
- Diğer piyasalardan kaynaklanan borçlarına mahsup yapabilirler.

3.1.5. Pay Piyasası Temerrüt İşlemleri

Borsa İstanbul Pay Piyasası'nda gerçekleştirdikleri işlemlerin sonucunda doğan menkul kıymet ve nakit yükümlülüklerini takas tarihinde 16:45'e kadar yerine getirmeyen üyeler herhangi bir bildirim yapılmaksızın temerrüde düşmüş sayılırlar. Temerrüt işlemleri Takasbank tarafından yürütülmektedir.

Temerrütün gerçekleşip gerçekleşmediği konusunda;

- **Menkul kıymet borçları için**, kıymetin MKK sisteminde Takas Havuz hesabına aktarım saati,
 - **Nakit borçları için**; EFT ile kapanıyorsa TCMB nezdindeki Takasbank "TIC"(Bankaların TCMB nezdindeki nakit hesapları) hesabına geçiş saati,
 - **Virman ile kapanıyorsa** Takasbank nezdindeki borç kapama hesabına geçiş saati,
- dikkate alınır.

Belirlenen süreler içinde yükümlülüğünü yerine getirmeyen üyeden, yerine getirilmeyen yükümlülük tutarı üzerinden, aşağıda belirtilen formül ile hesaplanan temerrüt faizi ve diğer yasal yükümlülükler tahsil olunur.

Tablo 4: Pay Piyasası Temerrüt Hesaplama Formülü

$\frac{\text{Matrah} * \text{Faiz Oranı} * \text{Gün} * \text{Katsayı}}{360}$
<i>Nakit için matrah</i> : Gecikmeli Kapatılan Tutar <i>Kıymet için matrah</i>: Adet * Fiyat (İşlem günü ağırlıklı ortalama fiyat) <i>Faiz Oranı</i>: Borsa İstanbul Repo-Ters Repo Pazarı, TCMB Bankalararası Para Piyasası ve Takasbank Para Piyasası piyasalarında oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranlarından en yüksek olanıdır.

Yükümlülüğünün takas gününde takas son saatinden sonra 17:30'a kadar (17:30 dahil) yerine getirilmesi halinde katsayı 1 (bir), 17:31 ve daha sonra ya da izleyen günlerde yerine getirilmesi halinde ise katsayı 3 (üç) olarak uygulanır.

Temerrüt faizi ile diğer yasal yükümlülükler, üyenin temerrüdünün kapandığı günü takip eden iş günü tahakkuk ettirilir.

Tahakkuk eden temerrüt faizinin, diğer yasal yükümlülükler ile birlikte tahakkuk tarihinden itibaren 3 iş günü içerisinde ödenmesi gerekir. Tahakkuk ettiği halde süresi içinde üye tarafından yatırılmayan temerrüt faizi ve diğer yasal yükümlülükler, takip eden iş günü üyenin Serbest Cari hesabından Takasbank tarafından re'sen tahsil edilir.

Temerrüt T+3 Günü

T+3 günü saat 11:00'a kadar kıymet (pay) veya nakit borcunu kapatamayan aracı kurumlar adına, Borsa İstanbul'da aynı gün valörlü alış veya satışlar yapılarak re'sen borç kapatma yoluna gidilir.

Temerrüt alış satış işlemleri, Borsa İstanbul'da *Temerrüt Sırası* açtırılarak gerçekleştirilir.

Mağduriyet Ödemesi

Temerrüt nedeniyle alacağını gecikmeli olarak alan üyeye, temerrüde düşen üyeden tahsil edilen temerrüt cezasının 2/3'ü ödenir. Mağduriyet ödemesi üyelerin Serbest Cari hesaplarına yapılır.

Bu ödemelerin yapılabilmesi için aynı gün valörüyle yapılamayan teslim ya da ödemenin Borsa İstanbul, Takasbank, MKK ve TCMB sisteminde oluşan sorunlardan kaynaklanmaması, temerrüde düşen üyenin yazılı itirazının geçersiz kabul edilerek temerrüt cezasının tahsili ve nakit/menkul kıymet alacaklı üyenin kendi takas yükümlülüklerini zamanında yerine getirmiş olması gerekmektedir.

3.2. Pay Piyasası Risk ve Teminat Yönetimi

3.2.1. Risk Yönetimi Süreçleri

Piyasa'da risk yönetimi Takasbank tarafından yapılır. Piyasada yapılan risk yönetimi, Takasbank tarafından duyurulan zamanlarda, ilgili ana ait pozisyon ve teminat bakiyeleri ile bunlara ilişkin güncel fiyatlar kullanılarak yapılan risk ve teminat hesaplamalarını içerir.

Aşağıda yer alan "Teminatlandırma Yöntemi" başlıklı bölümünde yer alan esaslar çerçevesinde her hesap için portföy bazlı teminatlandırma yöntemi kullanılarak "bulunması gereken teminat" hesaplanır.

3.2.2. Risk limitleri

Takasbank, MKT hizmeti verdiği piyasalarda Üyelere mali yeterlilikleri nispetinde risk limitleri tanımlar. Risk limitleri, Üyelerin MKT hizmeti verilen piyasalarda taşıdıkları pozisyonlar nedeniyle bulunması gereken teminat tutarları üzerinden belirlenir.

Risk limitleri MKT hizmeti verilen her bir Piyasa için ayrı ayrı olarak belirlenir, BISTECH sisteminde limit takibi belirlenen toplam tutar üzerinden yapılır. Üyenin MKT hizmeti verilen tüm piyasalarda kendisi ve müşterileri için almış olduğu tüm pozisyonlardan kaynaklı toplam bulunması gereken teminatının risk limitini aşıp aşmadığı gün içi risk hesaplama anlarında kontrol edilir.

Üyenin risk limitini aşması durumunda aşan kısım kademeli olarak ilgili piyasaya ait prosedürde belirtilen katsayılar ile çarpılır ve elde edilen toplam tutar, Üyenin risk limitine ilişkin aşimlardan kaynaklanan yükümlülüklerinin takip edildiği "ilave işlem teminatı" hesabına yansıtılır. İlave işlem teminatı hesabında teminat açığı olan Üyeye üye ekranları ve/veya raporlama yoluyla teminat tamamlama çağrısı yapılır. İlave işlem teminatı yükümlülüğünün, teminat tamamlama çağrısını takip eden iş günü saat 15:00'a kadar yerine getirilmemesi durumunda temerrüt hükümleri uygulanır.

Risk/Limit oranının %200'ü aşması durumunda ise teminat bakiyelerinin yeterli olup olmadığına bakılmaksızın Üyenin emir iletimi engellenebilir. Emir iletimi engellenen hesapların mevcut tüm pasif emirleri BISTECH işlem sisteminde otomatik olarak iptal edilir. Risk limiti hesaplamasına esas bulunması gereken teminat tutarının, üyeye tanımlanan risk limitine oranının %200 seviyesinin altına inmesi durumunda, emir iletimine tekrar izin verilir.

Bir Üyeye ait tüm hesaplardaki bulunması gereken teminatların toplamının Üyenin risk limitine oranı ve ilgili oranlara denk gelen katsayılarla ilgili piyasaya ait MKT prosedüründe yer verilmiştir. Yukarıda açıklanan şekliyle hesaplanacak olan ilave işlem teminatı Üye tarafından aşağıda yer alan teminata kabul edilen kıymetler ile kompozisyon ve değerlendirme katsayılarına ilişkin esaslar çerçevesinde yatırılır. Teminatların Üyenin kendisine ait olan veya üzerinde tasarruf hakkına sahip olduğu varlıklardan karşılanması zorunludur.

Tablo 5: Pay İlave İşlem Teminatı Hesabına Kabul Edilebilecek Varlıklar ve Grup Limitleri

İlave İşlem Teminatı Hesabına Kabul Edilebilecek Varlıklar	Grup Limiti
Nakit Türk Lirası	En Fazla %100
Konvertibl Döviz (USD / EUR/ GBP)	En Fazla %70
Devlet İç Borçlanma Senedi	En Fazla %70
T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro tahvil (Eurobond)	En Fazla %70
T.C. Hazinesi Varlık Kiralama A.Ş. Tarafından İhraç Edilen Kira Sertifikaları	En Fazla %70
İpotek teminatlı menkul kıymetler, ipoteğe dayalı menkul kıymetler, varlık teminatlı menkul kıymetler ve varlığa dayalı menkul kıymetler	En Fazla %70

3.2.3. Başlangıç ve değişim teminatları

Pay Piyasası'nda MKT hizmeti verilen menkul kıymet pozisyonlarından kaynaklanan risklerin karşılanması amacıyla üyelerden başlangıç ve değişim teminatı talep edilir. Başlangıç teminatı, üyenin temerrüde düşmesi halinde, temerrüdün ortaya çıktığı andan çözümlenmesine kadar geçen sürede Piyasa'da meydana gelebilecek fiyat değişimlerini karşılamak için başlangıçta alınır. Değişim teminatı ise, pozisyonların cari değerleri ile piyasa fiyatları arasındaki fark için talep edilir.

Başlangıç teminatına esas istatistiksel parametrelerin belirlenmesinde güven düzeyi %99,50, elde tutma süresi ise yeni yapılan işlemler için 2 gün olarak dikkate alınır, hesaplamaların yapıldığı işlem gününden önce yapılan işlemlerin elde tutma süresi takasa kalan gün sayısına göre ölçeklendirilir. Takası aynı gün gerçekleşecek pozisyonların marjin hesaplamalarına konu parametrelerin saptanmasında elde tutma süresi olarak 1 gün kullanılır. Belirlenen parametreler genel mektup ile duyurulur, Takasbank internet sitesinde yayımlanır ve piyasa şartları da gözetilerek ayda bir gözden geçirilir.

3.2.4. Teminatlandırma yöntemi

Takasbank, portföy bazında teminatlandırma işlemlerinde portföy bazlı risk yönetimi algoritmasını baz alan BISTECH Marjin Yöntemini kullanır.

Üye kendi portföyünden kaynaklanan teminat yükümlülüğünü kendisine ait, çoklu müşteri pozisyon hesaplarından kaynaklanan teminat yükümlülüğünü ise kendisine ait veya üzerinde tasarruf yetkisine sahip olduğu teminatlardan, işlemci kuruluş portföyü veya müşteri pozisyonlarından kaynaklanan teminat yükümlülüğünü ise kendisine ait veya işlemci kuruluştan temin edilen işlemci kuruluşa ait veya işlemci kuruluşun üzerinde tasarruf yetkisine sahip olduğu teminatlara karşılamak zorundadır. Takasbank tarafından çoklu pozisyon hesapları ile ilişkilendirilmiş teminat hesaplarına üyeleri tarafından yatırılan teminatların Üyeye ait olduğu kabul edilir.

BISTECH Marjin Yöntemi, aynı ürün grubunda yer alan sözleşmeleri gruplandırarak analiz eder. Takasbank, BISTECH Marjin Yöntemini kullanarak başlangıç teminatını aşağıdaki adımlarla hesaplar.

- 1. Adım: Ürün Grubu Risk Analizi
- 2. Adım: Ürün Grupları Arası Risk Analizi
- 3. Adım: Netleştirme etkisi analizi
- 4. Adım: Başlangıç ve Değişim Teminatının Hesaplanması

- 5. Adım: Toplam Teminat Gereksiniminin Hesaplanması

3.2.5. Gün içi teminat tamamlama çağrısı

Gün içerisinde bir hesaba ilişkin toplam bulunması gereken teminat tutarının o hesaba ilişkin toplam değerlendirilmiş teminata oranının veya nakit teminat açığının Takasbank tarafından belirlenen kriterleri aşması durumunda, söz konusu aşımaların tamamlanmasını teminen Takasbank tarafından gün içi teminat tamamlama çağrısı yapılabilir.

Teminat tamamlama çağrısına konu yükümlülüklerin, iki saat içerisinde ilgili hesaba yatırılması gerekir. Bu süre zarfında yerine getirilemeyen yükümlülükler için temerrüt hükümleri uygulanır.

Gün içi teminat tamamlama çağrısına ilişkin kriter, Takasbank tarafından piyasa şartları, marjin konsantrasyonu, teminat tamamlama çağrısının başlangıç teminatı ya da değişim teminatı kaynaklı olup olmadığı ve hesabın nominal/oransal açık miktarları gibi hususlar göz önüne alınarak belirlenir.

3.2.6. Gün sonu teminat tamamlama çağrısı

Teminat tutarı bulunması gereken teminat seviyesinin altına düşen veya Türk Lirası teminat açığı bulunan hesaplar için her işgünü sonunda teminat tamamlama çağrısı yapılır. Üyeler teminat tamamlama çağrısı yükümlülüklerini bir sonraki iş günü en geç saat 15:00'a kadar yerine getirmek zorundadırlar. Bu süre zarfında yerine getirilemeyen yükümlülükler için temerrüt hükümleri uygulanır.

Teminat tamamlama çağrısı bulunan veya temerrüde düşmüş hesaplar, pozisyonların takasının gerçekleşmesi, teminat yatırma ve/veya bulunması gereken teminat değerini azaltıcı işlem yapılması yoluyla teminat tamamlama çağrısı veya temerrüt statüsünden çıkabilirler. Türk Lirası konsantrasyon sınırındaki aşımalar dolayısıyla yapılan teminat tamamlama çağrılarının nakit olarak yatırılması gerekir.

Teminat tamamlama çağrısını takip eden işgünü, risk hesaplama anlarının herhangi birinde teminat eksiği bulunmayan hesaplar, teminat tamamlama veya temerrüt yükümlülüğünü sona erdirmiş sayılır. Ayrıca yatırılan toplam teminatın, teminat tamamlama çağrısının yapıldığı güne ilişkin fiyatlarla değerlendirilmesi sonucunda hesaplanan değerlendirilmiş tutarı, teminat tamamlama yükümlülüğünden fazla olması durumunda, hesap gün içi tüm risk hesaplama anlarında teminat yetersizliğinde bile olsa teminat tamamlama çağrısı ya da temerrüt kapatılmış sayılır.

3.2.7. Başlangıç teminatının hesaplanması

Başlangıç teminatı, tarama risk değerine, vadeler arası risk teminatı ile netleştirme etkisi tutarının eklenmesi ve hesaplanan toplam tutardan ürün grupları arasındaki korelasyon etkisi gözetilerek hesaplanan değerin çıkartılması suretiyle bulunur.

$$\text{Başlangıç Teminatı} = \text{Tarama Riski} + \text{Vadeler Arası Risk Teminatı} - \text{Ürün Grupları Arası Risk Teminatı} + \text{Netleştirme Etkisi}$$

Başlangıç teminatı ve değişim teminatının hesaplama yönetimine ilişkin daha detaylı bilgi güncel Pay Piyasası Prosedüründe yer almaktadır.

3.2.8. Değişim teminatı ve toplam teminat gereksiniminin hesaplanması

Pay Piyasası BISTECH Marjin Yönetiminde risk hesaplaması payın cari (piyasa) fiyatı kullanılarak yapılır. Alınan pozisyonların cari fiyatlarla değerlendirilmiş tutarı ile takas fiyatlarıyla (işlem fiyatı) değerlendirilmiş tutarı arasındaki fark değişim teminatını oluşturur. Değişim teminatı toplam teminat gereksinimini arttırabilir ya da azaltabilir.

$$\text{Değişim Teminatı} = \text{Pozisyon sayısı} * (\text{Cari fiyatı} - \text{Takas fiyatı})$$

Toplam teminat gereksinimi, başlangıç teminatının ve değişim teminatının toplamına eşittir

$$\text{Teminat Gereksinimi} = \text{Başlangıç Teminatı} + \text{Değişim Teminatı}$$

3.2.9. Değerleme katsayıları

Teminatlara ve garanti fonu katkı paylarına uygulanacak, kesinti oranlarını yansıtan, değerleme katsayılarının hesaplanmasında Takasbank tarafından uygun görülen parametrik, parametrik olmayan veya simülasyon tabanlı istatistiksel yöntemler kullanılır. Teminat değerleme katsayılarının belirlenmesinde, ilgili varlığın Takasbank tarafından değerlendirilen kredi riski, vadesi, olağanüstü piyasa koşullarındaki volatilitesi, likiditesi ve varsa kur riski dikkate alınır.

Yapılacak hesaplamalarda kullanılacak istatistiksel güven düzeyi %99,90'a, kullanılacak likidite etme süresi ise 2 iş günü olarak dikkate alınır. Hesaplamalarda kullanılacak tarihsel verinin 1 yıldan az olmaması esastır. Yeterli veya hiç tarihsel verinin bulunmadığı varlıklar için değerleme katsayıları, benzer niteliklere sahip varlıklar için hesaplanan katsayılar kıyas alınarak belirlenir. Teminata kabul edilen varlıkların değerleme katsayıları ilgili prosedürde üyelere duyurulur.

3.2.10. Teminat kompozisyon limitleri

Piyasa’da hesaplanan başlangıç ve değişim teminatı toplamının en az %10’unun Türk Lirası nakit teminattan oluşması gerekir. İşlem teminatı olarak kabul edilebilecek varlıklar ve bunlara ilişkin kompozisyon limitleri için EK-2’de verilen tabloda belirtilen oranlar uygulanır.

Grup limitleri toplam yatırılmış teminat üzerinden hesaplanır. Alt grup limitlerinin hesaplamasında ilgili varlık tutarının grup limiti uygulanmış toplam değerlenmiş kısmı dikkate alınır.

3.2.11. İşlem teminatlarının değerlerinin güncellenmesi

Teminat olarak kabul edilen varlıklar, güncel piyasa fiyatları ile değerlenmelerini teminen Takasbank tarafından belirlenen fiyatlar üzerinden gün içerisinde risk hesaplama anlarında, teminat yatırma ve çekme işlemlerinde ve her işlem günü sonunda değerlemeye tabi tutulur. Teminat tamamlama çağrısı kapatma son saatinde çalışan risk hesaplama anında ise önceki gün sonu fiyatları ile değerlendirilir.

Tablo 6: Pay Piyasasında İşlem Teminatına Kabul Edilen Varlıklara İlişkin Değerleme Süreçleri

Değerleme	Değerleme Kriteri	Açıklama
Döviz	TCMB Döviz Alış Kuru	Gün sonu akşam 18:00'deki risk hesaplama anı dahil olmak üzere gün içi boyunca Bankalararası Piyasa kurları ortalaması, gün sonu risk hesaplama anında ise TCMB tarafından 15:30'da yayınlanmış olan alış kuru.
Devlet İç Borçlanma Senedi	TCMB Fiyatları, Piyasa Fiyatı, Takasbank tarafından belirlenen teorik fiyat	Gün sonu değerlendirme işlemlerinde, TCMB'ce belirlenen Devlet İç Borçlanma Senetlerinin gösterge niteliğindeki günlük değerleri kullanılır. Gün içi değerlemelerde, kıymetin, Borsa Borçlanma Araçları Piyasası'nda oluşan fiyatı, bu fiyatlara ulaşamadığında ise Takasbank tarafından belirlenen teorik fiyat kullanılır.
T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro tahvil (Eurobond)	Gün İçi: Takasbank verim eğrisi kullanılarak belirlenen teorik fiyat ya da Takasbank tarafından belirlenen fiyat Gün Sonu: Takasbank verim eğrisi kullanılarak belirlenen teorik fiyat ya da Takasbank tarafından belirlenen fiyat	İşlem gören Euro tahvillerden oluşan verim eğrisi ile hesaplanan fiyatlar ile verim eğrisi oluşturulamadığı durumda Takasbank tarafından belirlenen fiyat.
T.C. Hazinesi Var. Kiralama A.Ş. Tarafından İhraç Edilen Kira Sertifikaları	TCMB Fiyatları, Piyasa Fiyatı, Takasbank tarafından belirlenen teorik fiyat	Gün sonu değerlendirme işlemlerinde, TCMB'ce belirlenen Devlet İç Borçlanma Senetlerinin gösterge niteliğindeki günlük değerleri kullanılır. Gün içi değerlemelerde, kıymetin, Borsa Borçlanma Araçları Piyasası'nda oluşan fiyatı, bu fiyatlara ulaşamadığında ise Takasbank tarafından belirlenen teorik fiyat kullanılır.
İpotek teminatl menkul kıymetler, ipoteğe dayalı menkul kıymetler, varlık teminatl menkul kıymetler ve varlığa dayalı menkul kıymetler	Gün İçi: Takasbank verim eğrisi kullanılarak belirlenen teorik fiyat ya da Takasbank tarafından belirlenen fiyat Gün Sonu: Takasbank verim eğrisi kullanılarak belirlenen teorik fiyat ya da Takasbank tarafından belirlenen fiyat	T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen TL sabit kupon ödemeli ve iskontolu kıymetlerden oluşan verim eğrisi ile hesaplanan fiyatlar ile verim eğrisi oluşturulamadığı durumda Takasbank tarafından belirlenen fiyat.
BIST 100 Endeksinde bulunan pay senetleri	Gün İçi: Hesaplama anı öncesinde BİAŞ Pay Piyasasında gerçekleşen son işlem fiyatı, Gün Sonu: Seans sonu son işlem fiyatı	Borsada işlem gerçekleşmemişse, Takasbank tarafından belirlenen teorik fiyat. İşlem gören menkuller için ise son işlem fiyatı. Eşleşmemiş alış ve satış emirlerinin, (alış ve satışın eşanlı olarak gelmiş olması halinde) son işlem fiyatından daha sonra gelmiş olması halinde, alış ve satış fiyatlarının ortalaması da kullanılabilir.
Yatırım Fonları	İlgili günde ihraççısı tarafından açıklanan fiyat	İhraççısı tarafından açıklanan fiyat, takip eden işgünü için kullanılır.

Borsalarda İşlem Gören Standartta Altın	Gün İçi: Hesaplama anı öncesinde BİAŞ KMTP’de gerçekleşen son işlem fiyatı. Gün Sonu: BİAŞ KMTP günsonu bülten fiyatı.	Borsa Kıymetli Madenler ve Taşlar Piyasası’nda T+0 valörlü işlemler için oluşan USD/ONS fiyatın ile önceki gün sonu TCMB döviz alış kuru kullanılarak hesaplanan fiyat ile değerlendirilir. Eğer işlem gerçekleşmemişse, teorik fiyat yada bir önceki seansta oluşan ağırlıklı ortalama fiyat kullanılabilir.
Borsalarda İşlem Gören Sertifikalar	Gün İçi: Hesaplama anı öncesinde borsada gerçekleşen son işlem fiyatı Gün Sonu: Seans sonu son işlem fiyatı	Borsada işlem gerçekleşmemişse, Takasbank tarafından belirlenen fiyat.

3.2.12. Teminat yatırma veya çekme işlemleri

Teminat olarak kabul edilebilecek varlıklara ilişkin yatırma, çekme işlemleri üye ekranlarından veya Takasbank’a verilecek olan yazılı talimat ile yapılabilir. Bu hesaplara doğrudan işlem yapılamaz.

Teminat yatırma çekme işlemleri üye serbest hesaplardan veya hesaplarına elektronik virman yapılması suretiyle gerçekleştirilir.

Çekilen teminatların serbest hesaplardan transferi için, Takasbank tarafından belirlenen Türk Lirası ödemeleri için EFT, döviz ödemeleri için ise SWIFT saatleri bağlayıcıdır.

Teminat bazında yatırma, çekme son saatleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 7: Pay Piyasasında İşlem Teminatı Yatırma/Çekme Saatleri

İşlem Teminatı Olarak Kabul Edilebilecek Varlıklar	Tam Gün Yatırma Son Saati	Yarım Gün Yatırma Son Saati	Tam Gün Çekme Son Saati	Yarım Gün Çekme Son Saati
Nakit Türk Lirası	19:00	12:45	15:40	11:40
Konvertibl Döviz (USD/EUR/GBP)	19:00	12:45	19:00	12:45
Merkezi Karşı Taraf Hizmeti Kapsamında Teminata Kabul Edilebilecek Nakit Harici Diğer Varlıklar	19:00	12:45	19:00	12:45

Bulundurulması gereken teminat tutarlarının çekilmesine izin verilmez. Teminat tamamlama yükümlülüğü bulunan hesaplardan teminat çekme işlemi gerçekleştirilmez.

3.2.13. Nakit teminat ve garanti fonu katkı paylarının nemalandırılması

Üyeler tarafından tesis edilen nakit Türk Lirası teminat ve garanti fonu katkı payları, varsa zorunlu karşılık olarak tesis edilecek kısmı düşüldükten sonra kalan tutar üzerinden, kredi riski ve likidite koşulları dikkate alınarak, Takasbank tarafından mümkün olan en iyi koşullarla nemalandırılır. Nemalandırma işlemi, nemaya konu tutarın bankalara depo ya da mevduat olarak yatırılması ile repo işlemine konu edilmesi suretiyle, Takasbank limitleri dâhilinde yapılır. Takasbank nemalandırma amacıyla nakit teminatları organize para piyasalarına da plase edebilir. Olağandışı piyasa koşullarında nemalandırma yapılmayabilir. Piyasa koşulları nedeniyle Takasbank tarafından nemalandırma yapılamaması halinde nema ödenmez.

İşlem ve garanti fonu teminatlarının nemalandırma işlemleri saat 15:40'taki Üye Türk Lirası cinsinden nakit teminat bakiyeleri üzerinden yapılır. 15:40'tan sonra Takasbank'a teminat olarak yatırılan nakit Türk Lirası teminatlar nemalandırılmaz. Yarım iş günlerinde nemalandırma son saati 11:40 olup bu saatten sonra yatırılan Türk Lirası teminatlar nemalandırılmaz.

Teminat ve garanti fonu katkı paylarının varsa zorunlu karşılık yükümlülüğü düşüldükten sonra kalan tutarının nemalandırılmasından elde edilen brüt nema tutarlarından, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV) ve diğer yasal maliyetler ile Takasbank tarafından önerilen ve Kurul tarafından uygun görülen bir oranda "teminat takip ve nemalandırma ücreti" olarak Takasbank tarafından tahsil edilecek tutarın düşülmesi suretiyle kalan bakiye, ilgili hesaplara nema olarak eklenir.

Nema istemeyen üyelerin bu taleplerini Takasbank'a yazılı olarak iletmeleri gerekmektedir.

3.2.14. Pay Piyasası Garanti Fonuna İlişkin Genel Esaslar

Takasbank, Pay Piyasasında sunmakta olduğu MKT hizmeti kapsamında, üyelerin temerrüde düşmesi halinde oluşabilecek zararların ilgili üyelerin teminatlarını aşan kısmı için kullanılmak üzere üyelerin katkı payları ile bir garanti fonu oluşturmuştur. Söz konusu fona katılım MKT üyeleri için zorunludur.

Diğer garanti fonu uygulamalarında olduğu gibi MKT üyelerinin garanti fonu katkı payları, yatırılmış ve Takasbank tarafından talep edilmesi halinde yatırılacak ilave garanti fonu katkı paylarından oluşur. Garanti Fonunun MKT Yönetmeliği, Yönerge ve Prosedür hükümleri çerçevesinde kullanılması durumunda, MKT üyelerinden yatırılmış garanti fonu katkı payı tutarını geçmemek üzere ilave katkı payı yatırmaları istenebilir. 1 Nisan-31 Mart tarihleri arasındaki bir yıllık dönem içinde Üyelerden en fazla dört sefer ilave katkı payı yatırmaları istenebilir. Bir seferde talep edilebilecek ilave garanti fonu katkı payı, her bir üye için, talebe mesnet teşkil eden temerrütlerin vuku bulduğu ay için hesaplanmış yatırılması gereken garanti fonu katkı payı tutarını aşamaz. İlave garanti fonu katkı payı tutarı, bir kez yatırılmış tutarın tamamı olarak veya dilimler halinde toplam yatırılmış tutarı geçmemek şartıyla birden çok kez talep edilebilir.

Garanti fonundaki varlıklar amacı dışında kullanılamaz. Üyeler tarafından garanti fonuna yatırılacak katkı paylarının, kendi mülkiyetlerindeki varlıklardan karşılanması esastır. Garanti fonu, Takasbank tarafından temsil ve idare edilir.

3.2.14.1. Garanti fonunun büyüklüğü ve üyelerce yapılacak katkı payı

Garanti fonunun büyüklüğü, en büyük açık pozisyona sahip üye ile ikinci ve üçüncü en büyük açık pozisyona sahip olan üyenin stres koşullarında birlikte temerrüdü halinde ortaya çıkacak kaynak ihtiyacının büyük olanından az olamaz. Kaynak ihtiyacı üyelerin stres koşulları altında hesaplanan risklerinin işlem teminatları ile karşılanabilen kısmı dışında kalan bölümünden oluşur. Stres koşullarındaki riskin istatistiksel yöntemlerle tahmininde istatistiksel güven düzeyi %99,90 ve elde tutma süresi 2 işgünü olarak dikkate alınır. Takasbank piyasa şartlarını, teminat yoğunlaşmalarını ve temerrüt yönetimi kaynaklarının yeterlilik düzeyini gözeterek, asgari garanti fonu yükümlülüğünü, istatistiksel olarak hesaplanan yükümlülüğünden daha yüksek belirleyebilir.

Üyelerin garanti fonuna yapacakları katkı, sabit ve taşınmış oldukları riskleri ile orantılı olarak hesaplanan değişken katkı paylarından oluşur. Sabit katkı payı olması gereken garanti fonu büyüklüğünün üye sayısına bölünmesi ile elde edilen ortalama tutarı geçmeyecek bir seviyede belirlenir. Değişken katkı payı, Takasbank tarafından belirlenen dönem içerisinde üyenin piyasada bulundurması gereken ortalama teminat tutarının, piyasanın ortalama teminat tutarına bölünmesi suretiyle hesaplanan oranın, ilgili döneme isabet eden asgari garanti fonu büyüklüğü ile çarpılması suretiyle bulunur. Tespit edilen büyüklükler Üye ekranları vasıtasıyla duyurulur.

Bir Üyenin yatırılmış garanti fonu katkı payı, sabit katkı payı tutarından az olamaz. Üyelerin yatırmaları gereken sabit katkı payı tutarları, 200.000 TL'dir. Bu tutar yılda en az bir kez, Piyasa, ulusal veya uluslararası ekonomide yaşanan gelişmeler dikkate alınarak gözden geçirilir ve gerekli görülmesi durumunda değiştirilebilir.

Garanti Fonu katkı payı yükümlülükleri her ayın ilk iş günü itibariyle hesaplanır, takip eden işgünü itibarıyla güncellenir. Takasbank tarafından hesaplara yansıtılan garanti fonu katkı payı tutarına isabet eden değerlenmiş teminat tutarının hesaplara güncellenmenin yapıldığı günü takip eden işgünü saat 15:00'a kadar yatırılması gerekir. Yarım iş günlerinde teminat tamamlama son saati 11:00'dır. Yatırılmayan tutarlar için temerrüt hükümleri uygulanır.

3.2.14.2. Garanti fonuna katkı payı olarak kabul edilebilecek kıymetler ve katkı payı tamamlama yükümlülüğü

Garanti fonuna katkı payı kabul edilecek varlıklar ve bunlara ilişkin kompozisyon limitleri EK-2'de verilen tabloda gösterilmektedir.

Garanti fonu katkı payı olarak yatırılacak kıymetlerin teminat değerlerinin hesaplanmasında kullanılacak kesinti oranlarını yansıtan değerlendirme katsayıları, nakit dışı varlıklara ilişkin değerlendirme süreçleri, kompozisyon sınırlarına yönelik hesaplama yaklaşımı ve teminat tamamlamaya ilişkin son süreler işlem teminatına ilişkin yukarıda açıklanan değerler ve yöntemler ile aynı esaslar dahilindedir.

3.3. Payların Transfer İşlemleri

3.3.1. Serbest Virman

Kaydi Serbest Virman: Fon/Ortaklıklar adına açılan hesaplar, MKK sisteminde Takasbank üyesi altında müşteri hesabı niteliğindedir ve Takasbank nezdinde bulunan Fon/Ortaklık saklama hesapları bu hesaplarda izlenmektedir. Fon/Ortaklık hesabından yapılacak virman işlemi, fon/ortaklıklar tarafından Takas Ekranları kullanılarak gerçekleştirilir. Yatırım fonları ve yatırım ortaklıkları adına yapılan işlemlere ilişkin borç kayıtları işleme aracılık eden üye ve menkul kıymet bazında sistem tarafından otomatik olarak oluşturulur. Otomatik oluşturulan virman kayıtları *toplam satış miktarı* kadar olmakta, netleştirilme yapılmamaktadır. Otomatik olarak oluşturulan virman kaydının tamamının gerçekleştirilmesi gerekmeyip, kısmi virman yapılması mümkündür. Borç kaydı dışında virman yapılmak istenmesi halinde; virman işlemi Takasbank'ın onayı ile gerçekleşir.

Fiziki Serbest Virman: Borsa İstanbul'da işlem görmeyen menkul kıymetler Takasbank nezdinde saklanmaktadır. Takasbank nezdinde hesabı olan aracı kurum, yatırım fonu veya yatırım ortaklıklarının müşteri hesaplarından Takasbank nezdindeki aracı kurum, yatırım fonu veya yatırım ortaklıklarının müşteri hesaplarına Borsa İstanbul'da işlem görmeyen menkul kıymetlerin aktarımı yapılmaktadır.

3.3.2. Şartlı Virman

Şartlı Virman Sistemi, aracı kurumlara müşteri hesapları arasında eşanlı kıymet ve nakit transfer imkanı sağlayan bir sistemdir. *Normal* ve *parçalı* olarak gerçekleşebilir. Ayrıca üyeler farklı üyelerden şartlı virman alacakları ile diğer üyelere olan şartlı virman yükümlülükleri arasında ilişki kurarak zincir oluşturabilmektedirler. İleri valörlü talimat girilebilmektedir. İleri valörlü girilen talimatlar girildikleri tarihte eşleşirler, ancak valör tarihinde borçların kapanmasıyla gerçekleşirler.

BÖLÜM SORULARI

1. İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. Pay Piyasası Takas İşlemleri Uygulama Esaslarına göre aşağıdakilerden hangisi takas prensiplerinden biri değildir?

- a) Müşteri Önceliği
- b) Netleştirme
- c) Merkezi Takas
- d) Kaydi Takas
- e) Aynı Gün Valörlü İşlemler

2. Brüt takas işlemleriyle ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- a) Yatırımcı bazında da brüt takas uygulanabilir
- b) Brüt takas işlemlerinde, “Merkezi Takas” Prensibi dışındaki diğer takas prensipleri uygulanır.
- c) Brüt nakit takas uygulamasın da üye piyasada gerçekleştirmiş olduğu satış işlemi toplamı kadar menkul kıymet borçlu, karşılığındaki nakit tutarının toplamı kadar nakit alacaklı olur.
- d) Brüt takasa konu menkul kıymet ve nakit alacakları, takas süresinin sonrasında dağılır.
- e) Piyasa, pazar veya platform bazında brüt takas uygulanabilir.

3. Borsa İstanbul Pay Piyasası'nda Yıldız Pazar, Ana Pazar, Alt Pazar ve Yakın İzleme Pazarı'na ait pay alacakları olan bir üyenin, kapanan takas borçlarına karşı öncelikle hangi pazara ilişkin alacakları ödenir?

- a) Yıldız Pazar
- b) Ana Pazar
- c) Alt Pazar
- d) Yakın İzleme Pazarı
- e) Pazar bazında herhangi bir öncelik yoktur.

4. Aracı Kuruluşlar, Pay Piyasası'na olan nakit takas borçlarını aşağıdaki yöntemlerden hangisi ile kapatamazlar?

- a) Başka bir bankadan EFT
- b) Takasbank nezdindeki başka bir hesaptan virman
- c) Diğer piyasalardan olan alacakların mahsubu
- d) Bir sonraki takas günü (T+3) alacaklarından mahsup
- e) Hiçbiri

5. Borsa İstanbul Pay Piyasası'nda gerçekleşen işlemlerden hangisinin takası, takas merkezi dışında gerçekleştirilebilir?

- a) Birincil Piyasa işlemleri
- b) Rüçhan Hakkı Kupon Pazarı işlemleri
- c) Temerrüt işlemleri
- d) Toptan Satışlar Pazarı işlemleri
- e) Resmi Müzayede işlemleri

6. Borsa İstanbul Pay Piyasası takas süreci ile ilgili olarak aşağıdaki aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- a) (T+0)'da üye bazında ve müşteri detaylı netleştirme sonuçları MKK tarafından Takasbank'a iletilir
- b) İşlem gününde (T+0) işlemlere göre Takas Pozisyonları oluşur
- c) (T+1)'de hata düzeltme işlemleri yapılır
- d) (T+2)'de takas borçları kapatılır
- e) Hiçbiri

7. Aşağıdakilerden hangisi Pay Piyasası takas işlemlerinde T günü sonunda (işlem günü) yapılan işlemlerden biri değildir?

- a) Sözleşme düzeltme işlemleri
- b) Üye bazında ve müşteri bazında netleştirme
- c) MKK sisteminde, Takas amaçlı virman blokaj işlemleri
- d) Müşteri detayında oluşturulan net borç/alacak bilgilerinin MKK sistemine gönderilmesi
- e) Nakit takas alacaklarının dağıtımına başlanabilir

8. Takas işlemlerinde üyelerin takas yükümlülüklerini yerine getirmedikleri sürece takastan olan alacaklarının ödenmemesi kuralı aşağıdakilerden hangisi ile ifade edilir?

- a) Kaydi takas
- b) Teslim karşılığı ödeme
- c) Takas garantisi
- d) Netleştirme
- e) Net alacak transferi

9. Borsa İstanbul Pay Piyasası risk yönetimi süreçlerine ilişkin aşağıda yer alan ifadelerden hangisi/leri doğrudur?

I. Piyasa’da risk yönetimi merkezi karşı taraf rolünü üstlenmiş olan Takasbank tarafından yapılır.

II. Takasbank, MKT hizmeti verdiği piyasalarda ilgili piyasa üyelerine mali yeterlilikleri nispetinde risk limitleri tanımlar ve Pay Piyasasında üyelerin oluşturdukları riskler üye için belirlenmiş olma risk limitine uyumu izlenir.

III. Pay Piyasası’nda MKT hizmeti verilen menkul kıymet pozisyonlarından kaynaklanan risklerin karşılanması amacıyla üyelerden başlangıç ve değişim teminatı talep edilir.

IV. Pay Piyasasında Takasbank her ne kadar merkezi karşı taraf rolünü üstlenmiş de olsa söz konusu Piyasa için Garanti Fonu tesis edilmemiştir.

- a) I ve II
- b) II ve III
- c) II, III ve IV
- d) I,II ve III
- e) I ve IV

10. [...], üyenin temerrüde düşmesi halinde, temerrüdün ortaya çıktığı andan çözümlenmesine kadar geçen sürede Piyasa’da meydana gelebilecek fiyat değişimlerini karşılamak için başlangıçta talep edililen, [...] pozisyonların cari değerleri ile piyasa fiyatları arasındaki fark için talep edilir.

Yukarıda yer alan [...] alanlara aşağıda yer alan ifadelerden en uygun olanı hangileridir?

- a) Başlangıç teminatı - Değişim teminatı
- b) Değişim teminatı - Başlangıç teminatı
- c) Başlangıç teminatı - Garanti fonu katkı payı
- d) Garanti fonu katkı payı - Değişim teminatı
- e) Başlangıç teminatı - Üyelik teminatı

11. Borsa İstanbul Pay Piyasası risk yönetimi uygulamaları çerçevesinde gün sonu teminat tamamlama çağrısı sürecine ilişkin aşağıda yer alan ifadelerden hangisi/hangileri doğrudur?

I. Teminat tutarı bulunması gereken teminat seviyesinin altına düşen veya Türk Lirası teminat açığı bulunan hesaplar için her işgünü sonunda teminat tamamlama çağrısı yapılır.

II. Üyeler teminat tamamlama çağrısı yükümlülüklerini bir sonraki iş günü en geç saat 15:00'a kadar yerine getirmek zorundadırlar.

III. Teminat tamamlama çağrısına konu hesaba ilişkin belirlenmiş olan saate kadar yükümlülük yerine getirilmez ise ilgili Piyasa kuralları çerçevesinde temerrüt hükümleri uygulanır.

IV. Yarım iş günlerinde teminat tamamlama çağrısına ilişkin son saat uygulaması yoktur.

- a) I ve II
- b) II ve III
- c) II, III ve IV
- d) I,II ve III
- e) I ve IV

12. Borsa İstanbul Pay Piyasası risk yönetimi uygulamaları çerçevesinde teminat yönetim süreçlerine ilişkin aşağıda yer alan ifadelerden hangisi/hangileri doğrudur?

I. Takasbank tarafından teminat ve garanti fonu katkı payı olarak kabul edilebilecek varlıklar belirlenmiştir. Örneğin, nakit Türk Lirası, Amerikan Doları ve Euro teminat olarak kabul edilmektedir.

II. Takasbank tarafından teminat ve garanti fonu katkı payı olarak kabul edilen varlıklar, hem belirli kompozisyon limitlerine uygun olarak hem de söz konusu varlıklara ilişkin olarak değerlendirme katsayısı uygulanarak teminata kabul edilirler.

III. Diğer merkezi karşı taraf hizmeti sunulan piyasaların aksine, Pay Piyasasında portföy veya müşteri hesabına ilişkin olarak hesaplanan başlangıç ve değişim teminatı toplamının en az belirli bir oranının Türk Lirası nakit teminattan oluşması gerekmektedir.

IV. Üyeler, kendilerinin ve/veya dahil oldukları sermaye grubuna bağlı banka ve şirketlerin garantileri ve ihraç etmiş oldukları menkul kıymetleri teminat olarak verebilirler.

- a) I ve II
- b) II ve III
- c) II, III ve IV
- d) I,II ve IV
- e) I ve IV

4. BORSA İSTANBUL A.Ş.'DE BORÇLANMA ARAÇLARININ TRANSFER, TAKAS VE TEMERRÜT İŞLEMLERİ

4.1. Kamu Borçlanma Araçları Kotasyon Yöntemi

İhraç edilecek olan menkul kıymetler için aşağıdaki kriterlere uygun olarak ISIN (International Securities Identification Number) kodu tahsis edilmektedir.

ISIN kodu 12 Haneden oluşmaktadır. Kodun alan dağılımı aşağıdaki şekildedir.

- a) 1 ve 2'nci haneler ülke kodunu gösterir.
- b) 3'üncü hane menkul kıymet türünü gösterir.
 - T: Devlet Tahvili
 - B: Hazine Bonosu
 - H: Halka Arz
 - G: Gelir Ortaklığı Senedi (GOS), KOI
 - S: Özel Sektör Tahvili
 - M: Likidite Senetleri
 - Q: Banka Bonosu⁹
 - F: Finansman Bonosu
 - D: Kira Sertifikası
 - P: Varlık Teminatlı / Varlığa Dayalı Menkul Kıymet
- c) 4 ila 9'uncu haneler devlet iç borçlanma senetlerinin itfa tarihini gösterir.
- ç) 10'uncu hane para birimi bazında anapara, kupon veya kıymetin tamamı olduğunu gösterir.
 - T: Tüm menkul kıymet
 - A: Anapara
 - K: Kupon
 - F: Tüm kıymet (Döviz)
 - P: Anapara (Döviz)
 - C: Kupon (Döviz)
- d) 11'inci hane ihraç numarasını gösterir.
- e) 12'nci hane kontrol hanesidir.

⁹ Sermaye Piyasası Kurulu'nun Borçlanma Araçları Tebliği'nde (RG-18/2/2017-29983) yapılan değişiklik ile "Banka Bonosu" tanımını kaldırılarak tüm kısa vadeli borçlanma araçları "Finansman Bonosu" olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda; 1 Haziran 2017 tarihi itibarıyla, ISIN üretiminde banka bonosu (Q) ile finansman bonosu (F) ayrımı kaldırılarak tüm kısa vadeli borçlanma araçlarını finansman bonosu olarak üretilmektedir (TRFXXXXXXXXX). Bu tarihe kadar üretilmiş olan banka bonolarının (TRQXXXXXXXXX) ISIN kodları değişmemiştir. Yeni sistematik 1 Haziran 2017 tarihinden itibaren üretilen ISIN kodlarında uygulanmaktadır.

Tablo 8: Devlet İç Borçlanma Senetleri ISIN Örnekleri**Örnek 1: İtfa tarihi 28/08/2015 olan hazine bonosu**

T	R	B	2	8	0	8	1	5	T	1	6
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Örnek 2: İtfa tarihi 15/05/2015 olan ayrıştırılabilen devlet tahvilinin tamamı

T	R	T	1	5	0	5	1	5	T	1	4
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

İtfa tarihi 15/05/2015 olan ayrıştırılabilen devlet tahvilinin anaparası

T	R	T	1	5	0	5	1	5	A	1	5
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

İtfa tarihi 15/05/2015 olan ayrıştırılabilen devlet tahvilinin kuponu

T	R	T	1	5	0	5	1	5	K	1	3
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Örnek 3: İtfa tarihi 19/08/2015 olan dövize endeksli halka arz

T	R	H	1	9	0	8	1	5	F	1	7
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Örnek 4: İtfa tarihi 01/11/2015 olan ilk ihraç devlet tahvili

T	R	T	0	1	1	1	1	5	T	1	6
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

4.2. Özel Sektör Tahvili, Finansman Bonoları ve Banka Bonoları Kotasyon Yöntemi

Özel sektör tahvili, finansman bonoları ve banka bonoları için ISIN kodunun alan dağılımı aşağıdaki şekildedir.

a) 4 ila 7'nci haneler ihraççı şirket kodunu gösterir.

b) 8 ila 10'uncu haneler kıymetin itfa tarihini gösterir. (8'inci hane ilgili ayı ifade eder. Her ay için 1'den başlayarak sıra numarası verilir. Bu hane Ocak için 1, Şubat için 2 olacaktır. Son 3 aya ait tanımlama ise ilgili ayın ilk harfi ile ifade edilecektir (Ekim için: E, Kasım: K, Aralık: A). 9 ve 10'uncu haneler ise itfa yılını ifade eder.)

c) 11'inci hane ihraç numarasını gösterir. (İtfa olacak ay içinde ihraç olan banka bonoları 1'den başlar 9'a kadar gider daha sonrası için A-Z harfleri kullanılır)

ç) 12'nci hane kontrol hanesidir.

Tablo 9: Özel Sektör Borçlanma Araçları ISIN Örnekleri**Örnek 1: İtfa tarihi 10/10/2015 olan, Altınyıldız Mensucat ve Konf. Fab. A.Ş. tarafından ihraç edilen özel sektör tahvili**

T	R	S	A	L	T	N	E	1	5	1	1
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Örnek 2: İtfa tarihi 08/01/2016 olan, Koç Tüketici Finansmanı A.Ş. tarafından ihraç edilen finansman bonosu

T	R	F	K	C	T	F	1	1	6	1	8
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Örnek 3: İtfa tarihi 18/10/2017 olan, Aktif Yatırım Bankası A.Ş.'nin ihraç etmiş olduğu 3. banka bonosu¹⁰

T	R	Q	A	K	Y	B	E	1	7	3	5
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

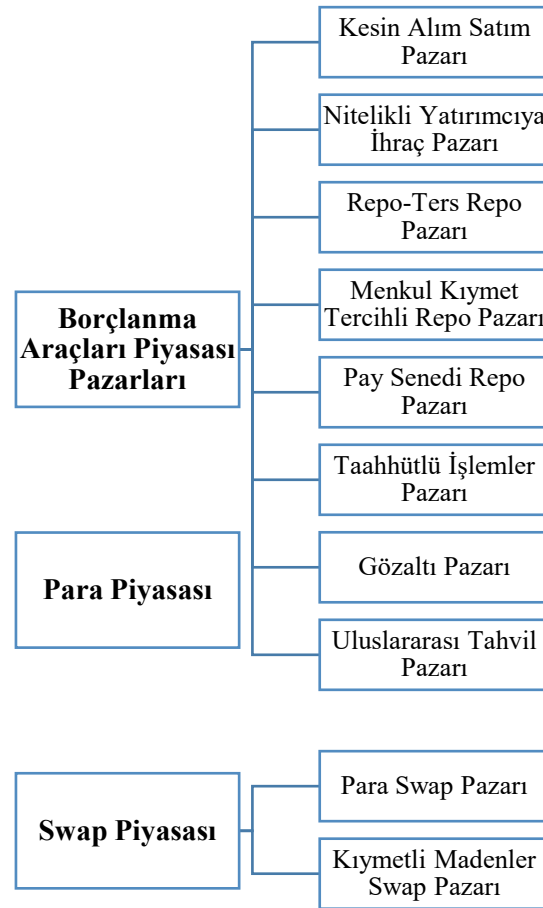
¹⁰ Sermaye Piyasası Kurulu'nun Borçlanma Araçları Tebliği'nde (RG-18/2/2017-29983) yapılan değişiklik ile "Banka Bonosu" tanımını kaldırılarak tüm kısa vadeli borçlanma araçları "Finansman Bonosu" olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda; 1 Haziran 2017 tarihi itibarıyla, ISIN üretiminde banka bonosu (Q) ile finansman bonosu (F) ayrımı kaldırılarak tüm kısa vadeli borçlanma araçlarını finansman bonosu olarak üretilmektedir (TRFXXXXXXXXX). Bu tarihe kadar üretilmiş olan banka bonolarının (TRQXXXXXXXXX) ISIN kodları değişmemiştir.

4.3. Borçlanma Araçları Takas ve Saklama İşlemlerinde Depo Hesapları

İhraç edilen DİBS ve ÖSBA'lar Takasbank nezdinde depo bazında takip edilmektedir. Bu çerçevede Takasbank nezdinde aşağıdaki amaçlara yönelik olarak depo hesapları açılmaktadır;

- Borçlanma Araçları Piyasası kıymet takas işlemleri,
- Hazine ve TCMB tarafından ihraç edilen iç ve dış borçlanma araçlarının saklaması
- BİAŞ'da işlem yapılan piyasaların DİBS ve ÖSBA teminatlarının saklaması,
- Takasbank bünyesindeki veya tezgah üstü diğer piyasalar için verilen DİBS ve ÖSBA teminatlarının saklaması,
- SPK, BDDK vb kurumlar adına alınan DİBS ve ÖSBA teminatlarının saklaması,
- Takasbank'ın saklama hizmeti verdiği diğer kuruluşlar için alınan DİBS ve ÖSBA saklaması.

4.4. Borçlanma Araçları Piyasası Pazarları

Şekil 23: Borçlanma Araçları Piyasası Pazarları

4.4.1. Kesin Alım Satım Pazarı

Kesin Alım Satım Pazarı'nda, Türk Lirası ve döviz ödemeli ihraç edilmiş; borçlanma araçları, menkul kıymetleştirilmiş varlık ve gelirlere dayalı borçlanma araçları, kira sertifikaları, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından ihraç edilen likidite senetleri ile Borsa Yönetim Kurulu tarafından işlem görmesine karar verilen diğer sermaye piyasası araçları işlem görebilir.

Kesin Alım Satım Pazarı'nda devlet iç borçlanma senetlerinde 90 güne, diğer sermaye piyasası araçlarında ise 30 güne kadar ileri valörlü işlem yapılması mümkündür.

Kesin Alım Satım Pazarı'nda menkul kıymet satan üye, kıymetin piyasa değeri kadar nakit alacaklı, sattığı kıymetin nominal değeri kadar borçlu olur. Kıymet alan üye ise; aldığı kıymetin piyasa değeri kadar nakit borçlu, aldığı kıymetin nominal değeri kadar alacaklı olur.

ÖRNEK 1:

Tablo 10: Kesin Alım Satım Pazarı İşlem Örneği

Aracı Kuruluş		Menkul Kıymet Tanımı	Piyasa Değeri	Nominal
Alan	Satan			
X	Y	TRT120122T17	8,50	10,00

Yukarıdaki örnekten anlaşılacağı gibi, "X" aracı kuruluş TRT120122T17 tanımlı 10,00 TL/NOM. kıymeti satın almış, bunun karşılığında 8,50 TL borçlanmıştır. "Y" aracı kuruluş ise aynı kıymetten 10,00 TL/NOM. borçlanmış 8,50 TL nakit alacaklı duruma geçmiştir.

4.4.2. Nitelikli Yatırımcıya İhraç Pazarı

Niteklilikli Yatırımcıya İhraç Pazarı, SPK'nın düzenlemeleri çerçevesinde nitelikli yatırımcılara ihraç edilecek sermaye piyasası araçlarının satış işlemlerinin gerçekleştirildiği pazardır. Pazarda nitelikli yatırımcılara ihracı tamamlanan sermaye piyasası araçları, ihracın tamamlanmasını veya satış süresinin sona ermesini izleyen iş günü herhangi bir şart aranmaksızın Borçlanma Araçları Piyasası Kesin Alım Satım Pazarı'nda nitelikli yatırımcılar arasında kot dışı olarak işlem görmeye başlar. Kesin Alım Satım Pazarı'nda gerçekleşen işlemlerin nitelikli yatırımcılar arasında gerçekleştirilmesi, Sermaye Piyasası Kurulu düzenlemeleri çerçevesinde söz konusu sermaye piyasası araçlarının konu olduğu emirlere aracılık eden aracı kuruluşların sorumluluğundadır.

4.4.3. Repo-Ters Repo Pazarı

Repo, önceden belirlenen bir tarihte, önceden belirlenen fiyattan geri alma taahhüdü vererek bir menkul kıymeti satma işlemidir. Ters Repo ise önceden belirlenen bir tarihte, önceden belirlenen fiyattan geri satma taahhüdü vererek bir menkul kıymeti satın almayı ifade eder.

Bu pazarda SPK'dan Repo – Ters repo işlemi yapabilmek için yetki belgesi alan ve Borçlanma Araçları Piyasası'nda işlem yapma yetkisi olan üyeler işlem yapabilmektedir.

Repo - Ters Repo Pazarında 7 güne kadar ileri Valörlü (Valör 1) işlemler yapılabilmesi mümkündür. Repo bitiş valörü en fazla 1 yıl olabilir.

Zincirleme Repo: Borçlanma Araçları Piyasası Repo - Ters Repo Pazarı'ndan ters repo işlemi ile alınarak vade sonuna kadar 1101 nolu hesapta bloke olarak tutulan kıymetler, ters repo yapan üye tarafından Repo -Ters Repo pazarında başka bir repo işlemi karşılığında kullanılabilir. Ancak ikinci repo işleminin vadesi birinci işlemin vadesinden en az bir gün önce olmalıdır.

Repo işlemi karşılığında teslim edilecek menkul kıymetlerin itfa ve kupon ödeme tarihlerinin işlemin bitiş valöründen sonra gelmesi gerekmektedir. Menkul kıymet yükümlülüğü, işlem tutarı ile orantılı olarak en çok beş farklı menkul kıymet ile yerine getirilebilir.

ÖRNEK 2: 09/12/2020 tarihinde (Valör 1) X üyesi 60,00 TL alacaklı ve TRT050203T18 tanımlı kıymetten 75,00 TL/NOM. değerinde kıymet borçlu; Y üyesi ise 60,00 TL borçlu ve TRT120122T17 tanımlı kıymetten 75,00 TL/NOM. değerinde kıymet alacaklı durumundadır. 24/06/2006 tarihinde (Valör 2) ise X üyesi 60,09 TL borçlu ve TRT120122T17 tanımlı kıymetten 75,00 TL/NOM. değerinde kıymetten alacaklı; Y üyesi ise 60,09 TL alacaklı TRT120122T17 tanımlı kıymetten 75,00 TL/NOM. değerinde borçlu durumda olacaktır.

Tablo 11: Ters Repo İşlem Örneği

Repocu Üye	Ters Repocu Üye	Valör 1 Tutar	Valör 2 Tutar	Valör 1	Valör 2	Oran	Kıymet	Nominal
X	Y	60,00	60,09	23/06/2006	24/06/2006	54,95	TRT120122T17	75

4.4.4. Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı

Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı'nda belirli bir menkul kıymet üzerinde geri alım vaadi ile satım ve geri satım vaadi ile alım işlemleri yapılır. Bu işlemlerde repo oranının yanısıra menkul kıymetin fiyatı da belirtilerek işlem yapılır. İşleme konu paylar ters repo yapan üye adına bitiş valörüne kadar bloke bir hesapta saklamada tutulur. İşlemler aynı gün başlangıç valörlü veya en fazla 7 gün olmak kaydıyla ileri başlangıç valörlü olarak yapılabilir. Repo bitiş valörü en fazla 1 yıl olabilir.

4.4.5. Taahhütlü İşlemler Pazarı

Taahhütlü İşlemler Pazarı'nda, işleme konu edilecek sermaye piyasası aracının önceden belirli olduğu, aynı gün veya ileri başlangıç valörlü geri alma taahhüdü ile satım ve geri satma taahhüdü ile alım işlemleri yapılır. Pazar'da, Hazine tarafından kurulan varlık kiralama şirketleri ile Hazine tarafından görevlendirilen kamu sermayeli kurumlarca kurulan varlık kiralama şirketleri tarafından ihraç edilen Türk Lirası ödemeli kira sertifikaları ve Borsa Yönetim Kurulu tarafından belirlenen diğer sermaye piyasası araçları işlem görebilir. Pazar'da 7 güne kadar ileri başlangıç valörlü emir iletilebilir. Bitiş valörü en fazla 1 yıl olabilir.

4.4.6. Pay Senedi Repo Pazarı

Pay Senedi Repo Pazarı'nda, Pay Piyasası'nda işlem gören BIST 50 endeksine dâhil paylardan Genel Müdürlük tarafından uygun görülenler repo işlemlerine konu olabilir. Bu pazarda organize piyasa içerisinde şirket payları üzerinde repo yapılmasına imkân sağlanması amaçlanmıştır. İşleme konu paylar ters repo yapan üye adına bitiş valörüne kadar bloke bir hesapta saklamada tutulur. İşlemler aynı gün başlangıç valörlü veya en fazla 2 iş günü olmak kaydıyla ileri başlangıç valörlü olarak yapılabilir. Pazar'da 2 iş gününe kadar ileri başlangıç valörlü emir iletilebilir. İşlemin bitiş valörü en fazla 1 yıl olabilir.

4.4.7. Uluslararası Tahvil Pazarı

Uluslararası Tahvil Pazarı'nda Türkiye Cumhuriyeti Hazinesi tarafından ihraç edilen ve Borsa İstanbul kotunda bulunan dış borçlanma araçları ("Eurotahvil") işlem görmektedir. Uluslararası Tahvil Pazarı'nda alım satım işlemleri elektronik olarak çoklu fiyat-sürekli müzayede sistemine göre yapılmaktadır. Eurotahvillere ilişkin her bir döviz cinsinden ihraç edilen tahvillerde emirler aynı döviz cinsi ve 100 birim üzerinden fiyatlandırılmaktadır. Pazar'da asgari 1 (T+1), azami 15 gün (T+15) ileri valörlü işlemler yapılabilmektedir.

4.4.8. Gözaltı Pazarı

Gözaltı Pazarı'nda daha önce Kesin Alım Satım Pazarı'nda işlem görürken kotasyon düzenlemeleri çerçevesinde Gözaltı Pazarı'nda işlem görmesine karar verilen sermaye piyasası araçları işlem görebilir. Kesin Alım Satım Pazarı işleyişine ilişkin valör süreleri, uygulanacak fiyat tipleri, emir giriş yöntemleri ile fiyat ve getiri adımlarına yönelik esaslar, Gözaltı Pazarı için de geçerlidir.

4.4.9. Borsa İstanbul Para Piyasası

Borsa İstanbul Para Piyasası'nda, Borsa düzenlemeleri uyarınca işlem yapma yetkisi verilmiş banka ve aracı kurumlar ile Takasbank işlem yapılabilir.

Piyasa’da Türk Lirası fon arz ve talep eden banka ve aracı kurumların teminatlı borç alma ve verme işlemleri yapılır. Üyeler tarafından kendi portföyüne, yatırım fonu/yatırım ortaklığı hesabına, kamu kaynağı hesabına veya müşteri hesabına emir iletilir. Piyasa’da aynı gün ve bir iş günü ileri başlangıç valörlü işlemler gerçekleştirilebilir. İşlemlerin bitiş valörü taraflarca serbestçe belirlenebilir.

Piyasa’da Takasbank merkezi karşı taraf olarak hizmet verir ve gerçekleşen işlemler için alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı da alıcı rolünü üstlenerek takasın tamamlanmasını taahhüt eder.

4.4.10. Borsa İstanbul Swap Piyasası

Borsa İstanbul Swap Piyasası bünyesinde; Türk Lirası ile Amerikan Doları veya Euro cinsi yabancı para birimlerinin belirlenen koşullarda birbirleri ile değişimini amaçlayan para swap işlemleri Para Swap Pazarı’nda, standartları mevzuatta belirlenmiş kıymetli madenler ile Türk Lirası, Amerikan Doları veya Euro cinsi para birimlerinin belirlenen koşullarda birbirleri ile değişimini amaçlayan kıymetli maden swap işlemleri ise Kıymetli Madenler Swap Pazarı’nda gerçekleştirilir. Para Swap Pazarı’nda portföy ve Borsa İstanbul Genel Müdürlüğü tarafından uygun görülen müşteriler hesabına emir iletilir. Kıymetli Madenler Swap Pazarı’nda ise portföy, müşteri, yatırım ortaklığı ve yatırım fonu hesabına emir iletilir.

Swap Piyasası’nda, Borsa düzenlemeleri uyarınca işlem yapma yetkisi verilmiş aracı kurumlar, bankalar ve TCMB işlem yapabilir. Aracı kurumlar yalnızca Kıymetli Madenler Swap Pazarında işlem yapabilir.

Borsa İstanbul Swap Piyasası’nda aynı gün veya bir iş günü ileri başlangıç valörlü emirler iletilir. Emirlerin başlangıç ve bitiş valörü arasında en fazla 365 gün olabilir. Başlangıç ve/veya bitiş valöründe işlemlere konu ilgili para biriminin veya kıymetli madenin takasının yapılmasının mümkün olmaması durumunda başlangıç ve/veya bitiş valörü bir sonraki iş günü olur. Piyasa’da Takasbank merkezi karşı taraf olarak hizmet verir ve gerçekleşen işlemler için alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı da alıcı rolünü üstlenerek takasın tamamlanmasını taahhüt eder.

4.5. Borçlanma Araçları Piyasası Takas Prensipleri

Takasbank borçlanma araçları takas hizmeti çerçevesinde takas prensipleri; *netleştirme, teslim karşılığı ödeme ve kaydi takastır.*

4.5.1. Netleştirme

Taahhütlü İşlemler Pazarı ve Uluslararası Tahvil Pazarındaki işlemler hariç Piyasa’da gerçekleştirilen işlemlerde net borç veya alacak tutarının hesaplanmasında, menkul kıymet bazında müşteri/portföy ayırımı da gözetilerek üyelerin Piyasada gerçekleştirdikleri işlemlerden kaynaklanan alacak ve borçlarının karşılıklı mahsup edilerek tek bir alacak veya borca dönüştürülerek *çok taraflı netleştirme* yönteminin uygulanması esastır.

Netleştirme sonucunda oluşan net menkul kıymet borç veya alacakları karşılığında nakit alacak veya borçlar oluşturulur. Valör günü dikkate alınarak netleştirme uygulanır. Temerrüt hali dışında günler arasında yükümlülük ve alacaklar netleştirilmez.

Taahhütlü İşlemler Pazarı ve Uluslararası Tahvil Pazarındaki işlemlerin takası işlem bazında gerçekleştirilir. Netleştirme yapılmaz.

Üyelerin, Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası Repo-Ters Repo Pazarı’ndan ters repo ile satın aldıkları kıymetler (zincirleme işlemler hariç) ilgili üyenin nezdimizdeki 1101 nolu Borsa İçi Ters Repo Teminat Deposunda Valör 2 tarihine kadar bloke olarak tutulur ve netleştirmeye dahil edilmez.

MKT hizmeti verilen pazarlar/menkul kıymetler ile MKT hizmeti verilmeyen pazarlar/ menkul kıymetlere (NCCP) ilişkin yükümlülükler ayrı ayrı netleştirilmeye tabi tutulur. Birlikte netleştirilmez.

ÖRNEK 3:

Bu örnekte, Örnek 1 ve Örnek 2’de yer alan işlemleri dikkate alacağız.

X üyesi Kesin Alım Satım Pazarında TRT050213T18 tanımlı kıymetten 10,00 TL/NOM. değerinde alacaklı bunun karşılığında ise 8,50 TL borçlu durumdadır. Aynı üye Repo - Ters Repo Pazarında aynı menkul kıymetten 75,00 TL/NOM. borçlu, 60,00 TL alacaklı durumdadır.

X üyesinin her iki pazarın netleştirilmesinden sonraki durumu aşağıdaki şekildedir.

NAKİT Borç : -
 Alacak : 51,50 TL
 KIYMET Borç : 65,00 TL/NOM.
 Alacak : -

Y üyesi ise Kesin Alım Satım Pazarı'nda TRT050203T18 tanımlı kıymetten 10,00 TL/NOM. değerinde borçlu bunun karşılığında ise 8,50 TL alacaklı durumdadır. Aynı üye Repo - Ters Repo Pazarı'nda aynı menkul kıymetten 75,00 TL/NOM. alacaklı, 60,00 TL borçlu durumdadır.

Y üyesinin her iki pazarın netleştirilmesinden sonraki durumu aşağıdaki şekildedir.

NAKİT: Borç : 51,50 TL
 Alacak : -
 KIYMET Borç : 10,00 TL/NOM. (501 depo)
 Alacak : 75,00 TL/NOM. (1101 depo)

Üyelerin, Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası'nda ters repo ile satın aldıkları kıymetler (zincirleme işlemler hariç) ilgili üyenin nezdimizdeki 1101 nolu Borsa İçi Ters Repo Teminat Deposunda *Valör 2* tarihine kadar bloke olarak tutulur ve netleştirmeye dahil edilmez.

Yatırım fonları ve yatırım ortaklıkları Borsa İstanbul içinde işlem yapmaya yetkili olmadıklarından; yatırım fonları ve yatırım ortaklıklarına ait tüm takas işlemlerinden, işlemi gerçekleştiren üyeler sorumludur. Bu hesaplara ait borç kapama ve alacak dağıtım işlemleri, işlemi Borsa İstanbul'da gerçekleştiren üyenin hesabı üzerinden gerçekleştirilir. Ancak ters repo işlemi ile Borsa İstanbul'dan alınarak 1101 nolu depoda bloke olarak tutulan kıymetlere ilişkin işlemler sistem tarafından otomatik olarak ilgili yatırım fonu veya yatırım ortaklığının hesabına aktarılır.

4.5.2. Teslim karşılığı ödeme

Takas işlemlerinde teslim karşılığı ödeme prensibi uygulanır. Üyeler takas yükümlülüklerini yerine getirmedikleri sürece takas alacaklarını alamazlar. Ancak takas yükümlülüklerinin kısmi olarak yerine getirilmesi mümkün olup, Takasbank tarafından belirlenen zamanlarda kısmi olarak yerine getirilen yükümlülükler karşılığında kısmi mutabakat yapılır.

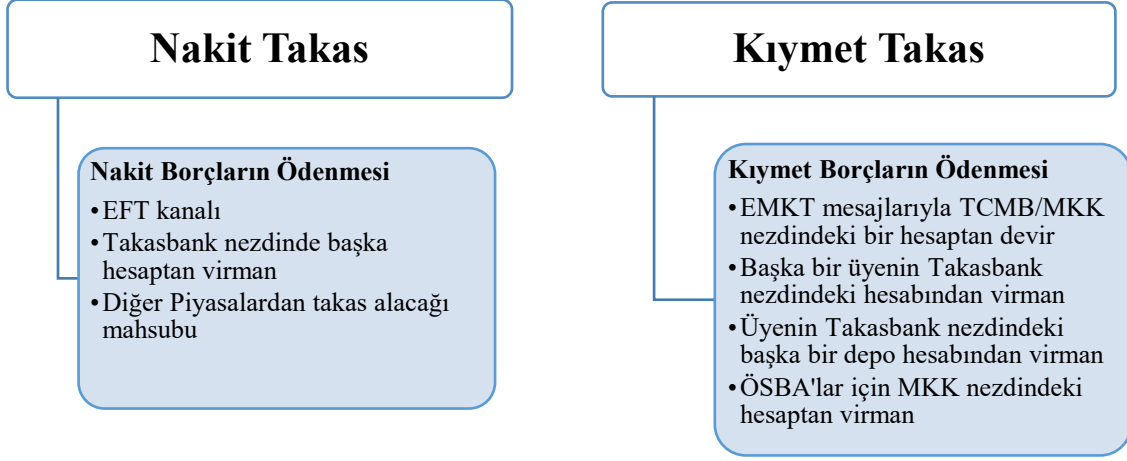
4.5.3. Kaydi takas

Takasa olan nakit / kıymet borçları hesaben ödenir. Takas alacakları da üyelerin nezdimizdeki ve MKK'daki ilgili hesaplarına aktarılır.

4.6. Takas İşlemleri

Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası'nda yapılan işlemlerin takası aynı gün (T+0), yabancı para ödemeli kıymetlerin takası ise 1 iş günü (T+1) sonra gerçekleştirilir. İleri valörle yapılan işlemler valör gününde takasa dahil edilir

Takas süresi ve bu sürelerin değiştirilmesi, ilgili borsa ve piyasa işleticisinin görüşü alınarak piyasa bazında belirlenir. Bu çerçevede, Borçlanma Araçları Piyasası'nda gerçekleştirilen işlemler sonucu takasa olan nakit/kıymet yükümlülükler için temerrütsüz olarak son borç kapatma saati 16:45 olarak belirlenmiştir.

Şekil 24: Borçlanma Araçları Takas Borcu Kapama

4.6.1. Nakit Takası

Üyeler Nakit Takas Borçlarını, işlem yapmış oldukları piyasa veya kıymete göre;

- XXXX-33-1
- XXXX-33NTL-1
- XXXX-33YP-10101 / 10120
- XXXX-33NYP-10101 / 10120
- XXXX-90-1
- XXXX-SKKR-1 hesaplarına saat 16:45'e kadar ödemeleri gerekmektedir.

4.6.1.1. Nakit borçlarının ödenmesi

Üyeler Tahvil Takas Borcu hesaplarına nakit takas borçlarını aşağıdaki yöntemlerle yatırabilirler.

➤ EFT kanalıyla

Nakit borçlu üye banka ise; borcunu TCMB nezdindeki TIC hesabından Takasbank'ın TCMB nezdindeki TIC hesabına aktarım yoluyla, nakit borçlu üye aracı kurum ise; EFT üyesi olan bir banka aracılığı ile nakit borcunu kapatabilir.

➤ Takasbank nezdindeki başka bir hesaptan virman

Üye borcunu kendisine ait başka bir hesaptan virman veya başka bir üyenin hesabından gelen virman yoluyla kapatabilir. Üyeler bu işlemleri kendi ofislerinden nakit virmanı yaparak veya yazılı talimat vererek gerçekleştirebilirler.

➤ Diğer Piyasalardan olan alacakların mahsubu

Üyeler, Pay Piyasası veya Takasbank Para Piyasası işlemlerinden kaynaklanan alacakları ile Borçlanma Araçları Piyasası işlemlerinden doğan borçlarının kapatılmasını mahsup talimatı vererek gerçekleştirebilirler.

4.6.1.2. Nakit alacaklarının ödenmesi

Kapatılan nakit borçlar karşılığında, çalışacak olan gerçekleştirme prosesi (batch) ile üyeye ait nakit takas borcu kapatılır. (Karşılığındaki kıymetin ve üyenin borç/alacak durumuna bağlı olarak)

Kapanan borçlara göre (parçalı/tüm), takas talimatlarının durumları Takasbank ekranlarında (XCSD uygulaması) ve üye ekranlarında (CO/CW2 uygulamalarında) güncellenir. Güncellenen talimatların bağlı oldukları takas pozisyonları da aynı miktarda değiştirilir.

Nakit takas alacaklarının ödenebilmesi için menkul kıymet yükümlülüklerinin yerine getirilmesi gereklidir.

Kapatılan nakitler, alacaklı üye/üyelerin Takasbank nezdindeki XXXX-11 ve 11YP nolu serbest cari hesaplarına aktarılır.

Bankaların nakit takas alacakları TCMB nezdindeki TIC hesaplarına talimat vermelerine gerek olmaksızın aktarılır.

Üyeler Serbest Cari hesaplarına geçen tutarları;

- EFT ile başka bir bankaya gönderebilirler,
- Takasbank nezdinde başka bir hesaba gönderebilirler,
- Diğer piyasalardan kaynaklanan borçlarına mahsup yapabilirler.

4.6.2. Kıymet Takası İşlemleri

4.6.2.1. Kıymet borçlarının kapatılması

Netleştirme esnasında sistem tarafından otomatik olarak borç kapatma işlemi yapılır. Üyelerin ilgili depo bakiyesi tüm borç için yeterli ise borcun tamamı, yeterli değil ise Depo hesabında bulunan nominal değerdeki kısım için borç kapatılır.

Netleştirme esnasında bakiye yetersizliği nedeniyle borç kapatılamamış ise; borç kapatma yapılabilmesi için aşağıdaki yöntemlerden biri ile üye bakiyesinin oluşturulması gerekmektedir:

- Elektronik Menkul Kıymet Transfer Sistemi (EMKT) mesajlarıyla TCMB nezdindeki bir hesaptan ilgili hesaba devir,
- EMKT mesajı ile MKK nezdindeki bir hesaptan ilgili hesaba devir (Müşterilere ait DİBSler)
- Başka bir aracı kuruluşun Takasbank nezdindeki hesabından virman,
- Üyenin Takasbank nezdindeki başka bir Depo hesabından virman,
- ÖSBA'lar için MKK nezdindeki ilgili hesaba devir

Üyeler netleştirme sonrasında otomatik olarak kapanmayan menkul kıymet borçları için işlem yapmış oldukları piyasa veya kıymete göre BISTECH Entegrasyon menüsünde bulunan kıymet borç kapatma ekranlarından;

- Borçlanma Araçları Piyasası
- SUKUK Taahhütlü Alım/Satım Pazarı

seçeneklerini kullanarak saat 16:45'e kadar ödemeleri gerekmektedir.

➤ EMKT mesajlarıyla TCMB nezdindeki bir hesaptan devir

Kıymet Aktarım Mesajı (D06): Fon aktarımı gerektirmeyen menkul kıymet devir işlemidir. Bir banka TCMB nezdindeki hesaplarından Takasbank nezdindeki kendi hesabına ya da başka bir aracı kurum hesabına ödemesiz kıymet aktarım (nakit karşılığı olmayan menkul kıymet aktarım) yapmak için Takasbank'ın TCMB nezdindeki 007 nolu Müşteri İşlemleri Depo hesabına aktarılmak üzere EMKT merkezine D06 mesajını gönderir. EMKT merkezi tarafından mesajda yer alan menkul kıymetten belirtilen tutar kadar Takasbank'ın ilgili hesabına aktarımı yapılır.

Yapılan işlemin sonucu EMKT merkezi tarafından Takasbank'a ilgili mesaj ile bildirilir. Mesaj Takasbank'a ulaştığı anda sistem tarafından otomatik olarak ilgili üyenin 501 nolu Serbest Depo hesabı mesaj içeriğinde yer alan kıymetten belirtilen nominal değer kadar arttırılır.

➤ Başka bir üyenin Takasbank nezdindeki hesabından virman

Üyeler Takasbank sistemine erişerek karşı üye hesabına virman yapabilirler.

Virman yapmak isteyen üyeler bu işlemlerini Takasbank'a bağlı bulunan kendi ofislerindeki terminalleri aracılığı ile gerçekleştirirler. Ancak, üyeler Takasbank ile bağlantı kuramamaları durumunda yazılı talimat vererek işlemlerin gerçekleşmesini sağlayabilirler.

• **Serbest virman:** Takasbank nezdinde hesabı olan bir banka, aracı kurum, yatırım fonu veya yatırım ortaklığının çıkış yetkisi olan bir depo hesabından diğer bir banka, aracı kurum, yatırım fonu veya yatırım ortaklığının hesabına menkul kıymet aktarımını ifade eder.

• **Şartlı virman:** Üyelerin Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası dışında (kendi aralarında) gerçekleştirdikleri alım-satım işlemlerine ilişkin nakit ve menkul kıymet transferinin teslim karşılığı ödeme prensibi çerçevesinde hızlı ve güvenilir bir ortamda karşı taraf riski üstlenmeden eş anlı olarak gerçekleştirilmesidir. Şartlı virman işlemlerinde Takasbank nezdindeki menkul kıymet devirleri için 501 nolu Serbest Depo hesabı, kaydı şartlı virman işlemlerinde MKK nezdindeki menkul kıymet devirleri için 501K nolu Serbest Depo hesabı, nakit işlemleri için Serbest Cari hesabı kullanılmaktadır.

• **Bireysel Emeklilik Yatırım Fonu / Yatırım Fonu Virmanı:** Bireysel emeklilik yatırım fonları ve yatırım fonları adına yapılan işlemlere ilişkin borç kayıtları işleme aracılık eden üye ve menkul kıymet bazında sistem tarafından otomatik olarak oluşturulur. Otomatik olarak oluşturulan virman kaydının tamamının gerçekleştirilmesi gerekmeyip, kısmi virman yapılması mümkündür.

Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası'nda saat 14:00'den sonra yapılan aynı gün valörlü işlemler Borsa İstanbul düzenlemeleri gereği organize piyasa takasına dahil edilmediğinden söz konusu işlemler için ayrı borç kayıtları oluşturulur. Bireysel emeklilik fonu ve yatırım fonu adına kesin satış ve/veya repo işlemi yapılması halinde belirli aralıklarla çalıştırılan program aracılığı ile otomatik virman kaydı yaratılır. Ancak, repo işleminde otomatik virman kaydının yaratılabilmesi için repocu üye tarafından sözleşmeye ait menkul kıymet bildiriminin yapılması gerekir.

Bireysel emeklilik yatırım fonu ve yatırım fonu adına oluşan borç kaydı dışında virman yapılmak istenmesi halinde; virman işlemi Takasbank'ın onayı ile gerçekleşir.

➤ Üyenin Takasbank nezdindeki başka bir depo hesabından virman

Üyeler Takasbank nezdindeki çıkış yetkisi bulunan depo hesaplarından borç kapatacakları hesaplarına kendi terminallerinden virman yapabilirler. Bu işlem üyenin kendi depoları arasında tek aşamada gerçekleşir ve erişim numarası kullanılmaz.

➤ MKK nezdindeki hesaptan virman

Özel Sektör Borçlanma Araçları kıymet borçları üyenin MKK nezdindeki alt hesabından Takasbank'ın Özel Sektör Tahvili Takas Havuz hesabına (OTH) otomatik aktarılılarak kapatılır.

4.6.2.2. Kıymet alacaklarının dağıtımı

Üyelerin menkul kıymet takas alacaklarının ödenebilmesi için teslim karşılığı ödeme prensipleri çerçevesinde diğer menkul kıymet veya nakit yükümlülüklerinin yerine getirilmiş olması gerekmektedir.

Kapatılan kıymet borçlar karşılığında, çalışacak olan gerçekleştirme prosesi (batch) ile üyeye ait kıymet takas borcu kapatılır. (Karşılığındaki nakdin ve üyenin borç/alacak durumuna bağlı olarak)

Kapanan borçlara göre (parçalı/tüm), takas talimatlarının durumları Takasbank ekranlarında (XCSD uygulaması) ve üye ekranlarında (CO/CW2 uygulamalarında) güncellenir. Güncellenen talimatların bağlı oldukları takas pozisyonları da aynı miktarda değiştirilir.

Üyeler ilgili hesaplarına geçen menkul kıymetleri;

- Bir bankanın TCMB nezdindeki hesaplarına gönderebilir,
- Kendi depoları arasında virman yapabilir,
- Başka bir üyenin Takasbank nezdindeki hesabına virmanlayabilir,

- ÖSBA kıymet alacakları
 - Üyenin MKK nezdindeki müşteri alt hesabına
 - KYK'nın (Kolektif Yatırım Kuruluşu) MKK nezdinde Takasbank (TVS) altındaki hesabına,

bloke ve/veya serbest olarak sistem tarafından otomatik olarak aktarılır.

➤ TCMB nezdindeki bir hesaba devir

Aracı kurumlar Takasbank Elektronik Transfer Sistemi (TETS) üzerinden Elektronik Menkul Kıymet Transferi (EMKT) mesajı gönderebilirler. Ödemesiz menkul kıymet aktarımı için D06 (AKTR-ISTE) mesajı, ödeme karşılığı teslim B84 (ÖKT) işlemleri için ise işlem türüne göre D01 (SATS-ISTE, REPO-ISTE, REDN-ISTE) mesajı kullanılmaktadır.

Aracı kurumlar yazılı talimat göndererek hesaplarındaki menkul kıymetlerin TCMB nezdindeki başka bir hesaba devrini isteyebilirler. Gönderilen talimatların işleme konulması için en geç saat 17:15 itibarıyla talimatı gönderen üyenin ilgili hesabında yeterli bakiye bulunması gerekmektedir.

Takasbank sisteminden saat 17:15'den sonra menkul kıymet devir mesajı gönderilmesi (takas işlemlerinin geç tamamlanması durumu hariç) mümkün değildir.

Bankalar ise saat 17:15'e kadar şartlı/serbest virman giriş ve onay ekranlarını kullanarak Bankamız nezdindeki hesaplarında bulunan sabit getirili menkul kıymetlerini TCMB nezdindeki kendi hesaplarına veya MKK nezdindeki kendi hesaplarına transfer edebilirler. Ancak, TCMB nezdindeki başka bir bankanın hesabına transfer etmeleri mümkün değildir.

➤ Başka bir üyenin Takasbank nezdindeki hesabına virman

Üyeler menkul kıymet takas alacaklarını, başka bir üyenin Takasbank nezdindeki hesabına üye ofislerindeki terminallerden virman yapabilirler.

➤ Depolararası virman

Üyeler Takasbank nezdindeki giriş yetkisi bulunan depo hesaplarına saat 21:30'a kadar menkul kıymet aktarımı yapabilirler. Bu işlem, üyenin kendi depoları arasında tek aşamada gerçekleşir ve erişim numarası kullanılmasına gerek yoktur.

4.6.3. Borsa İstanbul Para Piyasası Genel Esasları ve Takas İşlemleri

4.6.3.1. Genel Esaslar

Takasbank bu piyasada Merkezi Karşı Taraf olarak hizmet vermektedir.

Risk ve Teminat Yönetimi;

- U= Portföy,
- D= Kamu Fonları/ Kolektif Yatırım Kuruluşları/Müşteri detayında yapılmaktadır.

Teminat olarak DİBS ve döviz kabul edilmekte işlem öncesi ve işlem sonrası risk yönetimi yapılmaktadır.

- Tüm işlemlerin takası T+0 Valörü ile gerçekleştirilir.
- Teminat eksiği takas günü saat 15:00'a kadar tamamlanır.
- Takas ve teminat yükümlülüğünü yerine getirmeyen üyelere temerrüt hükümleri uygulanır.

4.6.3.2. Takas İşlemleri

(T+0) günü üye bazında risk grubu detayında netleştirme yapılmaktadır. Üyenin ilgili takas tarihi itibarıyla;

- Portföy hesabına gerçekleştirdiği işlemler bir risk grubunu (Üye)

- Müşteri, Kollektif yatırım kuruluşları ve kamu fonları adına gerçekleştirdiği işlemler ise ayrı bir risk grubunu (Müşteri) oluşturulur.

Bu kapsamda her üye için Üye ve Müşteri risk grupları bazında;

- borçlanmış olduğu tutar,
- borç vermiş olduğu tutar
- geri dönüşleri dikkate alınarak netleştirme yapılır.

Yükümlülükler, her üye için Takasbank nezdinde bu piyasaya özgü açılacak özel borç kapatma hesabına (TLBBK) T+0 günü ödeme yapılarak yerine getirilir. Teminat yükümlülüklerini yerine getiren üyelere alacak dağıtımı otomatik olarak yapılır. Havuz bakiyesinin toplam dağıtılabılır bakiye için yetersiz olması durumunda alacak dağıtımı oransal olarak yapılır.

Üyenin her iki risk grubuna da ait borcu olması durumunda kısmi olarak ödenen tutarlar öncelikle kollektif yatırım kuruluşları ve kamu fonlarının da yer aldığı “Müşteri” risk grubu borcunu kapatmak için kullanılır. Herhangi bir risk grubu için dağıtılan alacak; diğer risk grubundan borç olması halinde bu grubun borcunu kapatmak amacıyla kullanılır. Takas alacakları üyelerin Takasbank 11 nolu serbest cari hesaplarına dağıtılır.

4.7. Takas Kesinliği

Takas kesinliği ilkesi uyarınca;

i. Sermaye piyasası araçlarının takas talimat ve işlemleri ile ödeme işlemleri, merkezî takas kuruluşlarının üyelerinin faaliyetlerinin geçici ya da sürekli olarak durdurulması, idari ve adli merciler nezdinde tasfiye işlemlerine başlanması durumu da dâhil olmak üzere, *geri alınamaz ve iptal edilemez.*

ii. Üye kuruluşların gerek kendilerine, gerek müşterilerine ve gerekse üçüncü kişilere ait mal varlığı değerlerini teminat gösterdiği hâllerde, teminat konusu mal varlığı değerleri üzerinde *üçüncü kişilerin istihkak ya da sınırlı ayni hak iddiaları merkezî takas kuruluşuna karşı ileri sürülemez.*

iii. Merkezî takas kuruluşunun, takas ve merkezî karşı taraf olarak yerine getirdiği işlemleri nedeni ile *teminat olarak aldığı mal varlığı değerleri üzerindeki hak ve yetkileri hiçbir şekilde sınırlandırılmaz.*

4.8. Temerrüt İşlemleri

Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası’nda gerçekleştirdikleri işlemlerin sonucunda doğan menkul kıymet ve nakit yükümlülüklerini zamanında yerine getirmeyen üyeler herhangi bir bildirim yapılmaksızın temerrüde düşmüş sayılırlar. Temerrüt işlemleri Takasbank tarafından yürütülmektedir.

Nakit borçlarını kapatmak üzere Takasbank nezdindeki Tahvil Takas Nakit Borcu (33-1, 33NTL-1, 90-1, SKKR-1) hesabına EFT ile yapılan ödemelerde paranın Takasbank TCMB nezdindeki TIC (Turkish Inter-bank Clearing) hesabına geçiş saati, Takasbank nezdindeki hesaplardan virman yoluyla yapılan ödemelerde ise işlemin yapıldığı saat dikkate alınır.

Menkul kıymet yükümlülüklerinin yerine getirilmesinde ise, üyelerin borç kapatma programını çalıştırarak borç kapatma işlemini gerçekleştirdikleri saat esas alınmaktadır.

4.8.1. Temerrüt Cezaları

Takasbank MTK Yönetmeliği hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilir. Ancak, İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. Borsa İstanbul A.Ş. Borçlanma Araçları Piyasası Takas ve Merkezi Karşı Taraf Hizmeti Esasları Prosedürü’nde belirtildiği gibi temerrüt cezaları yükümlülüğün yerine getiriliş saatlerine göre değişiklik göstermektedir.

Tablo 12: Borçlanma Araçları Temerrüt Faizi Hesaplama Unsurları

Yükümlülük Türü	Saat Aralığı	Katsayı
Nakit / Kıymet (TL – USD - EUR)	16:46-17:00 (17:00 dahil)	0,25
	17:01-18:45 (18:45 dahil)	0,50
	18:46 dan sonra aynı gün valörüyle	3
	Valör tarihinden sonra	3
Repo İşl. Konu Menkul Kıymet Bildirimi	15:00'den sonra (15:00 dahil)	0,05
Teminat ve Garanti Fonu Yatırma	11:00-19:00 arası	0,25
	İzleyen günlerde	3

T+1 günü kıymet veya nakit borcunu kapatamayan üyeler adına, Borsa İstanbul'da aynı gün valörlü alış veya satışlar yapılarak re'sen borç kapatma yoluna gidilir. Temerrüt alış satış işlemleri, Borsa İstanbul'da Temerrüt pazarı (Buy-in Market) açılarak gerçekleştirilir.

Ertesi gün valörüyle yerine getirilen yükümlülükler nedeniyle tahakkuk eden temerrüt cezalarına alt ve üst sınır uygulanmaz.

Tüm temerrüt cezaları tahakkuk tarihinden itibaren 3 iş günü içerisinde ödenir. Temerrüt haline ilişkin itirazlar Takasbank'a yapılır. Yapılan itirazlar Takasbank nezdinde oluşturulan temerrüt komitesinde karara bağlanarak ilgili üyeye/üyelere bildirilir.

Örnek: X Üyesi TRT050215T18 tanımlı 5.000.000.-TL/Nom. kıymet yükümlülüğünü aynı gün valörü ile saat 16:48 itibarıyla yerine getirmiştir. Menkul kıymetin Borsa İstanbul ağırlıklı ortalama fiyatı 90,788 TL olup, baz alınan faiz oranı % 44 olsun, bu durumda üyenin ödeyeceği ön temerrüt faiz tutarı

$$\begin{aligned}
 \text{Matrah (kıymet)} &= \text{Nominal} * \text{fiyat}/100.000 \\
 &= 5.000.000 * 0,90788 \\
 &= 4.539.400 \\
 \text{Ön Temerrüt Faizi} &= \text{matrah} * (\text{faiz}/100 * \text{katsayı}) * (\text{gün}/365) \\
 &= 4.539.400 * (44/100 * 0,25) * (1/365) \\
 &= 1.368,04 \text{ TL olacaktır.}
 \end{aligned}$$

4.8.2. Temerrüt İadeleri

Nakit veya menkul kıymet alacaklı üyelere, valör gününde yapılamayan ödeme ve teslimler için Borsa İstanbul Repo – Ters Repo Pazarı, Takasbank Para Piyasası veya TCMB İnterbank Para Piyasası'nda oluşan 1 gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranlarından en yüksek olanının 2 katı mağduriyet ödemesi (2/3 iadesi) yapılır.

Bu ödemelerin yapılabilmesi için aynı gün valörüyle yapılamayan teslim ya da ödemenin Borsa İstanbul, Takasbank, MKK ve TCMB sisteminde oluşan sorunlardan kaynaklanmaması, temerrüde düşen üyenin yazılı itirazının geçersiz kabul edilerek temerrüt cezasının tahsili ve nakit/menkul kıymet alacaklı üyenin kendi takas yükümlülüklerini zamanında yerine getirmiş olması gerekmektedir.

4.8.3. Borsa İstanbul Para Piyasası Temerrüt İşlemleri

4.8.3.1. Teminat temerrüdü

İşlem valöründe gerçekleşen teminat temerrütlerinde, Takasbank'ın mali sorumluluğu, Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliği'nin 36 ncı maddesi ile belirlenen sınırlar ve piyasa likidite kısıtları saklı kalmak kaydıyla, teminat yükümlülüğünün, takas alacağından karşılanarak valör tarihinde yerine getirilmesi ve takasın tamamlanması; işlemin valör tarihinde tamamlanamaması halinde ise, temerrütün sonlandırılmasına kadar geçen süre ile sınırlı olmak üzere işlem faizi üzerinden hesaplanan faiz tutarı kadardır.

Piyasada yapılan işlemlerde, teminat teslimle yükümlü üyenin temerrüdü durumunda, fon arz eden üyenin işleminin gerçekleştirilmesi esastır. Teminat borçlusunun temerrüt hükümleri saklı kalmak üzere, teminat borcu tamamen temin edildiği takdirde, aynı gün içerisinde işlem gerçekleşmiş kabul edilir. Kısmi teminat ödemesinde ödenmiş teminat tutarı ölçüsünde işlem gerçekleşmiş sayılır. Gerçekleşmeyen işlem tutarı için temerrüt hükümleri uygulanır.

Verilen süre sonuna kadar temerrüt halini sona erdirmeyen Üyenin yükümlülüğü takas alacaklarından, eksik kalan kısım olması halinde ise başlangıç teminatı ile garanti fonundan ve gerekmesi halinde diğer temerrüt kaynaklarından karşılanır. Takasbank temerrütü sonuçlandırmak amacıyla piyasada ters işlem de yapabilir. Temerrüdün çözülmesi için üyeye ek süre verilmediği durumda temerrüdü takip eden iş günü sonuna, ek süre verilmesi durumunda ise, verilen süreyi takip eden iş günü belirlenen saate kadar Takasbank tarafından ters işlem yapılarak veya temerrüt yönetim kaynakları kullanılarak teminatlandırılmayan tutar için işlem iptal edilmiş sayılır. Gerçekleştirilemeyen işlem tutarı işlem iptaline konu tutarın temerrüt cezası ile birlikte mağdur olan üyeye ödenir.

4.8.3.2. İşlem valör veya vadesinde nakit temerrüdü

İşlemin valöründe gerçekleşen nakit temerrütlerde Takasbank'ın mali sorumluluğu, Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliği'nin 36 ncı maddesi ile belirlenen sınırlar ve piyasa likidite kısıtları saklı kalmak kaydıyla, nakdin takas tarihinde ödenmesi; nakdin takas tarihinde ödenmemesi halinde, piyasa şartları ve Takasbank'ın likidite imkanlarına bağlı olarak aşağıda belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde ödeme ve buna ek olarak ödemenin yapılacağı güne kadar hesaplanacak olan mağduriyet ödemesi ile sınırlıdır.

a) Nakit borcu kısmen veya tamamen kapatıldığı takdirde aynı gün içerisinde takas alacaklısına ödeme yapılır.

b) Verilen süre sonuna kadar temerrüt halini sona erdirmeyen Üyenin başlangıç teminatı ve garanti fonu da kullanılarak Takasbank en iyi gayret ile nakit alacaklısına, alacaklı olduğu tutarın ödenmesini teminen organize ve/veya tezgah üstü piyasalardan fon temin etmeye çalışır.

c) Temerrüdün çözülmesi için üyeye ek süre verilmediği durumda temerrüdü takip eden iş günü sonuna, ek süre verilmesi durumunda ise, verilen süreyi takip eden iş günü belirlenen saate kadar temin edilemeyen tutar için işlem iptal edilmiş sayılır.

İşlemin vadesinde gerçekleşen nakit temerrütlerde Takasbank'ın mali sorumluluğu, Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliği'nin 36 ncı maddesi ile belirlenen sınırlar ve piyasa likidite koşulları saklı kalmak kaydıyla, nakdin vade tarihinde ödenmesi; nakdin vade tarihinde ödenmemesi halinde, piyasa şartları ve Takasbank'ın likidite imkanlarına bağlı olarak aşağıda belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde ödeme ve buna ek olarak ödemenin yapılacağı güne kadar hesaplanacak olan mağduriyet ödemesi ile sınırlıdır.

a) Nakit borcu kısmen veya tamamen kapatıldığı takdirde aynı gün içerisinde takas alacaklısına ödeme yapılır. Verilen süre sonuna kadar temerrüt halini sona erdirmeyen Üyenin bloke teminatı ve garanti fonu da kullanılarak Takasbank en iyi gayret ile nakit alacaklısına, alacaklı olduğu tutarın ödenmesini teminen, teminat satışı yoluyla organize ve/veya tezgah üstü piyasalardan fon temin etmeye çalışır.

b) Temerrüdün çözülmesi için üyeye ek süre verilmediği durumda temerrüdü takip eden iş günü sonuna, ek süre verilmesi durumunda ise verilen süreyi takip eden iş günü belirlenen saate kadar temin edilemeyen tutar için işlem iptal edilmiş sayılır. İşlem iptaline konu tutar kadar teminat, temerrüt eden üyenin işlem teminatı ve garanti fonundan, yetmemesi durumunda temerrüt yönetim kaynaklarından karşılanarak nakit alacaklısı üyeye teslim edilir. Teminat değerlemesinde Takasbank tarafından belirlenen fiyat kullanılır.

Nakit temerrüdü durumunda temerrüt faizi uygulanır. Nakit teslimat alacaklısına, nakit teslimatın tamamı gerçekleştirilene kadar geçecek süre için, teslim edilemeyen kısma ilişkin olarak, tahsil edilen temerrüt faiz tutarının 2/3' ü kadar mağduriyet ödemesi yapılır. Hesaplanan faiz tutarının asgari temerrüt cezasının altında kalması durumunda, hesaplanan tutar üzerinden mağduriyet ödeme yapılır.

4.8.3.3. Temerrüt faizi

Takas, teminat ve garanti fonu yükümlülüklerini belirlenen süreler içinde yerine getirmeyen üyelerden, yerine getirilmeyen yükümlülük tutarı üzerinden hesaplanan temerrüt faizi ve diğer yasal yükümlülükler tahsil olunur.

Temerrüt faizinin hesaplanmasında, temerrüde düşülen tarih ile yükümlülüğün yerine getirildiği tarih arasındaki takvim günleri dikkate alınır. Takas tarihinde belirlenen son saatten sonra ancak aynı gün yerine getirilen yükümlülükler için ise temerrüt faizi 1 gün üzerinden hesaplanır.

Temerrüde düşen üyeye, yerine getirilmeyen yükümlülük tutarının; BİAŞ Repo Ters Repo Pazarı, TCMB Bankalararası Para Piyasası'nda veya Takasbank Para Piyasası'nda oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranlarından en yüksek olanının, aşağıda yer alan katsayılar esas alınarak hesaplanacak tutarı kadar temerrüt faizi uygulanır.

YÜKÜMLÜLÜK TÜRÜ	SAAT ARALIĞI	KATSAYI
NAKİT TAKAS	16:45'den(16:45 dahil) sonra aynı gün valörüyle	0,50
	Valör tarihinden sonra	2
TEMİNAT VE GARANTİ FONU TEMERRÜDÜ	15:00'den sonra aynı gün valörüyle	0,50
	Valör tarihinden sonra	2

Şekil 25: BIST Para Piyasası Takas ve Temerrüt Süreci

Tahsil edilecek temerrüt faizlerine alt sınır ve üst sınır uygulanır ve ilgili sınırlar Borçlanma Araçları Piyasası temerrüt işlemleri için uygulanan tutarlardır. Bu sınırlar T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından her yıl ilan edilen yeniden değerlendirme oranı dikkate alınarak Yönetim Kurulu tarafından belirlenir ve uygulama öncesinde üyelere duyurulur.

Alt sınır: Hesaplanan temerrüt faizi belirlenen alt sınır tutarından az ise; belirlenen alt sınır tutarı tahsil edilir.

Üst sınır: Hesaplanan temerrüt faizi ilgili saat dilimine ait belirlenen üst sınırdan fazla ise; belirlenen üst sınır tutarı tahsil edilir.

Aynı gün içerisinde yerine getirilmeyen yükümlülüklerde üst sınır uygulanmaz.

Temerrüt faizi;

- $\text{matrah} * (\text{Baz faiz}/100 * \text{katsayı}) * (\text{gün}/365)$

formülü ile hesaplanır.

4.8.3.4. Tahakkuk, bildirim ve tahsilat

Tahakkuk eden temerrüt faizi diğer yasal yükümlülükler ile birlikte tahakkuk tarihinden itibaren 1 iş günü içerisinde ödenir. Tahakkuk ettirilen temerrüt faizine ilişkin üyeye bildirim yapılır. Tahakkuk ettiği halde süresi içinde üye tarafından yatırılmayan temerrüt faizi ve diğer yasal yükümlülükler, takip eden iş günü üyenin serbest cari hesabından Takasbank tarafından re'sen tahsil edilir.

4.9. Borçlanma Araçları Piyasası (BAP) Risk ve Teminat Yönetimi

4.9.1. Risk yönetimi

Piyasada işlem öncesi, işlem anı ve işlem sonrası olmak üzere üç katmanlı bir risk yönetimi sistemi uygulanır. Söz konusu risk yönetimi, takasa konu pozisyonlar üzerinden gerçekleştirilir. İşlem öncesi risk yönetimi, emirlerin işleme dönüşme ihtimalleri gözetilerek hesaplanan risk parametreleri vasıtasıyla teminat yeterliliğinin kontrolü uygulamasıdır. İşlem öncesi risk yönetimi uygulamasında, işlem sonrası risk yönetimi katmanında hesaplanan birim teminat değerleri kullanılır. İşlem öncesi risk yönetimine esas teminat eksikliği olan hesaplar üzerinden pozisyon artırıcı emir iletimine izin verilmeyebilir.

İşlem anı risk yönetimi, emrin işleme dönüştüğü anda yapılan teminat kontrolü sürecidir. İşlem anı risk yönetimi katmanında teminat eksikliği olan hesaplar üzerinden pozisyon artırıcı emir iletimine izin verilmeyebilir. İşlem anı risk yönetimi katmanında teminat kontrolü uygulanması durumunda, yapılacak teminat kontrolünün genel esasları Genel Mektup ile üyelere duyurulur. İşlem anı risk yönetimi katmanında teminat çekme ve her türlü takas pozisyonu değişiminde risk ve/veya teminat dengesi hesaplamaları yapılır. Bu süreç kendi içerisinde iki ayrı hesaplama bileşenini içerir:

a) Emir işleme dönüştüğü anda işlem öncesi risk yönetimi katmanında “PTRM Teminat Hesaplama Yöntemi” ile yapılan, anlık teminat yeterliliği hesaplaması,

b) İşlem anı risk yönetimi katmanında, işlem sonrası risk yönetimi esasları dikkate alınarak yapılan hesaplama.

İşlem öncesi risk yönetimi katmanında “PTRM Teminat Hesaplama Yöntemi” ile yapılan, anlık teminat yeterliliği hesaplaması, işlem anı risk yönetimi katmanında yapılan işlem sonrası risk yönetimi esaslarını dikkate alan nihai teminat yeterliliği hesaplaması tamamlanıncaya kadar geçerliliğini korur, hesaplamanın tamamlanması ile birlikte yerini yeni hesaplanan değere bırakır. İşlem öncesi risk yönetimi sistemi katmanında hesaplanan geçici değerin, işlem anı risk yönetimi katmanında hesaplanan nihai değerden büyük olması dolayısıyla emir iletiminde meydana gelebilecek geçici blokajlar ile emir iptalleri dolayısıyla Takasbank sorumlu tutulamaz. İşlem öncesi ve anı risk yönetimine esas teminat dengesi, PTRM ara yüzünden takip edilir.

İşlem anı katmanında risk hesaplamaları yalnızca pozisyon değişimi olan hesaplar için yapılır. Teminat yatırma ve çekme işlemlerinde ise, risk hesaplamalarında güncelleme yapılmaz, teminat bakiyesi güncellenir ve sonuçlar PTRM sistemine aktarılır. Pozisyon ve teminat hareketi olmayan hesaplar için emir öncesi risk yönetimi sistemi ara yüzünde (PTRM) herhangi bir güncelleme yapılmaz.

İşlem öncesi ve anı risk yönetimi katmanında kullanılan parametreler Takasbank tarafından asgari 1 yıllık veri seti ve % 99,50 güven düzeyi kullanılarak belirlenir ve piyasa şartları da gözetilerek üç ayda bir gözden geçirilir. Gerekli görülmesi halinde Takasbank üç aylık sürenin bitimini beklemeden piyasa şartları doğrultusunda işlem öncesi risk parametresini revize edebilir. Belirlenen parametreler genel mektup ile duyurulur.

İşlem sonrası risk yönetimi, Takasbank tarafından duyurulan zamanlarda, ilgili ana ait pozisyon ve teminat bakiyeleri ile bunlara ilişkin güncel fiyatlar kullanılarak yapılan risk ve teminat hesaplamalarını içerir. İşlem sonrası risk yönetimi katmanında, aşağıda yer alan “Teminatlandırma” başlıklı alt bölümünde yer alan esaslar çerçevesinde her saat başında, her hesap için portföy bazlı teminatlandırma yöntemi kullanılarak “bulunması gereken teminat” hesaplanır. İşlem sonrası risk yönetimi katmanında yapılan hesaplama sonuçları BISTECH takas ekranlarına yansıtılır. Aşağıda açıklanan risk limiti kontrolleri ile teminat tamamlama çağrılarını işlem sonrası risk yönetimi katmanında yapılan hesaplamalar baz alınarak yapılır. Takasbank, Kurul izni çerçevesinde MKT hizmeti verilmeyen pazar/platform ve/veya menkul kıymetlere ilişkin takas için alınan teminat tutarının hesaplamasında, MKT hizmeti verilen pazar/platform ve/veya menkul kıymetlere uygulanan yöntem ve parametreleri kullanmaktadır.

4.9.2. Risk Limitleri

Takasbank, MKT hizmeti verdiği piyasalarda Üyelere mali yeterlilikleri nispetinde risk limitleri tanımlar. Risk limitleri, Üyelerin MKT hizmeti verilen piyasalarda taşıdıkları pozisyonlar nedeniyle bulunması gereken teminat tutarları üzerinden belirlenir. Risk limitleri MKT hizmeti verilen her bir

Piyasa için ayrı ayrı olarak belirlenir, BISTECH sisteminde limit takibi belirlenen toplam tutar üzerinden yapılır. Üyenin MKT hizmeti verilen tüm piyasalarda kendisi ve müşterileri için almış olduğu tüm pozisyonlardan kaynaklı toplam bulunması gereken teminatının risk limitini aşıp aşmadığı gün içi risk hesaplama anlarında kontrol edilir.

Üyenin risk limitini aşması durumunda aşan kısım kademeli olarak aşağıda belirlenmiş olan katsayılar ile çarpılır ve elde edilen toplam tutar, Üyenin risk limitine ilişkin aşimlardan kaynaklanan yükümlülüklerinin takip edildiği “ilave işlem teminatı” hesabına yansıtılır. İlave işlem teminatı hesabında teminat açığı olan Üyeye üye ekranları ve/veya raporlama yoluyla teminat tamamlama çağrısı yapılır. İlave işlem teminatı yükümlülüğünün, teminat tamamlama çağrısını takip eden iş günü saat 15:00’e kadar yerine getirilmemesi durumunda temerrüt hükümleri uygulanır.

Risk/Limit oranının %200’ü aşması durumunda ise teminat bakiyelerinin yeterli olup olmadığına bakılmaksızın Üyenin emir iletimi engellenebilir. Emir iletimi engellenen hesapların mevcut tüm pasif emirleri BISTECH işlem sisteminde otomatik olarak iptal edilir. Risk limiti hesaplamasına esas bulunması gereken teminat tutarının, üyeye tanımlanan risk limitine oranının %200 seviyesinin altına inmesi durumunda, emir iletimine tekrar izin verilir. Bir Üyeye ait tüm hesaplardaki bulunması gereken teminatların toplamının Üyenin risk limitine oranı ve ilgili oranlara denk gelen katsayılarla ilgili piyasaya ait MKT prosedüründe yer verilmiştir. İlave işlem teminatı hesabına teminat olarak kabul edilecek varlıklar ile teminat değerlendirme sürecinde bu varlıklara uygulanacak grup limitleri aşağıda verilmektedir. Teminatların Üyenin kendisine ait olan veya üzerinde tasarruf hakkına sahip olduğu varlıklardan karşılanması zorunludur.

Tablo 13: İlave İşlem Teminatı Hesabına Kabul Edilebilecek Varlıklar ve Grup Limitleri

İlave İşlem Teminatı Hesabına Kabul Edilebilecek Varlıklar	Grup Limiti
Nakit Türk Lirası	En Fazla %100
Konvertibl Döviz (USD/EUR/GBP)	En Fazla %70
Devlet İç Borçlanma Senedi	En Fazla %70
T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro tahvil (Eurobond)	En Fazla %70
T.C. Hazinesi Varlık Kiralama A.Ş. Tarafından İhraç Edilen Kira Sertifikaları	En Fazla %70
İpotek teminatlı menkul kıymetler, ipoteğe dayalı menkul kıymetler, varlık teminatlı menkul kıymetler ve varlığa dayalı menkul kıymetler	En Fazla %70

4.9.3. Teminatlandırma (marjin)

Piyasa’da menkul kıymet pozisyonlarından kaynaklanan risklerin karşılanması amacıyla üyelerden teminat talep edilir. Teminatların hesaplanmasında kullanılacak parametrelerinin belirlenmesinde güven düzeyi % 99,50, elde tutma süresi ise 2 gün olarak dikkate alınır. Volatilite hesaplamalarında kullanılacak tarihsel veri setlerinin, temin edilebildiği takdirde asgari son 12 aylık dönemi kapsamalıdır.

Piyasa’da menkul kıymet pozisyonlarına ilişkin teminat gereksinimlerinin hesaplanmasında portföy bazlı net teminatlandırma yöntemi kullanılır. Teminat gereksinimi hesaplanırken müşterilere ait pozisyonlar ile üye portföyüne ait pozisyonlar arasında netleştirme yapılmaz.

4.9.4. Nakit Akım Teminatlandırma Yöntemi

Takasbank, Borçlanma Araçları Piyasası için verim eğrilerine uygulanacak stres senaryoları üzerinden risk hesaplanmasına dayanan Nakit Akım Teminatlandırma (NAT) Yöntemini kullanır. NAT, aynı verim eğrisine bağlı kıymetleri gruplandırarak teminat gereksinimi hesaplar ve risk hesaplamasını, menkul kıymetlere ilişkin nakit akımlarını bir portföy olarak değerlendirip “Net Bugünkü Değer” değişim metriğini kullanarak yapar. Net Bugünkü Değer değişimlerini hesaplarken fiyatlamada kullandığı cari verim eğrilerinin şeklini değiştirerek ürettiği şokları baz alan senaryoları kullanır.

NAT Yönteminde, net bugünkü değer hesaplamalarında kullanılan faiz oranları verim eğrilerinden enterpole edilir. Takasbank, verim eğrilerini belirli bir anda piyasadaki yatırımcıların vade bağımlı getiri tercihlerini ifade eden faiz oranlarını kullanarak oluşturur. BISTECH sitesinde risk hesabına konu edilmek üzere benzer nitelikteki borçlanma araçları için farklı verim eğrileri oluşturulur. Bu kapsamda, DİBS’lerin, yabancı para kıymetlerin (para birimi ayırımında), özel sektör borçlanma araçlarının (İhraççısının banka olup olmadığı ayırımında) risk hesaplamaları bu kıymetlere özel olarak oluşturulan verim eğrilerinden elde edilen faiz oranları ve şoklar kullanılarak yapılır.

Risk hesabında oluşturulan portföy için teminat gereksinimi hesaplanması sırasında netleştirme işlemleri portföydeki kıymetlerin bağlı oldukları verim eğrisi bazında yapılır. Takasbank, risk hesaplaması sırasında sistemde kullanılan farklı verim eğrileri arasında yer alan korelasyonları dikkate alabilir. Korelasyonların dikkate alınması durumunda, belirlenen katsayı diğer risk parametreleri ile birlikte Genel Mektup vasıtasıyla üyelere duyurulur.

NAT yönteminde, temel bileşenler, (Principal Components-PC), verim eğrilerindeki bağımsız (korelasyonsuz) değişiklikler olarak tanımlanır. Verim eğrilerinin temel olarak üç farklı değişikliğe maruz kaldığı kabul edilerek bu değişikliklerin çeşitli kombinasyonlarından risk senaryoları oluşturulur. Verim eğrilerindeki bağımsız değişiklikleri ifade eden temel bileşenler aşağıdaki gibidir.

- Paralel Kayma; verim eğrisinin bütünüyle yukarı veya aşağı yönde paralel kaymasıdır.
- Eğimin Değişmesi; verim eğrisinin eğimindeki değişikliklerdir.
- Eğrilik Derecesinin Değişmesi; verim eğrisinin eğrilik derecesinde (curvature) yaşanan değişikliklerdir.

Risk hesaplamalarında kullanılan temel bileşen değerlerinin belirlenmesinde başlangıç ve değişim teminatlarına esas faiz değişimleri ile %99,50 güven düzeyi dikkate alınır. Belirlenen temel bileşen değerleri ile NAT yönteminde kullanılan diğer parametreler genel mektup ile duyurulur, Takasbank internet sitesinde yayımlanır ve piyasa şartları da gözetilerek ayda bir gözden geçirilir. Gerekli görülmesi halinde Takasbank üç aylık sürenin bitimini beklemeden piyasa şartları doğrultusunda risk parametrelerini revize eder. Nakit Akım Teminatlandırma yönteminin işleyişi gereği sistem portföy bazlı teminatlandırma yaparken portföyün en kötü durum senaryosunu ima eden simülasyon sonucunu kullanır.

Piyasa’da yapılan işlemler dolayısıyla oluşan teminat gereksinimi, işleme konu nakit akımlarının ilgili verim eğrileri kullanılarak hesaplanan net bugünkü değerleri ile bu eğrilere uygulanan şokların ardından hesaplanan net bugünkü değerlerin arasındaki fark kadardır.

Teminat Gereksinimi = (Takasa Konu Nakdin Şeksüz Net Bugünkü Değeri - Takasa Konu Nakdin Şoklu Net Bugünkü Değeri) + (Takasa Konu Kıymetin Şeksüz Net Bugünkü Değeri - Takasa Konu Kıymetin Şoklu Net Bugünkü Değeri)

4.9.5. Gün İçi Teminat Tamamlama Çağrısı

Gün içerisinde bir hesaba ilişkin teminat yetersizliğinin Takasbank tarafından belirlenen kriterleri aşması durumunda, söz konusu aşımaların giderilmesini teminen Takasbank tarafından gün içi teminat tamamlama çağrısı yapılabilir. Teminat tamamlama çağrısı sistem aracılığıyla yapılır; üyeye telefon ve/veya elektronik posta yoluyla bildirimde bulunulur. İlgili üye söz konusu çağrının yapılması halinde, teminat tamamlama çağrısına konu yükümlülüklerin, 2 saat içerisinde yerine getirilmesi gerekir. Bu süre zarfında yerine getirilemeyen yükümlülükler için temerrüt hükümleri uygulanır.

Gün içi teminat tamamlama çağrısına ilişkin kriter, Takasbank tarafından piyasa şartları, marjin konsantrasyonu, teminat tamamlama çağrısının faiz değişimi kaynaklı olup olmadığı ve hesabın nominal/oransal teminat eksikliği miktarları gibi hususlar göz önüne alınarak belirlenir.

Gün içi teminat tamamlama çağrısına konu hesaplar, teminat yatırma ve/veya bulunması gereken teminat değerini azaltıcı işlem yapılması yoluyla gün içi teminat tamamlama çağrısı statüsünden çıkabilirler.

Gün için teminat tamamlama çağrısını takip eden 2 saat içerisinde gerçekleşen risk hesaplama anlarının herhangi birinde teminat eksikliği bulunmayan hesapların, gün içi teminat tamamlama yükümlülüğünü sona erdirmiş sayılır. Ayrıca, yatırılan toplam teminatın, risk hesaplama anlarındaki değerlendirilmiş tutarının, gün içi teminat tamamlama yükümlülüğü tutarından fazla olması durumunda veya gün için teminat tamamlama çağrısını takip eden 2 saat içerisindeki risk hesaplama anlarında hesaplanan bulunması gereken teminat tutarında gerçekleşen azalış tutarı ile değerlendirilmiş teminat tutarında gerçekleşen artışın toplamının söz konusu gün içi teminat tamamlama yükümlülüğünden fazla olması durumunda teminat tamamlama çağrısı kapatılmış sayılır.

Takasbank teminat tamamlama çağrısına konu tutarın belirlediği kriterleri aştığı durumlarda, çağrıya konu hesaplar üzerinden pozisyon artırıcı emir iletimini engelleyebileceği gibi bekleyen emirleri de iptal edebilir.

4.9.6. Gün Sonu Teminat Tamamlama Çağrısı

Değerlendirilmiş teminat tutarı bulunması gereken teminat seviyesinin altına düşen hesaplar için her işgünü sonunda teminat tamamlama çağrısı yapılır. Üyeler teminat tamamlama çağrısı yükümlülüklerini bir sonraki iş günü en geç saat 11:00'e kadar yerine getirmek zorundadırlar. Bu süre zarfında yerine getirilemeyen yükümlülükler için temerrüt hükümleri uygulanır. Yarım iş günlerinde teminat tamamlama son saati 10:00'dur.

Takasbank tarafından hesaplanan teminat tamamlama çağrısı tutarı, takas terminalleri aracılığı ile Üyelere bildirilir. Teminat tamamlama çağrısının sistem aracılığı ile gönderilmesi durumunda, başkaca bir ihbar ve bildirim gerek kalmaksızın üyenin çağrıyı aldığı kabul edilir. Üyenin sorumluluğu, Takasbank tarafından yapılan teminat tamamlama çağrısının üyeye ulaştığı anda başlar.

Teminat tamamlama çağrısı bulunan veya teminat temerrüdüne düşmüş hesaplar, teminat yatırma ve/veya bulunması gereken teminat değerini azaltıcı işlem yapılması yoluyla teminat tamamlama çağrısı veya temerrüt statüsünden çıkabilirler.

Teminat tamamlama çağrısını takip eden işgünü, risk hesaplama anlarının herhangi birinde teminat eksikliği bulunmayan hesaplar, teminat tamamlama veya temerrüt yükümlülüğünü sona erdirmiş sayılır. Ayrıca, yatırılan toplam teminatın değerlendirilmiş tutarının, teminat tamamlama yükümlülüğünden fazla olması durumunda veya gün içerisinde bulunması gereken teminat tutarında gerçekleşen azalış tutarı ile değerlendirilmiş teminat tutarında gerçekleşen artışın toplamının bir önceki iş günü sonunda hesaplanan teminat tamamlama yükümlülüğünden fazla olması durumunda, hesap gün içi tüm risk hesaplama anlarında teminat yetersizliğinde bile olsa teminat tamamlama çağrısı ya da temerrüt kapatılmış sayılır.

Takasbank teminat tamamlama çağrısına konu tutarın belirlediği kriterleri aştığı durumlarda, çağrıya konu hesaplar üzerinden pozisyon artırıcı emir iletimini engelleyebileceği gibi bekleyen emirleri de iptal edebilir.

4.9.7. Değerleme Katsayıları ve Teminat Kompozisyon Limitleri

Teminatlara ve garanti fonu katkı paylarına uygulanacak, kesinti oranlarını yansıtan, değerlendirme katsayılarının hesaplanmasında Takasbank tarafından uygun görülen parametrik, parametrik olmayan veya simülasyon tabanlı istatistiksel yöntemler kullanılır. Teminat değerlendirme katsayılarının belirlenmesinde, ilgili varlığın Takasbank tarafından değerlendirilen kredi riski, vadesi, olağanüstü piyasa koşullarındaki volatilitesi, likiditesi ve varsa kur riski dikkate alınır.

Yapılacak hesaplamalarda kullanılacak istatistiksel güven düzeyi %99,90'a, kullanılacak likidite etme süresi ise 2 iş günü olarak dikkate alınır. Hesaplamalarda kullanılacak tarihsel verinin 12 aydan az olmaması esastır. Yeterli veya hiç tarihsel verinin bulunmadığı varlıklar için değerlendirme katsayıları, benzer niteliklere sahip varlıklar için hesaplanan katsayılar kıyas alınarak belirlenir. Değerleme katsayıları yılda bir kez gözden geçirilir. Gerekli görüldüğü durumlarda, daha kısa sürelerle gözden geçirmenin yapılması mümkündür. Gözden geçirme sonrasında değerlendirme katsayılarında değişiklik olması halinde, yeni değerlendirme katsayıları Üyelere duyurulur.

Ayrıca, işlem teminatı olarak kabul edilebilecek varlıklar ve bunlara ilişkin grup limitleri EK-2'de verilen tabloda yer almaktadır. Grup limitleri toplam yatırılmış teminat üzerinden hesaplanır. Alt grup limitlerinin hesaplamasında ilgili varlık tutarının grup limiti uygulanmış toplam değerlendirilmiş kısmı dikkate alınır.

4.9.8. İşlem Teminatlarının Değerlerinin Güncellenmesi

Teminat olarak kabul edilen varlıklar, güncel piyasa fiyatları ile değerlendirilmelerini teminen Takasbank tarafından belirlenen fiyatlar üzerinden gün içerisinde risk hesaplama anlarında, teminat yatırma ve çekme işlemlerinde ve her işlem günü sonunda değerlemeye tabi tutulur. Takasbank tarafından teminat olarak kabul edilmekte olan varlıkların değerlemesinde kullanılabilecek teorik fiyatlama formülleri ve yöntemleri Takasbank internet sitesinde yayınlanır.

Tablo 14: Takasbank Tarafından Teminat Olarak Kabul Edilmekte Olan Varlıkların Değerlemesinde Kullanılabilecek Teorik Fiyatlama Formülleri ve Yöntemleri

Değerleme	Değerleme Kriteri	Açıklama
Döviz	Gün İçi: Bankalararası Piyasa Alış - Satış kotasyonu ortalaması Gün Sonu: TCMB Döviz Alış Kuru	Gün sonu akşam 18:00'deki risk hesaplama anı dahil olmak üzere gün içi boyunca Bankalararası Piyasa kurları ortalaması, gün sonu risk hesaplama anında ise TCMB tarafından 15:30'da yayınlanmış olan alış kuru.
- Hazine Bonosu ve Devlet Tahvilleri - Sukuk	Gün İçi: Takasbank verim eğrisi kullanılarak belirlenen teorik fiyat ya da TCMB Fiyatları. Gün Sonu: Takasbank gün sonu verim eğrisi kullanılarak belirlenen teorik fiyat ya da TCMB Fiyatları.	DİBS/Sukuk: Piyasa'da işlem gören kuponsuz ve sabit kuponlu tahvillerden oluşan verim eğrisi ile hesaplanan fiyatlar ile bu fiyatlara ulaşılmadığında ise TCMB'ce belirlenen Devlet İç Borçlanma Senetlerinin gösterge niteliğindeki günlük değerleri kullanılarak değerlendirilir. Değerlemede kullanılan değerler, gün içi risk hesaplama anlarında güncellenen verim eğrisi paralelinde değişiklik gösterebilir.
Eurobond	Gün İçi: Takasbank verim eğrisi kullanılarak belirlenen teorik fiyat ya da Takasbank tarafından belirlenen fiyat Gün Sonu: Takasbank verim eğrisi kullanılarak belirlenen teorik fiyat ya da Takasbank tarafından belirlenen fiyat	İşlem gören Euro tahvillerden oluşan verim eğrisi ile hesaplanan fiyatlar ile verim eğrisi oluşturulmadığı durumda Takasbank tarafından belirlenen fiyat.
Paylar	Gün İçi: Hesaplama anı öncesinde BİAŞ Pay Piyasasında gerçekleşen son işlem fiyatı, Gün Sonu: Seans sonu son işlem fiyatı	Borsada işlem gerçekleşmemişse, Takasbank tarafından belirlenen teorik fiyat. İşlem gören menkuller için ise son işlem fiyatı. , Eşleşmemiş alış ve satış emirlerinin, (alış ve satışın eşanlı olarak gelmiş olması halinde) son işlem fiyatından daha sonra gelmiş olması halinde, alış ve satış fiyatlarının ortalaması da kullanılabilir.
Yatırım Fonları	İlgili günde ihraççısı tarafından açıklanan fiyat	İhraççısı tarafından açıklanan fiyat, takip eden işgünü için kullanılır.

Borsalarda İşlem Gören Standartta Altın	Gün İçi: Hesaplama anı öncesinde BİAŞ KMTP’de gerçekleşen son işlem fiyatı, Gün Sonu: BİAŞ KMTP günsonu bülten fiyatı	Borsa Kıymetli Madenler ve Taşlar Piyasası’nda T+0 valörlü işlemler için oluşan USD/ONS fiyatından, önceki gün sonu TCMB döviz alış kuru kullanılarak hesaplanan fiyat ile değerlendirilir. Eğer işlem gerçekleşmemişse, teorik fiyat ya da bir önceki seansta oluşan ağırlıklı ortalama fiyat kullanılabilir.
Borsalarda İşlem Gören Sertifikalar	Gün İçi: Hesaplama anı öncesinde borsada gerçekleşen son işlem fiyatı Gün Sonu: Seans sonu son işlem fiyatı	Borsada işlem gerçekleşmemişse, Takasbank tarafından belirlenen fiyat.

4.9.9. Teminat Yatırma veya Çekme İşlemleri

Teminat olarak kabul edilebilecek varlıklara ilişkin yatırma, çekme işlemleri üye ekranlarından, web servis aracılığıyla ve Takasbank’a verilecek olan yazılı talimat ile yapılabilir. Bu hesaplara doğrudan işlem yapılamaz. Teminat yatırma çekme işlemleri üye serbest hesaplardan veya hesaplarına elektronik virman yapılması suretiyle gerçekleştirilir.

Teminat yatırmaya ve Türk Lirası dışındaki teminatların çekilmesine ilişkin son saatler Takasbank nezdindeki hesaplar arasında aktarım içindir. Takasbank dışına ya da dışından aktarımlar için ilgili ödeme sistemi/saklama kurumu operasyon iş kuralları uygulanır.

Teminat bazında yatırma, çekme son saatleri aşağıdaki gibidir:

Tablo 15: Teminat Bazında Yatırma ve Çekme Son Saatleri

İşlem Teminatı Olarak Kabul Edilebilecek Varlıklar	Tam Gün Yatırma Son Saati	Yarım Gün Yatırma Son Saati	Tam Gün Çekme Son Saati	Yarım Gün Çekme Son Saati
Nakit Türk Lirası	19:00	12:45	15:40	11:40
Konvertibl Döviz (USD/EUR/GBP)	19:00	12:45	19:00	12:45
Merkezi Karşı Taraf Hizmeti Kapsamında Teminata Kabul Edilebilecek Nakit Harici Diğer Varlıklar	19:00	12:45	19:00	12:45

Bulundurulması gereken teminat tutarlarının çekilmesine izin verilmez. Teminat tamamlama yükümlülüğü bulunan hesaplardan teminat çekme işlemi gerçekleştirilmez.

4.9.10. Nakit Teminat ve Garanti Fonu Katkı Paylarının Nemalandırılması

Üyeler tarafından tesis edilen nakit Türk Lirası teminat ve garanti fonu katkı payları, varsa zorunlu karşılık olarak tesis edilecek kısmı düşüldükten sonra kalan tutar üzerinden, kredi riski ve likidite koşulları dikkate alınarak, Takasbank tarafından mümkün olan en iyi koşullarla nemalandırılır. Nemalandırma işlemi, nemaya konu tutarın bankalara depo ya da mevduat olarak yatırılması ile repo işlemine konu edilmesi suretiyle, Takasbank limitleri dâhilinde yapılır. Takasbank nemalandırma amacıyla nakit teminatları organize para piyasalarına da plase edebilir. Olağandışı piyasa koşullarında nemalandırma yapılmayabilir. Piyasa koşulları nedeniyle Takasbank tarafından nemalandırma yapılamaması halinde nema ödenmez.

İşlem ve garanti fonu teminatlarının nemalandırma işlemleri saat 15:40’taki Üye Türk Lirası cinsinden nakit teminat bakiyeleri üzerinden yapılır. 15:40’tan sonra Takasbank’a teminat olarak yatırılan nakit Türk Lirası teminatlar nemalandırılmaz. Yarım iş günlerinde nemalandırma son saati 11:40 olup bu saatten sonra yatırılan Türk Lirası teminatlar nemalandırılmaz.

Teminat ve garanti fonu katkı paylarının varsa zorunlu karşılık yükümlülüğü düşüldükten sonra kalan tutarının nemalandırılmasından elde edilen brüt nema tutarlarından, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV) ve diğer yasal maliyetler ile Takasbank tarafından önerilen ve Kurul tarafından uygun görülen bir oranda “teminat takip ve nemalandırma ücreti” olarak Takasbank tarafından tahsil edilecek tutarın düşülmesi suretiyle kalan bakiye, ilgili hesaplara nema olarak eklenir.

Nema istemeyen üyelerin bu taleplerini Takasbank’a yazılı olarak iletmeleri gerekmektedir.

4.9.11. BAP Garanti Fonuna İlişkin Genel Esaslar

4.9.11.1. BAP Garanti Fonuna İlişkin Genel Esaslar

Takasbank, BAP’ta sunmakta olduğu MKT hizmeti kapsamında, üyelerin temerrüde düşmesi halinde oluşabilecek zararların ilgili üyelerin teminatlarını aşan kısmı için kullanılmak üzere üyelerin katkı payları ile bir garanti fonu oluşturmuştur. Söz konusu fona katılım MKT üyeleri için zorunludur.

Diğer garanti fonu uygulamalarında olduğu gibi MKT üyelerinin garanti fonu katkı payları, yatırılmış ve Takasbank tarafından talep edilmesi halinde yatırılacak ilave garanti fonu katkı paylarından oluşur. Garanti Fonunun MKT Yönetmeliği, Yönerge ve Prosedür hükümleri çerçevesinde kullanılması durumunda, MKT üyelerinden yatırılmış garanti fonu katkı payı tutarını geçmemek üzere ilave katkı payı yatırmaları istenebilir. 1 Nisan-31 Mart tarihleri arasındaki bir yıllık dönem içinde Üyelerden en fazla dört sefer ilave katkı payı yatırmaları istenebilir. Bir seferde talep edilebilecek ilave garanti fonu katkı payı, her bir üye için, talebe mesnet teşkil eden temerrütlerin vuku bulduğu ay için hesaplanmış yatırılması gereken garanti fonu katkı payı tutarını aşamaz. İlave garanti fonu katkı payı tutarı, bir kez yatırılmış tutarın tamamı olarak veya dilimler halinde toplam yatırılmış tutarı geçmemek şartıyla birden çok kez talep edilebilir.

Garanti fonundaki varlıklar amacı dışında kullanılamaz. Üyeler tarafından garanti fonuna yatırılacak katkı paylarının, kendi mülkiyetlerindeki varlıklardan karşılanması esastır. Garanti fonu, Takasbank tarafından temsil ve idare edilir.

4.9.11.2. Garanti fonunun büyüklüğü ve üyelerce yapılacak katkı payı

Garanti fonunun büyüklüğü, en büyük açık pozisyona sahip üye ile ikinci ve üçüncü en büyük açık pozisyona sahip olan üyenin stres koşullarında birlikte temerrüdü halinde ortaya çıkacak kaynak ihtiyacının büyük olanından az olamaz. Kaynak ihtiyacı üyelerin stres koşulları altında hesaplanan risklerinin işlem teminatları ile karşılanabilen kısmı dışında kalan bölümünden oluşur. Stres koşullarındaki riskin istatistiksel yöntemlerle tahmininde istatistiksel güven düzeyi %99,75 ve elde tutma süresi 2 işgünü olarak dikkate alınır. Takasbank piyasa şartlarını, teminat yoğunlaşmalarını ve temerrüt yönetimi kaynaklarının yeterlilik düzeyini gözeterek, asgari garanti fonu yükümlülüğünü, istatistiksel olarak hesaplanan yükümlülüğünden daha yüksek belirleyebilir.

Üyelerin garanti fonuna yapacakları katkı, sabit ve taşınmış oldukları riskleri ile orantılı olarak hesaplanan değişken katkı paylarından oluşur. Sabit katkı payı olması gereken garanti fonu büyüklüğünün üye sayısına bölünmesi ile elde edilen ortalama tutarı geçmeyecek bir seviyede belirlenir. Değişken katkı payı, Takasbank tarafından belirlenen dönem içerisinde üyenin piyasada bulundurması gereken ortalama teminat tutarının, piyasanın ortalama teminat tutarına bölünmesi suretiyle hesaplanan oranın, ilgili döneme isabet eden asgari garanti fonu büyüklüğü ile çarpılması suretiyle bulunur. Tespit edilen büyüklükler Üye ekranları vasıtasıyla duyurulur.

Bir Üyenin yatırılmış garanti fonu katkı payı, sabit katkı payı tutarından az olamaz. Üyelerin yatırmaları gereken sabit katkı payı tutarları, 700.000 TL’dir. Bu tutar yılda en az bir kez, Piyasa, ulusal veya uluslararası ekonomide yaşanan gelişmeler dikkate alınarak gözden geçirilir ve gerekli görülmesi durumunda değiştirilebilir.

Garanti Fonu katkı payı yükümlülükleri her ayın ilk iş günü itibarıyla hesaplanır, takip eden işgünü itibarıyla güncellenir. Takasbank tarafından hesaplara yansıtılan garanti fonu katkı payı tutarına isabet eden değerlendirilmiş teminat tutarının hesaplara güncellenmenin yapıldığı günü takip eden işgünü saat

15:00'a kadar yatırılması gerekir. Yarım iş günlerinde teminat tamamlama son saati 11:00'dır. Yatırılmayan tutarlar için temerrüt hükümleri uygulanır.

4.9.11.3. Garanti fonuna katkı payı olarak kabul edilebilecek kıymetler ve katkı payı tamamlama yükümlülüğü

Garanti fonuna katkı payı kabul edilecek varlıklar ve bunlara ilişkin kompozisyon limitleri EK-2'de verilen tabloda gösterilmektedir.

Garanti fonu katkı payı olarak yatırılacak kıymetlerin teminat değerlerinin hesaplanmasında kullanılacak kesinti oranlarını yansıtan değerlendirme katsayıları, nakit dışı varlıklara ilişkin değerlendirme süreçleri, kompozisyon sınırlarına yönelik hesaplama yaklaşımı ve teminat tamamlamaya ilişkin son sürerler işlem teminatına ilişkin EK'2 de verilen tabloda açıklanan değerler ve yöntemler ile aynı esaslar dahilindedir

4.10. Borsa İstanbul Para Piyasasından Risk ve Teminat Yönetimi

Takasbank, Piyasa'da gerçekleştirilen işlemlerde açık teklif yöntemiyle merkezi karşı taraftır. Açık teklif yönteminde Takasbank'ın işlemin taraflarına karşı olan yükümlülüğü, alım ve satım emirlerinin Piyasa'da eşleştiği anda başlayıp işlemin vade sonunda takasın tamamlanmasıyla son bulur. Borsa tarafından iptal edilen işlemlere ilişkin, Takasbank'ın taraflara karşı olan yükümlülüğü, Takasbank tarafından işlemlerin iptal edildiğine dair güncellemeler yapıldığı anda ortadan kalkar. Piyasa'da gerçekleşen işlemlerde Takasbank'ın muhatabı Üyelerdir. Üyelerin müşterilerine karşı olan yükümlülüklerinden Takasbank sorumlu değildir.

4.10.1. Risk yönetimi

Piyasa'da risk yönetimi Takasbank tarafından yapılır. Piyasa'da üyenin kendi adına yaptığı işlemler "Üye" hesabı altında, müşterileri adına yapmış olduğu işlemler ise "Müşteri" hesabı altında izlenir. İşlem teminatlarına ilişkin risk yönetimi bahse konu 2 adet hesap üzerinden yürütülür. Her bir hesaba ilişkin teminat gereksinimi ayrı ayrı hesaplanır ve her bir pozisyon hesabının teminat yeterliliği ayrı ayrı kontrol edilir. Piyasa'da işlem öncesi, işlem anı ve işlem sonrası risk yönetimi süreçleri uygulanır.

4.10.2. İşlem Öncesi Risk Yönetimi

Piyasada işlem limiti olmayan hesaplar üzerinden emir iletimi yapılamaz. İşlem limiti, pozisyon hesabı ile bağlantılı teminat hesabında yer alan serbest teminat tutarının işlem öncesi risk parametresine bölünmesi suretiyle hesaplanır. İşlem öncesi risk parametresi Takasbank tarafından asgari 1 yıllık veri seti ve % 99,50 güven düzeyi kullanılarak belirlenir, piyasa şartları da gözetilerek ayda bir gözden geçirilir.

İşlem öncesi risk yönetimi hesaplamaları kapsamında yapılan işlem limiti kontrolünde, ters yönlü pozisyonlar için yalnızca mutlak değer olarak büyük olan borç alma ya da borç verme yönünde bulunan toplam emir büyüklüğü dikkate alınır. İşlem sonrası risk yönetimi hesaplamaları kapsamında teminat açığı oluşan hesaplara ait bekleyen emirlerin risk yaratma potansiyeli, piyasa şartları ve üyenin mali yeterliliği göz önünde bulundurularak değerlendirilir. Risk yaratma potansiyeli bulunan emirler Takasbank tarafından belirlenir. Riskli bulunan emirler Takasbank'ın talebi doğrultusunda Borsa tarafından iptal edilebilir.

4.10.3. Başlangıç Teminatı, İşlem Anı ve Sonrası Risk Yönetimi

Borsa İstanbul Para Piyasası işlem anı ve sonrası risk yönetimi sistemi borç alan ve borç veren üye açısından ayrı ayrı değerlendirilir. Borç veren üyenin teminat yükümlülüğü borç verme işlemine konu tutarın nakit takas havuzuna iletilmesine kadar olan zamanda başlangıç teminatı ile sınırlıdır. Borç alma işlemlerinde ise, başlangıç teminatına ek olarak anapara ve faiz tutarı da teminatlandırılır.

Başlangıç teminatı, üyenin işlemin valör ya da vadesinde borcunu ifa etmediği durumda ortaya çıkan temerrüdün çözülmesine kadar geçecek sürede, diğer üyenin zararının tazmin edilmesi amacıyla tahsil edilir. Başlangıç teminatı emrin eşleşip işleme döndüğü anda hesaplanır ve ilgili teminat hesabına

yansıtılır. Başlangıç teminatı Takasbank tarafından asgari 1 yıllık veri seti ve % 99,50 güven düzeyi kullanılarak hesaplanır, piyasa şartları da gözetilerek ayda bir gözden geçirilir.

Piyasaya arz edilen fonlar Takasbank tarafından belirlenecek bir oranda, aynı risk grubunun yine Piyasa'dan gerçekleştireceği işlemlerde teminat olarak dikkate alınabilir. Piyasa'ya arz edilen fonların teminat olarak değerlendirilme oranını gösteren teminat dönüşüm parametresi, Takasbank tarafından piyasa şartları dikkate alınarak belirlenir, ayda bir gözden geçirilir.

Piyasa'ya arz edilen fonun, işlem vadesinde geri ödenmesi öncesi nakdin aktarılacağı hesap ile ilişkili pozisyon hesabının teminat yeterliliği kontrolü yapılır. Teminat yetersizliği durumunda eksik teminat tutarı kadar nakit alacağı teminat olarak bloke edilir. Üyenin serbest hesabına aktarılmaz.

Borç alan hesaba, borç alınan tutarın aktarılması öncesinde, teminat yeterliliği Takasbank tarafından kontrol edilir. Teminatı yetersiz hesaplara takas alacakları “eksik teminattan alacak blokesi hesaplamasında kullanılan oran” (alacak dağıtım parametresi) kullanılarak, iskonto edilmesi sureti ile teminat yeterlilikleri ölçüsünde dağıtılır. Alacak dağıtım parametresi piyasa şartları dikkate alınarak belirlenir, ayda bir gözden geçirilir.

Hesaplara ilişkin teminat yeterliliği gün sonlarında hesaplanır ve üye ekranlarına yansıtılır. Teminat tamamlama son saati ertesi işgünü saat 15:00 (15:00 dahil) 'dir. Bu saatten sonra teminatı yeterli olmayan hesaplar için temerrüt hükümleri uygulanır.

Takasbank, rutin olarak yapılan günsonu teminat yeterliliği kontrolleri yanı sıra, teminat yetersizliği bulunan hesaplara gün içi teminat tamamlama çağrısı da yapabilir. Gün içerisinde teminat tamamlama çağrısı yapılan üyelerin iki saat içerisinde teminat hesaplarında yeterli bakiyeyi bulundurması gerekir. Belirlenen saate kadar teminat yükümlülüğünü yerine getirmeyen üyeler için temerrüt hükümleri uygulanır.

Üyelerin Takasbank nezdinde açtıkları hesaplarda yer alan anlık takas pozisyonları, garanti fonu katkı payları ile teminatlar Takasbank tarafından güncelleme işlemine tabi tutulur. Teminat gereksinimi hesaplanırken farklı risk gruplarına ilişkin pozisyonlar arasında netleştirme yapılmaz.

4.10.4. Risk limitleri

Takasbank, MKT hizmeti verdiği Piyasa'da Üyelere mali yeterlilikleri nispetinde risk limitleri tanımlar. Risk limitleri Piyasa için ayrı olarak belirlenebileceği gibi MKT hizmeti verilen tüm piyasalar için toplam olarak da belirlenebilir. Risk limitleri, Üyelerin MKT hizmeti verilen piyasalarda taşıdıkları pozisyonlar nedeni ile bulunması gereken teminat tutarları üzerinden belirlenir. Üyenin MKT hizmeti verilen tüm piyasalarda kendisi ve müşterileri için almış olduğu tüm pozisyonlardan kaynaklı toplam bulunması gereken teminatının risk limitini aşıp aşmadığı gün içerisinde de kontrol edilir. Risk limitini aşan üyenin emir iletmemesi esastır. Bu durumda bekleyen emirler iptal edilebilir.

4.10.5. BİAŞ Para Piyasası Teminatlara İlişkin Esaslar

4.10.5.1. Değerleme katsayıları

Teminatlara ve garanti fonu katkı paylarına uygulanacak, kesinti oranlarını yansıtan, değerlendirme katsayılarının hesaplanmasında Takasbank tarafından uygun görülen parametrik, parametrik olmayan veya simülasyon tabanlı istatistiksel yöntemler kullanılabilir. Teminat değerlendirme katsayılarının belirlenmesinde, ilgili varlığın Takasbank tarafından değerlendirilen kredi riski, vadesi, olağanüstü piyasa koşullarındaki volatilitesi, likiditesi ve varsa kur riski dikkate alınabilir.

Yapılacak hesaplamalarda % 99,90 istatistiksel güven düzeyi ve 2 iş günü elde tutma süresi kullanılır. Hesaplamalarda kullanılacak tarihsel veri uzunluğu asgari 1 yıldır. Yeterli veya hiç tarihsel verinin bulunmadığı varlıklar için değerlendirme katsayıları, benzer niteliklere sahip varlıklar için hesaplanan katsayılar kıyas alınarak belirlenir.

Belirlenen katsayılar TCMB'nin ilgili varlık için belirlediği katsayılar ile kıyaslanır, Takasbank tarafından belirlenen katsayıların TCMB'nin ilgili varlık için belirlenenen katsayılardan yüksek olması durumunda TCMB'nin belirlediği katsayılar kullanılır.

4.10.5.2. Teminat kompozisyon limitleri

BİAŞ Para Piyasasında teminata kabul edilebilecek varlıklar ve bunlara ilişkin kompozisyon limitleri EK-2’de verilen tabloda yer almaktadır.

4.10.6. Garanti Fonuna İlişkin Esaslar

Takasbank, Piyasa’da vereceği MKT hizmeti kapsamında, üyelerin temerrüde düşmesi halinde oluşabilecek zararların ilgili üyelerin teminatlarını aşan kısmı için kullanılmak üzere üyelerin katkı payları ile oluşturulan bir garanti fonu kurar. MKT üyelerinin garanti fonuna katılımı zorunludur.

4.10.6.1. Garanti fonunun büyüklüğü ve üyelerce yapılacak katkı payı miktarı

Garanti fonunun büyüklüğü, en fazla bulunması gereken teminat yükümlülüğüne sahip Üye ile ikinci ve üçüncü en fazla bulunması gereken teminat yükümlülüğüne sahip olan Üyenin birlikte temerrüdü halinde ortaya çıkacak kaynak ihtiyacının büyük olanından az olamaz. İlgili kaynak ihtiyacı Üyelerin risklerinin işlem teminatları ile karşılanan kısmı dışında kalan bölümünden oluşur. Stres koşullarındaki riskin istatistiksel yöntemlerle tahmininde sırasıyla %99,9 istatistiksel güven düzeyi, 2 işgünü elde tutma süresi ve 5 yıllık veri seti kullanılır.

Oluşturulacak garanti fonunun büyüklüğünün hesaplanmasında geçmiş asgari bir yıla ait Üye bazında gerçekleşmiş gün sonu bulunması gereken teminat yükümlülükleri kullanılır. Yeterli verinin bulunmadığı durumda, Takasbank daha kısa bir veri seti ile asgari büyüklüğü tespit edebilir. Garanti fonunun toplam büyüklüğüne ilişkin hesaplama 3 aydan fazla olmamak kaydı ile yenilenerek mevcut garanti fonunun yeterliliği sınanır.

Üyelerin garanti fonu katkı payları, yatırılmış ve talep edilmesi halinde yatırılacak ilave garanti fonu katkı paylarından oluşur. Yatırılmış garanti fonu katkı payları sabit ve değişken garanti fonu katkı paylarından oluşur. Bir Üyenin yatırılmış garanti fonu katkı payı, sabit katkı payı tutarından az olamaz. Üyelerin yatırımları gereken sabit katkı payı tutarları, 50.000 TL’dir. Bu tutar yılda en az bir kez, Piyasa, ulusal veya uluslararası ekonomide yaşanan gelişmeler dikkate alınarak gözden geçirilir ve gerekli görülmesi durumunda değiştirilebilir. Değişken katkı payları alt ve üst sınırlara sahip, birbirini izleyen dilimlerden oluşur.

Her bir üyenin yatırması gereken garanti fonu katkı payının hesaplanmasında, üyelerin bir önceki ay içerisindeki ortalama bulunması gereken teminat tutarları dikkate alınır. Üyenin yatırması gereken toplam garanti fonu katkı payının elde edilmesinde, üyelere ait ortalama teminat tutarının, belirlenecek bir risk katsayısı ile çarpılması suretiyle hesaplanan garanti fonu risk değeri kullanılır.

Garanti fonu katkı payı hesaplanmasında kullanılacak risk katsayısı piyasa şartları gözetilerek üç ayda bir hesaplanır ve diğer parametreleriyle birlikte genel mektup ile duyurulur. Takasbank tarafından belirlen güncel “garanti fonu katkı payı hesaplamasında kullanılacak risk katsayısı” % 0.5 olarak belirlenmiştir. Garanti fonuna konu risk değerlerine ait dilimler ve bunlara karşılık gelen garanti fonu katkı payı tutarları aşağıda verilmiştir.

Tablo 16: BİAŞ Para Piyasası Garanti Fonu Risk Değerine ait Dilimler ve Karşılık Gelen Katkı Payı

Hesaplama Aralığı	Garanti Fonuna Konu Risk Değeri (TL)	Toplam Katkı Payı (TL)
1. Aralık	0-50 Bin	50 Bin
2. Aralık	50-60 Bin	50 Bin + (2-1) * 10 Bin
3. Aralık	60-70 Bin	50 Bin + (3-1) * 10 Bin
4. Aralık	70-80 Bin	50 Bin + (4-1) * 10 Bin
n.(*) Aralık	Önceki Aralık + 10 Bin	50 Bin + (n-1) * 10 Bin

(*): Garanti Fonuna konu risk değerinin tekabül ettiği aralık

Garanti Fonu katkı payı yükümlülükleri her ayın son işgünü hesaplanarak, takip eden ayın ilk işgünü itibarıyla güncellenir. Üyelerin garanti fonu katkı payı hesaplamaları ilgili Üyelerin risk durumu ve Piyasa koşulları gözetilerek Takasbank tarafından takip eden ayın ilk işgünü beklenmeden yapılabilir.

Garanti Fonu Katkı Payı yükümlülükleri, üyelere Takasbank tarafından sağlanan üye ekranlarına mesaj, raporlama veya elektronik posta yoluyla yapılır. Üyenin sorumluluğu, Takasbank tarafından yapılan çağrısının üyeye ulaştığı anda başlar. Çağrıya konu yükümlülüğün yerine getirilme süresi 3 iş günüdür. İlgili yükümlülük süresi içinde yerine getirilmez ise üye temerrüde düşmüş sayılır.

4.10.6.2. Garanti fonuna katkı payı olarak kabul edilebilecek varlıklar ve katkı payı tamamlama yükümlülüğü

Garanti fonuna katkı payı kabul edilecek varlıklar ve bunlara ilişkin kompozisyon limitleri EK-2'de verilen tabloda gösterilmektedir.

Garanti fonu katkı payı olarak kullanılan nakit dışı varlıkların, güncel piyasa fiyatları ile değerlendirilmelerini teminen, Takasbank tarafından belirlenen fiyat üzerinden teminatlar gün sonunda değerlemeye tabi tutulur. Günlük olarak yapılan değerlendirme sonucunda Garanti Fonu Katkı Payı yükümlülükleri, üyelere Takasbank tarafından sağlanan üye ekranlarına mesaj, raporlama veya elektronik posta yoluyla iletilir. Garanti Fonu Katkı Payı tamamlama yükümlülüğü olan üyeye bildirimin sistem aracılığı ile gönderilmesi durumunda, başkaca bir ihbar ve bildirim gerek kalmaksızın üyenin çağrısı aldığı kabul edilir. Üyenin sorumluluğu, Takasbank tarafından yapılan çağrısının üyeye ulaştığı anda başlar. Çağrıya konu yükümlülüğün yerine getirilme süresi 3 iş günüdür. İlgili yükümlülük süresi içinde yerine getirilmez ise üye temerrüde düşmüş sayılır.

4.10.6.3. Garanti fonunun kullanım esasları

Temerrüt yönetiminde, Takasbank Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliği'nin 36 ncı maddesinin birinci fıkrasının (d) bendine kadar kullanılabilir kaynakların yetersiz kalması ve nakit yatırılan garanti fonu katkı paylarının yetersiz kalacağı anlaşıldığında, garanti fonundaki temerrüde düşmemiş üyelere ait nakit dışı katkı payları nakde tahvil edilmeye başlanır.

Garanti fonuna, ilgili temerrüdün ortaya çıktığı tarihten sonra katılan üyelere yatırılan veya mevcut üyelerin temerrüdün ortaya çıkmasından sonra aldıkları risklere karşılık yatırdıkları katkı payları kullanılmaz.

Garanti fonuna başvurulmasını gerektiren hallerde, temerrüt nedeniyle oluşan zararın kapatılmasına kadar geçecek süre içinde garanti fonundan katkı payı çekilmesine izin verilmez. Katkı paylarına başvurulmasında en likit varlıktan başlayarak, nakde tahvil kabiliyetinin yüksekliği esas alınır. Garanti fonundaki nakit dışı teminatlardan nakde tahvil edilen ancak kullanılmayan nakit tutarlar, nakit dışı teminatları kullanılan üyelere oransal olarak iade edilir.

Garanti fonuna maledilecek zararın temerrüde düşmemiş üyelere dağıtımında, üyelerin garanti fonu içindeki payları esas alınır. Üyeler temerrüt yönetimi çerçevesinde kullanılmış olan yatırılmış garanti fonu katkı payı tutarlarını, 3 iş günü içerisinde tekrar yatırmakla yükümlüdürler.

Garanti fonuna maledilecek zararın fon büyüklüğünün %50'sini aşması muhtemel görüldüğünde, üyelere taahhüt ettikleri ilave katkı paylarını yatırmaları talep edilebilir. Üyeler ilave katkı paylarını talepten sonra 5 iş günü içinde yatırmakla yükümlüdür. İlgili temerrüdün kapatılmasında kısmen veya hiç kullanılmayan ilave katkı payları iade edilir. Talep edildiği halde temerrüdün kapatılmasında kullanılmadan iade halinde, ilave garanti fonu katkı talebinde bulunulmamış sayılır.

Bir aylık dönemde Üyeden talep edilebilecek ilave garanti fonu katkı payı tutarı, üyenin o ay için hesaplanan yatırılması gereken garanti fonu katkı payı tutarını aşamaz. Temerrüt nedeniyle üyelere talep edilen ilave garanti fonu katkı paylarının kısmen veya tamamen kullanılması halinde üyelere garanti fonu yükümlülüklerini 36 ncı madde uyarınca hesaplanan miktara tamamlamaları istenir. Aynı ay içerisinde Üyenin diğer üyelerin temerrüdü halinde katlanacağı maksimum zarar sınırını aşan garanti fonu katkı payları ay sonuna kadar sadece kendi temerrütleri halinde kullanılır. 1 Nisan-31

Mart tarihleri arasındaki bir yıllık dönem içinde maksimum ilave garanti fonu katkı payı yükümlülüğünü yerine getiren üyelerden talep edilecek normal garanti fonu katkı payı tutarları içinde bulunulan bir yıllık dönem tamamlanıncaya kadar sadece kendi temerrütleri için kullanılır.

4.10.7. Teminat Temerrüdüne İlişkin Esaslar

İşlem valöründe gerçekleşen teminat temerrütlerinde, Takasbank'ın mali sorumluluğu, Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliği'nin 36 ncı maddesi ile belirlenen sınırlar ve piyasa likidite kısıtları saklı kalmak kaydıyla, teminat yükümlülüğünün, takas alacağından karşılanarak valör tarihinde yerine getirilmesi ve takasın tamamlanması; işlemin valör tarihinde tamamlanamaması halinde ise, temerrütün sonlandırılmasına kadar geçen süre ile sınırlı olmak üzere işlem faizi üzerinden hesaplanan faiz tutarı kadardır.

Piyasada yapılan işlemlerde, teminat teslimle yükümlü üyenin temerrüdü durumunda, fon arz eden üyenin işleminin gerçekleştirilmesi esastır. Teminat borçlusunun temerrüt hükümleri saklı kalmak üzere, teminat borcu tamamen temin edildiği takdirde, aynı gün içerisinde işlem gerçekleşmiş kabul edilir. Kısmi teminat ödemesinde ödenmiş teminat tutarı ölçüsünde işlem gerçekleşmiş sayılır. Gerçekleşmeyen işlem tutarı için temerrüt hükümleri uygulanır.

Verilen süre sonuna kadar temerrüt halini sona erdirmeyen Üyenin yükümlülüğü takas alacaklarından, eksik kalan kısım olması halinde ise başlangıç teminatı ile garanti fonundan ve gerekmesi halinde diğer temerrüt kaynaklarından karşılanır. Takasbank temerrütü sonuçlandırmak amacıyla piyasada ters işlem de yapabilir. Temerrüdün çözülmesi için üyeye ek süre verilmediği durumda temerrüdü takip eden iş günü sonuna, ek süre verilmesi durumunda ise, verilen süreyi takip eden iş günü belirlenen saate kadar Takasbank tarafından ters işlem yapılarak veya temerrüt yönetim kaynakları kullanılarak teminatlandırılmayan tutar için işlem iptal edilmiş sayılır. Gerçekleştirilemeyen işlem tutarı işlem iptaline konu tutarın temerrüt cezası ile birlikte mağdur olan üyeye ödenir.

4.11. Borsa İstanbul SWAP Piyasası Genel Esasları ve Takas İşlemleri

4.11.1. Genel Esaslar

İstanbul Uluslararası Finans Merkezi vizyonu doğrultusunda, Borsa İstanbul ve Takasbank olarak Borsa İstanbul Grubu, T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın liderliğinde ülkemizdeki finansal varlıkların riske karşı korunması amaçlı yapılabilecek korunma stratejilerinde ağırlıklı kullanılan döviz alımı yöntemine alternatif ürünlerden biri olan SWAP Piyasası (Piyasa) 01/10/2018 tarihinde Borsa İstanbul'da faaliyete başlamış olup, Takasbank Piyasa'da gerçekleşen işlemlere Merkezi Karşı Taraf (MKT) olarak hizmet vermektedir.

- Takas süreci; anapara ve değişim teminatı takasını içerir.
- Takas ödeme karşılığı ödeme ve teslim karşılığı ödeme prensibi ile gerçekleştirilir.
- Piyasada gerçekleştirilen işlemlerde net borç ve alacak tutarının hesaplanmasında para birimi ve kıymetli maden bazında müşteri/portföy ayrımı da gözetilerek çok taraflı netleştirme yöntemi uygulanmaktadır.
- Takas gününde kısmi olarak yerine getirilen yükümlülükler karşılığında alacaklar da kapatılan borçlar oranında kısmi olarak ödenir.
- İşlemler Takasbank sistemindeki TL, YP ve Kıymetli Madenler Piyasası'ndaki hesaplar kullanılarak gerçekleştirilir.
- Üyeler, takas nakit borçlarını Takasbank nezdindeki ilgili hesaplarına göndererek kapatır.
- Dağıtılan takas alacakları üyelerin Takasbank nezdindeki serbest cari hesaplarına ve Kıymetli Madenler Piyasası'ndaki hesaplarına aktarılır. Alacak dağıtımı yapılabilmesi için üyenin teminat yükümlülüğünü yerine getirmiş olması gerekir.
- EFT kapanışı ile saat 19:15 arasında TL alacak dağıtımı yapılması durumunda, alacaklı Bankanın TCMB nezdindeki ZK hesabına aktarılması için Takasbank tarafından TCMB'na talimat verilir.
- TL alacakları Bankaların TCMB nezdindeki TIC hesaplarına otomatik EFT ile gönderilir.

○ Yabancı para alacakları Takasbank'a yazılı talimatla bildirilen Muhabir Banka hesabına otomatik SWIFT ile gönderilir. Takasbank'a bildirilmemesi durumunda Takasbank ekranları aracılığı ile üyeler tarafından transfer gerçekleştirilebilir.

○ Sözleşme düzeltme ve iptal işlemleri Borsa tarafından yapılır.

4.11.2. Takas İşlemleri

○ Piyasada gerçekleştirilen işlemlerin takası aynı gün (T+0), ileri valörlü işlemlerin takası ise valör tarihinde gerçekleşir. Ancak, piyasada temerrüt nedeniyle gerçekleştirilen işlemlerde valör kısıtı aranmaz.

○ Takas süreleri belirlenirken Takasbank, muhabir banka ve Piyasa'nın açık olduğu iş günleri dikkate alınır.

○ Takas işlemleri aşağıdaki belirtilen saatler içerisinde gerçekleştirilir. Takas süreleri içerisinde yerine getirilmeyen yükümlülükler için herhangi bir bildirim gerek kalmaksızın temerrüt hükümleri uygulanır.

Tablo 17: Takas İşlem Saatleri

İşlem Türü	Saat
Takas başlangıç saati (*)	14:00
Borç Kapatma Son Saatleri(*)	
TL	17:15
KIYMETLİ MADEN	17:00
USD	21:00
EUR	21:00
Alacak Aktarım Saatleri (*)	
TL (TIC Hesabına)	14:00 - 17:15
TL (TCMB ZK Hesabına)	17:16 – 19:30
TL (11 Serbest Hesabına)	19:31 – 21:00
USD(**)	14:00 - 21:00
EUR(**)	14:00 - 21:00
KIYMETLİ MADEN	14:00 - 21:00
Değişim Teminatı (K/Z) Saatleri	
Takas Başlangıç Saati	9:00
Borç Kapatma Son Saati	13:00
Borç Kapatma Son Saati-Yarım iş günü	12:30
Alacak Dağıtım Son Saati	17:15
Teminat Tamamlama	
Teminat tamamlama son saati	13:00
Teminat Tamamlama Son Saati-Yarım iş günü	12:30

(*) Yarım iş günlerinde ve resmi tatil günlerinde takas yapılmayacaktır.

(**)Takasbank dışına aktarımlar için ilgili ödeme sisteminin operasyon iş kuralları uygulanır.

4.11.3. Risk Yönetimi ve Teminatlandırma Esasları

4.11.3.1. Risk yönetimi

Piyasa’da risk yönetimi Takasbank tarafından yapılır. Piyasa’da üyenin kendi adına yaptığı işlemler “Üye” hesabı altında, müşterileri adına yapmış olduğu işlemler ise “Müşteri” hesabı altında izlenir. İşlem teminatlarına ilişkin risk yönetimi bahse konu 2 adet hesap üzerinden yürütülür. Her bir hesaba ilişkin teminat gereksinimi ayrı ayrı hesaplanır ve her bir Pozisyon hesabının teminat yeterliliği ayrı ayrı kontrol edilir. Piyasa’da işlem öncesi, işlem anı ve işlem sonrası risk yönetimi süreçleri uygulanır.

4.11.3.1.1. İşlem Öncesi Risk Yönetimi

Piyasada işlem limiti olmayan hesaplar üzerinden emir iletimi yapılamaz. İşlem limiti, Takasbank tarafından üyenin derecelendirme notu ve özkaynak düzeyi dikkate alınarak belirlenir. İşlem öncesi risk yönetimi hesaplamaları kapsamında yapılan işlem limiti kontrolünde sözleşme tipi bazında netleştirilmiş tutarlar dikkate alınır.

4.11.3.1.2. Başlangıç Teminatı, İşlem Anı ve Sonrası Risk Yönetimi

Borsa İstanbul Swap Piyasasında işlem valöründe ilk risk hesaplaması gün sonunda yapılır. Başlangıç teminatı, üyenin yükümlülüklerini Prosedürde belirlenen sürelerde ifa etmediği durumda ortaya çıkan temerrüdün çözülmesine kadar geçecek sürede, kurlarda ve kıymetli maden fiyatında meydana gelen değişimin etkisinin izale edilmesi amacıyla tahsil edilir. Başlangıç teminatı Takasbank tarafından asgari 1 yıllık veri seti ve asgari % 99,00 güven düzeyi kullanılarak hesaplanır, piyasa şartları da gözetilerek ayda bir gözden geçirilir. Gerekli görülmesi halinde Takasbank bir aylık sürenin bitimini beklemeden piyasa şartları doğrultusunda başlangıç teminatını revize edebilir. Başlangıç teminatına ilişkin belirlenen parametreler genel mektup ile duyurulur. Başlangıç teminatı, işlem vadesi, işlem tarafı, kıymetli maden ve döviz cinsi bazında farklılaştırılabilir. Başlangıç teminatının işlem vadesi bazında farklılaştırılmadığı durumda, vadede değer kaybı söz konusu olan para biriminden borçlanan üyenin başlangıç teminat yükümlülüğüne yapılan işlemin ima ettiği günlük değer kaybı gün sonu risk hesaplama sürecinde eklenir. Takasbank, işlem sonrası risk yönetimi süreci kapsamında saat 11:00, 13:00 ve saat 15:00 te pozisyonlara ve hesaplara ilişkin risk ve teminat tutarlarını günceller. Yapılan güncelleme işlemi ile hesaplara ilişkin bulunması gereken teminat tutarı ile değerlendirilmiş teminat tutarı farkını ifade eden teminat eksiği/fazlası değeri belirlenir. Değerleme anı kuru olarak Bankalararası spot piyasa alış/satış ortalama döviz kurunun son 10 dakika içerisindeki ortalaması kullanılır. Rutin olarak yapılan günsonu teminat yeterliliği kontrolleri yanısıra, teminat yetersizliği bulunan hesaplara gün içi teminat tamamlama çağrısı da yapılabilir. Gün sonu risk hesaplamalarında üyelerin ertesi iş günü vadesi dolacak olan sözleşmeleri hesaplama dışı bırakılabilir. Gün içerisinde teminat tamamlama çağrısı yapılan üyelerin iki saat içerisinde teminat hesaplarında yeterli bakiyeyi bulundurması gerekir. Belirlenen saate kadar teminat yükümlülüğünü yerine getirmeyen üyeler için temerrüt hükümleri uygulanır.

4.11.3.1.3. Değişim teminatı ve fonlama maliyeti hesaplaması

İş günü içerisinde açılan pozisyonların ürettiği değişim teminatı, işlem kuru/kıymetli maden fiyatı ile gün sonu kuru/kıymetli maden fiyatı arasındaki fark dikkate alınarak belirlenir. Hesaplama günü öncesinde açılmış olan pozisyonların değişim teminatı hesaplamasında, bir önceki gün sonuna ilişkin kur ile ilgili gün sonu kuru karşılaştırılır. Bu kapsamda her bir sözleşme bazında hesaplanan değişim teminatı tutarı, döviz/kıymetli maden bazında netleştirilir. Bu tutara varsa fonlama maliyeti ve vadesi dolan sözleşmelere ilişkin değişim teminatı iadesi eklenir ya da düşülür. Fonlama maliyetine konu değişim teminatı bakiyesi, sözleşme bazında değişim teminatının kümülatif net bakiyesi üzerinden hesaplanır. Fonlama maliyeti tutarı ilgili güne ilişkin Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası, RepoTers Repo Pazarı’ndaki Normal Emirler Pazarı’nda oluşan gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranı üzerinden $F = ((\text{Kümülatif Net Değişim Teminatı Bakiyesi} * \text{Gecelik Faiz}) / 360)$ formülü ile hesaplanır. Herbir işlemin vadesi boyunca el değiştiren değişim teminat tutarlarından, kümülatif net pozitif bakiyeye sahip olan tarafın söz konusu borcu, değişim teminatı ve fonlama maliyeti takasına borç olarak eklenir ve netleştirmeye konu olur.

4.11.3.2. SWAP Teminatlara İlişkin Esaslar

4.11.3.2.1. Değerleme katsayıları

Teminatlara ve garanti fonu katkı paylarına uygulanacak, kesinti oranlarını yansıtan, değerleme katsayılarının hesaplanmasında Takasbank tarafından uygun görülen parametrik, parametrik olmayan veya simülasyon tabanlı istatistiksel yöntemler kullanılabilir. Teminat değerleme katsayılarının belirlenmesinde, ilgili varlığın Takasbank tarafından değerlendirilen kredi riski, vadesi, olağanüstü piyasa koşullarındaki volatilitesi, likiditesi ve varsa kur riski dikkate alınabilir. Yapılacak hesaplamalarda % 99,90 istatistiksel güven düzeyi ve 2 iş günü elde tutma süresi kullanılır. Hesaplamalarda kullanılacak tarihsel veri uzunluğu asgari 1 yıldır. Yeterli veya hiç tarihsel verinin bulunmadığı varlıklar için değerleme katsayıları, benzer niteliklere sahip varlıklar için hesaplanan katsayılar kıyas alınarak belirlenir. Piyasa’da teminat olarak kabul edilebilecek kıymetlerin teminat değerlerinin hesaplanmasında prosedürde belirlenmiş olan değerleme katsayıları esas alınır.

4.11.3.2.2. SWAP Teminat kompozisyon limitleri

Teminata kabul edilebilecek varlıklar ve bunlara ilişkin kompozisyon limitleri EK-2’de verilen tabloda yer almaktadır. Takasbank Yönetim Kurulu teminat olarak kabul edilecek yeni varlıklar ve bu varlıklar için kompozisyon limitleri belirlemeye veya bu Prosedür ile belirlenmiş olanlar da dâhil kompozisyon limitlerinde değişiklik yapmaya yetkilidir.

4.11.4. SWAP Garanti Fonuna İlişkin Esaslar

Takasbank, Piyasa’da vereceği MKT hizmeti kapsamında, üyelerin temerrüde düşmesi halinde oluşabilecek zararların ilgili üyelerin teminatlarını aşan kısmı için kullanılmak üzere üyelerin katkı payları ile oluşturulan bir garanti fonu kurar. MKT üyelerinin garanti fonuna katılımı zorunludur. MKT üyelerinin garanti fonu katkı payları, yatırılmış ve Takasbank tarafından talep edilmesi halinde yatırılacak ilave garanti fonu katkı paylarından oluşur. Garanti Fonunun MKT Yönetmeliği, Yönerge ve Prosedür hükümleri çerçevesinde kullanılması durumunda, MKT üyelerinden yatırılmış garanti fonu katkı payı tutarını geçmemek üzere ilave katkı payı yatırmaları istenebilir. 1 Nisan – 31 Mart tarihleri arasındaki bir yıllık dönem içinde Üyelerden en fazla iki sefer ilave katkı payı yatırmaları istenebilir. Bir seferde talep edilebilecek ilave garanti fonu katkı payı, her bir üye için, talebe mesnet teşkil eden temerrütlerin vuku bulduğu ay için hesaplanmış yatırılması gereken garanti fonu katkı payı tutarını aşamaz. İlave garanti fonu katkı payı tutarı, bir kez yatırılmış tutarın tamamı olarak veya dilimler halinde toplam yatırılmış tutarı geçmemek şartıyla birden çok kez talep edilebilir.

Üyelikten ayrılma talebini bu Prosedür ve ilgili diğer düzenlemeler kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirdikten sonra ileten ve bu talepleri henüz Yönetim Kurulu’nca karara bağlanmamış veya MKT üyeliğinden ayrılma talebi Yönetim Kurulu tarafından kabul edilmiş, ancak yatırılmış garanti fonu katkı payının iadesi için süre verilmiş MKT üyelerinin maruz kalabileceği maksimum garanti fonu yükümlülüğü, talep tarihinde henüz çözümlenmesi devam eden bir temerrüdün mevcut olmaması halinde, talepte bulunulan ayın ilk iş günü itibarıyla güncellenen garanti fonu tutarının iki katı, aksi takdirde üç katıdır. Üyelikten ayrılma talebinin sözkonusu yükümlülüklerin yerine getirilmeden yapılması durumunda ise bu oranlar üç ve dört katı olarak uygulanır. Takasbank tarafından muhtemel garanti fonu yükümlülüklerinden kaçınmak için MKT üyeliğinden ayrıldığı veya ayrılma talebinde bulunduğu değerlendirilen kuruluşlar tekrar MKT üyeliğine kabul edilmeyebilir.

Temerrüde düşen Üyenin işlem teminatları, garanti fonu katkısı ve Takasbank tarafından Piyasa’da karşılanmış riskler için yapılan sermaye tahsisi yetersiz kalmadıkça, diğer Üyelerin garanti fonu katkı paylarına başvurulamaz. Üyeliğin sonlanması halinde Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliğinin 33 üncü maddesi hükümleri çerçevesinde garanti fonu katkı payı geri ödenir.

Garanti fonundaki varlıklar amacı dışında kullanılamaz. Üyeler tarafından garanti fonuna yatırılacak katkı paylarının, kendi mülkiyetlerindeki varlıklardan karşılanması esastır. Garanti fonu, Takasbank tarafından temsil ve idare edilir.

4.11.4.1. Garanti fonunun büyüklüğü ve üyelerce yapılacak katkı payı miktarı

Garanti fonunun büyüklüğü, en büyük açık pozisyona sahip Üye ile ikinci ve üçüncü en büyük açık pozisyonasaahip olan Üyenin birlikte temerrüdü halinde ortaya çıkacak kaynak ihtiyacının büyük olanından az olamaz. İlgili kaynak ihtiyacı Üyelerin risklerinin işlem teminatları ile karşılanan kısmı dışında kalan bölümünden oluşur. Stres koşullarındaki riskin istatistiksel yöntemlerle tahmininde sırasıyla asgari %99,5 istatistiksel güven düzeyi, 2 işgünü elde tutma süresi ve 5 yıllık veri seti kullanılır. Takasbank tarafından kullanılan güven düzeyi ayrıca duyurulur.

Oluşturulacak garanti fonunun büyüklüğünün hesaplanmasında geçmiş asgari bir yıla ait Üye bazında gerçekleşmiş gün sonu bulunması gereken teminat yükümlülükleri kullanılır. Yeterli verinin bulunmadığı durumda, Takasbank daha kısa bir veri seti ile asgari büyüklüğü tespit edebilir.

Garanti fonunun toplam büyüklüğüne ilişkin hesaplama 3 aydan fazla olmamak kaydı ile yenilenerek mevcut garanti fonunun yeterliliği sınanır. Üyelerin garanti fonu katkı payları, yatırılmış ve talep edilmesi halinde yatırılacak ilave garanti fonu katkı paylarından oluşur. Yatırılmış garanti fonu katkı payları sabit ve değişken garanti fonu katkı paylarından oluşur. Bir Üyenin yatırılmış garanti fonu katkı payı, sabit katkı payı tutarından az olamaz. Üyelerin yatırımları gereken sabit katkı payı tutarları, 2.875.000 TL'dir. Bu tutar yılda en az bir kez, Piyasa, ulusal veya uluslararası ekonomide yaşanan gelişmeler dikkate alınarak gözden geçirilir ve gerekli görülmesi durumunda değiştirilebilir. Değişken katkı payları alt ve üst sınırlara sahip, birbirini izleyen dilimlerden oluşur.

Her bir üyenin yatırması gereken garanti fonu katkı payının hesaplanmasında, üyelerin bir önceki ay içerisindeki ortalama bulunması gereken teminat tutarları dikkate alınır. Üyenin yatırması gereken toplam garanti fonu katkı payının elde edilmesinde, üyelere ait ortalama teminat tutarının, belirlenecek bir risk katsayısı ile çarpılması suretiyle hesaplanan garanti fonu risk değeri kullanılır.

Garanti fonuna katkı payı olarak kabul edilebilecek varlıklar ve katkı payı tamamlama yükümlülüğü

Garanti fonuna katkı payı kabul edilecek varlıklar ve bunlara ilişkin kompozisyon limitleri EK-2'de verilen tabloda gösterilmektedir. Takasbank Yönetim Kurulu teminat olarak kabul edilecek yeni varlıklar ve bu varlıklar için kompozisyon limitleri belirlemeye veya belirlenmiş olanlar da dahil kompozisyon limitlerinde değişiklik yapmaya yetkilidir.

Grup limitleri toplam yatırılmış teminat üzerinden hesaplanır. Alt grup limitlerinin hesaplamasında ilgili varlık tutarının grup limiti uygulanmış toplam değerlenmiş kısmı dikkate alınır. Garanti fonu katkı payı olarak kullanılan nakit dışı varlıkların, güncel piyasa fiyatları ile değerlenmelerini teminen, Takasbank tarafından belirlenen fiyat üzerinden teminatlar gün sonunda değerlemeye tabi tutulur. Günlük olarak yapılan değerlendirme sonucunda Garanti Fonu Katkı Payı yükümlülükleri, üyelere Takasbank tarafından sağlanan üye ekranlarına mesaj, raporlama veya elektronik posta yoluyla iletilir. Garanti Fonu Katkı Payı tamamlama yükümlülüğü olan üyeye bildirimin sistem aracılığı ile gönderilmesi durumunda, başkaca bir ihbar ve bildirim gerek kalmaksızın üyenin çağrısı aldığı kabul edilir. Üyenin sorumluluğu, Takasbank tarafından yapılan çağrısının üyeye ulaştığı anda başlar. İlgili yükümlülük süresi içinde yerine getirilmez ise üye temerrüde düşmüş sayılır.

4.11.5. Temerrüt İşlemlerine İlişkin Esaslar

Piyasada yapılan işlemlerden doğan borçlar aşağıdaki durumlarda muaccel hale gelir.

a) Takas işlemlerine ilişkin yükümlülüklerin işbu Prosedürde belirlenen süreler içinde yerine getirilmemesi,

b) Takasbank tarafından hesaplanan gün içi ve gün sonu teminat tamamlama yükümlülüklerinin iş bu Prosedürde belirlenen süreler içinde yerine getirilmemesi,

c) Garanti fonu ve ilave garanti fonu katkı payları tamamlama yükümlülüklerinin işbu Prosedürde belirtilen süreler içerisinde yerine getirilmemesi,

d) Değişim teminatı takası (K/Z) yükümlülüğünün işbu Prosedürde belirtilen süreler içinde yerine getirilmemesi,

e) SWAP Piyasası Prosedür'ünün 9 uncu maddesi kapsamında Üyenin yükümlülüklerinin Takasbank tarafından tasfiye edilmesine karar verilmesi.

Borcun muaccel hale geldiği tarihte, bu Prosedür'de belirlenen usul ve esaslara uygun olarak yükümlülüklerin yerine getirilmemesi halinde Üye, ayrıca bir bildirimde bulunulmaksızın temerrüde düşer. Üyenin muaccel hale gelen bir borcundan temerrüde düşmesi durumunda, üyenin tüm borçları muaccel hale gelir.

Temerrüt halinde, Takasbank tarafından Üyenin ilgili hesaplarındaki teminatlarını çekmesine izin verilmez. Takasbank temerrüt büyüklüğünü gözeterek, Üyenin hesapları üzerinden emir iletiminin engellenmesini Borsa'dan isteyebilir.

Takasbank tarafından Üyeye temerrüt halini sona erdirmesi için en fazla temerrüt tarihini takip eden iş günü sonuna kadar süre verilebilir. Verilen süre sonuna kadar temerrüt halinin sona erdirilmemesi halinde, Takasbank, temerrüde konu tutarın temin edilebilmesi amacıyla organize ve tezgah üstü piyasalarda işlem yapabilir. İşlemin gerçekleştirilebilmesi için üyenin işlem teminatı ve garanti fonu katkı payı tutarları kullanılabilir.

Teminat ve garanti fonu yükümlülüklerinin iş bu Prosedürde belirlenen sürelerde yerine getirilmemesi halinde temerrüt faizi uygulanır.

Piyasada gerçekleştirilen işlemlerden kaynaklanan;

- a) TL yükümlülükleri saat 17:15'den,
- b) Kıymetli Maden yükümlülükleri 17:00'den,
- c) USD yükümlülükleri saat 21:00'dan,
- d) EUR yükümlülükleri saat 21:00'dan,
- e) Değişim teminatı yükümlülüklerinin saat 13:00'dan,

f) Teminat yükümlülüklerini saat 13:00'dan, sonra yerine getiren üyeler herhangi bir bildirimle gerek kalmaksızın temerrüde düşmüş sayılırlar.

Yükümlülüklerini takas günü belirlenen saatten sonra yerine getiren üyelerden alınacak temerrüt faizi, yükümlülüğünü izleyen günde yerine getiren üyelerden farklılaştırılabilir. Yükümlülüklerinin yerine getirilmesinde, üyenin ekranlarından yapılan borç kapatma saati esas alınır.

4.11.5.1. Temerrüt yönetim süreci

Takas yükümlülüklerini zamanında yerine getirmeyen ve Prosedürde belirlenen süreler içinde Takasbank tarafından Piyasa'da yapılan işlemler sonucunda takas borcu kapatılamayan Üyenin ilgili temerrüdü MKT Yönetmeliği'nin 13 üncü maddesi uyarınca Borsa, Kurul ve ilgili Üyeye bildirilir ve Üyenin hesapları üzerinde her türlü işlem yapma yetkisi durdurulur. Takasbank, temerrüde düşen Üye hakkında Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri çerçevesinde, sadece bunlarla sınırlı olmamak üzere, aşağıdaki önlemlerin bir ya da birkaçını uygulayabilir. Temerrüt yönetim araçlarının kullanımında temerrüdün nedeni ve piyasalara etkileri göz önünde bulundurulur.

a) Temerrüde düşmemiş müşteri hesaplarındaki açık pozisyonların, Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliği'nin 26 ncı maddesi uyarınca teminatlarıyla birlikte tamamen ya da kısmen temerrüde düşmeyen bir Üyeye taşınması;

b) Temerrüde düşen Üyenin kendi portföyüne ve kendisine bağlı teminat açığı bulunan müşteri hesaplarındaki nakit dışı teminatları ve garanti fonu katkı paylarının nakde çevrilmesi;

c) Üyenin diğer piyasalardaki işlem teminatı fazlalıklarının kullanılması,

d) İlgili Piyasa'da riskinin bulunmaması kaydıyla, Üyenin diğer piyasalardaki garanti fonu katkı paylarının kullanılması,

e) Temerrüde düşmemiş Üyelere ait garanti fonu katkı paylarının kullanımı için SWAP Piyasası Prosedür'ünün 38 inci maddesi uyarınca hareket edilmesi,

f) Müşterilerin pozisyonlarının ve teminatlarının gerektiğinde resen veya müşterilerin talebiyle temerrüde düşen Üyenin rızası aranmaksızın diğer üyelere taşınması,

g) Pozisyonların resen kapatılması,

h) Aynı tarafla olan borç, alacak, pozisyon, teminat, hak ve yükümlülüklerin netleştirilmesi.

Takasbank tarafından temerrüde düşen üye hakkında SWAP Piyasası Prosedür'ünde yer alan temerrüt hükümlerinin ve Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliğinin Beşinci Bölümü hükümlerinin tatbiki sonrasında oluşan ve temerrüde düşen Üyeye ait teminat ve garanti fonu katkı paylarıyla karşılanamayan açıklar Takasbank ve diğer Üyelerin zararı olarak tanımlanır ve Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliği'nin 36 ıncı maddesinin birinci fıkrasında yer alan sıra ile üstlenilir. Temerrüde düşen Üyeden daha sonra yapılacak tahsilatlar Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliği'nin 36 ıncı maddesinin beşinci fıkrası uyarınca dağıtılır.

Takasbank, Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliğinin 36 ncı maddesi çerçevesinde karşılanmış risklere tahsis edilen sermayenin temerrüt nedeniyle kullanılması durumunda eksilen miktarı, bir ay içinde tamamlar. Bir yıllık sürede bu şekilde tamamlanacak tahsis edilen sermaye miktarı dönem başında belirlenen miktarı aşamaz. Eksilen sermayenin tamamlanmasına kadar geçecek bir aylık sürede tekrar temerrüt yaşanması halinde varsa tahsis edilen sermayeden arta kalan kısım kullanılır. Yetersiz kalan bölüm için temerrüde düşmemiş Üyelerin garanti fonuna başvurulur. Sermayenin yeniden tamamlanması, kullanılmış garanti fonu katkı paylarının iadesini gerektirmez.

4.12. Kupon Ödemesi ve İtfa İşlemleri

Takasbank nezdinde saklamada bulunan TL ve döviz ödemeli Özel Sektör Tahvili, Finansman Bonosu, Banka Bonosu¹¹, Devlet Tahvili ve Hazine Bonolarının itfası/kupon ödemesi sistem tarafından itfa/kupon ödemesinin yapılacağı gün herhangi bir talimat verilmesine gerek olmaksızın ilgili üyelerin Takasbank nezdindeki Serbest Cari TL ve YP (Yabancı Para) hesaplarına sistem tarafından otomatik olarak alacak kaydedilir. Ancak, itfa/kupon ödemesi gerçekleştirilen kıymetlerin teminat depolarında bulunması durumunda; ödemenin yapılabilmesi için ilgili teminat hesaplarına aktarılır.

Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası İşleyiş Esasları Genelgesi ile kuponlu kıymetlerin repo işlemlerindeki kullanım alanının genişletilmesi amacıyla, kupon ödeme günü V2 tarihine de eşit olan kuponlu kıymetlerin repo işlemlerine konu edilebilmesine olanak sağlanmıştır.

Bu çerçevede; Repo-Ters Repo Pazarı ve Menkul Kıymet Tercihli Repo Pazarı işlemlerine konu kıymetlere ait kupon bedelleri ters repo yapan kurum hesabında bloke bulunan kıymet bakiyeleri baz alınarak repo yapan üyeye ödenir.

4.13. Bildirimler

Banka ve aracı kurumların Takasbank'a yapmak zorunda olduğu bildirimler aşağıdadır.

i. Banka ve aracı kurumların, Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası'ndan ters repo ile aldıkları menkul kıymetleri, müşterileri ile yaptıkları repo işlemlerine konu etmeleri durumunda, bu işlemlerin Takasbank'a bildirimi zorunludur. İşleme konu menkul kıymetler bildirim esnasında sistem tarafından otomatik olarak 1103 nolu depoya aktarılır. Aktarım işlemlerini zamanında yapmayan üyelerin, repo işlemleri sonucu aldıkları nakitleri karşılayacak miktarda menkul kıymet bloke etmemeleri nedeniyle, bloke edilen menkul kıymet üzerindeki tutarlar mevduat niteliğinde olacağından, bu şekilde fon toplayan kuruluşlar hakkında Bankacılık Kanunu ve TC Merkez Bankası Kanunu'nun ilgili maddelerine göre TCMB tarafından işlem yapılacaktır.

ii. Banka ve aracı kurumlar borsa dışında yaptıkları repo ve ters repo işlem detaylarını işlem bazında Takasbank sistemine dosya aktarımı yoluyla veya Borsadışı Müşteri İşlemleri Menüsünden kayıt girişi yaparak işlemi gerçekleştirdikleri gün sonuna kadar bildireceklerdir.

¹¹ Sermaye Piyasası Kurulu'nun Borçlanma Araçları Tebliği'nde (RG-18/2/2017-29983) yapılan değişiklik ile "Banka Bonosu" tanımını kaldırılarak tüm kısa vadeli borçlanma araçları "Finansman Bonosu" olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda; 1 Haziran 2017 tarihi itibarıyla, ISIN üretiminde banka bonusu (Q) ile finansman bonusu (F) ayrımı kaldırılarak tüm kısa vadeli borçlanma araçlarını finansman bonusu olarak üretilmektedir (TRFXXXXXXXXX). Bu tarihe kadar üretilmiş olan banka bonolarının (TRQXXXXXXXXX) ISIN kodları değişmemiştir.

iii. Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası'nda gerçekleştirilen ancak, takası Takasbank dışında yapılan repo- ters repo sözleşmelerine ait menkul kıymet bildirimleri, işlemin başlangıç valöründe Takasbank'a yapılır.

iv. Banka ve aracı kurumların Borsa İstanbul'da gerçekleştirdikleri ancak, takasını Takasbank dışında yaptıkları sözleşmeler ile aracı kurumların müşterileri ile yapmış olduğu repo - ters repo işlemlerinin vadesinde bozulma söz konusu olursa (vadesinden önce geri dönüş olursa) Takasbank'a bildirimde bulunulması gerekmektedir.

Bilgi Kutusu 2: Pay ve Borçlanma Araçları Takas Karşılaştırma Tablosu (Genel Hususlar)

Kriter	Pay Takas		Borçlanma Araçları Takas	
Genel Hususlar				
Piyasa	Pay Piyasası		Borçlanma Araçları Piyasası	
Kurumlar (Nakit-Kıymet Takas)	Kıymet Takası	Nakit Takası	Kıymet Takası	Nakit Takası
	MKK (Pay, Rüçhan, Makbuz, BYF, Varant)	Takasbank	TCMB (DİBS vb) MKK (ÖSBA, PaySenedi Repo Pazar için)	Takasbank
Takas Valörü	T+2* *Temerrüt işlemlerinde T günü valörlü		T günü * T+1: Yabancı Para üzerinden kıymet işlemlerinde	
Takasa Konu Kurumlar	Aracı Kurumlar ve Yatırım Bankaları		Banka ve Aracı Kurumlar	
Netleştirme	T gününde Düzeltme varsa T+1 gününde Brüt takas uygulaması da var		T gününde	
Netleştirme Bazı (Üye/Sicil)	Üye-Sicil (Müşteri) bazında		Üye bazında	
Ödeme prensibi	Teslim Karşılığı Ödeme (DvP-Delivery versus Payment)		Teslim Karşılığı Ödeme (DvP-Delivery versus Payment)	
Garanti Hesabı	Var		Var	
Garanti Hesabı Aktarımı	-		-	
Takasın Sonuçlandırılması: Kaydi/Fiziki	Kaydi		Kaydi	
Kıymet Borç Kapama-Alacak Dağıtım	Üye-Sicil (Müşteri) bazında		Üye bazında	
Takasbank Garantisi	Var		Var	
Blokelendirme, bloke çözme ve likidite sırası prensibi	Yok.		Yok	

Blokelendirme sırası	Yok	Yok
Bloke Çözme Sırası	Yok	Yok
Mahsup İmkânı	Borçlanma Araçları Piyasası nakit takas borç/alacağı ve TPP borç/alacağı için mahsup mümkün	Pay Piyasası nakit takas borç/alacağı ve TPP borç/alacağı için mahsup mümkün
Yarım Tatil günü uygulaması	Yarım iş günlerinin işlemlerin <u>önceki</u> işgünü işlemleri ile birleştirilerek takasa konu olur.	Yarım iş günlerinin işlemlerinin takası yine aynı gün gerçekleştirilir.

Bilgi Kutusu 3: Pay ve Borçlanma Araçları Takas Karşılaştırma Tablosu (Temerrüte İlişkin Hususlar)

Kriter	Pay Takas	Borçlanma Araçları Takas
Temerrüte İlişkin Hususlar		
Takas Borcu Kapama Son Saati	16:45	16:45
Ön Temerrüt Uygulaması	Yok	Var
Uygulanan Temerrüt Faizi	- Borsa İstanbul Repo Ters Repo Pazarı, - TCMB Bankalararası Para Piyasası, - Takasbank Para Piyasası yukarıda yer alan Piyasalarda oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranlarından en yüksek olanı	- Borsa İstanbul Repo Ters Repo Pazarı, - TCMB Bankalararası Para Piyasası, - Takasbank Para Piyasası yukarıda yer alan Piyasalarda oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranlarından en yüksek olanı
Temerrüt Faizi için Uygulanan Kat Sayılar	Saat AralığıKatsayı 16:46-17:301	Saat Aralığı¹²Kat Sayı
		16:46-17:000,25
	17:31 sonrası ve ertesi günlerde3	17:01-17:300,50
		17:31-18:45 ve valör tarihinden sonra3
Tahakkuk Eden Temerrüt Faiz Tutarının Ödenme Süresi	Tahakkuk ettikten sonra 3 iş gününde	Tahakkuk ettikten sonra 3 iş gününde
Temerrüt Faizi Formülü	[matrah x (Baz faiz/100) x (gün/360) x Katsayı]	[matrah x (Baz faiz/100) x (gün/365) x Katsayı]

¹² “Repo İşlemlerine İlişkin Kıymetlerin Bildirimi” 15:00’den sonra ise katsayı olarak 0,05 uygulanır. “

BÖLÜM SORULARI

1. Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası Pay Senedi Repo Pazarı'nda (Pazar) gerçekleşen işlemlerin takası ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- a) Pazarda gerçekleşen işlemler müşteri bazında netleştirilir
- b) Kıymet borç kapatma alacak dağıtım işlemleri Merkezi Kayıt Kuruluşu nezdinde müşteri bazında gerçekleştirilir
- c) Takas işlemleri üye bazında sonuçlandırılır
- d) Nakit yükümlülükleri üyenin İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. nezdindeki ilgili hesabına nakit aktarımı yoluyla gerçekleştirilir
- e) Pazardaki işlemler mevcut Borçlanma Araçları Piyasası takas işlemleri ile netleştirilebilir

2. Sermaye piyasası araçlarının takas talimat ve işlemleri ile ödeme işlemlerinin geri alınamaması ve iptal edilememesi, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu çerçevesinde aşağıdakilerden hangisi ile ifade edilir?

- a) Takas kesinliği
- b) Merkezi karşı taraf
- c) Merkezi takas
- d) Merkezi saklama
- e) Kaydi saklama

3. Takasbank A.Ş. Borsa İstanbul A.Ş. Borçlanma Araçları Piyasası Takas ve Teminat Yönetimi Yönergesinde yer alan takasa ilişkin aşağıdaki ifadelerden hangisi/hangileri doğrudur?

I. Piyasada gerçekleştirilen TL cinsinden işlemlerin takası işleminden iki gün sonra (T+2), döviz cinsinden yapılan işlemlerin takası ise işleminden üç gün sonra (T+3) gerçekleştirilir.

II. Sermaye piyasası araçlarının takas ve ödeme işlemleri, üye faaliyetlerinin geçici ya da sürekli olarak durdurulması ile idari ve adli merciler nezdinde tasfiye işlemlerine başlanması durumu da dâhil olmak üzere, geri alınamaz ve iptal edilemez.

III. Takas işlemlerinde Teslim Karşılığı Ödeme prensibi uygulanır.

- a) Yalnız I
- b) Yalnız II
- c) I ve III
- d) II ve III
- e) I, II ve III

4. Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası işlemlerine ait 900.000 TL nominal değerli TRT050515T15 tanımlı menkul kıymet yükümlülüğünü saat 17:15’de gecikmeli olarak yerine getiren üyenin aşağıdaki veriler doğrultusunda ödeyeceği temerrüt faizi tutarı nedir?

Menkul kıymetin ağırlıklı ortalama fiyatı: 85,550

Borsa İstanbul Repo –Ters Repo Pazarında oluşan O/N faiz: %15,50

TCMB İnterbank Para Piyasasında oluşan 1 gecelik ağırlıklı ortalama faiz: % 15,48

Takasbank Para Piyasasında oluşan O/N faiz: %15,20

- a) 65,55
- b) 71,78
- c) 81,74
- d) 95,56
- e) 163,48

5. Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasasında gerçekleştirilen sözleşmeler netleştirilirken aşağıdaki işlemlerden hangisi/hangileri netleştirmeye dahil edilmeyerek ilgili depo hesabında bloke olarak tutulur?

I. Kesin Alım Satım Pazarında yapılan alış işlemleri

II. Kesin Alım Satım Pazarında yapılan satış işlemleri

III. Repo-Ters Repo Pazarından ters repo ile alınan kıymetler

IV. Repo-Ters Repo Pazarında repo işlemi karşılığında verilen kıymetler

- a) Yalnız I
- b) I ve II
- c) Yalnız III
- d) Yalnız IV
- e) III ve IV

6. AKB üyesinin Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası Kesin Alım Satım Pazarında gerçekleştirdiği işlemler aşağıda yer almaktadır.

Alıcı	Satıcı	Menkul Kıymet	Nominal Değer	Piyasa Değeri
AKB	GLB	TRT110714T17	100.000.000	80.000.000
AKB	IYM	TRT110714T17	50.000.000	40.000.000
TCZ	AKB	TRT110714T17	100.000.000	82.000.000
AKB	TIB	TRT200214T10	200.000.000	150.000.000

AKB üyesinin netleşmiş menkul kıymet ve nakit borçları aşağıdakilerden hangisidir?

- a) TRT110714T17 (+)50.000.000; TRT200214T10 (+)200.000.000;
Nakit (-)188.000.000
- b) TRT110714T17 (+)120.000.000; TRT200214T10 (+)200.000.000;
Nakit (+)270.000.000
- c) TRT110714T17 (-)50.000.000; TRT200214T10 (+)200.000.000;
Nakit (-)188.000.000
- d) TRT110714T17 (+)50.000.000; TRT200214T10 (+)200.000.000;
Nakit (+)188.000.000
- e) TRT110714T17 (+)150.000.000; TRT200214T10 (+)200.000.000;
Nakit (-)352.000.000

7. Aşağıdakilerden hangisi/hangileri tahvil nakit takas borç ödeme yöntemlerindendir?

- I. EFT kanalıyla
- II. Takasbank nezdindeki başka bir hesaptan virman
- III. Diğer piyasalardan olan alacakların mahsubu
- IV. MKK hesaplarından virman
- a) I ve II
- b) I ve IV
- c) I, II ve III
- d) I, III ve IV
- e) I, II, III ve IV

8. Aşağıdakilerden hangisi Takasbank nezdinde bulunan depo hesaplarından birisi değildir?

- a) 006 SPK Bloke Deposu
- b) 1100 TSPB Bloke Deposu
- c) 1101 Borsa İçi Ters Repo Bloke Deposu
- d) 501 Serbest Portföy Deposu
- e) Hiçbiri

9. Aşağıdakilerden hangisi Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası takas işlemlerinde uygulanan prensiplerden biri değildir?

- a) Netleştirme
- b) Teslim karşılığı ödeme
- c) Kaydi takas
- d) Sözleşme bazında takas
- e) Hiçbiri

10. Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasası'nda nakit veya menkul kıymet alacağı aynı gün valörüyle ödenemeyen üyelere mağduriyet ödemesi yapılabilmesi için aşağıdaki şartlardan hangisi/hangileri ön koşuldur?

I. Borsa İstanbul, Takasbank A.Ş., TCMB ve MKK sisteminde oluşan sorunlardan kaynaklanmaması,

II. Temerrüde düşen üyenin yazılı itirazının geçersiz kabul edilerek temerrüt cezasının tahsili,

III. Alacağı aynı gün valörüyle ödenemeyen üyenin ilgili takas tarihine ilişkin kendi takas yükümlülüğünü zamanında yerine getirmiş olması,

IV. Alacağı aynı gün valörüyle ödenemeyen üyenin son 3 aylık dönem içerisinde hiç temerrüde düşmemiş olması,

- a) Yalnız I
- b) I ve II
- c) I, II, ve III
- d) II ve IV
- e) Yalnız IV

11. Aşağıdakilerden hangisi/hangileri Borsa İstanbul Borçlanma Araçları Piyasasında kendi adlarına işlem yapabilecek kuruluşlardandır?

I. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

II. Yatırım Fonları

III. Piyasa Üyesi Bankalar

IV. Borsa Üyesi Aracı Kurumlar

V. Portföy Yönetim Şirketleri

- a) Yalnız I
- b) I ve II
- c) III ve IV
- d) I, III ve IV
- e) I, II, III ve IV

12. Borsa İstanbul Para Piyasasında gerçekleşen işlemlerin takası ne zaman gerçekleşir?

- a) T+0
- b) T+2
- c) T+1
- d) T+3
- e) Hiçbiri

13. Borsa İstanbul Para Piyasasında teminat yükümlülüğü T+1 gün en geç saat kaçta kadar kapatılmalıdır?

- a) 16:30
- b) 15:00
- c) 16:45
- d) 17:00
- e) 17:30

14. Borsa İstanbul Para Piyasası risk yönetimi uygulamalarına ilişkin aşağıda yer alan ifadelerden hangisi/hangileri doğrudur?

I. Piyasa’da üyenin kendi adına yaptığı işlemler “Üye” hesabı altında, müşterileri adına yapmış olduğu işlemler ise “Müşteri” hesabı altında izlenir ve her bir hesaba ilişkin teminat gereksinimi ayrı ayrı hesaplanır ve her bir pozisyon hesabının teminat yeterliliği ayrı ayrı kontrol edilir.

II. Piyasada işlem limiti olmayan hesaplar üzerinden emir iletimi yapılamaz. İşlem limiti, pozisyon hesabı ile bağlantılı teminat hesabında yer alan serbest teminat tutarının işlem öncesi risk parametresine bölünmesi suretiyle hesaplanır.

III. Piyasa’da borç veren üyenin teminat yükümlülüğü borç verme işlemine konu tutarın nakit takas havuzuna iletilmesine kadar olan zamanda başlangıç teminatı ile sınırlıdır. Borç alma işlemlerinde ise, başlangıç teminatına ek olarak anapara ve faiz tutarı da teminatlandırılır.

IV. Takasbank, sadece her işlemin vadesinde teminat yeterliliği kontrollerini gerçekleştirir.

- a) I ve II
- b) II ve III
- c) II, III ve IV
- d) I,II ve III
- e) I ve IV

15. Borsa İstanbul Para Piyasası risk yönetimi ve temerrüt yönetimi uygulamaları çerçevesinde garanti fonuna ilişkin aşağıda yer alan ifadelerden hangisi/hangileri doğrudur?

I. Takasbank, Piyasa’da vereceği MKT hizmeti kapsamında, üyelerin temerrüde düşmesi halinde oluşabilecek zararların ilgili üyelerin teminatlarını aşan kısmı için kullanılmak üzere üyelerin katkı payları ile oluşturulan bir garanti fonu kurar.

II. MKT üyeleri içinden son 3 ayda en fazla risk sahip ilk 10 üyenin garanti fonuna katılımı zorunludur.

III. Garanti fonunun büyüklüğü, en fazla bulunması gereken teminat yükümlülüğüne sahip Üye ile ikinci ve üçüncü en fazla bulunması gereken teminat yükümlülüğüne sahip olan Üyenin birlikte temerrüdü halinde ortaya çıkacak kaynak ihtiyacının büyük olanından az olamaz.

IV. Garanti Fonu katkı payı yükümlülükleri her ayın son işgünü hesaplanarak, takip eden ayın ilk işgünü itibariyle güncellenir.

- a) I ve II
- b) II ve III
- c) I, III ve IV
- d) I,II ve III
- e) I ve IV

16. Piyasada sunulan risk yönetimi hizmetine ilişkin olarak aşağıda yer alan ifadelerden hangileri doğrudur?

I. Piyasada işlem öncesi, işlem anı ve işlem sonrası olmak üzere üç katmanlı bir risk yönetimi sistemi uygulanır.

II. İşlem öncesi risk yönetimi, emirlerin işleme dönüşme ihtimalleri gözetilerek hesaplanan risk parametreleri vasıtasıyla teminat yeterliliğinin kontrolü uygulamasıdır.

III. İşlem anı risk yönetimi, emrin işleme dönüştüğü anda yapılan teminat kontrolü sürecidir.

IV. İşlem sonrası risk yönetimi, Takasbank tarafından duyurulan zamanlarda, ilgili ana ait pozisyon ve teminat bakiyeleri ile bunlara ilişkin güncel fiyatlar kullanılarak yapılan risk ve teminat hesaplamalarını içerir.

- a) II ve III
- b) I, II, III ve IV
- c) I, II ve III
- d) I ve IV
- e) I, II ve IV

17. Piyasa’da menkul kıymet pozisyonlarına ilişkin teminat gereksinimlerinin hesaplanmasında (.....) yöntemi kullanılır. Teminat gereksinimi hesaplanırken müşterilere ait pozisyonlar ile üye portföyüne ait pozisyonlar arasında netleştirme (.....)

Yukarıda yer alan (.....) alanlara aşağıda yer alan ifadelerden en uygun olanı hangileridir?

- a) portföy bazlı net teminatlandırma - yapılmaz
- b) kıymet bazlı net teminatlandırma - üye net riski daha yüksek ise yapılmaz.
- c) portföy bazlı net teminatlandırma - üye net riski daha düşük ise yapılmaz.
- d) kıymet bazlı net teminatlandırma – yapılmaz.
- e) nakit borcu bazlı net teminatlandırma – yapılmaz.

18. Borçlanma Araçları Piyasası’nda, menkul kıymet pozisyonlarına ilişkin teminat gereksinimlerinin hesaplanmasında kullanılan yöntemle ilişkin olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi/leri doğrudur?

I. Borçlanma Araçları Piyasası için verim eğrilerine uygulanacak stres senaryoları üzerinden risk hesaplanmasına dayanan Nakit Akım Teminatlandırma (NAT) Yöntemini kullanılır.

II. NAT, aynı verim eğrisine bağlı kıymetleri gruplandırarak teminat gereksinimi hesaplar.

III. NAT, menkul kıymetlere ilişkin nakit akımlarını bir portföy olarak değerlendirip “Net Bugünkü Değer” değişim metriğini kullanarak risk hesaplamasını yapar.

IV. Net Bugünkü Değer değişimlerini hesaplarken fiyatlamada kullandığı cari verim eğrilerinin şeklini değiştirerek ürettiği şokları baz alan senaryoları kullanır.

V. NAT’ta, DİBS’lerin, yabancı para kıymetlerin (para birimi ayırımında), özel sektör borçlanma araçlarının (İhraçcısının banka olup olmadığı ayırımında) risk hesaplamaları bu kıymetlere özel olarak oluşturulan verim eğrilerinden elde edilen faiz oranları ve şoklar kullanılarak yapılır.

- a) I, II, III ve V
- b) I, II, III ve IV
- c) I,II ve III
- d) Hepsi
- e) I, II ve IV

19. BAP'ta teminat tamamlama çağrısına ilişkin olarak aşağıda yer alan ifadelerden hangisi/leri doğrudur?

I. Gün içerisinde bir hesaba ilişkin teminat yetersizliğinin Takasbank tarafından belirlenen kriterleri aşması durumunda, söz konusu aşımaların giderilmesini teminen Takasbank tarafından gün içi teminat tamamlama çağrısı yapılabilir.

II. Gün içi teminat tamamlama çağrısının en geç gün sonuna kadar kapatılması gereklidir.

III. Gün sonu teminat tamamlama çağrısını yükümlüklerinin bir sonraki iş günü en geç saat 11:00'e kadar yerine getirmesi gerekir.

IV. Teminat tamamlama çağrısı bulunan hesaplar, teminat yatırma ve/veya bulunması gereken teminat değerini azaltıcı işlem yapılması yoluyla teminat tamamlama çağrısı veya temerrüt statüsünden çıkabilirler.

a) I, III ve IV

b) I, II ve IV

c) I, II ve III

d) Hepsi

e) II, III ve IV

20. Borsa İstanbul SWAP Piyasasında TL cinsinden yapılan işlemlere ait anapara takas yükümlülüğü en geç saat kaçta kadar kapatılmalıdır?

a) 16:30

b) 15:00

c) 16:45

d) 17:15

e) 17:30

5. TÜREV ARAÇLARDA TAKAS, UZLAŞMA VE FİZİKİ TESLİMAT

5.1. Takas İşlemleri

5.1.1. Takasbank'ın Sorumluluğu

Takasbank, piyasada gerçekleştirilen işlemlerde açık teklif yöntemiyle merkezi karşı taraftır. Alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı ise alıcı konumunda takasın tamamlanmasını taahhüt eder. Takasbank; üyelerin piyasada yaptıkları işlemlerden kaynaklanan takas yükümlülüklerini merkezi karşı taraf olarak üstlenir.

Piyasada gerçekleşen işlemlerde Takasbank'ın muhatabı üyelerdir. Üyelerin müşterilerine karşı ve genel merkezi karşı taraf üyelerinin işlemci kuruluşlara karşı olan yükümlülüklerinden Takasbank sorumlu değildir.

5.1.2. Takasa İlişkin Genel Esaslar

Takasbank MTK Yönetmeliği, Yönerge ve Prosedür çerçevesinde yapılacak tüm iş ve işlemlerde, işlemlerin üyelerin müşterilerine ait olup olmadığına bakılmaksızın, Takasbank tarafından sadece ilgili üye muhatap alınır. Bu şekilde, müşterilerine ait iş ve işlemlerde ilgili üyenin, müşterileri adına teminat tamamlama çağrısı dahil olmak üzere her türlü bildirim alma ve her türlü işlemi gerçekleştirme hususlarında tam yetkili olduğu kabul edilir. Bu çerçevede Takasbank'ın, müşteri işlemleri için ilgili üyeye yapacağı teminat tamamlama çağrısına rağmen bu hesaplara ilişkin yükümlülüğün zamanında yerine getirilmemesi durumunda, müşterilere herhangi bir bildirim yapılmasına gerek olmaksızın müşteri hesapları üzerinde, temerrüdün sona erdirilmesi amacıyla pozisyonların re'sen kapatılması, nakit dışı teminatların nakde çevrilmesi dahil olmak üzere her türlü tasarrufta bulunmaya tam yetkili olduğu kabul edilir.

Üyelerin Takasbank nezdinde açtıkları portföy ve müşteri hesaplarında yer alan açık pozisyonları, Garanti Fonu katkıları ile nakit ve nakit dışı teminatları Takasbank tarafından güncelleme işlemine tabi tutulur. Takasbank hesap güncelleme işlemlerini gün içerisinde birden fazla kez de gerçekleştirebilir.

Piyasada gerçekleştirilen işlemlerin takasında Takasbank ile üye arasındaki ilişki açısından teslim karşılığı ödeme prensibi uygulanır. Üye, teminat tamamlama çağrısından doğan borcunu takas süresi sonuna kadar kapatmakla yükümlüdür.

Teminat yatırma, çekme, değerlendirme, hesap güncelleme ve yükümlülüklerin yerine getirilmesi işlemleri hesap bazında gerçekleştirilir.

Fiziki teslimata ilişkin kıymet takası yükümlülükleri,

a) vadeli işlem sözleşmeleri için son işlem günü açık pozisyonlarda

b) opsiyon sözleşmeleri için ise kullanıma konu olan talimatlar üzerinden

sözleşme bazında yapılan netleştirme sonucunda ve üye bazında belirlenir. Fiziki teslimata konu dayanak varlıkların takas işlemleri Takasbank tarafından ve MKK nezdindeki hesaplar üzerinden hesap bazında gerçekleştirilir.

Fiziki teslimata ilişkin nakit takas yükümlülükleri,

a) vadeli işlem sözleşmeleri için son işlem günü uzlaşma fiyatları,

b) opsiyon sözleşmeleri için ise sözleşmenin kullanım fiyatı

esas alınarak hesaplanır.

5.1.3. Takas İşlemlerine İlişkin Süreler

Takas işlemleri, resmi tatil günleri dışında hafta içi her gün tam iş günlerinde aşağıdaki tablolarda yer aldığı şekilde gerçekleştirilir. Sistemde gerçekleştirilen tüm işlemlerde sistem saati esastır.

Tablo 18: VİOP Takas İşlemleri Normal İşlem Gününe İlişkin İşlem Saatleri

Süreç Adı	Saat
Nema dağıtım	07:30
Teminat Yatırma-Çekme Başlangıç Saati	08:00
Bir önceki iş günü eksi nakit nedeniyle dağıtılmayan karın dağıtım başlangıç saati	08:15 (T+1)
Eksi nakit kapama son saati	11:00
Marjin Kapama Son Saati (Temerrüt Başlangıç Saati)	15:00
TL Teminat Çekme Son Saati	15:40
Nemalandırma Son Saati	15:40
Nemalandırmama Talimatı Verme Son Saati	15:40
DÖVİZ VİS ve OPS için Fiziki Teslimat Son Saati (Temerrüt Başlangıç Saati)	16:00
ELÜS VİS İçin Fiziki Teslimat Son Saati (Temerrüt Başlangıç Saati)	17:00
TL Dışı Teminat Çekme Son Saati	19:00
Teminat Yatırma Son Saati	19:00
MKK'da açılan hesapların BISTECH'e gönderilme son saati	18:15
Uzlaşma Fiyatı İlanı	19:00
Opsiyon Kullanım Talimatı Son Saati	19:20
Otomatik Opsiyon Kullanımını Reddetme Son Saati	19:20
BISTECH Hesap Açma/İlişkilendirme Son Saati	19:20+
Kesinleşmiş Kar/Zarar Hesaplama Saati (Günsonu döngüsü)	19:20+
Akşam döngüsü başlangıcı	19:30
Hesap Güncellemesi (Karların Eklenmesi/Zarar Tahsilatı) (Akşam döngüsü sonunda)	19:30+
Teminat Tamamlama Çağrısı (Akşam döngüsü sonunda)	19:30+
Çoklu Hesaplara Ait Pozisyonların Bildirilmesi	21:00
Takasbank Ekranındaki Gün Sonu İşlemleri	21:30+

Öğleden sonranın resmi tatil olması nedeniyle yarım gün çalışılması durumunda takas süreleri aşağıdaki tabloda yer aldığı haliyle uygulanır.

Tablo 19: VİOP Takas İşlemleri Yarım İşlem Gününe İlişkin İşlem Saatleri

Süreç Adı	Saat
Eksi nakit kapama son saati	11:00
Marjin Kapama Son Saati (Temerrüt Başlangıç Saati)	11:00
TL Teminat Çekme Son Saati	11:40
Nemalandırma Son Saati	11:40
Nemalandırmama Talimatı Verme Son Saati	11:40
TL Dışı Teminat Çekme Son Saati	12:45
Teminat Yatırma Son Saati	12:45
MKK'da açılan hesapların BISTECH'e gönderilme son saati	12:45
Uzlaşma Fiyatı İlanı	13:30
Opsiyon Kullanım Talimatı Son Saati	13:50
Otomatik Opsiyon Kullanımını Reddetme Son Saati	13:50
BISTECH Hesap Açma/İlişkilendirme Son Saati	13:50+
Kesinleşmiş Kar/Zarar Hesaplama Saati (Günsonu döngüsü)	13:50+
Akşam döngüsü başlangıç	14:00
Hesap Güncellemesi (Karların Eklenmesi/Zarar Tahsilatı) (Akşam döngüsü sonunda)	14:00+
Teminat Tamamlama Çağrısı (Akşam döngüsü sonunda)	14:00+
ELÜS VİS İçin Fiziki Teslimat Son Saati (Temerrüt Başlangıç Saati)	14:00
Çoklu Hesaplara Ait Pozisyonların Bildirilmesi	16:00
Takasbank Ekranındaki Gün Sonu İşlemleri	16:30+

Teminat yatırmaya ve Türk Lirası dışındaki teminatların çekilmesine ilişkin son saatler Takasbank nezdindeki hesaplar arasında aktarım içindir. Takasbank dışına ya da dışından aktarımlar için ilgili ödeme sistemi/saklama kurumu operasyon iş kuralları uygulanır.

5.1.4. Vade Sonu Uzlaştırma ve Fiziki Teslimat

Nakdi uzlaşmalı ve fiziki teslimatlı opsiyon sözleşmelerinde üyeler tarafından Takasbank'a herhangi bir kullanım bildirimi yapılmasına gerek olmaksızın, vade sonunda kârda olan opsiyon sözleşmelerindeki pozisyonlar otomatik olarak kullanıma konu edilir ve oluşan kullanım kar/zarar tutarları üzerinden hesap güncelleştirme işlemleri yapılır, nakit ve kıymet borçları oluşturulur. Kârda olmayan nakdi uzlaşmalı vadeli işlem sözleşmeleri son işlem günlerinde seans içerisinde kapatılmazsa, gün sonu işlemleri neticesinde Takasbank tarafından, vade sonu uzlaşma fiyatı üzerinden ters işlem ile kapatılır.

Fiziki teslimatlı pay vadeli işlem sözleşmelerinde vade sonunda açık kalan pozisyonlar doğrudan fiziki teslimata tabi tutularak Borsa Pay Piyasasında üyenin ilgili müşteri veya portföy hesabı üzerinden kıymete ait fiziki teslimat alacak ve borçları netleştirilerek MKK nezdinde tasfiye edilir.

ELÜS fiziki teslimat yükümlülükleri dolayısıyla kıymet borcu bulunan üye ilgili borcunu MKK sisteminde yerine getirir. Kıymet borcunu tamamlayan üye nakit alacağı Takasbank nezdindeki serbest hesabına aktarılır. Nakit borcu olan üye, ilgili yükümlülüğünü Takasbank nezdindeki serbest hesabı aracılığıyla yerine getirir. ELÜS fiziki teslimat yükümlülükleri hesap bazında netleştirilir ve şartlı virman sistemi ile takas sonuçlandırılır.

Döviz fiziki teslimat yükümlülükleri dolayısıyla net döviz borcu olan Üye ilgili borcunu Takasbank'ın muhabir bankaları nezdindeki hesaplar aracılığıyla kapatır, net döviz alacakları ise Üyelerin Takasbank nezdindeki serbest döviz hesaplarına aktarılır. Borçlu Üye, valör tarihinde borçlu olduğu tutarı Takasbank'ın muhabir hesabına göndermekle yükümlüdür. Döviz borcunu ödeyen Üyenin

Türk Lirası alacağı Takasbank nezdindeki serbest hesabına aktarılır. Türk Lirası borcu olan Üye ilgili borcunu Takasbank nezdindeki serbest hesabı aracılığı ile kapatır

Kısmen yerine getirilen döviz fiziki teslimat yükümlülükler karşılığında takası sonuçlandırılan kayıtlara ait serbestleşen Türk Lirası alacakları da kısmi olarak ödenebilir. Takas alacak dağıtımları, dağıtım sırasındaki takas havuz bakiyeleri durumu ve üyelerin kalan yükümlülükleri dikkate alınarak yapılır.

Döviz dayalı ve fiziki teslimata konu vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinde yarım iş günlerinde ve teslimata konu dövizin tatil olduğu günlerde takas gerçekleştirilmez.

Fiziki teslimatlı Devlet İç Borçlanma Senedi (DİBS) vadeli işlem sözleşmelerinde vade sonunda açık kalan pozisyonlar doğrudan fiziki teslimata tabi tutularak Borsa Borçlanma Araçları Piyasasında üyenin ilgili müşteri veya portföy hesabı üzerinden kıymete ait fiziki teslimat alacak ve borçları netleştirilerek takasa konu edilir.

5.2. Risk Yönetimi ve Teminatlandırma Esasları

5.2.1. Risk Yönetimi: Üç Katmanlı Risk Yönetimi

Piyasada “işlem öncesi”, “işlem anı” ve “işlem sonrası” olmak üzere üç katmanlı bir risk yönetimi sistemi uygulanır. “İşlem öncesi risk yönetimi”, emirlerin işleme dönüşme ihtimalleri gözetilerek hesaplanan risk parametreleri vasıtasıyla teminat yeterliliğinin kontrolü uygulamasıdır. İşlem öncesi risk yönetimi uygulamasında kullanılan parametreler Takasbank tarafından asgari 1 yıllık veri seti ve % 99,50 güven düzeyi kullanılarak belirlenir ve piyasa şartları da gözetilerek ayda bir gözden geçirilir. Gerekli görülmesi halinde Takasbank bir aylık sürenin bitimini beklemeden piyasa şartları doğrultusunda işlem öncesi risk parametresini revize edebilir ve belirlenen parametre genel mektup ile üyelere duyurulur.

İşlem öncesi risk yönetimi sisteminde gün içi sürdürme seviyesi uygulanmasını teminen hesaplara ilişkin toplam marjin gereksinimi “bir” den küçük bir parametre kullanılarak ölçeklendirilebilir. Bir hesaba ilişkin ölçeklendirilmiş toplam marjin gereksinimini dikkate alarak hesaplanan teminat dengesi, işlem öncesi risk yönetimine esas olan teminat eksiği/fazlası olarak adlandırılır. İşlem öncesi risk yönetimine esas teminat eksiği olan hesaplar üzerinden pozisyon artırıcı emir iletimine izin verilmez. İşlem öncesi risk yönetimine esas teminat dengesi, PTRM (Pre Trade Risk Manager) ara yüzünden takip edilir.

“İşlem anı risk yönetimi”, emrin işleme dönüştüğü anda yapılan teminat kontrolü sürecidir. Ayrıca teminat yatırma ve çekme işlemleri ile özel şarta bağlı pozisyon aktarımını (give up) takiben hem devreden hem de devralan (take-up) hesapta işlem anı risk yönetimi katmanında risk ve/veya teminat dengesi hesaplamaları yapılır. Bu süreç kendi içerisinde iki ayrı hesaplama bileşenini içerir.

(a) Emir işleme dönüştüğü anda işlem öncesi risk yönetimi katmanında “PTRM Teminat Hesaplama Yöntemi” ile yapılan, anlık teminat yeterliliği hesaplaması.

(b) İşlem anı risk yönetimi katmanında, işlem sonrası risk yönetimi esasları dikkate alınarak yapılan hesaplama.

İşlem öncesi risk yönetimi katmanında “PTRM Teminat Hesaplama Yöntemi” ile yapılan, anlık teminat yeterliliği hesaplaması, işlem anı risk yönetimi katmanında yapılan işlem sonrası risk yönetimi esaslarını dikkate alan nihai teminat yeterliliği hesaplaması tamamlanıncaya kadar geçerliliğini korur, hesaplamanın tamamlanması ile birlikte yerini yeni hesaplanan değere bırakır. İşlem öncesi risk yönetimi sistemi katmanında hesaplanan geçici değer, işlem anı risk yönetimi katmanında hesaplanan nihai değerden büyük olması dolayısıyla emir iletiminde meydana gelebilecek geçici blokajlar dolayısıyla Takasbank sorumlu tutulamaz.

İşlem anında risk hesaplamaları yalnızca pozisyon değişimi olan hesaplar için yapılır. Teminat yatırma ve çekme işlemlerinde ise, risk hesaplamalarında güncelleme yapılmaz, teminat bakiyesi güncellenir ve sonuçlar PTRM sistemine aktarılır. Pozisyon ve teminat hareketi olmayan hesaplar için emir öncesi risk yönetimi sistemi ara yüzünde herhangi bir güncelleme yapılmaz.

“İşlem sonrası risk yönetimi”, Takasbank tarafından duyurulan zamanlarda, ilgili ana ait pozisyon ve teminat bakiyeleri ile bunlara ilişkin güncel fiyatlar kullanılarak yapılan risk ve teminat hesaplamalarını içerir. İşlem sonrası risk yönetimi katmanında, “Teminatlandırma Yöntemi” başlıklı bölümde yer alan esaslar çerçevesinde her hesap için portföy bazlı teminatlandırma yöntemi kullanılarak “bulunması gereken teminat” hesaplanır.

İşlem sonrası risk yönetimi sistemi katmanında yapılan hesaplama sonuçları BISTECH takas ekranlarına yansıtılır.

Aşağıda yer alan “risk limiti” kontrolleri ile teminat tamamlama çağrıları işlem sonrası risk yönetimi katmanında yapılan hesaplamalar baz alınarak yapılır.

Piyasada gün sonlarında sürdürme seviyesi uygulaması yapılmaz. Gün içerisinde, bulunması gereken teminat değerinin belirli bir oranı Takasbank tarafından sürdürme seviyesi olarak dikkate alınabilir. Gün içi sürdürme seviyesine ilişkin oran¹³, Takasbank tarafından piyasa şartları gözetilerek belirlenir ve genel mektup ile duyurulur. Takasbank, belirlenen oranın altında olmamak üzere üyeler bazında farklı teminat oranları belirleyebilir.

Gün içi risk hesaplamalarında sürdürme seviyesini aşarak teminatı yetersiz kalan hesabın mevcut tüm pasif emirleri Borsa işlem sisteminde otomatik olarak iptal edilir ve pozisyon artırıcı emir iletimi engellenir. Hesabın, teminat yatırarak ve/veya pozisyon azaltıcı işlem yaparak sürdürme seviyesinin altına düşmesi durumunda, hesap üzerinden tekrar pozisyon artırıcı emir iletebilir. Sürdürme seviyesinin aşıldığı her durumda gün içi teminat tamamlama çağrısı yapılmaz. Sürdürme seviyesinin içerisinde olan hesaplar için ise risk kontrolü üyenin sorumluluğundadır. Bir önceki güne ilişkin teminat tamamlama çağrısı bulunan hesaplardan yalnızca gün içi sürdürme seviyesinin üzerinde olanların pozisyon artırıcı emir iletimi engellenir.

Akşam seansında değişim teminatı gün içi sürecinde olduğu gibi son işlem fiyatı dikkate alınarak hesaplanır. Akşam seansında yapılan ilk işlemde hesaplanan değişim teminatında gün içi seans son işlem fiyatı kullanılır.

Gün sonu hesap güncellemesi risk hesaplama anından sonra yapılacak işlemlerde, işlem yapan hesapların risk ve teminat değerleri kesinleşmiş kar/zarar tutarına göre güncellenir. Kar/zarar tutarının hesaplanmasında netleştirmeye konu teminat değerleri dikkate alınmaz. Gün içi seansında yapılan işlemlerin risk fiyatı olarak uzlaşma fiyatı dikkate alınır. Kesinleşmiş zararı bulunan hesabın risk ve teminat değeri zarar kadar düşürülür. Kesinleşmiş karı bulunan hesabın risk ve teminat değeri kar kadar artırılır.

Akşam seansında periyodik gün içi risk hesaplama anları çalışmaz, tüm hesaplamalar işlem anı risk yönetimi modülünde yapılır ve sonuçlar PTRM ekranlarına yansıtılır

Gün başında, PTRM’e gönderilecek kullanılabilir teminat değeri bir önceki iş gününe ilişkin uzlaşma fiyatları kullanılarak hesaplanır.

Fiziki teslimata konu döviz sözleşmelerinin teminat gereksinimleri sözleşmelerin vadesi dolana kadar tekil hesaplar altında, fiziki teslimat döneminde ise ilgili üye altında oluşturulacak portföy ve çoklu hesaplarda izlenir. Fiziki teslimat döneminde söz konusu pozisyonlar için risk ve teminat yönetimi bu hesaplar altında yapılır.

Risk hesaplamasında netleştirmeye konu teminat değerleri dikkate alınır.

5.2.2. Pozisyon Limitleri

Piyasada “Sicil bazında pozisyon limiti”, “Piyasa bazında pozisyon limiti” ve “Üye bazında pozisyon limiti” olmak üzere üç tip pozisyon limiti uygulanabilir.

5.2.2.1. Sicil bazında pozisyon limiti

¹³ Söz konusu oran % 80 olarak uygulanmaktadır.

Sicil bazında pozisyon limiti, aynı dayanak varlığa bağlı tüm sözleşmeler için bir sicile bağlı tüm hesaplarda alınabilecek aynı yönlü pozisyonların karşılık gelebileceği azami dayanak varlık sayısıdır. Pozisyon limiti kontrollerinde aynı varlığa dayalı sözleşmelerdeki aynı yönlü pozisyonlar birlikte değerlendirilir ve yüksek olan miktar pozisyon limiti kontrolünde dikkate alınır. Aynı yönlü pozisyonlar aşağıdaki şekilde hesaplanır:

- Uzun Alım Opsiyonu Pozisyonu + Kısa Satım Opsiyonu Pozisyonu + Uzun Vadeli İşlem Pozisyonu veya
- Kısa Alım Opsiyonu Pozisyonu + Uzun Satım Opsiyonu Pozisyonu + Kısa Vadeli İşlem Pozisyonu

Sözleşme bazında limitler aşağıdaki şekilde uygulanır. Sicil bazında maktu pozisyon limiti ile sicil bazında limitin aşılması halinde uygulanacak üst limitin birlikte aşımı sicil bazında pozisyon limit aşımı (depasman) olarak kabul edilir.

Tablo 20: Sicil Bazında Pozisyon Limiti Uygulaması

Sözleşme	Sicil bazında pozisyon limiti	Sicil bazında limitin aşılması halinde uygulanacak limit
Pay vadeli işlem ve opsiyon	Her dayanak varlık için MKK tarafından açıklanan fiili dolaşımdaki pay miktarının % 3'üne denk gelen dayanak varlık sayısıdır.	-
Tüm Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmeleri	Her dayanak varlık için genel mektupla duyurulacak maktu değerlerdir.	Piyasadaki ilgili dayanak varlığa bağlı sözleşmelerde aynı yönlü toplam açık pozisyonun %10'udur

Müşterek hesapların almış olduğu pozisyon sayıları, tek bir sicil üzerinden takip edilir.

Sicil bazında maktu pozisyon limitleri üye talebi üzerine 10 katına kadar artırılabilir. 2 kattan fazla olan talepler için Borsanın olumlu görüşü alınır. Öz sermaye halinde ilgili dayanak varlık pozisyon limiti yeniden hesaplanır. Pozisyon limiti kontrollerinde netleştirmeye konu teminat miktarı dikkate alınmaz. Sicil bazında limit hesaplamasında dikkate alınan fiili dolaşımdaki pay adetleri haftanın son iş günü güncellenir. Maktu olarak belirlenen limitler piyasa koşulları da gözetilerek üç ayda bir gözden geçirilir. Gerekli görülmesi halinde üç aylık sürenin bitimi beklemeden piyasa şartları doğrultusunda limitler revize edilir.

5.2.2.2. Piyasa bazında pozisyon limiti

Piyasa bazında pozisyon limiti, aynı dayanak varlığa bağlı tüm sözleşmeler için piyasadaki açık pozisyon toplamının karşılık gelebileceği azami dayanak varlık sayısıdır.

Pay vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinde piyasa bazında pozisyon limiti, her dayanak varlık için MKK tarafından açıklanan fiili dolaşımdaki pay miktarının %25'ine denk gelecek dayanak varlık sayısıdır. Piyasa bazında pozisyon limitleri aylık olarak güncellenir. Ancak ilgili dayanak varlıkta özsermaye halleri olması durumunda, günlük olarak bildirilen fiili dolaşımdaki pay miktarına göre güncelleme yapılır.

Fiziki teslimata konu ELÜS'e dayalı vadeli işlem sözleşmelerinde piyasa bazında pozisyon limiti ilgili ürün bazında MKK tarafından üç ayda bir bildirilen lisanslı depo kapasitenin %100'üne denk gelen tutarıdır.

Fiziki teslimata konu olmayan vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinde piyasa bazında pozisyon limiti uygulanmaz.

Piyasa bazında pozisyon limitleri, Piyasa’da yaşanan gelişmeler ve Borsa İstanbul’un görüşü dikkate alınarak Takasbank tarafından yeniden belirlenebilir. Piyasa bazında pozisyon limitleri sözleşmelerin vade sonu işlemlerinin olumsuz etkilenmemesi amacıyla fiili dolaşımdaki pay miktarının %35’ine kadar arttırılabilir.

5.2.2.3. Üye bazında pozisyon limiti

Üye bazında pozisyon limiti aynı dayanak varlığına bağlı tüm sözleşmeler için bir üyeye bağlı tüm hesaplarda alınabilecek aynı yönlü pozisyonların karşılık gelebileceği azami dayanak varlık sayısıdır.

Üye bazında aynı dayanak varlığına bağlı tüm sözleşmeler için pozisyon limitleri, Piyasa’da yaşanan gelişmeler ve Borsa İstanbul’un görüşü dikkate alınarak Takasbank tarafından belirlenir.

5.2.3. Pozisyon Limit Aşımaları

Bir dayanak varlıkta pozisyon limitlerinin piyasa bazında aşılması durumunda tüm hesapların, sicil bazında aşılması durumunda ise ilgili sicile bağlı hesapların ilgili dayanak varlıkta pozisyon artırıcı işlem yapmaları engellenir. Pozisyon artırıcı emir iletimi engellenen hesapların ilgili dayanak varlıktaki mevcut tüm pasif emirleri BISTECH işlem sisteminde otomatik olarak iptal edilir. Sicil bazında pozisyon limit aşım kontrolleri anlık olarak yapılır. Piyasa bazında pozisyon limitlerinin aşım kontrolü ise günde bir kez olmak üzere gün başında yapılır.

Takasbank anlık kontrollerin haricinde, gün başlarında yaptığı kontroller neticesinde aşımın giderilmesi amacıyla ilgili üyelere bildirimde bulunur. Takasbank tarafından üyelere bildirimde bulunulması halinde, ilgili üye, limiti aşan pozisyonlarını kapatması konusunda müşterisine bildirimde bulunur. Limiti aşan pozisyonlar ilgili üye tarafından kapatılmadığı takdirde, Takasbank tarafından re’sen kapatılabilir. Limiti aşan pozisyonların re’sen kapatılması nedeniyle doğabilecek her türlü sorumluluk yükümlülüğünü yerine getirmeyen üyeye aittir.

5.2.4. Risk Limitleri

Takasbank, MKT hizmeti verdiği piyasalarda üyelere mali yeterlilikleri nispetinde risk limitleri tanımlar. Risk limitleri üyelerin MKT hizmeti verilen piyasalarda taşıdıkları pozisyonlar ile bağlantılı risk limiti hesaplamasına esas bulunması gereken teminat tutarları üzerinden belirlenir

Risk limitleri MKT hizmeti verilen her bir piyasa için ayrı ayrı olarak belirlenir, BISTECH sisteminde limit takibi belirlenen toplam tutar üzerinden yapılır. Her bir üye için tanınmış olan risk limiti o üyeye mahsustur ve Takasbank tarafından ilgili üyeye bildirilir.

Üyenin MKT hizmeti verilen tüm piyasalarda kendisi ve müşterileri için almış olduğu netleştirmeye konu teminat değerleri de dikkate alınarak bulunan tüm pozisyonlardan kaynaklı risk limiti hesaplamasına esas bulunması gereken teminat tutarının risk limitini aşıp aşmadığı gün sonu risk hesaplama anında kontrol edilir.

Üyenin risk limitini aşması durumunda aşan kısım kademeli olarak ilgili piyasaya ait prosedürde belirtilen katsayılar ile çarpılır ve elde edilen toplam tutar, üyenin risk limitlerine ilişkin aşımardan kaynaklanan yükümlülüklerinin takip edildiği “ilave işlem teminatı” hesabına yansıtılır. İlave işlem teminatı hesabında teminat açığı olan üyeye elektronik ortamda teminat tamamlama çağrısı yapılır. İlave işlem teminatı yükümlülüğünün, teminat tamamlama çağrısını takip eden iş günü saat 15:00’a kadar yerine getirilmemesi durumunda temerrüt hükümleri uygulanır.

Bir Üyeye ait tüm hesaplardaki bulunması gereken teminatların toplamının üyenin risk limitine oranı ve ilgili oranlara denk gelen katsayılarla ilgili piyasaya ait MKT prosedüründe yer verilmiştir. Her bir aralığa denk gelen tutarlar münhasıran o aralık için belirlenmiş katsayılar ile çarpılarak limit aşımı sonucu talep edilecek ilave teminat tutarı toplamına ulaşılır.

Risk/Limit oranının gün sonu risk hesaplama anı için yapılan kontrollerde %200’ü aşması durumunda ise, VİOP’ta risk limiti hesaplamasına esas bulunması gereken teminat tutarlarının VİOP için tahsis edilen limitin %200’ünü aşip aşmadığı ayrıca kontrol edilir. Risk/limit oranı ile VİOP

limitindeki aşımaların her ikisinin de %200 oranını aşması durumunda teminat bakiyelerinin yeterli olup olmadığına bakılmaksızın üyenin VİOP'taki tüm hesapları üzerinden pozisyon arttırıcı emir iletimi engellenir. Emir iletimi engellenen hesapların mevcut tüm pasif emirleri BISTECH işlem sisteminde otomatik olarak iptal edilir. Bir sonraki gün sonunda yapılan kontrollerde ilgili üyenin Risk/Limit oranının %200'ün altına inmesi veya VİOP'ta risk limiti hesaplamasına esas bulunması gereken teminat tutarlarının VİOP için tahsis edilen limitin, %200'ünün altına inmesi durumunda, pozisyon arttırıcı emir iletimine tekrar izin verilir.

Hesaplanan toplam ilave işlem teminatı gereksiniminin en az % 30'unun Türk Lirası teminattan oluşması gerekir. İlave işlem teminatı hesabına teminat olarak kabul edilecek varlıklar ile teminat değerlendirme sürecinde bu varlıklara uygulanacak grup limitleri aşağıda verilmektedir. Teminatların Üyenin kendisine ait olan veya üzerinde tasarruf hakkına sahip olduğu varlıklardan karşılanması zorunludur.

İlgili üye tarafından söz konusu limit aşımalarının iki işlem günü içinde kapatılmadığı durumda, Takasbank hesaplanan ilave işlem teminatı tutarını % 100 oranına kadar artırmaya yetkilidir.

Tablo 21: VİOP İlave İşlem Teminatı Hesabına Kabul Edilebilecek Varlıklar ve Grup Limitleri

İlave İşlem Teminatı Hesabına Kabul Edilebilecek Varlıklar	Grup Limiti
Nakit Türk Lirası	En Fazla %100
Konvertibl Döviz (USD/EUR/GBP)	En Fazla %70
Devlet İç Borçlanma Senedi	En Fazla %70
T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro tahvil (Eurobond)	En Fazla %70
T.C. Hazinesi Varlık Kiralama A.Ş. Tarafından İhraç Edilen Kira Sertifikaları	En Fazla %70
İpotek teminatlı menkul kıymetler, ipoteğe dayalı menkul kıymetler, varlık teminatlı menkul kıymetler ve varlığa dayalı menkul kıymetler	En Fazla %70

5.2.5. Teminatlandırma Yöntemi

Piyasada gerçekleştirilen işlemler için portföy bazında teminatlandırma yöntemi uygulanır. Takasbank, portföy bazında teminatlandırma işlemlerinde portföy bazlı risk yönetimi algoritmasını baz alan BISTECH Marjin Yöntemini kullanır.

Risk parametre dosyasında yer alacak istatistik parametreler her bir dayanak varlık için, en az %99 en fazla %99,75'lik güven düzeyi, 2 ile 10 iş günü arasında belirlenebilecek elde tutma süreleri kullanılarak asgari bir yıllık veriler üzerinden hesaplanır. Kullanılması durumunda sürdürme seviyesi dikkate alınarak gerekli uyarılama yapılan parametreler genel mektup ile duyurulur, Takasbank internet sitesinde yayımlanır ve piyasa şartları da gözetilerek üç ayda bir gözden geçirilir. Gerekli görülmesi halinde Takasbank üç aylık sürenin bitimini beklemeden piyasa şartları doğrultusunda risk parametrelerini revize eder.

BISTECH Marjin Yöntemi, aynı dayanak varlığa bağlı sözleşmeleri gruplandırarak analiz eder. Takasbank, BISTECH Marjin Yöntemini kullanarak portföylerin risk yönetimini aşağıdaki adımlarla yapar.

- 1. Adım: Ürün Grubu Risk Analizi
- 2. Adım: Ürün Grupları Arası Risk Analizi
- 3. Adım: BISTECH Marjin Yöntemi Risk Değerinin Hesaplanması
- 4. Adım: Başlangıç Teminatının Hesaplanması
- 5. Adım: Bulunması Gereken Teminatın Hesaplanması

BISTECH Marjin Yöntemi ile opsiyonların teminatlandırılması hususunda, alınan pozisyonun yönüne göre opsiyonların net opsiyon değerleri ile opsiyon primleri kredi veya yükümlülük olarak risk hesaplamalarına dahil edilir.

5.3. Kâr ve Zararın Hesaplanması

Piyasa’da yapılan işlemler sonucunda oluşan pozisyonlardan kaynaklanan kar/zarar hesaplamaları Takasbank tarafından gerçekleştirilir. Hesaplamalar, Takasbank tarafından BISTECH sistemi üzerinden Üyelere raporlanır.

Seans sonrasında, hesaplara aktarılacak/hesaplardan tahsil edilecek kar/zarar rakamları gün sonu uzlaşma fiyatlarına göre kesinleşir. Seans süresince, zamanlaması Takasbank tarafından belirlenen risk hesaplama anlarında açık pozisyon taşıyan tüm hesaplar için sistemde yayınlanan en son fiyatlar kullanılarak, gün içi kar/zarar hesaplaması yapılır. Hesaplanan gün içi zarar tutarları, hesaba ilişkin işlem sonrası risk yönetimi katmanında hesaplanan risk tutarını artırır, geçici kârlar ise azaltır. Risk hesaplama anlarında opsiyonların değerlerinde ve opsiyonların risk seviyelerinde meydana gelen değişimler de işlem sonrası risk yönetimi katmanında hesaplanan risk tutarına yansıtılır. İşlem yapan hesaplar içinse gün içi kar/zarar tutarı gerçek zamanlı olarak hesaplanır. Hesaplanan uzlaşma fiyatlarının ilgili dayanak varlıkların fiyat gelişimleriyle açıklanamaması durumunda, ilgili sözleşmeler için Takasbank tarafından piyasa şartları dikkate alınarak hesaplanan teorik fiyatlar kullanılabilir.. Kesinleşmiş kar/zarar hesabında, işlemlerin ağırlıklı ortalama fiyatına göre hesaplanan işlem maliyeti kullanılır.

Opsiyon işlemlerinde, ödenen veya alınan prim tutarı işlem günü hesabın bulunması gereken toplam teminatına etki eder. İlgili hesap net opsiyon primi alacaklı ise, bu tutar portföydeki diğer pozisyonlar veya alınacak yeni pozisyonlar için kullanılabilir.

Opsiyon sözleşmelerinde uzlaşma nakdi uzlaşma yöntemi veya fiziki teslimat ile yapılabilir. Fiziki teslimat ile son bulan opsiyon sözleşmeleri için kullanım kar/zararı hesaplanmaz. Nakdi uzlaşmalı opsiyon sözleşmeleri için ise, opsiyon kullanımından dolayı oluşan kar/zarar ilgili hesaplara kullanım kar/zararı olarak yansıtılır.

Primi işlem yapıldığında ödenen opsiyonlar için hesap güncellemesi yapılmaz. Bu nitelikteki opsiyon işlemleri için gün sonunda kar/zarar hesaplaması yapılmaz.

Toplam kar/zarar rakamını oluşturan değişkenler ve toplam kar/zarar rakamı Takasbank ekranlarından takip edilir. Kullanım kar/zararı sadece nakdi uzlaşma halinde hesaplanır. Toplam kar veya zarar, vadeli işlem sözleşmelerinin kar veya zararından net opsiyon priminin çıkarılması ile bulunan tutara kullanım karının eklenmesi veya kullanım zararının çıkartılması suretiyle bulunur

Toplam Kar/Zarar

Vadeli İşlem Sözleşmelerinin Kar/Zararı – Net Opsiyon Primi ± Kullanım Kar/Zararı

Kesinleşmiş kar/zarar, seans içindeki açık pozisyonların kapatılmasıyla ve açık pozisyonların gün sonu uzlaşma fiyatına göre güncellenmesiyle oluşan kar/zarardır. İşlem başlangıcında prim ödemeli opsiyonlar için hesap güncelleme işlemi yapılmadığından, opsiyon işlemleri için kesinleşmiş kar/zarar rakamı hesaplanmaz. Bu çerçevede;

i) Gün sonunda vadeli işlem sözleşmeleri için kesinleşmiş kar veya zarar tutarı; gün içerisinde açıldıktan sonra kapatılan pozisyonlar için pozisyonun kapatıldığı fiyat ile açıldığı fiyat arasındaki farkın pozisyon miktarı ve sözleşme çarpanı ile çarpılması ile hesaplanır.

$$[(\text{Pozisyon Kapatılan Fiyat} - \text{Pozisyon Açılan Fiyat})] \times [\text{İşlem Miktarı}] \times [\text{Sözleşme Çarpanı}],$$

ii) Gün içerisinde açıldıktan sonra bir sonraki güne taşınan pozisyonlar için gün sonu uzlaşma fiyatı ile açılış fiyatı arasındaki farkın pozisyon miktarı ve sözleşme çarpanı ile çarpılması ile hesaplanır.

$$[(\text{Gün Sonu Uzlaşma Fiyatı} - \text{Pozisyon Açılan Fiyat})] \times [\text{İşlem Miktarı}] \times [\text{Sözleşme Çarpanı}],$$

iii) bir önceki günden bir sonraki güne taşınan pozisyonlar için bir önceki gün sonu uzlaşma fiyatı ile gün sonu uzlaşma fiyatı arasındaki farkın pozisyon miktarı ve sözleşme çarpanı ile çarpılması suretiyle hesaplanır.

$$[(\text{Gün Sonu Uzlaşma Fiyatı} - \text{Önceki Güne ait Gün Sonu Uzlaşma Fiyatı})] \times [\text{İşlem Miktarı}] \times [\text{Sözleşme Çarpanı}]$$

iv) Bir önceki günden bir sonraki güne taşındıktan sonra kapatılan pozisyonlar için, bir önceki gün sonu uzlaşma fiyatı ile gün sonu uzlaşma fiyatı arasındaki farkın bir önceki günden taşınan pozisyon miktarı ve sözleşme çarpanı ile çarpılması ve gün sonu uzlaşma fiyatı ile pozisyon kapanış fiyatı arasındaki farkın kapatılan pozisyon miktarı ve sözleşme çarpanı ile çarpılması ile hesaplanır.

$$[(\text{Gün Sonu Uzlaşma Fiyatı} - \text{Önceki Güne ait Gün Sonu Uzlaşma Fiyatı})] \times [\text{Taşınan Pozisyon Miktarı}] \times [\text{Sözleşme Çarpanı}] + [(\text{Gün Sonu Uzlaşma Fiyatı} - \text{Pozisyon Kapatılan Fiyat})] \times [\text{İşlem Miktarı}] \times [\text{Sözleşme Çarpanı}]$$

Gün içi kar/zarar, vadeli işlem sözleşmeleri için, mevcut açık pozisyonlar için önceden belirlenmiş zaman aralığında güncellenen gün içi uzlaşma fiyatına göre hesaplanan kar/zarara, gün içerisinde kapatılan pozisyonların kapatıldığı andaki kar/zararının eklenmesi ile güncellenen kar/zarardır. Bu tutar,

(i) gün içerisinde açılmış uzun pozisyonlar için gün içi uzlaşma fiyatı ile pozisyon açılan fiyat arasındaki farkın açık pozisyon miktarı ve sözleşme çarpanı ile çarpılması suretiyle hesaplanır.

$$[(\text{Gün içi Uzlaşma Fiyatı} - \text{Pozisyon Açılan Fiyat})] \times [\text{İşlem Miktarı}] \times [\text{Sözleşme Çarpanı}]$$

(ii) bir önceki günden taşınan pozisyonlar için gün içi uzlaşma fiyatı ile bir önceki gün sonu uzlaşma fiyatı arasındaki farkın, açık pozisyon miktarı ve sözleşme çarpanı ile çarpılması suretiyle hesaplanır.

$$[(\text{Gün içi Uzlaşma Fiyatı} - \text{Önceki Güne ait Gün Sonu Uzlaşma Fiyatı})] \times [\text{İşlem Miktarı}] \times [\text{Sözleşme Çarpanı}]$$

(iii) Opsiyon sözleşmeleri gün içi kar/zararı ise, uzun pozisyon için net opsiyon değerinden opsiyona ödenen primin çıkarılması, kısa pozisyon için ise tahsil edilen primden opsiyon değerinin çıkarılması suretiyle hesaplanır.

Opsiyon Sözleşmesi Gün İçi Kar/Zarar

a. Uzun Pozisyon Net Opsiyon Değeri – Opsiyon Primi

b. Kısa Pozisyon Opsiyon Primi – Net Opsiyon Değeri

Döviz cinsinden işlem gören vadeli işlem sözleşmeleri için kesinleşmiş ve geçici kar/zarar tutarları yabancı para birimi cinsinden hesaplandıktan sonra ilgili döviz kuruyla çarpılarak Türk Lirası cinsinden kar/zarar tutarları hesaplanır. Kullanılan döviz kuru değiştiğinde kar/zarar tutarı döviz cinsinden sabit kalırken Türk Lirası cinsinden değişir. Hesaplamalarda TCMB tarafından ilan edilen döviz alış kurları kullanılır.

Net opsiyon primi, tahsil edilen ve ödenen opsiyon primleri arasındaki farktır.

Net Opsiyon Primi

Tahsil Edilen Prim – Ödenen Prim

Tahsil edilen prim tutarı, işlem başlangıcında prim ödemeli opsiyonlarda sadece işlem gününde hesaplanır. Alım ve satım opsiyonu satış işlemi için tahsil edilen prim tutarı, işlem fiyatı ile miktar ve sözleşme çarpanı ile çarpımı suretiyle bulunur.

Tahsil Edilen Prim

İşlem Fiyatı x Miktar x Sözleşme Çarpanı

Ödenen prim tutarı, işlem başlangıcında prim ödemeli opsiyonlarda sadece işlem gününde hesaplanır. Alım ve satım opsiyonu alış işlemi için ödenen prim tutarı, işlem fiyatı ile miktar ve sözleşme çarpanı ile çarpımı sonucunda hesaplanır.

Ödenen Prim

$$\text{İşlem Fiyatı} \times \text{Miktar} \times \text{Sözleşme Çarpanı}$$

Kullanım kar/zararı, nakdi uzlaşmalı opsiyonlarda opsiyon kullanıldığı anda kullanım fiyatı ve dayanak varlık fiyatı dikkate alınarak hesaplanır. Alım opsiyonu kullanım kar veya zararı, dayanak varlığın vade sonu fiyatı ile kullanım fiyatı arasındaki farkın miktar ve sözleşme çarpanı ile çarpımı sonucunda bulunur. Satım opsiyonu kullanım kar veya zararı ise, kullanım fiyatından dayanak varlığın vade sonu fiyatının çıkartılması sonucu bulunacak tutar, işlem miktarı ve sözleşme çarpanı ile çarpılması suretiyle hesaplanır.

Alım Opsiyonu Kullanım Kar/Zararı

$$[\text{Dayanak Varlık Vade Sonu Fiyatı} - \text{Kullanım Fiyatı}] \times \text{Sözleşme Çarpanı} \times \text{Miktar}$$

Satım Opsiyonu Kullanım Kar/Zararı

$$[\text{Kullanım Fiyatı} - \text{Dayanak Varlık Vade Sonu Fiyatı}] \times \text{Sözleşme Çarpanı} \times \text{Miktar}$$

5.3.1. Kâr ve Zararın Hesaplara Yansıtılması

Seans kapanışından sonra vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerine ait gün sonu uzlaşma fiyatları belirlenir ve Takasbank tarafından, piyasada yapılan işlemler sonucunda oluşan zararlar ve prim borçları ile kârlar ve prim alacakları işlemlerin gerçekleştiği günün (T) sonunda, tüm hesaplara yansıtılır. Toplam değerlendirilmiş teminatı, bulunması gereken teminat seviyesinin altına düşen hesaplar için Takasbank tarafından sağlanan üye ekranlarına mesaj ve raporlama yoluyla “teminat tamamlama çağrısı” yapılır.

Pozisyonlar dolayısıyla elde edilen kârlar, ilgili hesaplara T gününden başlayarak T+1 günü 22 nci maddede belirtilen “Eksi nakit kapama son saati”ne kadar dağıtılır. Dağıtım için Takasbank kar zarar havuzunda eksik bakiyenin olması durumunda kârlar, kar alacağı en düşükten en yükseğe doğru bir sıralama yapılarak kısmen dağıtılır.

5.4. VİOP Teminatlara İlişkin Esaslar

5.4.1. VİOP İşlem Teminatı

5.4.1.1. VİOP İşlem teminatı kompozisyonu ve değerlendirme katsayıları

Piyasa’da hesaplanan toplam teminat gereksiniminin **en az %50’sinin Türk Lirası** teminattan oluşması gerekir. Takasbank Yönetim Kurulu Piyasa’daki gelişmelere göre bu oranı değiştirmeye yetkilidir. VİOP işlem teminatı olarak kabul edilebilecek varlıklar ve bunlara ilişkin kompozisyon limitleri EK-2’de verilen tabloda yer almaktadır. Kompozisyon limitleri, yatırılmış TL ve diğer teminat bakiyelerinin toplamı üzerinden uygulanır. Takasbank Yönetim Kurulu teminat olarak kabul edilecek yeni varlıklar için kompozisyon limitleri belirlemeye veya kompozisyon limitlerinde değişiklik yapmaya yetkilidir. Alt grup limitlerinin hesaplamasında ilgili varlık tutarının grup limiti uygulanmış toplam değerlendirilmiş kısmı dikkate alınır.

İşlem teminatı olarak kabul edilebilecek nakit dışı kıymetlerin teminat değerlerinin hesaplanmasında aşağıdaki değerlendirme katsayıları esas alınır.

Değerleme katsayıları yılda bir kez gözden geçirilir. Gerekli görüldüğü durumlarda, daha kısa sürelerle gözden geçirmenin yapılması mümkündür. Gözden geçirme sonrasında değerlendirme katsayılarında değişiklik olması halinde, yeni değerlendirme katsayıları üyelere duyurulur.

Herhangi bir ihraççı veya banka tarafından veya bu ihraççı veya banka ile aynı sermaye grubuna dâhil diğer ihraççı ve bankalar tarafından ihraç edilmiş veya verilmiş, Takasbank tarafından teminat

olarak kabul edilen, menkul kıymetler ile kabul edilmiş garantiler toplamının (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen kıymetler ile sermayesinin çoğunluğu T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı'na ait olan bankaların garanti ve menkul kıymetleri hariç), Takasbank tarafından bu piyasa için kabul edilmiş teminatlar içindeki payı %25'i geçemez. Yapılan dönemsel kontrollerde %25 sınırını aşan teminatların öncelik sıralaması dikkate alınır ve sınır aşımına sebep olan teminatların değiştirilmesi, son yatırılan teminatlardan başlamak suretiyle teminatları yatıran üyelerden elektronik posta mesajı ile talep edilir.

5.4.1.2. İşlem teminatlarının değerlerinin güncellenmesi

Teminat olarak kabul edilen varlıklar, güncel piyasa fiyatları ile değerlendirilmelerini teminen Takasbank tarafından belirlenen fiyatlar üzerinden gün içerisinde risk hesaplama anlarında, teminat yatırma ve çekme işlemlerinde ve her işlem günü sonunda değerlemeye tabi tutulur. Teminat tamamlama çağrısı kapatma son saatinde çalışan risk hesaplama anında ise önceki gün sonu fiyatları ile değerlendirilir.

Kısa pozisyon pay vadeli işlem sözleşmeleri ile kısa pozisyon pay alım opsiyon sözleşmelerinin risk hesaplamasında dikkate alınacak pozisyon değerlerinin netleştirilmesi için teminat olarak ilgili pay teminatı yatırılabilir. Netleştirmeye konu edilen teminat bakiyeleri teminat değerlendirme sürecinde dikkate alınmaz.

Değerlemeye konu fiyatlar, Takasbank tarafından gün içerisinde Takasbank Entegrasyon Menüsü üzerinden ilan edilir. Takasbank tarafından teminat olarak kabul edilmekte olan varlıkların değerlendirilmesinde kullanılabilecek teorik fiyatlamaya formülleri ve yöntemleri Takasbank internet sitesinde yayınlanır.

Tablo 22: VİOP İşlem Teminatlarının Değerlerinin Güncellenmesi

Teminat Çeşidi	Değerleme Kriteri	Açıklama
Döviz	Gün İçi: Bankalararası Piyasa Alış - Satış kotasyonu ortalaması Gün Sonu: TCMB Döviz Alış Kuru	Günsonu akşam 18:00'deki risk hesaplama anı dahil olmak üzere gün içi boyunca Bankalararası Piyasa kurları ortalaması, günsonu risk hesaplama anında ise TCMB tarafından 15:30'da yayınlanmış olan alış kuru
Hazine Bonosu ve Devlet Tahvilleri (Sukuk Dahil)	Gün İçi: Takasbank verim eğrisi kullanılarak belirlenen teorik fiyat ya da TCMB Fiyatları. Gün Sonu: Takasbank gün sonu verim eğrisi kullanılarak belirlenen teorik fiyat ya da TCMB Fiyatları.	Borsa Borçlanma Araçları Piyasası'nda işlem gören kuponsuz ve sabit kuponlu tahvillerden oluşan verim eğrisi ile hesaplanan fiyatlar ile bu fiyatlara ulaşılmadığında ise TCMB'ce belirlenen Devlet İç Borçlanma Senetlerinin gösterge niteliğindeki günlük değerleri kullanılarak değerlendirilir. Gün içi risk hesaplama anlarında güncellenen verim eğrisi paralelinde değişkenlik gösterebilir.
İpotek teminatlarda menkul kıymetler, ipotega dayalı menkul kıymetler, varlık teminatlarda menkul kıymetler ve varlığa dayalı menkul kıymetler	Gün İçi: Takasbank verim eğrisi kullanılarak belirlenen teorik fiyat ya da Takasbank tarafından belirlenen fiyat	T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen TL sabit kupon ödemeli ve iskontolu kıymetlerden oluşan verim eğrisi ile hesaplanan fiyatlar ile verim eğrisi oluşturulmadığı durumda Takasbank tarafından belirlenen fiyat
Borsalarda İşlem Gören Standartta Altın	Gün İçi: Hesaplama anı öncesinde BİAŞ KMTP'de gerçekleşen son işlem fiyatı. Gün Sonu: BİAŞ KMTP günsonu bülten fiyatı.	Borsa Kıymetli Madenler ve Taşlar Piyasası'nda T+0 valörlü işlemler için oluşan USD/ONS fiyatı ile önceki gün sonu TCMB döviz alış kuru kullanılarak

		hesaplanan fiyat ile değerlendirilir. Eğer işlem gerçekleşmemişse, teorik fiyat ya da bir önceki seansta oluşan ağırlıklı ortalama fiyat kullanılabilir.
Pay	Gün İçi: Hesaplama anı öncesinde BİAŞ Pay Piyasasında gerçekleşen son işlem fiyatı, Gün Sonu: Seans sonu son işlem fiyatı	Borsada işlem gerçekleşmemişse, Takasbank tarafından belirlenen teorik fiyat. İşlem gören menkuller için, eşleşmemiş alış ve satış emirlerinin, eşleşmemiş emirlerin (alış ve satışın eşanlı olarak gelmiş olması halinde) eşleşen emirden daha sonra gelmiş olması halinde, alış ve satış fiyatlarının ortalaması kullanılabilir.
Yatırım Fonları	İlgili günde ihraççısı tarafından açıklanan fiyat	İhraççısı tarafından açıklanan fiyat, takip eden işgünü için kullanılır.
Borsalarda İşlem Gören Sertifikalar	Gün İçi: Hesaplama anı öncesinde borsada gerçekleşen son işlem fiyatı Gün Sonu: Seans sonu son işlem fiyatı	Borsada işlem gerçekleşmemişse, Takasbank tarafından belirlenen fiyat.

5.4.1.3. Teminat yatırma veya çekme işlemleri

Teminat yatırma/çekme işlemleri üye ekranlarından ve Takasbank web servis uygulamaları üzerinden, yatırma/çekme talimatını giren ile bu talimatı onaylayanların farklı yetkili kullanıcılar olması prensibi çerçevesinde iki aşamalı şekilde gerçekleştirilir. Teminat yatırma çekme işlemleri elektronik ortamda yapılır.

Teminat yatırma ve çekme işlemleri, ilgili varlığa ait üye serbest hesaplarından veya serbest hesaplarına elektronik virman yapılması suretiyle gerçekleştirilir. Hesapların güncellenmesi sonucunda, bir hesaptaki teminat tutarının bulunması gereken teminat tutarını aşması halinde, aşan kısım çekilebilir. Teminat çekme işlemlerinde, ilgili hesapta pozisyon bulunması durumunda, teminat kompozisyonunun bozulmasına neden olacak teminat çekme talepleri reddedilir.

Gerçekleşen işlemler dolayısı ile tahsil edilecek opsiyon primi T günü seans sonrasında opsiyon alan hesabın nakit teminat miktarından düşülür, ödenecek opsiyon primi T günü opsiyon satan hesabın nakit teminatlarına eklenir.İlgili hesapta bulunan pozisyonlar dolayısı ile bulundurulması gereken teminat tutarlarının çekilmesine izin verilmez. Teminat tamamlama yükümlülüğü bulunan hesaplardan teminat çekme işlemi gerçekleştirilmez.

Takasbank sisteminde TL ödemeler için EFT, döviz ödemeler için SWIFT saatleri bağlayıcı olmakla birlikte, son saatlerin belirlenmesinde piyasadaki likidite ve operasyonel riskler de göz önünde bulundurulur.

Seans sırasında yapılan teminat çekme işlemleri için yapılan kontrollerde, çekilebilir teminatın hesaplanmasında, hesaplama anında Takasbank nezdindeki hesaplarda bulunan toplam teminat tutarından bulunması gereken teminat ve hesaplanan geçici veya kesinleşmiş zarar tutarları düşülür. Toplam kar rakamı çekilebilir teminatın hesaplanmasında dikkate alınmaz.

Döviz teminat yatırma çekme işlemleri için gerekli olan muhabir banka bilgileri aşağıdaki gibidir.

Tablo 23: Muhabir Banka Bilgileri

Döviz Kodu	Muhabir Banka	Muhabir Banka SWIFT/BIC	Muhabir Banka Hesap No
------------	---------------	-------------------------	------------------------

EUR	Citigroup Global Markets Deutschland AG, Frankfurt am Main	CITIDEFFXXX	4115556024
USD	Citibank NA, New York	CITIUS33XXX	36892258

5.4.1.4. Nakit teminatların nemalandırılması

Üyeler tarafından tesis edilen nakit Türk Lirası üyelik teminatı ile işlem teminatları, zorunlu karşılık olarak tesis edilecek kısmı düşüldükten sonra kalan tutar üzerinden, kredi riski ve likidite koşulları dikkate alınarak Takasbank tarafından mümkün olan en iyi koşullarla nemalandırır. Nemalandırma işlemi, Takasbank limitleri dâhilinde yapılır.

İşlem teminatlarının nemalandırma işlemleri saat 15:40'taki üye hesap bakiyeleri üzerinden yapılır. İşlem teminatı hesaplarında bulundurulacak nakit teminatlar, Takasbank tarafından günün piyasa koşullarına göre en iyi gayret gösterilmek suretiyle nemalandırılır ve nema tutarı ilgili hesaplara bir sonraki iş günü aktarılır. Saat 15:40'tan sonra Takasbank'a teminat olarak yatırılan nakit teminatlar ve 5.000 TL'nin altında bakiye bulunan hesaplar nemalandırılmaz.

Nemalandırılma sonucu elde edilen brüt nema tutarlarından, vergi ve diğer yasal yükümlülükler ile Takasbank komisyonu düşülür.

5.4.1.5. Gün İçi Teminat Tamamlama Çağrısı

Gün içerisinde bir hesaba ilişkin toplam bulunması gereken teminat tutarının o hesaba ilişkin toplam değerlendirilmiş teminata oranının veya nakit teminat açığının Takasbank tarafından belirlenen kriterleri aşması durumunda, söz konusu aşımın tamamlanmasını teminen Takasbank tarafından gün içi teminat tamamlama çağrısı yapılabilir. Bu hesaplar üzerinden teminat tamamlama çağrısına konu yükümlülük yerine getirilene kadar pozisyon artırıcı emir iletimine izin verilmez.

Teminat tamamlama çağrısına konu yükümlülüklerin, iki saat içerisinde ilgili hesaba yatırılması gerekir. Bu süre zarfında yerine getirilemeyen yükümlülükler için temerrüt hükümleri uygulanır. Gün içi teminat tamamlama çağrısına ilişkin kriter, sürdürme seviyesinin üstünde olmak kaydıyla Takasbank tarafından piyasa şartları, marjin konsantrasyonu, teminat tamamlama çağrısının başlangıç teminatı ya da değişim teminatı kaynaklı olup olmadığı ve hesabın nominal/oransal açık miktarları gibi hususlar göz önüne alınır.

5.4.1.6. Gün Sonu Teminat Tamamlama Çağrısı

Teminat tutarı bulunması gereken teminat seviyesinin altına düşen veya TL teminat açığı bulunan hesaplar için teminat tamamlama çağrısı yapılır. Teminat tamamlama çağrısına konu tutar, Takas terminallerinde teminat tamamlama çağrısı olarak ilan edilerek üyelere bildirilir.

Üyeler teminat tamamlama çağrısı yükümlülüklerini bir sonraki işlem günü en geç saat 15:00'a kadar yerine getirmek zorundadırlar. Fiziki teslimatlı döviz yükümlülüklerinin takip edildiği hesapların teminat tamamlama son saati ise 11:00'dır. Gün sonu teminat tamamlama çağrısı hesaplanırken akşam seansında gerçekleşen işlemler dikkate alınmaz. Bu işlemler bir sonraki iş gününe ait gün sonu döngüsüne dahil edilir. Teminat tamamlama çağrısı toplam teminat eksiği ve TL eksiği için yapılabilir. Her hâlükârda teminat tamamlama çağrısına konu tutar TL olarak yatırılır.

Teminat tamamlama çağrısı bulunan veya temerrüde düşmüş hesaplar ancak nakit teminat yatırarak ve/veya bulunması gereken teminat değerini azaltıcı işlem yaparak teminat tamamlama çağrısı veya temerrüt statüsünden çıkabilirler.

Kısmi pozisyon değişikliği ve TL teminat yatırma ile teminat tamamlama veya temerrüt yükümlülüğünün sona erdirilebilmesi için aşağıdaki şartların birlikte sağlanmış olması gerekir.

(i) Hesabın teminat tamamlama çağrısına konu başlangıç teminatı yükümlülüğüyle, pozisyon kapatılması sonrası bir önceki güne ait gün sonu risk izinleri ile hesaplanan opsiyon prim değeri hariç

başlangıç teminatı farkının, yatırılan nakit teminata eklenmesi suretiyle bulunacak büyüklüğün, teminat tamamlama çağrısı değerinden büyük olması gerekir.

(ii) Yatırılan TL teminat tutarının, hesabın eksi nakit bakiyesini ve asgari TL gereksinimini karşılaması gerekir.

(iii) Akşam seansında gerçekleştirilen başlangıç teminatını azaltıcı işlemler ile T gününe ait teminat tamamlama çağrısı yükümlülükleri yerine getirilebilir. Akşam Döngüsü sürecinin tamamlanmasına kadar gerçekleştirilen işlemler sonucunda hesaplanacak başlangıç teminatı için bir önceki günün risk izinleri, Akşam Döngüsü sürecinin tamamlanmasının ardından gerçekleştirilen işlemler sonucunda hesaplanacak başlangıç teminatı için ilgili günün risk izinleri kullanılır.

Teminat tamamlama çağrısı miktarı, toplam değerlendirilmiş teminat ile bulunması gereken teminat seviyesinin kesinleşmiş kar/zarar ve opsiyon prim alacakları/borçları dikkate alınarak hesaplanan farkı kadardır.

5.4.2. Üyelik Teminatı

Takasbank'a olan aidat, ücret, komisyon ve diğer yükümlülüklerin kendilerine verilen süre içerisinde yerine getirilmemesi durumunda ortaya çıkabilecek zararların telafisi amacıyla, genel merkezi karşı taraf üyeleri ve doğrudan merkezi karşı taraf üyeleri üyelik teminatı yatırır. Bu tutar Piyasada yaşanan gelişmeler dikkate alınarak yönetim kurulu tarafından yeniden belirlenebilir ve genel mektup aracılığı ile duyurulur. Üyelik teminatı Türk Lirası olarak yatırılır.

Üyelerin Takasbank'a olan yükümlülüklerini yerine getirmemeleri durumunda, Takasbank ilgili tutarı üyelik teminatından tahsil eder. Söz konusu tahsilat sonrasında üye, üyelik teminatını 3 iş günü içerisinde olması gereken tutara tamamlar. Eksik tutarın tamamlanmaması durumunda, söz konusu tutar üyeden re'sen tahsil edilir.

Üyeliğin sona ermesi durumunda, üyenin Takasbank'a olan tüm yükümlülüklerinin tasfiye edilmiş olması şartı ile üyelik teminatı iade edilir.

5.5. Garanti Fonuna İlişkin Genel Esaslar

Takasbank, Piyasa'da vereceği MKT hizmeti kapsamında, üyelerin temerrüde düşmesi halinde oluşabilecek zararların ilgili üyelerin teminatlarını aşan kısmı için kullanılmak üzere üyelerin katkı payları ile oluşturulan bir garanti fonu kurar. MKT üyelerinin garanti fonuna katılımı zorunludur.

MKT üyelerinin garanti fonu katkı payları, yatırılmış ve Takasbank tarafından talep edilmesi halinde yatırılacak ilave garanti fonu katkı paylarından oluşur. Garanti Fonunun MKT Yönetmeliği, Yönerge ve Prosedür hükümleri çerçevesinde kullanılması durumunda, MKT üyelerinden yatırılmış garanti fonu katkı payı tutarını geçmemek üzere ilave katkı payı yatırmaları istenebilir. 1 Nisan-31 Mart tarihleri arasındaki bir yıllık dönem içinde üyelerden en fazla dört sefer ilave katkı payı yatırmaları istenebilir. Bir seferde talep edilebilecek ilave garanti fonu katkı payı, her bir üye için, talebe mesnet teşkil eden temerrütlerin vuku bulduğu ay için hesaplanmış yatırılması gereken garanti fonu katkı payı tutarını aşamaz. İlave garanti fonu katkı payı tutarı, bir kez yatırılmış tutarın tamamı olarak veya dilimler halinde toplam yatırılmış tutarı geçmemek şartıyla birden çok kez talep edilebilir.

Temerrüde düşen Üyenin işlem teminatları, garanti fonu katkısı, varsa sigorta poliçelerinden yapılacak tazminler ve Takasbank tarafından Piyasa'da karşılanmış riskler için yapılan sermaye tahsisi yetersiz kalmadıkça, diğer Üyelerin garanti fonu katkı paylarına başvurulamaz.

Garanti fonu, Takasbank tarafından temsil ve idare edilir. Garanti fonundaki varlıklar amacı dışında kullanılamaz. Üyeler tarafından garanti fonuna yatırılacak katkı paylarının, kendi mülkiyetlerindeki varlıklardan karşılanması esastır.

5.5.1. Garanti Fonunun Büyüklüğü ve Üyelerce Yapılacak Katkı Payı Miktarı

Garanti fonunun büyüklüğü, en büyük açık pozisyona sahip Üye ile ikinci ve üçüncü en büyük açık pozisyona sahip olan Üyenin stres koşullarında birlikte temerrüdü halinde ortaya çıkacak kaynak ihtiyacının büyük olanından az olamaz. Kaynak ihtiyacı üyelerin, stres koşulları altında hesaplanan

değişim teminatlarının da eklenmesi suretiyle hesaplanan, risklerinin işlem teminatları ile karşılanabilen kısmı dışında kalan bölümünden oluşur. Stres koşullarındaki riskin istatistiksel yöntemlerle tahmininde sırasıyla %99,9 güven düzeyi ve 2 ila 5 işgünü arasında elde tutma süresi kullanılır. Takasbank piyasa şartlarını, teminat yoğunlaşmalarını ve temerrüt yönetimi kaynaklarının yeterlilik düzeyini gözeterek, asgari garanti fonu yükümlülüğünü, istatistiksel olarak hesaplanan yükümlülüğünden daha yüksek belirleyebilir.

Üyelerin garanti fonuna yapacakları katkı, sabit ve taşımış oldukları riskleri ile orantılı olarak hesaplanan değişken katkı paylarından oluşur. Bir üyenin yatırılmış garanti fonu katkı payı, sabit katkı payı tutarından az olamaz.

Bir Üyenin yatırılmış garanti fonu katkı payı, sabit katkı payı tutarından az olamaz. Üyelerin yatırımları gereken sabit katkı payı tutarları, 3.575.000 TL'dir. Bu tutar yılda en az bir kez, Piyasa, ulusal veya uluslararası ekonomide yaşanan gelişmeler dikkate alınarak gözden geçirilir ve gerekli görülmesi durumunda değiştirilebilir.

Değişken katkı payı, Takasbank tarafından belirlenen dönem içerisinde üyenin piyasada bulundurma gereken ortalama teminat tutarının, piyasanın ortalama teminat tutarına bölünmesi suretiyle hesaplanan oranın, ilgili döneme isabet eden asgari garanti fonu büyüklüğü ile çarpılması suretiyle bulunur. Tespit edilen büyüklükler Üye ekranları vasıtasıyla duyurulur.

Garanti Fonu katkı payı yükümlülükleri her ayın ilk iş günü itibarıyla hesaplanır, takip eden iş günü itibarıyla güncellenir. Üyelerin garanti fonu katkı payı hesaplamaları ilgili üyelerin risk durumu ve piyasa koşulları gözetilerek Takasbank tarafından ayın ilk iş günü beklenmeden yapılabilir.

Garanti fonunun toplam büyüklüğüne ilişkin hesaplama 3 aydan fazla olmamak kaydı ile yenilenerek mevcut garanti fonunun yeterliliği sınanır.

5.5.2. Garanti Fonuna Katkı Payı Olarak Kabul Edilebilecek Kıymetler

Garanti fonuna katkı payı olarak kabul edilecek kıymetler ile değerlendirme katsayıları prosedürde üyelere duyurulur.

Garanti fonu katkı payı olarak kullanılan nakit dışı varlıklar, işlem teminatına kabul edilen nakit dışı varlıklar ile aynı kurallar çerçevesinde değerlendirilir.

Bulunması gereken katkı payı toplamının en az % 30'luk kısmının nakit Türk Lirası olması zorunludur. Nakit dışı teminatın kompozisyon sınırı hesaplaması toplam yatırılmış katkı payı üzerinden yapılır.

Garanti Fonu içindeki nakit dışı varlıklar üyenin talebi doğrultusunda günlük olarak değiştirilebilir. Nakit katkı payı fazlası günlük olarak çekilebilir.

Günsonu değerlemesi sonucunda katkı payı eksiği bulunan hesaplara, katkı payı tamamlama çağrısı yapılır. Takasbank gün içerisinde de katkı paylarını değerleyerek, katkı payı yeterliliği arayabilir.

Değerleme katsayıları bir yıldan fazla olmayan periyotlarda düzenli olarak gözden geçirilir. Gerekli görüldüğü durumlarda, katsayılar düzenli gözden geçirme beklenmeden güncellenerek üyelere duyurulur.

Kullanılan teminat değerlendirme yönteminin geçerliliği Takasbank iç sistem birimlerince de kontrol edilir, yılda en az bir kez denetlenir.

Sabit getirili menkul kıymetlerin garanti fonuna kabulü için, menkul kıymetin tamamını temsil eden anapara ve kuponlarının birlikte garanti fonuna yatırılması gerekmektedir. Ayrıştırılmış sabit getirili menkul kıymetler garanti fonuna kabul edilmez. Garanti fonu katkı payı olarak tevdi edilmiş olan Devlet İç Borçlanma Senetleri sabit getirili menkul kıymetler itfadan önceki iş günün gününün sonunda Devlet İç Borçlanma Senetleri teminat garanti fonu katkı payı olma özelliklerini kaybederler. İtfa tutarı nakit teminat hesabına aktarılır. İtfa ve kupon ödemelerindeki operasyonel süreçler dikkate alınarak katkı payı seviyesinin korunması üyenin sorumluluğundadır.

Üyelerin kendilerinin ve dâhil oldukları sermaye grubuna bağlı banka ve şirketlerin garantileri ve ihraç etmiş oldukları menkul kıymetler (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı'na ihraç edilen menkul kıymetler ile sermayesinin çoğunluğu T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı'na ait olan bankaların garanti ve menkul kıymetleri hariç), üye tarafından Takasbank'a teminat olarak verilemez.

Herhangi bir ihraççı veya banka tarafından veya bu ihraççı veya banka ile aynı sermaye grubuna dâhil diğer ihraççı ve bankalar tarafından ihraç edilmiş veya verilmiş, Takasbank tarafından teminat olarak kabul edilen menkul kıymetler ile kabul edilmiş garantiler toplamının (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen kıymetler ile sermayesinin çoğunluğu T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı'na ait olan diğer bankaların garanti ve menkul kıymetleri hariç), Takasbank tarafından bu piyasa için kabul edilmiş teminatlar içindeki payı %25'i geçemez. Yapılan dönemsel kontrollerde % 25 sınırını aşan teminatların tasfiyesinde öncelik sıralaması dikkate alınır ve sınır aşımına sebep olan teminatların değiştirilmesi, son yatırılan teminatlardan başlamak suretiyle teminatları yatıran üyelere elektronik posta mesajı ile talep edilir.

5.5.3. Garanti Fonunun Kullanım Esasları

Temerrüt yönetiminde, MKT Yönetmeliği'nin 36 ncı maddesinin birinci fıkrasının (d) bendine kadar, yani "diğer MKT üyelerinin yatırılmış garanti fonu katkı payları"nın da kullanılması sonrasında, kullanılabilir kaynakların yetersiz kalması ve nakit yatırılan garanti fonu katkı paylarının yetersiz kalacağı anlaşıldığında, garanti fonundaki temerrüde düşmemiş üyelere ait nakit dışı katkı payları nakde tahvil edilmeye başlanır.

Garanti fonuna, ilgili temerrüdün vukuundan sonra katılan üyelere yatırılan veya mevcut üyelerin temerrüdün vukuundan sonra aldıkları risklere karşılık yatırdıkları katkı payları, kullanılmaz. Garanti fonuna başvurulmasını gerektiren hallerde, temerrüt nedeniyle oluşan zararın kapatılmasına kadar geçecek süre içinde garanti fonundan katkı payı çekilmesine izin verilmez.

Katkı paylarına başvurulmasında en likit varlıktan başlayarak, nakde tahvil kabiliyetinin yüksekliği esas alınır. Garanti fonundaki nakit dışı katkı paylarından nakde tahvil edilen ancak kullanılmayan nakit tutarlar, nakit dışı katkı payları kullanılan üyelere oransal olarak iade edilir.

Garanti fonuna maledilecek zararın temerrüde düşmemiş üyelere dağıtımında, üyelerin garanti fonu içindeki payları esas alınır

Üyeler temerrüt yönetimi çerçevesinde kullanılmış olan yatırılmış garanti fonu katkı payı tutarlarını, 3 iş günü içerisinde tekrar yatırmakla yükümlüdürler.

Garanti fonuna maledilecek zararın fon büyüklüğünün %50'sini aşması muhtemel görüldüğünde, üyelere taahhüt ettikleri ilave katkı paylarını yatırmaları talep edilir. Üyeler ilave katkı paylarını talepten sonra 5 iş günü içinde yatırmakla yükümlüdür. İlave katkı payı talepleri dilimlerde de yapılabilir. İlgili temerrüdün kapatılmasında kısmen veya hiç kullanılmayan ilave katkı payları iade edilir. Talep edildiği halde temerrüdün kapatılmasında kullanılmadan tamamen iade halinde, ilave garanti fonu katkı talebinde bulunulmamış sayılır.

Bir aylık dönemde üyeden diğer üyelerin temerrüdü nedeniyle talep edilebilecek katkı payı toplamı üyenin ilgili ay için hesaplanan yatırılmış garanti fonu katkı payı yükümlülüğü ile talep edilmesi halinde ilave garanti fonu katkı payı yükümlülüğü toplamını aşamaz. Bir ay içerisinde talep edilecek ilave garanti fonu katkı payı tutarı üyenin yatırılmış garanti fonu katkı payı tutarını aşamaz. Her bir yılın Nisan ayından başlayarak bir sonraki yılın Mart ayı sonuna kadar geçecek dönemde üyelere dört defa ilave katkı payı talep edilebilir.

Temerrüt nedeniyle üyelere talep edilen ilave garanti fonu katkı paylarının kısmen veya tamamen kullanılması halinde üyelere garanti fonu yükümlülüklerini Takasbank MKT Yönetmeliği'nin 36 ncı maddesinin birinci fıkrasının (d) bendi uyarınca hesaplanan miktara tamamlamaları istenir. Ancak aynı ay içerisinde üyenin diğer üyelerin temerrüdü halinde katlanacakları maksimum zarar sınırını aşan garanti fonu katkı payları ay sonuna kadar sadece kendi temerrütleri halinde kullanılır.

5.5.4. Garanti Fonu Katkı Payı Tamamlama Yükümlülüğü

Üyenin garanti fonu katkı payının nakit ve nakit dışı olarak her biri için yatırması gereken tutarın altına düşmesi durumunda, üyeye garanti fonu katkı payı tamamlama çağrısı yapılır. Garanti fonu katkı payı tamamlama çağrısı Takasbank tarafından sağlanan üye ekranlarına mesaj ve raporlama yoluyla yapılır. Garanti Fonu Katkı Payı tamamlama çağrısının sistem aracılığı ile gönderilmesi durumunda, başkaca bir ihbar ve bildirim gerek kalmaksızın üyenin çağrıyı aldığı kabul edilir. Üyenin sorumluluğu, Takasbank tarafından yapılan Garanti Fonu Katkı Payı tamamlama çağrısının üyeye ulaştığı anda başlar. Tamamlama çağrısı üye tarafından 1 iş günü içerisinde yerine getirilir. İlgili çağrı, süresi içinde yerine getirilmez ise üye temerrüde düşmüş sayılır.

5.5.5. Garanti Fonundaki Nakit Katkı Paylarının Nemalandırılması

Takasbank üyeler tarafından tesis edilen nakit Türk Lirası garanti fonu katkı paylarının zorunlu karşılık olarak tesis edilecek kısmı düşüldükten sonra kalan tutarı, kredi riski, likidite koşulları dikkate alınarak Takasbank tarafından mümkün olan en iyi koşullarla nemalandırır. Nemalandırma işlemi, Takasbank limitleri dâhilinde yapılır.

Nemalandırma işlemleri saat 15:40'taki üye hesap bakiyeleri üzerinden yapılır. Garanti fonu hesaplarında bulundurulmuş nakit Türk Lirası katkı payları Takasbank tarafından nemalandırılır ve nema tutarı ilgili hesaplara bir sonraki iş günü aktarılır. 15:40'tan sonra Takasbank'a yatırılan nakit katkı payları nemalandırılmaz. Biriken nema tutarı günlük olarak, tam iş günlerinde saat 15:40'a kadar, yarım iş günlerinde ise 11:40'a kadar çekilebilir.

Nakit Türk Lirası garanti fonu katkı paylarının zorunlu karşılık oranı düşüldükten sonra kalan tutarının nemalandırılmasından elde edilen brüt nema tutarlarından, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV) vb. yasal maliyetler ile brüt nema tutarının Takasbank tarafından önerilen ve SPK tarafından uygun görülen bir oranda Takasbank tarafından tahsil edilecek komisyon tutarından bakiye kalan nema, ilgili hesaplara eklenir.

5.6. Temerrüt Süreci

Aşağıdaki durumların varlığı halinde, başkaca bir ihbara gerek kalmaksızın ilgili üyenin temerrüde düştüğü kabul edilir.

- Takasbank tarafından açık pozisyonlara ilişkin hesap güncellemesi yapılmasından sonra oluşan teminat tamamlama yükümlülüklerinin yerine getirilmemesi,
- Eksi nakit kapama yükümlülüğünün süresi içinde yerine getirilmemesi,
- Paya dayalı fiziki teslimata konu sözleşmelere ilişkin takas yükümlülüğü Borsa Pay Piyasası düzenlemeleri çerçevesinde, DİBS'e dayalı fiziki teslimata konu sözleşmelerde Borsa Borçlanma Araçları Piyasası düzenlemeleri çerçevesinde, ELÜS'e dayalı fiziki teslimata konu sözleşmelerde ise vade sonunu takip eden beşinci işlem günü saat 17:00'a (yarım iş günlerinde 14:00) kadar yerine getirilmemesi, dövize dayalı fiziki teslimata konu vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinde ise vade sonunu takip eden ertesi ilk işlem günü 16:00'a kadar yerine getirilmemesi;
- Yatırılmış garanti fonu ve ilave garanti fonu katkı payları tamamlama yükümlülüklerinin ilgili süreler içerisinde yerine getirilmemesi,
- Üyenin yükümlülüklerinin Takasbank tarafından kapatılmasına karar verilmesi.

Temerrüt durumunda, yükümlülüğün yerine getirilmesine kadar olan süre zarfında Takasbank tarafından temerrüde düşen üyenin ilgili hesaplarındaki teminatlarını çekmesine izin verilmez.

Takasbank tarafından üyeye temerrüt halini sona erdirmesi için en fazla temerrüt tarihini takip eden iş günü sonuna kadar süre verilebilir. İlgili süre Genel Müdür yetkisi ile uzatılabilir. Bu süre sonuna kadar temerrüt halini sona erdirmeyen Üye hakkında temerrüt hükümleri uygulanır.

5.6.1. Fiziki Teslimatta Temerrüt

Takasbank'ın mali sorumluluğu fiziki teslimata konu kıymetin takas tarihinde teslim; takas tarihinde teslim edilememesi halinde aşağıda belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde piyasadan temin edilerek iade; iadenin de mümkün olamaması halinde ise yine aşağıda belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde hesaplanan nakit karşılığı ve teslimatın ya da ödemenin yapılacağı güne kadar hesaplanacak olan temerrüt cezası ile sınırlıdır.

Fiziki teslimatta, teslimle yükümlü üyenin temerrüdü durumunda, alacaklı üyeye fiziki teslimata konu kıymetin teslimatı esastır. Fiziki teslimat alacaklısının kıymetlerin bedelini talep hakkı saklıdır.

ELÜS'e dayalı vadeli işlem sözleşmelerinde;

a) Takas yükümlülüğü vade sonunu takip eden beşinci iş günü saat 17:00'a kadar yerine getirilmezse, şartlı virman talimatı iptal olur ve üye temerrüde düşmüş sayılır. Fiziki teslimat borçlusuna takas gününü takip eden iş günü saat 14:30'a kadar temerrüt hükümleri saklı kalmak üzere borçlu olduğu kıymetin teslimi için süre verilebilir. Kıymet borcu kısmen veya tamamen temin edildiği takdirde aynı gün içerisinde fiziki teslimat alacaklısına teslim edilir. Fiziki teslimat alacaklısı tarafından kıymetin piyasa bedelinin takas gününü takip eden ertesi iş günü saat 14:30'a kadar yazılı olarak talep edilmiş olması halinde takas tarihini takip eden gün saat 17:00'ye teslim edilemeyen miktarın bedeli kadar ödeme yapılır.

b) Nakit bedel talep edilmez ise, temin edilemeyen kısım MKT Prosedürünün "Temerrüt yönetim süreci" kısmında açıklanan temerrüt yönetim sürecine ilişkin esaslar çerçevesinde Takasbank tarafından piyasadan en iyi gayret gösterilerek temin edilmeye çalışılır. Kıymetin piyasadan temin edilmesi sırasında Takasbank tarafından katlanılan işlem ücretleri temerrüde düşen Üyenin üyelik teminatlarından tahsil edilir.

c) Takas tarihinden itibaren beş işgünü içerisinde fiziken teslimin mümkün olmaması durumunda, alacaklıya teslim edilemeyen ELÜS bedeli, fiziki teslimat teminatından tahsil edilerek ödenir. ELÜS'ün fiyatının belirlenmesinde, temerrüde düşülen gün itibarıyla ilgili Borsa'da gerçekleşen en yüksek işlem fiyatı; temerrüde düşülen gün itibarıyla herhangi bir işlem gerçekleşmemiş ise, son 5 işgünü içerisinde gerçekleşen en yüksek fiyat dikkate alınır. Söz konusu fiyatın da bulunmaması

durumunda hesaplamalara esas teşkil edecek ELÜS fiyatı ilgili Borsa tarafından hesaplanarak Banka'ya bildirilir. Vade sonu uzlaşma fiyatı ile temerrüde düşülen gün ilgili borsada gerçekleşen en son ELÜS işlem fiyatı arasında aleyhte bir fark oluşması halinde, bu fark da mağdur üyeye yukarıdaki tutara ilave olarak, yine borçlu üyenin fiziki teslimat teminatlarından tahsil edilmek suretiyle, ertesi iş günü ödenir. Borçlu üyenin fiziki teslimat teminatların yeterli olmaması durumunda MKT Prosedürünün “Temerrüt yönetim süreci” kısmında açıklanan süreç hükümleri uygulanır.

Dövize dayalı ve fiziki teslimata konu vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinde;

a) Döviz temerrüdü durumunda üyeye temerrüde konu yükümlülüğünü yerine getirmesi için temerrüdü takip eden iş günü saat 11:00'a kadar süre verilebilir. Döviz borcu kısmen veya tamamen kapatıldığı takdirde aynı gün içerisinde takas alacaklısına ödeme yapılması esastır. Verilen süre sonunda kapatılamayan temerrüde konu döviz Takasbank tarafından piyasalardan en iyi gayret gösterilerek aynı gün içinde temin edilmeye çalışılır.

b) Takasbank tarafından teslimi gereken döviz tutarının temerrüdü takip eden 1 iş günü içerisinde Piyasa'dan temin edilememesi durumunda, alacaklıya teslim edilemeyen döviz tutarının TL karşılığı temerrüdü takip eden ikinci iş günü ödenir. Ödenecek bedelin hesaplanmasında, temerrüde konu döviz cinsinin ödeme gününden bir önceki işlem gününde ilan edilmiş TCMB satış kuru esas alınır.

c) Nakit temerrüdü durumunda üyeye temerrüde konu yükümlülüğünü yerine getirmesi için temerrüdü takip eden iş günü saat 11:00'a kadar süre verilebilir. Nakit borcu kısmen veya tamamen kapatıldığı takdirde aynı gün içerisinde takas alacaklısına ödeme yapılması esastır. Verilen sürenin sonuna kadar temerrüt hali sona ermez ise temerrüt tarihini takip eden iş günü sonuna kadar Takasbank blokede bulunan dövizin satışını piyasada gerçekleştirerek temerrüde konu tutarı ilgili üyeye öder.

Fiziki teslimatta temerrüt durumunda temerrüt cezası uygulanır. Takasbank tarafından fiziki teslimat alacaklısına alacaklı üyeye, fiziki teslimatın tamamı gerçekleştirilene veya nakit ödeme ile fiziki teslimat borcu tasfiye edilene kadar geçecek süre için, teslim edilemeyen kısma ilişkin olarak, hesaplanan tutarın 2/3'ü ödenir.

Fiziki teslimat alacaklısının alacağının Takasbank tarafından nakit olarak ödenmesi halinde fiziki teslimat borçlusunun borcu da nakde dönüşmüş olur. Nakit borçlusu veya fiziki teslimat borcu nakde döndüştükten sonra fiziki teslimat borçlusu söz konusu nakdi hesaplanacak olan temerrüt cezası ile birlikte ödemekle yükümlüdür.

Takasbank, borcun kısmen veya tamamen ifa edilmemesinden dolayı temerrüt cezasını aşan bir zarara uğramışsa, bu zarar temerrüde düşen üye tarafından tazmin edilir.

5.6.2. Temerrüt Yönetim Süreci

Takasbank tarafından temerrüde düşmüş üyenin işlemlerinin durdurulmasına ve faaliyetlerinin kısıtlanmasına karar verilmesi halinde, üyenin hesapları üzerinde her türlü işlem yapma yetkisi durdurulur ve Borsa İstanbul, SPK ve ilgili üyeye bildirimde bulunulur.

Temerrüde düşen üye ve varsa ilgili işlemci kuruluşların Piyasa'da işlem yapma yetkisinin kaldırılması Borsa İstanbul'dan talep edilir.

Takasbank, temerrüde düşen üye hakkında Takasbank MKT Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri çerçevesinde, sadece bunlarla sınırlı olmamak üzere, aşağıdaki önlemlerin bir ya da birkaçını uygulayabilir.

- Temerrüt bildiriminin ardından üyeden talep gelmesi durumunda, üye hesaplarında bulunan pozisyonların Takasbank'a bir yükümlülük doğurmayacak şekilde kapatılmasının ve/veya teminatlarıyla birlikte tamamen ya da kısmen temerrüde düşmemiş bir üyeye taşınmasının sağlanması,

- Hesaplarda bulunabilecek farklı vadelerdeki sözleşmeler arasından hangisi ya da hangilerinin kullanılacağı Takasbank tarafından belirlenmek üzere, pozisyonların tamamının ya da bir kısmının hesaplar arasındaki aynı vadedeki ters yönlü pozisyonlarla Takasbank tarafından re'sen karşılıklı kapatılması, açık pozisyonlar için piyasada ters yönlü pozisyon alınması, bu yöntemlerle sonlandırılmayan pozisyonların temerrüde düşmemiş üyelere bağlı portföy veya müşteri hesaplarındaki

pozisyonlar arasından seçilerek aynı vadedeki ters yönlü pozisyonlar ile karşılıklı kapatılması suretiyle sonlandırılması,

- Temerrüde düşen üyenin kendi portföyüne ve kendisine bağlı teminat açığı bulunan müşteri hesaplarındaki nakit dışı teminatları ve garanti fonu katkı paylarının nakde çevrilmesi,
- Üyenin diğer piyasalardaki işlem teminatı fazlalıklarının kullanılması,
- İlgili piyasada riskinin bulunmaması kaydıyla, üyenin diğer piyasalardaki garanti fonu katkı paylarının kullanılması,
- Temerrüde düşmemiş üyelere ait garanti fonu katkı paylarının kullanımı için hareket edilmesi,
- Açık pozisyonların doğurabileceği risklerin azaltılması amacıyla korunma işlemlerine girilmesi,

Takasbank, açık pozisyonların kapatılması amacıyla ihale düzenleyebilir. İhaleye katılım tüm üyeler ve üyeler aracılığıyla müşterilere de açık olmakla birlikte, genel merkezi karşı taraf üyeleri için zorunludur. İhale Takasbank tarafından tamamen ya da portföy veya pozisyon bazında iptal edilebilir. Açılacak ihaleler sonucunda tüm pozisyonların devredilememesi, ya da ihalenin iptal edilmesi durumunda; kalan açık pozisyonlar Takasbank tarafından üyelere zorunlu olarak devredilebilir. Zorunlu devredilecek üyelerin belirlenmesinde, üyelerin risk limitlerinin, ihalelerde devraldıkları pozisyon miktarı ve devralınacak pozisyonların karşı pozisyonlarının varlığı gibi hususlar dikkate alınır. Zorunlu devirlerde, teorik fiyatlar, kabul edilen ihale fiyatları veya Takasbank tarafından ilgili mevzuat çerçevesinde üstlenilebilecek zarar sınırı dikkate alınarak belirlenen fiyatlar kullanılabilir.

Takasbank, MKT Yönetmeliği'nin 48 inci maddesi kapsamında, yani “piyasaların işlerliği ve güvenilirliğinin olumsuz etkileneneğini öngördüğü olağanüstü durumların varlığı halinde”, açık pozisyonları kapatmaksızın, temerrüde düşen üye kaynaklı zararların paylaştırılması amacıyla hesap güncellemeleri sonucunda değişim teminatlarında yapılacak kar dağıtımlarında kesintiye gidebilir.

Temerrüde düşen üyenin açık pozisyonlarından kaynaklanan tüm yükümlülüklerinin karşılanması ve risk azaltılması amacıyla tüm çabanın gösterilmesine rağmen 3 iş günü içinde risk doğuran pozisyonların tamamıyla kapatılamaması ve piyasa şartları nedeniyle kapatılamayacağına karar verilmesi halinde pozisyonlar tamamen ya da kısmen nakdi uzlaşma ile sonlandırılabilir. Takasbank, temerrüde düşen üyeye bağlı hesaplardaki pozisyonların karşı pozisyonlarını, üyelerin risk limiti ve karşı pozisyon miktarı gibi kriterlere göre veya tamamen rastlantısal olarak seçmeye yetkilidir. Bu suretle yapılacak sonlandırmalarda nakdi uzlaşma için teorik fiyatlar veya Takasbank tarafından ilgili mevzuat çerçevesinde üstlenilebilecek zarar sınırı dikkate alınarak belirlenen fiyatlar kullanılabilir. Takasbank MKT Yönetmeliği'nin olağanüstü durumlarda alınacak tedbirlere ilişkin hükümleri saklıdır.

Takasbank tarafından temerrüde düşen üye hakkında MKT Yönetmeliğinin “Temerrüt Esasları” başlıklı bölümünde yer alan hükümler ile Prosedürün temerrüt hükümlerinin tatbiki sonrasında oluşan ve temerrüde düşen üyeye ait teminat ve garanti fonu katkı paylarıyla karşılanamayan açıklar, Takasbank ve diğer üyelerin zararı olarak tanımlanır. Zarar olarak tanımlanmış tutar, MKT Yönetmeliği'nin “Temerrüt yönetimi” başlıklı 36 ncı maddesinde MKT üyelerinin temerrüdü halinde başvurulacak teminatların, garanti fonu katkı paylarının ve Takasbank kaynaklarının kullanımına ilişkin belirlenmiş olan öncelik sırasına göre üstlenilir.

Mütemerrit üyeye ait teminat ve garanti fonu katkı paylarından varsa henüz kullanılmamış bölümler ile söz konusu üyenin takibinden sağlanacak kaynaklar öncelikle, eğer varsa Üyenin yükümlülüklerinin tasfiyesi için temin edilen borçların kapatılmasında ve kullanılmışsa MKT Yönetmeliği'nin 36 ncı maddesinin birinci fıkrasının (f) bendi uyarınca taahhüt edilen sermayenin ikamesinde kullanılır. Kalan bakiyeden ilk önce temerrüde düşmemiş olan üyelere alanan ilave garanti fonu katkı payları, sonra da temerrüde düşmemiş üyelerin yatırılmış garanti fonu katkı payları iade edilir. İade oransal olarak yapılır. Takasbank sermayesinden karşılanan bölüm de dâhil olmak üzere temerrütten kaynaklanan tüm asli ve fer'i yükümlülükler tasfiye olmadan, Takasbank tarafından mütemerride herhangi bir ödeme veya iade yapılamaz.

Takasbank, karşılanmış risklere tahsis edilen sermayenin temerrüt nedeniyle kullanılması durumunda eksilen miktarı, bir ay içinde tamamlar. Bir yıllık sürede bu şekilde tamamlanacak tahsis edilen sermaye miktarı dönem başında belirlenen miktarı aşamaz. Eksilen sermayenin tamamlanmasına kadar geçecek bir aylık sürede tekrar temerrüt yaşanması halinde varsa tahsis edilen sermayeden arta kalan kısım kullanılır. Yetersiz kalan bölüm için temerrüde düşmemiş üyelerin garanti fonuna başvurulur. Sermayenin yeniden tamamlanması, kullanılmış garanti fonu katkı paylarının iadesini gerektirmez.

5.6.3. Temerrüt Cezası

Takas, teminat yükümlülüğü ve garanti fonu katkı payı yükümlülüğünü süresi içinde ödemeyerek temerrüde düşen üyenin yükümlülüğünün takas günü (T+1) saat 15:00'dan EFT kapanışına kadar kapatması durumunda, temerrüt tutarı üzerinden, Borsa İstanbul tarafından oluşturulan, kamu menkul kıymetlerinin işlem gördüğü repo-ters repo pazarlarında, TCMB Bankalararası Para Piyasası'nda veya Takasbank Para Piyasası'nda oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranlarından en yüksek olanının % 50'si oranında hesaplanan tutarda temerrüt cezası uygulanır. Takas günü (T+1) EFT kapanışından sonra kapatılan temerrüt tutarları için ise söz konusu en yüksek olan oranın 2 katı nispetinde temerrüt cezası uygulanır.

Eksi nakit kapama yükümlülüğünü süresi içinde ödemeyerek temerrüde düşen Üyeye, yükümlülüğün takas günü (T+1) saat 11:00'dan EFT kapanışına kadar kapatılması durumunda, temerrüt tutarı üzerinden, Borsa tarafından oluşturulan, kamu menkul kıymetlerinin işlem gördüğü repo-ters repo pazarlarında, TCMB Bankalararası Para Piyasası'nda veya Takasbank Para Piyasası'nda oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranlarından en yüksek olanının % 50'si oranında hesaplanan tutarda temerrüt cezası uygulanır. Takas günü (T+1) EFT kapanışından sonra kapatılan temerrüt tutarları için ise söz konusu en yüksek olan oranın 2 katı nispetinde temerrüt cezası uygulanır.

ELÜS'e dayalı fiziki teslimata konu vadeli işlem sözleşmelerinden dolayı temerrüde düşen Üyeye, ilgili dayanak varlığın takas günü piyasa değeri üzerinden hesaplanan tutar üzerinden, takas günü şartlı virman son saatinden EFT kapanışına kadar geçen süre için Borsa tarafından oluşturulan, kamu menkul kıymetlerinin işlem gördüğü repo-ters repo pazarlarında, TCMB Bankalararası Para Piyasası'nda veya Takasbank Para Piyasası'nda oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranlarından en yüksek olanının % 50'si oranında hesaplanan tutarda temerrüt cezası uygulanır. Takas günü EFT kapanışından sonra kapatılan temerrüt tutarları için ise söz konusu en yüksek olan oranın 2 katı nispetinde temerrüt cezası uygulanır.

Döviz dayalı ve fiziki teslimata konu vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinden dolayı temerrüde düşen Üyeye yerine getirilmeyen yükümlülük tutarının; BİAŞ Repo Ters Repo Pazarı, TCMB Bankalararası Para Piyasası'nda veya Takasbank Para Piyasası'nda oluşan bir gecelik ağırlıklı ortalama faiz oranlarından en yüksek olanının, döviz cinsinden yükümlüklerde USD için FED Fonlama Faiz Oranı (FED Funds rate), EUR için Avrupa Merkez Bankası Marjinal Borç Verme Faiz Oranı (ECB Marginal Lending Facility) esas alınır aşağıdaki tabloda yer alan katsayılar esas alınarak hesaplanacak tutarı kadar temerrüt faizi uygulanır.

YÜKÜMLÜLÜK TÜRÜ	SAAT ARALIĞI	KATSAYI
NAKİT / KIYMET (TL - USD - EUR)	16:00'den sonra aynı gün valörüyle (16:00 dahil)	1
	Valör tarihinden sonra	3

Döviz dayalı ve fiziki teslimata konu vadeli işlem ve opsiyon sözleşmelerinden dolayı temerrütlerde temerrüt faizi aşağıdaki formül ile hesaplanır.

$$\text{Temerrüt Faizi} = \text{Matrah} * \text{Faiz Oranı} * \text{Gün} * \text{Katsayı} / 360$$

Matrah TL için: Gecikmeli Kapatılan Tutar

YP için: Gecikmeli Kapatılan Tutar * Kur

Kur: Takas tarihindeki TCMB Döviz Alış/Satış Kuru Ortalaması

Temerrüde düşen Üyeye, temerrüdün kapatılması için süre verilmesi durumunda, temerrüt cezasının hesaplanmasında temerrüde düşme anı dikkate alınır. Üyenin temerrüde düşmesi durumunda, teminat tamamlama yükümlülüğünün veya fiziki teslimat yükümlülüğünün temerrütlü olarak yerine getirildiği iş günü Takasbank, hesaplanan temerrüt cezasını Üyeye elektronik ortamda bildirir.

Temerrüt cezası, yabancı para cinsi yükümlülüklerde de Türk Lirası üzerinden hesaplanır. İlgili yabancı para biriminin Türk Lirası'na çevrilmesinde TCMB tarafından ilan edilen döviz alış kurları kullanılır. Hesaplanan temerrüt cezasının asgari temerrüt cezasının altında olması halinde asgari temerrüt cezası uygulanır.

Asgari temerrüt cezasına ilişkin tutarlar, Piyasa koşulları doğrultusunda Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından her yıl ilan edilen yeniden değerlendirme oranı da dikkate alınarak belirlenir ve uygulama öncesinde üyelere duyurulur.

Temerrüt cezası, Üyeye Piyasadaki işlemlerinden doğan takas ücretleri ile birlikte yansıtılır ve tutarı BISTECH Takas Terminalleri aracılığı ile takip edilebilir. Üyenin temerrüt cezası yükümlülüğünü yerine getirememesi durumunda Takasbank, nezdindeki Üyeye ait tüm varlık, hak ve alacaklar üzerinde takas, mahsup ve hapis hakkına sahiptir.

5.7. Tezgah Üstü Türev İşlemler

5.7.1. Genel Esaslar

TLREF faizine dayalı ve IOSCO standartlarına uyumlu olarak oluşturulan OIS kontratlarının her iki bacağı da Türk Lirası olan faiz takası anlaşmalarının altyapısını oluşturarak Takasbank'ın orta ve uzun vadeli TL faiz risklerini döviz likiditelerini kullanmadan yönetmesine imkan sağlanması amacıyla; Faize dayalı TL IRS (interest rate swap) ve TL OIS (overnight index swap) kontratlarına 19.12.2019 tarihinden itibaren MKT güvencesi altında takas ve risk yönetimi hizmeti Takasbank tarafından verilmeye başlanmıştır.

Faize dayalı TL IRS (interest rate swap) ve TL OIS (overnight index swap) kontratlarına ilişkin risk ve teminat yönetimi Takasbank tarafından gerçekleştirilmektedir. Teminat yönetimi kapsamında; teminatların kabulü, muhafazası, değerlemesi ve nemalandırılması hizmetleri Takasbank tarafından verilmektedir.

5.7.2. Takas İşlemleri

Merkezi Takas Yönetmeliği, Yönerge ve Prosedür çerçevesinde yapılacak tüm iş ve işlemlerde, işlemlerin Üyelerin müşterilerine ait olup olmadığına bakılmaksızın, Takasbank tarafından sadece ilgili Üye muhatap alınır. Bu şekilde, müşterilerine ait iş ve işlemlerde ilgili Üyenin, müşterileri adına teminat tamamlama çağrısı dahil olmak üzere her türlü bildirim alma ve her türlü işlemi gerçekleştirme hususlarında tam yetkili olduğu kabul edilir. Bu çerçevede Takasbank'ın, müşteri işlemleri için ilgili Üyeye yapacağı teminat tamamlama çağrısına rağmen bu hesaplara ilişkin yükümlülüğün zamanında yerine getirilmemesi durumunda, müşterilere herhangi bir bildirim yapılmasına gerek olmaksızın müşteri hesapları üzerinde, temerrüdün sona erdirilmesi amacıyla pozisyonların re'sen kapatılması, nakit dışı teminatların nakde çevrilmesi dahil olmak üzere her türlü tasarrufta bulunmaya tam yetkili olduğu kabul edilir.

Üyelerin Takasbank nezdinde açtıkları portföy ve müşteri hesaplarında sözleşme yenileme yöntemi ile BISTECH sistemine kabul edilen işlemleri, Garanti Fonu katkıları ile nakit ve nakit dışı teminatları Takasbank tarafından güncelleme işlemine tabi tutulur. Takasbank hesap güncelleme işlemlerini gün içerisinde birden fazla kez de gerçekleştirebilir.

Takasa konu ilgili her bir işleme ilişkin dönemsel ödeme tutarı, değişim teminatı ve sözleşme değerine ilişkin finansman maliyeti günsonu döngüsü sürecinde hesaplanır. Interest rate swap işlemleri için dönemsel ödeme tutarı, dönem sonu tarihinden bir önceki iş günü gün sonundan itibaren borçlu hesaplardan tahsil edilerek, dönem sonu tarihinde eksi nakit kapama son saatine kadar (11:00) alacaklı hesaplara dağıtılır. Overnight Indexed Swap işlemleri için dönemsel ödeme tutarı, dönem sonu tarihindeki gün sonundan itibaren borçlu hesaplardan tahsil edilerek, dönem sonu tarihinden bir sonraki

iş günü eksi nakit kapama son saatine kadar alacaklı hesaplara dağıtılır. İşlem ve bağlı saklama hesabında bulunan Türk Lirası teminat tutarı borç tutarını karşılamaya yetmezse, kalan tutar eksi nakit kapama son saatine kadar Üye tarafından Türk Lirası olarak ödenmek suretiyle karşılanır. Aksi takdirde üye temerrüde düşer.

Dönemsel ödeme tutarı, değişim teminatı ve sözleşme değerine ilişkin finansman maliyeti, alacaklı hesaplara akşam döngüsü sonundan itibaren başlanarak “Eksi Nakit Kapatma Son Saatine” kadar dağıtılır. Dağıtım için Takasbank dağıtım havuzunda eksik bakiyenin olması durumunda karlar, kar alacağı en düşükten en yükseğe doğru bir sıralama yapılarak kısmen dağıtılır.

İş günü sonunda net pozitif “değişim teminatı tutarı” hesaplanmış olan taraf, ilgili değişim teminatı tutarını işlemlerin gerçekleştiği gün sonundan (T) başlayarak ertesi iş günü eksi nakit kapama son saatine kadar (T+1) alır. İş günü sonunda net negatif değişim teminatı tutarı hesaplanmış olan taraf, ilgili değişim teminatı tutarını işlemlerin gerçekleştiği gün sonundan (T) başlayarak ertesi iş günü (T+1) eksi nakit kapama son saatine kadar öder.

İş günü sonunda net pozitif sözleşme değerine sahip olan taraf, bu tutarın finansman maliyetini işlemlerin gerçekleştiği günü takip eden gün sonundan (T+1) başlayarak ertesi iş günü eksi nakit kapama son saatine kadar öder. Net negatif sözleşme değerine sahip olan taraf, bu tutarın finansman maliyetini işlemlerin gerçekleştiği günü takip eden gün sonundan (T+1) başlayarak ertesi iş günü eksi nakit kapama son saatine kadar alır.

Finansman maliyetinin aşağıdaki şekilde belirlenir.

$$\text{Finansman Maliyeti Tutarı} = \text{Sözleşme değeri} \times \text{ilgili güne ait TLREF faiz oranı} \times [(t+2)-(t+1) \text{ gün sayısı}] / 365$$

Gecelik faiz oranının negatif olması halinde, pozitif sözleşme değerine sahip olan taraf, iki iş günü sonra finansman maliyeti tutarını da alır.

Değişim teminatı ve sözleşme değeri finansman maliyeti takası kaynaklı hak ve yükümlülükler, işlem ve bağlı saklama hesabı bazında belirlenir ve bu hesaplar kullanılarak sonuçlandırılır.

Tablo 24: OTC Takas İşlemleri Tam İşlem Gününe İlişkin İşlem Saatleri

Süreç Adı	Saat
Nema dağıtım	07:30
Teminat Yatırma-Çekme Başlangıç Saati	08:00
Bir önceki iş günü eksi nakit nedeniyle dağıtılmayan alacakların dağıtım başlangıç saati	08:15 (T+1)
Eksi nakit kapama son saati	11:00
Marjın Kapama Son Saati (Temerrüt Başlangıç Saati)	15:00
TL Teminat Çekme Son Saati	15:40
Nemalandırma Son Saati	15:40
Nemalandırmama Talimatı Verme Son Saati	15:40
TL Dışı Teminat Çekme Son Saati	19:00
Teminat Yatırma Son Saati	19:00
MKK’da açılan hesapların BISTECH’e gönderilme son saati	18:15
Son işlem saati	17:45
BISTECH Hesap Açma/İlişkilendirme Son Saati	19:20+
Dönemsel ödeme, değişim teminatı, sözleşme değerine ilişkin finansman maliyeti hesaplama Saati (Günsonu döngüsü)	19:20+

Akşam döngüsü başlangıcı	19:30
Hesap Güncellemesi (Alacakların Eklenmesi/Borçların Tahsilatı) (Akşam döngüsü sonunda)	19:30+
Teminat Tamamlama Çağrısı (Akşam döngüsü sonunda)	19:30+
Takasbank Ekranındaki Gün Sonu İşlemleri	21:30+

Yarım işgünlerinde takas süreleri aşağıdaki tabloda yer aldığı şekilde uygulanır.

Tablo 25: OTC Takas İşlemleri Yarım İşlem Gününe İlişkin İşlem Saatleri

Süreç Adı	Saat
Nema dağıtım	07:30
Teminat Yatırma-Çekme Başlangıç Saati	08:00
Bir önceki iş günü eksi nakit nedeniyle dağıtılmayan alacakların dağıtım başlangıç saati	08:15 (T+1)
Eksi nakit kapama son saati	11:00
Marjin Kapama Son Saati (Temerrüt Başlangıç Saati)	11:00
TL Teminat Çekme Son Saati	11:40
Nemalandırma Son Saati	11:40
Nemalandırmama Talimatı Verme Son Saati	11:40
TL Dışı Teminat Çekme Son Saati	12:45
Teminat Yatırma Son Saati	12:45
MKK'da açılan hesapların BISTECH'e gönderilme son saati	12:45
Son işlem saati	13:00
BISTECH Hesap Açma/İlişkilendirme Son Saati	13:50+
Dönemsel ödeme, değişim teminatı, sözleşme değerine ilişkin finansman maliyeti hesaplama Saati (Günsonu döngüsü)	13:50+
Akşam döngüsü başlangıcı	14:00
Hesap Güncellemesi (Alacakların Eklenmesi/Borçların Tahsilatı) (Akşam döngüsü sonunda)	14:00+
Teminat Tamamlama Çağrısı (Akşam döngüsü sonunda)	14:00+
Takasbank Ekranındaki Gün Sonu İşlemleri	16:30+

Takas süresi; takas, saklama, ödeme veya Takasbank işletim sistemlerinden kaynaklanan sorunlar nedeniyle Genel Müdür tarafından geçici olarak değiştirilebilir.

5.7.3. Risk Yönetimi ve Teminatlandırma Esasları

5.7.3.1. Risk Yönetimi

Risk yönetimi Takasbank tarafından Nakit Akım Teminatlandırma yöntemi ile yapılır.

Üyenin kendi adına yaptığı işlemler “Üye” hesabı altında, müşterileri adına yapmış olduğu işlemler işlem ve bağlı saklama hesabı şeklinde açılan müşteri hesapları altında izlenir. Risk yönetimi hesap bazında yürütülür.

Her bir hesaba ilişkin teminat gereksinimi ayrı ayrı hesaplanır ve her bir işlem ve bağlı saklama hesabının teminat yeterliliği ayrı ayrı kontrol edilir.

Takas hizmeti verilen tezgah üstü türev enstrümanlar için takasa kabul öncesi ve takasa kabul sonrası risk yönetimi süreçleri uygulanır. Takasa kabul öncesi risk yönetimi kapsamında işlemler ilgili hesaplarda yapılacak teminat yeterliliği kontrolleri sonrasında merkezi takasa kabul edilir. Teminatı yetersiz hesapların işlemleri merkezi takasa dahil edilmez. Üyelerin, Takasbank nezdinde açtıkları

hesaplarında yer alan açık takas pozisyonları, garanti fonu katkı payları ile teminatları, Takasbank tarafından belirlenen hesaplama anlarında güncelleme işlemine tabi tutulur. Takasa kabul edilen sözleşmelere ilişkin açık pozisyonlardan kaynaklanan risklerin karşılanması amacıyla Üyelerden başlangıç teminatı talep edilir. Başlangıç teminatı, üyenin temerrüde düşmesi halinde, temerrüdün ortaya çıktığı andan çözümlenmesine kadar geçen sürede ilgili kontratlarda meydana gelebilecek fiyat değişimlerini karşılamak için başlangıçta alınır. Başlangıç teminatına esas istatistiksel parametrelerin belirlenmesinde güven düzeyi % 99,50'den, elde tutma süresi ise 5 günden az olmamak üzere belirlenecek güven düzeyleri ve elde tutma süreleri kullanılır. Volatilité hesaplamalarında kullanılacak tarihsel veri setlerinin, temin edilebildiği taktirde asgari son 12 aylık dönemi kapsamalıdır.

5.7.3.2. Nakit Akım Teminatlandırma Yönteminde Verim Eğrileri ve Temel Bileşenler

Nakit Akım Teminatlandırma (NAT) yönteminde, net bugünkü değer hesaplamalarında kullanılan faiz oranları oluşturulan verim eğrilerinden enterpole edilir.

Oluşturulacak verim eğrilerine ve takasa kabul edilen sözleşmelerin değerlemesine ilişkin hususlar Takasbank tarafından duyurulur.

BISTECH sisteminde risk hesabına konu edilmek üzere benzer nitelikteki tezgah üstü türev işlemler için farklı verim eğrileri oluşturulur ve risk hesaplamaları bu işlemlere özel olarak oluşturulan verim eğrilerinden elde edilen faiz oranları ve şoklar kullanılarak yapılır.

Risk hesabında oluşturulan portföy için teminat gereksinimi hesaplanması sırasında netleştirme işlemleri portföydeki işlemlerin bağlı oldukları verim eğrisi bazında yapılır. Takasbank, risk hesaplaması sırasında sistemde kullanılan farklı verim eğrileri arasında yer alan korelasyonları dikkate alabilir.

NAT yönteminde, temel bileşenler, (Principal Components-PC), verim eğrilerindeki bağımsız (korelasyonsuz) değişiklikler olarak tanımlanır. Verim eğrilerinin temel olarak üç farklı değişikliğe maruz kaldığı kabul edilerek bu değişikliklerin çeşitli kombinasyonlarından risk senaryoları oluşturulur. Verim eğrilerindeki bağımsız değişiklikleri ifade eden temel bileşenler aşağıdaki gibidir.

- Paralel Kayma; verim eğrisinin bütünüyle yukarı veya aşağı yönde paralel kaymasıdır.
- Eğimin Değişmesi; verim eğrisinin eğimindeki değişikliklerdir.
- Eğrilik Derecesinin Değişmesi; verim eğrisinin eğrilik derecesinde (curvature) yaşanan değişikliklerdir.

Risk hesaplamalarında kullanılacak temel bileşen değerlerinin belirlenmesinde %99,50 güven düzeyi dikkate alınır. Belirlenen temel bileşen değerleri ile NAT yönteminde kullanılan diğer parametreler genel mektup ile duyurulur, Takasbank internet sitesinde yayımlanır ve piyasa şartları da gözetilerek ayda bir gözden geçirilir. Gerekli görülmesi halinde Takasbank bir aylık sürenin bitimini beklemeden piyasa şartları doğrultusunda risk parametrelerini revize eder.

Nakit Akım Teminatlandırma yönteminde sistem portföy bazlı teminatlandırma yaparken portföyün en kötü durum senaryosunu ima eden simülasyon sonucunu kullanır.

5.7.3.3. İşlem/Takas İçin Alınan Teminatların Hesaplanması

Piyasa'da yapılan işlemler dolayısıyla oluşan teminat gereksinimi, NAT Yönteminde işleme konu nakit akımlarının ilgili verim eğrileri kullanılarak hesaplanan net bugünkü değerleri ile bu eğrilere uygulanan şokların ardından hesaplanan net bugünkü değerlerin arasındaki fark ve "değişim teminatı tutarı" kadardır.

5.7.3.4. Teminat ve garanti fonu katkı payı olarak kabul edilebilecek kıymetler

Üyeler tarafından, teminat yükümlülüklerinin yerine getirilmesi amacıyla aşağıdaki varlıklar kullanılabilir. Takasbank Yönetim Kurulu Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliği'nin 19 uncu maddesi ile belirlenen diğer varlıkları da teminat veya garanti fonu katkı payı olarak kabul etmeye ve grup limiti ile alt grup limitlerini değiştirmeye yetkilidir.

Tablo 26: OTC Teminat ve garanti fonu katkı payı olarak kabul edilen varlıkların değerlerinin güncellenmesi

Teminat	Değerleme Kriteri	Açıklama
Döviz	Gün İçi: Bankalararası Piyasa Alış - Satış kotasyonu ortalaması Gün Sonu: TCMB Döviz Alış Kuru	Günsonu akşam 18:00'deki risk hesaplama anı dahil olmak üzere gün içi boyunca Bankalararası Piyasa kurları ortalaması, günsonu risk hesaplama anında ise TCMB tarafından 15:30'da yayınlanmış olan alış kuru.
Hazine Bonosu ve Devlet Tahvilleri (Sukuk Dahil)	Gün İçi: Takasbank verim eğrisi kullanılarak belirlenen teorik fiyat ya da TCMB Fiyatları. Gün Sonu: Takasbank gün sonu verim eğrisi kullanılarak belirlenen teorik fiyat ya da TCMB Fiyatları.	Borsa Borçlanma Araçları Piyasası'nda işlem gören kuponsuz ve sabit kuponlu tahvillerden oluşan verim eğrisi ile hesaplanan fiyatlar ile bu fiyatlara ulaşılamadığında ise TCMB'ce belirlenen Devlet İç Borçlanma Senetlerinin gösterge niteliğindeki günlük değerleri kullanılarak değerlendirilir. Gün içi risk hesaplama anlarında güncellenen verim eğrisi paralelinde değişkenlik gösterebilir.
Eurobond	Gün İçi: Takasbank verim eğrisi kullanılarak belirlenen teorik fiyat ya da Takasbank tarafından belirlenen fiyat Gün Sonu: Takasbank verim eğrisi kullanılarak belirlenen teorik fiyat ya da Takasbank tarafından belirlenen fiyat	İşlem gören Euro tahvillerden oluşan verim eğrisi ile hesaplanan fiyatlar ile verim eğrisi oluşturulamadığı durumda Takasbank tarafından belirlenen fiyat.
İpotek teminatlı menkul kıymetler, İpoteğe dayalı menkul kıymetler, Varlık teminatlı menkul kıymetler ve varlığa dayalı menkul kıymetler	Gün İçi: Takasbank verim eğrisi kullanılarak belirlenen teorik fiyat ya da Takasbank tarafından belirlenen fiyat Gün Sonu: Takasbank verim eğrisi kullanılarak belirlenen teorik fiyat ya da Takasbank tarafından belirlenen fiyat	T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen TL sabit kupon ödemeli ve iskontolu kıymetlerden oluşan verim eğrisi ile hesaplanan fiyatlar ile verim eğrisi oluşturulamadığı Takasbank tarafından belirlenen fiyat.
ABD ve Almanya tarafından ihraç edilen iç borçlanma senetleri	Gün içi: İşlem geçen fiyatlar dikkate alınır. Gün sonu: işlem geçen fiyatlar dikkate alınır.	İşlem gören tahvillerden oluşan verim eğrisi ile hesaplanan fiyatlar ile verim eğrisi oluşturulamadığı durumda Takasbank tarafından belirlenen fiyat.

Borsalarda İşlem Gören Sertifikalar	Gün İçi: Hesaplama anı öncesinde borsada gerçekleşen son işlem fiyatı Gün Sonu: Seans sonu son işlem fiyatı	Borsada işlem gerçekleşmemişse, Takasbank tarafından belirlenen fiyat.
--	--	--

5.7.4. Garanti Fonuna İlişkin Esaslar

Takasbank, takasa kabul olan sözleşmelere ilişkin olarak vereceği MKT hizmeti kapsamında, üyelerin temerrüde düşmesi halinde oluşabilecek zararların ilgili üyelerin teminatlarını aşan kısmı için kullanılmak üzere üyelerin katkı payları ile oluşturulan bir garanti fonu kurar. MKT üyelerinin garanti fonuna katılımı zorunludur.

MKT üyelerinin garanti fonu katkı payları, yatırılmış ve Takasbank tarafından talep edilmesi halinde yatırılacak ilave garanti fonu katkı paylarından oluşur. Garanti Fonunun MKT Yönetmeliği, Yönerge ve Prosedür hükümleri çerçevesinde kullanılması durumunda, MKT üyelerinden yatırılmış garanti fonu katkı payı tutarını geçmemek üzere ilave katkı payı yatırmaları istenebilir. 1 Nisan-31 Mart tarihleri arasındaki bir yıllık dönem içinde Üyelerden en fazla dört sefer ilave katkı payı yatırmaları istenebilir. Bir seferde talep edilebilecek ilave garanti fonu katkı payı, her bir üye için, talebe mesnet teşkil eden temerrütlerin vuku bulduğu ay için hesaplanmış yatırılması gereken garanti fonu katkı payı tutarını aşamaz. İlave garanti fonu katkı payı tutarı, bir kez yatırılmış tutarın tamamı olarak veya dilimler halinde toplam yatırılmış tutarı geçmemek şartıyla birden çok kez talep edilebilir.

Üyelikten ayrılma talebini Prosedür ve ilgili diğer düzenlemeler kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirdikten sonra ileten ve bu talepleri henüz Yönetim Kurulu'na karara bağlanmamış veya MKT üyeliğinden ayrılma talebi Yönetim Kurulu tarafından kabul edilmiş, ancak yatırılmış garanti fonu katkı payının iadesi için süre verilmiş MKT üyelerinin maruz kalabileceği maksimum garanti fonu yükümlülüğü, talep tarihinde henüz çözümlenmesi devam eden bir temerrüdün mevcut olmaması halinde, talepte bulunulan ayın ilk iş günü gün sonu işlemleri kapsamında hesaplanan garanti fonu tutarının iki katı, aksi takdirde üç katıdır. Üyelikten ayrılma talebinin sözkonusu yükümlülüklerin yerine getirilmeden yapılması durumunda ise bu oranlar üç ve dört katı olarak uygulanır. Takasbank tarafından muhtemel garanti fonu yükümlülüklerinden kaçınmak için MKT üyeliğinden ayrıldığı veya ayrılma talebinde bulunduğu değerlendirilen kuruluşlar tekrar MKT üyeliğine kabul edilmeyebilir.

Temerrüde düşen Üyenin işlem teminatları, garanti fonu katkısı ve Takasbank tarafından karşılanmış riskler için yapılan sermaye tahsisleri yetersiz kalmadıkça, diğer Üyelerin garanti fonu katkı paylarına başvurulamaz.

Üyeliğin sonlanması halinde Merkezi Karşı Taraf Yönetmeliğinin 33 üncü maddesi hükümleri çerçevesinde garanti fonu katkı payı geri ödenir.

Garanti fonundaki varlıklar amacı dışında kullanılamaz.

Üyeler tarafından garanti fonuna yatırılacak katkı paylarının, kendi mülkiyetlerindeki varlıklardan karşılanması esastır.

Garanti fonu, Takasbank tarafından temsil ve idare edilir.

Garanti fonunun toplam büyüklüğüne ilişkin hesaplama 3 aydan fazla olmamak kaydı ile yenilenerek mevcut garanti fonunun yeterliliği sınanır

Üyelerin garanti fonuna yapacakları katkı, sabit ve taşınmış oldukları riskleri ile orantılı olarak hesaplanan değişken katkı paylarından oluşur.

Bir Üyenin yatırılmış garanti fonu katkı payı, sabit katkı payı tutarından az olamaz. Üyelerin yatırmaları gereken sabit katkı payı tutarları, 500.000 TL'dir. Bu tutar yılda en az bir kez, Piyasa, ulusal veya uluslararası ekonomide yaşanan gelişmeler dikkate alınarak gözden geçirilir ve gerekli görülmesi durumunda değiştirilebilir.

5.7.5. Temerrüt İşlemlerine İlişkin Esaslar

Yapılan işlemlerden doğan borçlar aşağıdaki durumlarda muaccel hale gelir.

- Takasbank tarafından hesaplanan gün içi ve gün sonu teminat tamamlama yükümlülüklerinin belirlenen süre içerisinde yerine getirilmemesi;
- Garanti fonu ve ilave garanti fonu katkı payları tamamlama yükümlülüklerinin süresi içerisinde yerine getirilmemesi;
- Sözleşmeye ilişkin dönemsel ödemelerin, değişim teminatı marjini ve sözleşme değerine ilişkin fonlama maliyeti yükümlülüğünün süresi içinde yerine getirilmemesi,
- Prosedür'ün 13 üncü maddesi kapsamında Üyenin yükümlülüklerinin Takasbank tarafından tasfiye edilmesine karar verilmesi.
- Borcun muaccel hale geldiği tarihte, Prosedür'de belirlenen usul ve esaslara uygun olarak yükümlülüklerin yerine getirilmemesi halinde Üye, ayrıca bir bildirimde bulunulmaksızın temerrüde düşer. Üyenin muaccel hale gelen bir borcundan temerrüde düşmesi durumunda, üyenin ilgili gündeki tüm borçları muaccel hale gelir.
- Takasbank, borcun kısmen veya tamamen ifa edilmemesinden dolayı temerrüt faizini aşan bir zarara uğramışsa, bu zarar temerrüde düşen üye tarafından tazmin edilir.
- Temerrüt halinde, Takasbank tarafından Üyenin ilgili hesaplarındaki teminatlarını çekmesine izin verilmez.
- Takasbank tarafından Üyeye temerrüt halini sona erdirmesi için en fazla temerrüt tarihini takip eden iş günü Prosedür'de belirlenen saate kadar süre verilebilir. Verilen süre sonuna kadar temerrüt halinin sona erdirilmemesi halinde, Takasbank tarafından organize ve tezgah üstü piyasalarda işlem yapabilir. İşlemin gerçekleştirilebilmesi için üyenin teminatları ve garanti fonu katkı payı tutarları kullanılabilir.
- Teminat ve garanti fonu yükümlülüklerinin işbu Prosedür'de belirlenen sürelerde yerine getirilmemesi halinde temerrüt hükümleri uygulanır.

BÖLÜM SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası Garanti Fonu teminatları arasında yer almaz?

- a) Türk Lirası
- b) Döviz
- c) Devlet İç Borçlanma Senetleri
- d) Borçlanma Araçları Şemsiye Fonu Payları
- e) Gümüş

2. Aşağıdakilerden hangisi Vadeli İşlemler ve Opsiyon Piyasası hesap türleri arasında yer almaz?

- a) Portföy Hesabı
- b) Müşteri Hesabı
- c) Çoklu (Global) Hesap
- d) Fon Hesabı
- e) Piyasa Yapıcı Hesap

I. İşlem Hesabı (T)

II. Saklama Hesabı (D)

III. İşlem Ve Saklama Hesabı (O)

3. Vadeli İşlemler ve Opsiyon Piyasasında üye kuruluşlar tarafından üye ekranları aracılığı ile yukarıdaki hesap tipi tanımlamalarından hangisi/hangileri gerçekleştirilebilir?

- a) I ve II
- b) I ve III
- c) II ve III
- d) I, II ve III
- e) II

4. Aşağıdakilerden hangisi Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası işlem teminatları arasında yer almaz?

- a) Devlet İç Borçlanma Senetleri
- b) T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro tahvil (Eurobond)
- c) Pay (Hisse Senedi)
- d) G7 ülkeleri tarafından ihraç edilen iç borçlanma senetleri.
- e) Hisse Senedi Şemsiye Fonu Payları

5. Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası'nda, işlem teminatları kapsamında bulunması gereken teminat değerinin yüzde kaçını sürdürme seviyesi olarak dikkate alınır?

- a) 50%
- b) 60%
- c) 80%
- d) 90%
- e) 100%

6. Aşağıdakilerden hangisi Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası'nda işlem teminatı kompozisyonu kapsamında bulundurulması gereken minimum nakit oranıdır?

- a) 30%
- b) 40%
- c) 50%
- d) 60%
- e) 75%

7. Aşağıdakilerden hangisi Döviz Vadeli İşlem ve Opsiyon Sözleşmeleri için fiziki teslimat son saatidir?

- a) 14:00
- b) 14:30
- c) 15:00
- d) 15:30
- e) 16:00

8. Aşağıdakilerden hangisi Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası'nda garanti fonu kompozisyonu kapsamında bulundurulması gereken minimum nakit oranıdır?

- a) 30%
- b) 40%
- c) 50%
- d) 60%
- e) 75%

9. Aşağıdakilerden hangisi Tezgah Üstü Türev İşlemler garanti fonu minimum katkı payı tutarındır?

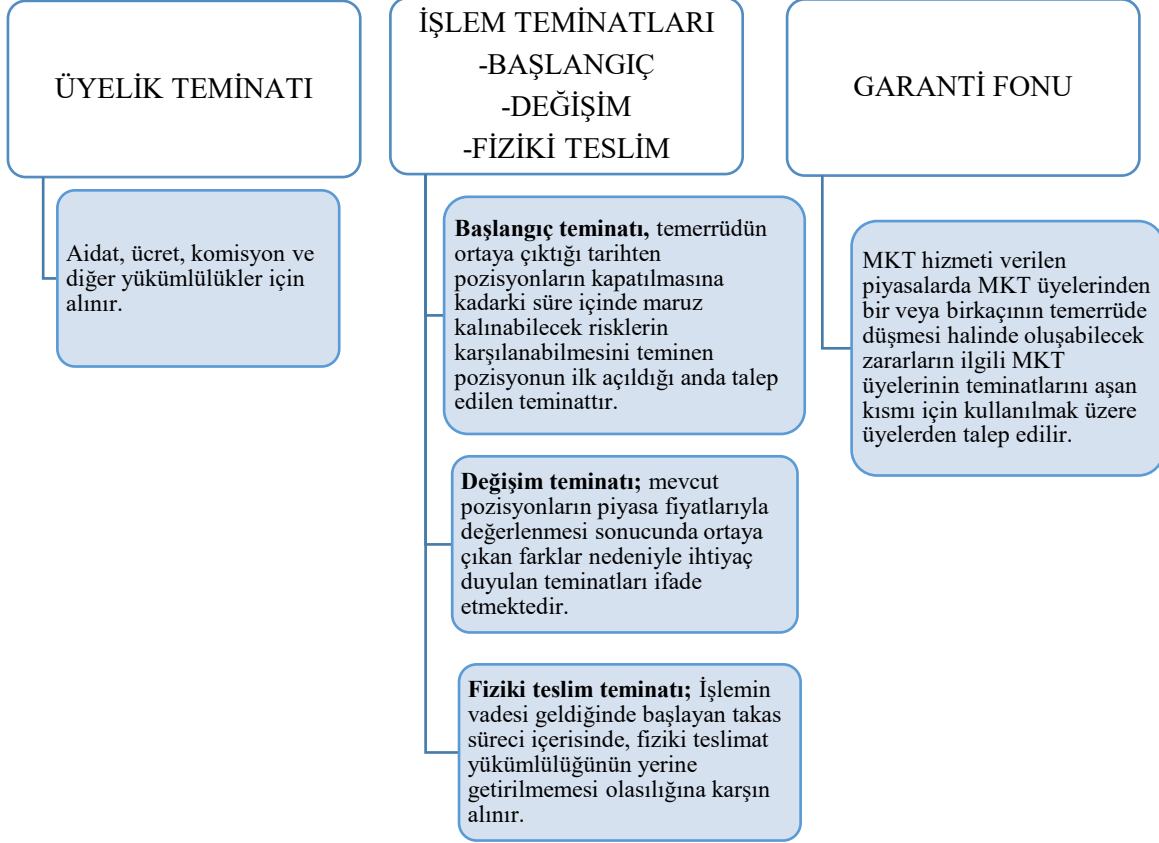
- a) 100.000
- b) 200.000
- c) 300.000
- d) 400.000
- e) 500.000

10. Aşağıdakilerden hangisi Tezgah üstü Türev İşlemler için teminat ve garanti fonu katkı payı olarak kabul edilebilecek kıymetlerden değildir?

- a) Nakit Türk Lirası
- b) Konvertibl Döviz (USD, EUR, GBP)
- c) DİBS
- d) T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro Tahvil (Eurobond)
- e) Teminat Mektubu

6. İSTANBUL TAKAS VE SAKLAMA BANKASI A.Ş. TEMİNAT YÖNETİMİ

Merkezi karşı taraf hizmeti verilen piyasalarda, MKT kuruluşu garanti ettiği takasın tamamlanmasını teminen üyelerinden teminat alır. Bu teminatlar temel olarak üyelik teminatı, işlem teminatı ve garanti fonu katkı payıdır. Teminatlar *nakit* dışında *Takasbank MKT Yönetmeliği'nde belirtilen finansal varlıklar* şeklinde de yatırılabilir. Nakit dışındaki tüm finansal varlıklar, bu varlıkların olumsuz piyasa koşullarında meydana gelebilecek değer kaybını karşılar oranda bir iskonto ile teminat olarak değerlendirilir. Nakit dışındaki tüm finansal varlık gruplarına *kompozisyon sınırlamaları* da getirilir.

Şekil 26: Merkezi Karşı Taraf Tarafından Temin Edilen Teminat Tipleri

6.1. Teminat Yönetimi Teminat Tipleri

6.1.1. Üyelik Teminatı

Merkezi karşı taraf üyelerinden Takasbank'a olan aidat, ücret, komisyon ve diğer yükümlülüklerin kendilerine verilen süre içerisinde yerine getirilmemesi durumunda ortaya çıkabilecek zararların telafisi amacıyla alınabilecek teminat türüdür. Merkezi karşı taraf hizmeti verilen Ödünç Pay Piyasası (ÖPP)'nde üyelik teminatı uygulaması bulunmamaktadır.

Borsa İstanbul Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası (VİOP), BAP ve Pay Piyasası'nda Üyeler, Takasbank'a olan aidat, ücret, komisyon ve diğer yükümlülüklerin kendilerine verilen süre içerisinde yerine getirilmemesi durumunda ortaya çıkabilecek zararların telafisi amacıyla, Yönetim Kurulu tarafından belirlenen üyelik teminatını Türk Lirası olarak yatırmaktadırlar

6.1.2. İşlem Teminatı

İşlem teminatları başlangıç, değişim ve fiziki teslimat teminatı olarak üçe ayrılmaktadır.

6.1.2.1. Başlangıç teminatı

Başlangıç teminatı, gelecekte herhangi bir temerrüt durumunun ortaya çıktığı hallerde, temerrüdün ortaya çıktığı tarihten pozisyonların kapatılmasına kadarki süre içinde maruz kalınabilecek risklerin karşılanabilmesini teminen pozisyonun ilk açıldığı anda talep edilen teminatıdır.

VIOP, BAP, Pay ve Tezgah Üstü Türev Araç Piyasasında başlangıç teminatı hesaplamaları BISTECH Marjin Yöntemi ile yapılır. BISTECH Marjin Yöntemi, portföy bazlı risk yönetimi algoritmasını baz alır. ÖPP ve BİAŞ Para Piyasasında (BİAŞ PP) başlangıç teminatı hesaplamalarında tarihsel benzetim esaslı Riske Maruz Değer (RMD) yöntemi kullanılır.

Başlangıç teminatı hesaplamasında kullanılan parametrelerin belirlenmesinde dikkate alınması zorunlu asgari unsurlar Takasbank MKT Yönetmeliği'nde belirlenmiştir. Yönetmelik ile parametrelerin hesaplanmasında;

- Asgari %99'luk tek taraflı güven aralığının kullanılması,
 - Elde tutma(nakde dönüştürme) süresinin asgari 2 iş günü olarak dikkate alınması,
 - Volatilité hesaplamalarında kullanılacak tarihsel veri uzunluğunun temin edilebildiği ölçüde asgari 12 ayı kapsaması zorunluluğu,
- getirilmiştir.

6.1.2.2. Değişim teminatı

Değişim teminatı; mevcut pozisyonların piyasa fiyatlarıyla değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkan farklar nedeniyle ihtiyaç duyulan teminatları ifade etmektedir. Merkezi karşı taraf hizmeti verilen piyasalarda pozisyonların değer değişimleri gün için risk hesaplama anlarında ve her halükarda gün sonlarında hesaplanır.

6.1.2.3. Fiziki teslimat teminatı

VIOP'ta fiziki teslimata konu sözleşmelerde uygulanmaktadır. İşlemin vadesi geldiğinde başlayan takas süreci içerisinde, fiziki teslimat yükümlülüğünün yerine getirilmemesi olasılığına karşı, fiziki teslimata konu dayanak varlığın olası fiyat değişimleri dikkate alınarak hesaplanır.

$$\text{Fiziki Teslimat Teminatı} =$$

$$\text{Fiziki Teslimata Konu Sözleşme Sayısı} \times \text{Dayanak Varlığın Fiziki Teslimat Parametresi}$$

MKT hizmeti verilen piyasalarda işlem teminatı olarak kabul edilen varlıkların piyasa bazında özetlenmiş gösterimi aşağıda yer almaktadır:

6.2. Garanti Fonu

MKT hizmeti verilen piyasalarda MKT üyelerinden bir veya birkaçının temerrüde düşmesi halinde oluşabilecek zararların ilgili MKT üyelerinin teminatlarını aşan kısmı için kullanılmak üzere garanti fonlarının kurulması MKT Yönetmeliği ile öngörülmüştür.

Üyelerin yatırılmış garanti fonu katkı payları en fazla riske sahip üye ile ikinci ve üçüncü en fazla riske sahip üyenin birlikte temerrüdü halinde ortaya çıkacak toplam kaynak ihtiyacı toplamının üyelere taşıdıkları riskler nispetinde bölüştürülmesi suretiyle hesaplanmaktadır. Toplam kaynak ihtiyacının belirlenmesinde üyelerin taşıdıkları açık pozisyonlarından kaynaklanan risk tutarlarının işlem teminatları ile karşılanamayan risk (uncovered risk) tutarları esas alınmaktadır. Yatırılmış garanti fonu sabit (minimum) ve değişken olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Takasbank tarafından MKT Hizmeti sunulan piyasalara ilişkin MKT üyeleri tarafından tesis edilmesi gereken garanti fonu katkı payları aşağıda yer alan tabloda özetlenmektedir:

Tablo 27: MKT Hizmeti Sunulan Piyasalarda Asgari Garanti Fonu Katkı Payı Tutarı

MKT Hizmeti Sunulan Piyasa	Asgari Garanti Fonu Katkı Payı Tutarı (TL)
Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası	3.575.000
BİAŞ Para Piyasası	50.000
Pay Piyasası	200.000
BAP	700.000
Takasbank Ödünç Pay Piyasası	125.000
SWAP Piyasası	2.875.000
Tezgah Üstü Türev Araç Piyasası	500.000

Temerrüt sonucu ortaya çıkan zararın temerrüt halinde kullanılabilecek kaynak sıralamasında diğer üyelerin yatırılmış garanti fonu büyüklüğünü de aşan bir tutara erişmesi durumunda temerrüt etmemiş üyelerden ilave garanti fonu katkı payının talep edilmesi mümkündür. Talep edilebilecek ilave garanti fonu katkı payının büyüklüğü ve talep sayısı ilgili piyasa prosedürlerinde belirlenmektedir.

6.3. Teminata Kabul Edilen Varlıklar

Tablo 28: MKT Hizmeti Sunulan Piyasalarda İşlem Teminatı ve Garanti Fonu Katkı Payı Olarak Kabul Edilen Varlıklar

Varlık Türü	VIOP	Pay	BİAŞ PP	ÖPP	BAP	SWAP	Tezgah Üstü Türev Araç
Nakit Türk Lirası	√	√	√	√	√	√	√
Konvertibl Döviz (USD)	√	√	√	√	√	√	√
Konvertibl Döviz (EUR)	√	√	√	√	√	√	√
Konvertibl Döviz (GBP)	√	√	√	√	√	√	√
Devlet İç Borçlanma Senedi	√	√	√	√	√	√	√
T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro Tahvil (Eurobond)	√	√	√	√	√	√	√
T.C. Hazinesi Varlık Kiralama A.Ş. tarafından ihraç edilen Kira Sertifikaları	√	√	√	√	√	√	√
BIST 100 Endeksinde bulunan pay senetleri	√	√	√	√	√	√	
Hisse Senedi Şemsiye Fonu Payları	√	√	√	√	√	√	
Borçlanma Araçları Şemsiye Fonu Payları	√	√	√	√	√	√	
Para Piyasası Şemsiye Fonu Payları	√	√	√	√	√	√	
Borsalarda İşlem Gören Standartta Altın	√	√	√	√	√	√	
İpotek teminatl menkul kıymetler, ipotega dayalı menkul kıymetler, varlık teminatl menkul kıymetler ve varlığa dayalı menkul kıymetler	√	√	√	√	√	√	√
Borsa İstanbul A.Ş. payları	√	√	√	√	√	√	
G7 ülkeleri tarafından ihraç edilen iç borçlanma senetleri ile Euro tahviller						√	√

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü tarafından ihraç edilen emtia sertifikaları (altına dayalı)	√	√	√	√	√	√	
Borsa Yatırım Fonu Payları	√	√			√		

MKT hizmeti verilen piyasalarda işlem teminatı ve garanti fonu katkı payı olarak teminata kabul edilen varlıklar yukarıda tablolar halinde gösterilmiştir. Takasbank tarafından teminat olarak alınacak varlıkların belirlenmesinde MKT hizmeti verilen piyasanın işleyiş dinamikleri dikkate alınmakta, kredi, likidite ve piyasa riski düşük olan varlıklara öncelik ve ağırlık verilmektedir. Takasbank, teminat olarak kabul edeceği varlıkları belirledikten sonra söz konusu varlıkların teminat olarak kabulüne ilişkin olarak kompozisyon limitleri uygulamaktadır.

Teminat hesaplamalarında yukarıda yer alan varlıklar nakit ve nakit dışı varlıklar olarak ikiye ayrılır. TL haricindeki diğer teminat unsurları hesaplamalarda nakit dışı varlık olarak dikkate alınır.

Herhangi ihraççı veya banka tarafından veya bu ihraççı veya banka ile aynı sermaye grubuna dahil diğer ihraççı ve bankalar tarafından ihraç edilmiş veya verilmiş, Takasbank tarafından teminat olarak kabul edilen menkul kıymetler ile kabul edilmiş garantiler toplamının (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen kıymetler ile sermayesinin çoğunluğu T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı'na ait olan diğer bankaların garanti ve menkul kıymetleri hariç), Merkezi Karşı Taraf Hizmeti verilen piyasalarda kabul edilmiş teminatlar içindeki payı %25'i geçemez. Yapılan dönemsel kontrollerde %25 sınırını aşan teminatlarda öncelik sıralaması dikkate alınır, sınır aşımına sebep olan son yatırılan teminat sahibi üyeler elektronik posta mesajı ile uyarılır. Teminatı değiştirmesi talep edilir.

Üyelerin kendilerinin ve/veya dahil oldukları sermaye grubuna bağlı banka ve şirketlerin garantileri ve ihraç etmiş oldukları menkul kıymetler (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı'na ihraç edilen menkul kıymetler ile sermayesinin çoğunluğu T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı'na ait olan diğer bankaların garanti ve menkul kıymetleri hariç), üye tarafından Takasbank'a teminat olarak verilemez.

Sabit getirili menkul kıymetlerin teminata kabulü için, menkul kıymetin tamamını temsil eden anapara ve kuponlarının birlikte teminata yatırılması gerekmektedir. Ayrıştırılmış sabit getirili menkul kıymetler teminata kabul edilmez. Teminat olarak tevdi edilmiş olan sabit getirili menkul kıymetler itfadan önceki iş gününün sonunda teminat olma özelliklerini kaybederler. İtfa veya kupon ödemesi gerçekleştiğinde ilgili tutar nakit teminat hesabına aktarılır. İtfa ve kupon ödemelerindeki operasyonel süreçler dikkate alınarak teminat seviyesinin korunması üyenin sorumluluğundadır.

Öz sermaye halleri sonucu oluşan nakit tutarlar üyenin Türk Lirası cinsinden nakit teminat hesabına aktarılır. Pay cinsinden teminatlarda öz sermaye halinin pay değerinin değişebileceği dikkate alınarak, teminat seviyesinin korunması Üyenin sorumluluğundadır.

Altının teminata verilmesi durumunda, söz konusu altınlar Borsa Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasası'nda işlem gören külçe altınlardan 100 gram ve katları şeklinde olan standart altından oluşmalıdır.

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü tarafından ihraç edilen emtia sertifikaları, bağlı oldukları dayanak varlık grubunun altında teminat değerlemeye dahil edilir.

İpotek teminatlı menkul kıymetler, ipotège dayalı menkul kıymetler, varlık teminatlı menkul kıymetler ve varlığa dayalı menkul kıymetlerden; Türkiye Kalkınma ve Yatırım Bankası A.Ş. Varlık

Finansmanı Fonları tarafından TL cinsinden ihraç edilmiş ve uzun vadeli ulusal notu asgari 'AA+' olanlar teminata kabul edilir.

6.3.1. VİOP'ta Teminata Kabul Edilen Varlıklar ve Kompozisyon Sınırları

İşlem teminatları ve garanti fonu katkı payı olarak teminata kabul edilen varlıklar ile bu varlıklara ilişkin kompozisyon sınırları EK-2'de verilen tabloda verilmiştir.

İşlem teminatı açısından, VİOP'ta hesaplanan toplam teminat gereksiniminin en az **% 50'sinin Türk Lirası** teminattan oluşması gerekir. Türk Lirası dışında teminata kabul edilecek diğer varlıklar ve bunlara ilişkin kompozisyon limitleri için EK-2'de verilen tabloda belirtilen oranlar uygulanır. Kompozisyon limitleri, yatırılmış TL ve diğer teminat bakiyelerinin toplamı üzerinden uygulanır.

Garanti fonu katkı payı olarak bulunması gereken katkı payı toplamının **en az % 30'luk** kısmının nakit Türk Lirası olması zorunludur. Nakit dışı teminatın kompozisyon sınırı hesaplaması toplam yatırılmış katkı payı üzerinden yapılır ve işlem teminatına kabul edilen nakit dışı varlıklar ile aynı kurallar çerçevesinde değerlendirilir.

6.3.2. Pay Piyasasında Teminata Kabul Edilen Varlıklar ve Kompozisyon Sınırları

İşlem teminatları ve garanti fonu katkı payı olarak teminata kabul edilen varlıklar ile bu varlıklara ilişkin kompozisyon sınırları EK-2'de verilen tabloda verilmiştir.

İşlem teminatı açısından, Pay Piyasasında hesaplanan toplam teminat gereksiniminin **en az % 10'nun** Türk Lirası teminattan oluşması gerekir. Türk Lirası dışında teminata kabul edilecek diğer varlıklar ve bunlara ilişkin kompozisyon limitleri için EK-2'de verilen tabloda belirtilen oranlar uygulanır. Kompozisyon limitleri, yatırılmış TL ve diğer teminat bakiyelerinin toplamı üzerinden uygulanır.

Pay Piyasası garanti fonu katkı payı olarak bulunması gereken katkı payı toplamının % 100 Nakit, Konvertibl Döviz, Devlet İç Borçlanma Senedi ve T.C. Hazinesi Dış Borçlanma Araçları ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro tahvil (Eurobond) ile tesis edilebilir. Diğer varlık grupları içinse ise EK-2'de verilen tabloda yer alan kompozisyon sınırları geçerlidir.

6.3.3. BAP'ta Teminata Kabul Edilen Varlıklar ve Kompozisyon Sınırları

İşlem teminatları ve garanti fonu katkı payı olarak teminata kabul edilen varlıklar ile bu varlıklara ilişkin kompozisyon sınırları EK-2'de yer alan tabloda verilmiştir.

İşlem teminatı açısından, BAP'ta minimum Türk Lirası gereksinimi yoktur. Türk Lirası dışında teminata kabul edilecek diğer varlıklar ve bunlara ilişkin kompozisyon limitleri için EK-2'de verilen tabloda belirtilen oranlar uygulanır. Kompozisyon limitleri, yatırılmış TL ve diğer teminat bakiyelerinin toplamı üzerinden uygulanır.

BAP'ta garanti fonu katkı payı olarak bulunması gereken katkı payı toplamının % 100 Nakit, Konvertibl Döviz, Devlet İç Borçlanma Senedi ve T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro tahvil (Eurobond) ile tesis edilebilir. Diğer varlık grupları içinse ise EK-2'de verilen tabloda yer alan kompozisyon sınırları geçerlidir.

6.3.4. BİAŞ Para Piyasasında Teminata Kabul Edilen Varlıklar ve Kompozisyon Sınırları

BİAŞ PP'nda işlem teminatları ve garanti fonu katkı payı olarak teminata kabul edilen varlıklar ile bu varlıklara ilişkin kompozisyon sınırları EK-2'de yer alan tabloda verilmiştir.

Hem işlem teminatı hem de garantif onu katkı payı açısından diğer MKT olunan piyasalardan farklı olarak BİAŞ Para Piyasasında tesis edilmesi gereken en az Türk Lirası oranı uygulanmamaktadır. Söz konusu piyasa için uygulanan kompozisyon limitleri EK-2'de yer alan tabloda gösterilmektedir.

BİAŞ Para Piyasası'nda garanti fonu katkı payı olarak bulunması gereken katkı payı toplamının % 100 Nakit, Konvertibl Döviz, Devlet İç Borçlanma Senedi ve T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro tahvil (Eurobond) ile tesis edilebilir. Diğer varlık grupları içinse ise EK-2'de verilen tabloda yer alan kompozisyon sınırları geçerlidir.

6.3.5. ÖPP’de Teminata Kabul Edilen Varlıklar ve Kompozisyon Sınırları

Merkezi karşı taraf hizmeti verilen Ödünç Pay Piyasası’nda işlem teminatları ve garanti fonu katkı payı olarak teminata kabul edilen varlıklar ile bu varlıklara ilişkin kompozisyon sınırları EK-2’de yer alan tabloda verilmiştir. Takasbank Ödünç Pay Piyasası’nda garanti fonu katkı payları için TL cinsinden teminat bulundurma zorunluluğu yoktur.

ÖPP’de teminata alınacak tek bir payın piyasa değeri, hesaplanan azami toplam değerlendirilmiş pay senedi tutarının %75’ini geçemez. Ödünç verilmesi durumunda teminat şartı aranmaz.

6.3.6. SWAP Piyasası’nda Teminata Kabul Edilen Varlıklar ve Kompozisyon Sınırları

Türk Lirası nakit dışında teminata kabul edilecek diğer varlıklar ve bunlara ilişkin kompozisyon limitleri için EK-2’de verilen oranlar uygulanır. Takasbank Yönetim Kurulu teminat olarak kabul edilecek yeni varlıklar ve bu varlıklar için kompozisyon limitleri belirlemeye veya belirlenmiş olanlar da dâhil kompozisyon limitlerinde değişiklik yapmaya yetkilidir.

SWAP Piyasası’nda G7 ülkeleri tarafından ihraç edilen iç borçlanma senetleri ile Euro tahviller arasından yalnızca ABD ve Almanya ülkelerinden ihraç edilen iç borçlanma senetleri ve Euro tahviller teminat olarak kabul edilecektir.

6.3.7. Tezgah Üstü Türev Araçlar Piyasası’nda Teminata Kabul Edilen Varlıklar ve Kompozisyon Sınırları

İşlem teminatları ve garanti fonu katkı payı olarak teminata kabul edilen varlıklar ile bu varlıklara ilişkin kompozisyon sınırları aşağıda yer alan tablolarda verilmiştir.

İşlem teminatı açısından, Tezgah Üstü Türev Araçlar Piyasası’nda minimum Türk Lirası gereksinimi yoktur. Türk Lirası dışında teminata kabul edilecek diğer varlıklar ve bunlara ilişkin kompozisyon limitleri için EK-2’de verilen oranlar uygulanır. Kompozisyon limitleri, yatırılmış TL ve diğer teminat bakiyelerinin toplamı üzerinden uygulanır.

Tezgah Üstü Türev Araçlar Piyasası’nda G7 ülkeleri tarafından ihraç edilen iç borçlanma senetleri ile Euro tahviller arasından yalnızca ABD ve Almanya ülkelerinden ihraç edilen iç borçlanma senetleri ve Euro tahviller teminat olarak kabul edilecektir.

Tezgah Üstü Türev Araçlar Piyasası’nda garanti fonu katkı payı olarak bulunması gereken katkı payı toplamının % 100’ü Nakit, Konvertibl Döviz, Devlet İç Borçlanma Senedi ve T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro tahvil (Eurobond) ile tesis edilebilir. Diğer varlık grupları içinse ise EK-2’de verilen tabloda yer alan kompozisyon sınırları geçerlidir.

6.4. Teminat Değerlemesi ve Değerleme Katsayılarının Belirlenmesi

MKT olarak hizmet verilen tüm piyasalarda alınan teminata konu varlıkların öngörülen değerlendirilmiş tutarlarının bu varlıkların likide edilmesi sonrasında beklenen nakit düzeyini karşılar seviyede bulunması esastır. Bu kapsamda teminata kabul edilebilecek tüm varlık türleri için bu varlıkların olumsuz piyasa koşulları altında olası değer kaybını karşılayacak teminat değerlendirme katsayılarının belirlenmesi gereklidir. Belirlenen teminat değerlendirme katsayılarının teminata kabul edilen varlıkların maruz olduğu piyasa, likidite ve karşı taraf kredi riskini kavraması zaruridir.

$$\text{Teminat Değerleme Katsayısı} = 1 - (\text{Piyasa Riski} + \text{Likidite Riski} + \text{Kredi Riski})$$

Diğer bir deyişle, teminata kabul edilen bir varlık için belirlenen değerlendirme katsayısı, varlığın karşı karşıya olduğu piyasa, likidite ve karşı taraf kredi riski risk primlerini içermesi gerekmektedir. Katsayıların belirlenmesinde, finansal işlemlerde maruz kalınacak riskin belirlenmesi için en sık kullanılan risk ölçüm yöntemi olan riske maruz değer yaklaşımı kullanılmaktadır.

RMD, elde tutulan bir portföy ya da varlık değerinin, faiz oranlarında, döviz kurlarında ve hisse senedi fiyatlarındaki dalgalanmalar nedeniyle meydana gelebilecek değişiklikler sonucunda maruz kalabileceği en yüksek zararı, belli bir zaman diliminde ve belli bir olasılık seviyesinde ifade eden ve muhtelif sayısal yöntemlerle tahmin edilen değeri ifade etmektedir.

RMD yöntemleri temelde parametrik ve simülasyon bazlı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Her iki yaklaşımında avantaj ve dezavantajları olmasına rağmen, bankacılık sektöründe dağılım bağımlılığı olmayan simülasyon tabanlı yöntemlerin daha sık kullanıldığı görülmektedir. Simülasyon bazlı yöntemler içinde de uygulama ve açıklama kolaylığı nedeniyle tarihsel benzetim/simülasyon yönteminin bir endüstri standardı haline geldiği görülmektedir.

Tarihsel benzetim yönteminde tarihin tekrerrür edeceği varsayımından yola çıkılmakta, senaryoların üretilmesinde risk faktörlerine ait geçmiş dönemde kaydedilmiş oynaklıklar kullanılmaktadır. Yöntem, olasılık dağılımı ile ilgili herhangi bir varsayım kullanmadığından, tarihi gözlem süresi içinde kaldıkları müddetçe, kriz veya olağandışı etkileri kavramada başarılıdır. Ayrıca risk hesaplaması için parametre tahmini yapılmadığından, volatilité ve korelasyonların hatalı tahmin edilmesi gibi önemli problemler de elimine edilmiş olmaktadır.

Geçmişte oluşan fiyatlar, piyasa fiyat riski yanında, kredi riski (spesifik risk) ve likidite riski gibi diğer risk unsurlarından kaynaklanabilecek primleri de içermesi gerektiğinden, bu unsurlar için ayrıca tahmin yapılmamasından kaynaklanabilecek etkiler minimize edilmektedir. Takasbank'ta, teminata kabul edilen varlıkların değerlendirme katsayıları, Haziran ve Aralık aylarında yılda iki kez gözden geçirilmekte, ayrıca teminatlara ilişkin kompozisyon limitleri yılda bir kez teminatların risklilik durumları ve piyasa işleyişi dikkate alınarak değerlendirilmektedir.

Merkezi karşı taraf hizmeti verilen piyasalarda yeknesak teminat değerlendirme katsayıları uygulanmakta olup teminata kabul edilebilen varlıkların değerlemesinde kullanılan katsayılar aşağıda yer alan tabloda verilmektedir.

Tablo 29: Teminat Değerleme Katsayıları

Teminat Çeşidi	Teminat Değerleme Katsayısı
Nakit Türk Lirası	%100
Konvertibl Döviz (USD)	%90
Konvertibl Döviz (EUR)	% 89
Konvertibl Döviz (GBP)	% 89
Devlet İç Borçlanma Senedi	0-1 Yıl %94 1-5 Yıl %81 5 ve üzeri %78
T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro tahvil (Eurobond - USD)	5 Yıla kadar %89 5-10 Yıl %89 10-30 Yıl %88 30 ve üzeri %86
T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro tahvil (Eurobond – EUR)	5 Yıla kadar %89 5-10 Yıl %85 10-30 Yıl %66 30 ve üzeri %66
T.C. Hazinesi Varlık Kiralama A.Ş. tarafından ihraç edilen kira sertifikaları	0-1 Yıl %92 1-5 Yıl %79 5 Yıl ve üzeri %76
BIST 100 Endeksinde bulunan pay senetleri	BIST 30 %84 BIST 100 %83
Hisse Senedi Şemsiye Fonu Payları	%88
Borçlanma Araçları Şemsiye Fonu Payları	%93

Para Piyasası Şemsiye Fonu Payları	%97
Borsada İşlem Gören Standartta Altın	%88
İpotek teminatlı menkul kıymetler, ipoteğe dayalı menkul kıymetler, varlık teminatlı menkul kıymetler ve varlığa dayalı menkul kıymetler	0-1 Yıl %92 1-5 Yıl %79 5 Yıl ve üzeri %76
Borsa İstanbul A.Ş. payları	% 100
ABD tarafından ihraç edilen iç borçlanma senetleri	5 Yıla kadar %89 5-10 Yıl %89 10-30 Yıl %88 30 ve üzeri %87
Almanya tarafından ihraç edilen iç borçlanma senetleri	5 Yıla kadar %89 5-10 Yıl %88 10-30 Yıl %87 30 ve üzeri %87

Belirlenen katsayılar teminatların cari değerinin bulunması aşamasında kullanılmaktadır. Teminat değerlemesinin en güncel fiyatlar ile yapılması esastır. Fiyat oluşmayan varlıklar için Takasbank tarafından belirlenen modeller yardımıyla teorik fiyat hesaplaması yapılabilmektedir.

$$\text{Teminat Değeri} = \text{Teminatın Piyasa Değeri} \times \text{Değerleme Katsayısı}$$

Örnek: 1 USD'nin 39 TL'ye eşit olduğu bir günde üyenin getirmiş olduğu 10.000 USD;

10.000 USD x 39x 0,90 = 351.000 TL olarak dikkate alınır.

6.5. Teminatlara Yönelik Genel Esaslar

Takasbank tarafından MKT faaliyeti nedeniyle alınan teminatların tevdi amaçları dışında kullanılamayacağı, üçüncü kişilere devredilemeyeceği, kamu alacakları için olsa dahi haczedilemeyeceği, rehnedilemeyeceği, idari mercilerin tasfiye kararlarından etkilenmeyeceği, iflas masasına dâhil edilmeyeceği ve üzerlerine ihtiyati tedbir uygulanamayacağı SPKn'nda hükme bağlanmıştır.

Takasbank MKT Yönetmeliği'nde teminatlara ilişkin aşağıda yer alan hususlara yer verilmiştir.

- MKT üyeleri, kendileri veya müşterileri adına aldıkları pozisyonlar için Takasbank tarafından kullanılan ve ilgili piyasa yönergeleriyle belirlenen yöntemler çerçevesinde hesaplanan tutarda teminatı Takasbank tarafından belirlenen hesap ve/veya hesaplara yatırmak zorundadırlar.
- MKT üyesine bağlı tekil pozisyon hesaplarında izlenen müşteri pozisyonlarıyla ilişkili teminatlar sadece ilgili müşterinin yükümlülüklerinin tasfiyesinde kullanılabilir.
- Takasbank; SPK tarafından onaylanan piyasa yönergelerinde yer alan oran veya tutarların altında kalmamak kaydıyla MKT hizmeti verdiği piyasa, sermaye piyasası aracı veya üye bazında farklı teminat oran ve tutarları belirleyebilir.
- Takasbank tarafından MKT hizmeti verilen piyasalarda alınan teminatlar; Takasbank'ın varlıklarından ayrı olarak izlenir.
- MKT üyelerince Takasbank'a yatırılan müşteri teminatları, bağlı oldukları pozisyon hesaplarıyla ilişkilendirilir ve MKT üyeleri adına açılan teminat hesaplarında her bir müşteri için ayrı ayrı açılan alt hesaplarda izlenir. Hesaplara yatırılan teminat yükümlülüğünü aşan fazla teminatların da ilgili hesap sahibine ait olduğu kabul edilir ve bu teminatlarla aynı esaslar çerçevesinde değerlendirilir.

- MKT üyesine bağlı müşteri hesaplarındaki teminat açıklarının tamamlanmasından ilgili MKT üyesi sorumludur.
- Hesapların güncellenmesi sonucunda pozisyonların ve/veya teminatların değerlerinin değişmesi veya diğer nedenlerle teminatların ilgili piyasa yönergesinde belirlenen seviyenin altına düşmesi durumlarında, Takasbank tarafından ilgili MKT üyesine teminat tamamlama çağrısı yapılır.
- Teminat tamamlama çağrıları, esasları piyasa yönergeleriyle belirlenen elektronik bir sistem aracılığı ile yapılır. Takasbank'ın teminat tamamlama çağrısını elektronik bir sistem aracılığıyla göndermesi durumunda, MKT üyesinin başkaca bir ihbar ve bildirim gereksizdir. Çağrıyı aldığı kabul edilir. MKT üyesinin sorumluluğu, Takasbank tarafından yapılan teminat tamamlama çağrısının üyeye ulaştığı anda başlar.
- Takasbank, hesaplarda tutulan nakit Türk Lirası teminatların zorunlu karşılık olarak tesis edilecek kısmı düşüldükten sonra kalan tutarını, mümkün olan en iyi koşullarla nemalandırır.
- Tekil veya çoklu pozisyon hesaplarında izlenen pozisyonlar ve bu pozisyonlarla ilişkili teminatlar, Takasbank'ın uygun görmesi halinde, devreden ve devralan MKT üyelerinin talimatıyla Takasbank tarafından MKT üyeleri arasında taşınabilir.
- Teminatların aynen iadesi esastır. Aynen iadenin mümkün olmaması halinde iade mislen yapılır. Aynen veya mislen iade olunamayan teminatlar eşdeğerleri üzerinden iade olunur.
- Teminata kabul edilen varlıklardan doğan haklar teminatı verene aittir ve bu haklar dolayısıyla oluşan değer değişimlerinin ivedilikle hesaplara yansıtılması esastır.

6.6. İşlem Teminatlarına Yönelik İş Kuralları

MKT hizmeti verilen VİOP, Pay Piyasası, BAP, BİAŞ Para Piyasası, SWAP Piyasası ve ÖPP'de işlem teminatları hesap bazında izlenmektedir. Teminatlar Takasbank nezdindeki hesaplarda tutulmakta, teminat yatırma sorumluluğu MKT üyesinde bulunmaktadır. Teminat hesaplarında serbest teminatın bulunduğu hallerde teminatların piyasa prosedürlerinde belirlenen kurallar çerçevesinde çekilebilmesi mümkündür. MKT hizmeti verilen piyasalarda serbest teminatın ya da teminat yükümlülüğünün hesaplanmasında aşağıda yer alan genel formülün kullanılması mümkündür.

$$\text{Serbest Teminat} = \text{Değerlenmiş Teminat Tutarı} - \text{Bulger Teminat} \pm \text{Değişim Tem.}$$

Formülde yer alan değerlenmiş teminat tutarı, teminata verilen varlıkların piyasa değerinin ilgili teminat değerlendirme katsayısı ile çarpılmış değerini ifade etmektedir. Bulger teminat ise ilgili hesaba ait bulunması gereken başlangıç teminat tutarıdır. Formülde yer alan değişim teminatı pozisyonda yer alan finansal varlığın günlük değer değişimini göstermektedir. Değişim teminatının işareti pozisyonun yönü ve finansal varlığın değer kaybı ya da kazancına göre değişmektedir.

Örnek: Teminat hesabında 2.000 TL bulunan ve bir yatırımcının, başlangıç teminatı 1.000 TL olan bir BIST 30 future kontratını 10.000 TL'den aldığını varsayalım. Pozisyonu bulunmayan yatırımcı işlem öncesinde 2.000 TL tutarındaki teminatının tümünü çekebilirken, işlem gerçekleştikten sonra yalnızca 1.000 TL'sini çekebilmektedir. Akşam itibarıyla gerçekleşen kar/zarar hesaplamalarında bu yatırımcı endeksin düşmesi sonucu 200 TL zarar etmesi halinde ise, ilgili zarar tutarı, yatırımcının kullanılabilir teminat düzeyini azaltmakta, 200 TL ertesi iş günü kontrattan kar eden tarafa transfer edilmektedir.

BÖLÜM SORULARI

1. Aşağıdakilerden hangisi MKT hizmeti verilen piyasalarda yaşanabilecek olası bir temerrüt halinde kullanılacak kaynaklar arasında yer almaz?

- a) Temerrüt eden üyenin teminatları
- b) Temerrüt etmeyen üyelerin müşterilerine ait fazla teminatlar
- c) Temerrüt etmeyen üyelerin yatırılmış garanti fonu katkı payları
- d) Eğer varsa sigorta poliçelerinden yapılacak tazminler
- e) MKT'nin kalan sermayesinden yapılan taahhüt

2. Aşağıdakilerden hangisi Merkezi Karşı Taraf Üyelerinden Takasbank'a olan aidat, ücret, komisyon ve diğer yükümlülüklerin kendilerine verilen süre içerisinde yerine getirilmemesi durumunda ortaya çıkabilecek zararların telafisi amacıyla alınabilecek teminat türüdür?

- a) Başlangıç Teminatı
- b) İşlem Teminatı
- c) Üyelik Teminatı
- d) Değişim Teminatı
- e) Fiziki Teslimat Teminatı

3. MKT hizmeti verilen piyasalarda MKT üyelerinden bir veya birkaçının temerrüde düşmesi halinde oluşabilecek zararların temerrüde düşen MKT üyelerinin teminatlarını aşan kısmı için kullanılmak üzere üyelerden tahsil edilen tutarlara ne ad verilir?

- a) Başlangıç Teminatı
- b) İşlem Teminatı
- c) Üyelik Teminatı
- d) Değişim Teminatı
- e) Garanti Fonu Katkı Payı

I. VİOP'ta başlangıç teminatı hesaplamasında BİSTECH Marjin Yöntemi kullanılır

II. Fiziki teslimat teminatı işlem teminatları içinde yer almaz

III. Değişim teminatı işlem teminatları içinde yer alır

4. MKT hizmeti verilen piyasalarda işlem teminatları için yukarıdakilerden hangisi/hangileri doğrudur?

- a) I, II ve III
- b) I ve II
- c) Yalnız I
- d) Yalnız III
- e) I ve III

5. MKT olarak hizmet verilen tüm piyasalarda alınan teminata konu varlıkların öngörülen değerlendirilmiş tutarlarının bu varlıkların likide edilmesi sonrasında beklenen nakit düzeyini karşılar seviyede bulunması esastır. Bu kapsamda teminata kabul edilebilecek tüm varlık türleri için bu varlıkların olumsuz piyasa koşulları altında olası değer kaybını karşılayacak parametre aşağıda sıralananlardan hangisidir?

- a) Fiyat Değişim Aralığı Katsayısı
- b) Volatilite Değişim Aralığı Katsayısı
- c) Teminat Değerleme Katsayısı
- d) Vadeler Arası Teminat Katsayısı
- e) Ürünler Arası Kredi Katsayısı

6. Aşağıdakilerden hangisi MKT işlemlerine taraf olacak MKT üyelerinin Takasbank'a sunabileceği teminatlar arasında yer almaz?

- a) Devlet İç Borçlanma Senedi
- b) Pay Senedi
- c) T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro tahvil (Eurobond)
- d) T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Varlık Kiralama A.Ş. tarafından ihraç edilen kira sertifikaları
- e) Banka Çeki

7. MKT hizmeti verilen Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasasında bulunması gereken garanti fonu tutarı için belirlenen minimum Türk Lirası kompozisyon oranı yüzde kaçtır?

- a) 20
- b) 30
- c) 50
- d) 60
- e) 75

8. MKT olarak hizmet verilen piyasalarda teminata kabul edilen bir varlık için belirlenen değerlendirme katsayısının, varlığın karşı karşıya olduğu risklerden asgari olarak hangileri için risk primi içermesi beklenir?

- a) Piyasa riski, kredi riski, operasyonel risk
- b) Piyasa riski, kredi riski, likidite riski
- c) Likidite riski, sistemik risk, karşı taraf riski
- d) Faiz oranı riski, kur riski, operasyonel risk
- e) Kredi riski, operasyonel risk, kur riski

9. Teminat değerlendirme katsayılarına ilişkin aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- a) MKT üyeleri tarafından belirlenir
- b) Teminata kabul edilen tüm varlıklar için aynıdır
- c) 0,50'den küçük olamaz
- d) Nakit Türk lirasına uygulanan değerlendirme katsayısı 1,00'dir.
- e) Döviz cinsi teminatlara değerlendirme katsayısı uygulanmaz

I. Başlangıç Teminatı

II. Değişim Teminatı

III. Fiziki Teslimat Teminatı

10. Yukarıdakilerden hangisi/hangileri işlem teminatı türleri arasında yer almaktadır?

- a) I, II, III
- b) I ve II
- c) I ve III
- d) II ve III
- e) Yalnız I

7. EK-1: BÖLÜM SONU SORULARININ CEVAPLARI

Merkezi Kayıt Kuruluşunun Kuruluş, Faaliyet, Çalışma ve Denetim Esasları Hakkında Yönetmelik

1	2	3	4	5	6	7
C	E	E	E	B	C	D

Kaydileştirilen Sermaye Piyasası Araçlarına İlişkin Kayıtların Tutulmasının Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
E	B	D	E	E	C	E	C	D	B	A

Merkezi Takas ve Merkezi Karşı Taraf Uygulaması ile İlgili Düzenlemeler

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
B	D	B	D	B	A	A	B	E	C	A
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
B	B	C	C	D	A	E	C	A	A	E

Portföy Saklama Hizmetine ve Bu Hizmette Bulunacak Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
C	D	E	D	C	C	E	D	D	E

Borsa İstanbul A.Ş.'de Payların Transfer, Takas ve Temerrüt İşlemleri

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
A	B	E	D	D	A	A	B	D	A	D	A

Borsa İstanbul A.Ş.'de Borçlanma Araçlarının Transfer, Takas ve Temerrüt İşlemleri

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
E	A	D	E	C	A	C	B	D	C	C	A
13	14	15	16	17	18	19	20				
B	D	C	B	A	D	A	D				

Türev Araçlarda Takas, Uzlaşma ve Fiziki Teslim

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
E	D	D	D	C	C	C	A	E	E

Takasbank Teminat Yönetimi

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
B	C	E	E	C	E	B	B	D	A

EK -2

İşlem Teminatı ve Garanti Fonu Katkı Payı Olarak Kabul Edilebilecek Varlıklar	ViOP		PAY		BAP		OTC		SWAP		ÖPP		BİAŞ PP	
	Grup Limiti	Alt Grup Limiti (ISIN Bazında)	Grup Limiti	Alt Grup Limiti (ISIN Bazında)	Grup Limiti	Alt Grup Limiti (ISIN Bazında)	Grup Limiti	Alt Grup Limiti (ISIN Bazında)	Grup Limiti	Alt Grup Limiti (ISIN Bazında)	Grup Limiti	Alt Grup Limiti (ISIN Bazında)	Grup Limiti	Alt Grup Limiti (ISIN Bazında)
Nakit Türk Lirası	%100	-	%100	-	%100	-	%100	-	%100	-	%100	-	%100	-
Konvertible Döviz(USD/EUR/GBP)	%50	-	%90	-	%100	-	%100	-	%100	-	%70	-	%100	-
Devlet İç Borçlanma Senedi	%50	%50	%90	%35	%100	%35	%100	%35	%100	%35	%70	%50	%100	%35
T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ihraç edilen Euro tahvil (Eurobond)	%50	%50	%90	%35	%100	%35	%100	%25	%100	%35	%70	%50	%100	%35
T.C. Hazinesi Varlık Kiralama A.Ş. Tarafından İhraç Edilen Kira Sertifikaları	%50	%25	%90	%25	%100	%25	%100	%25	%100	%25	%70	%25	%100	%25
BIST100 endeksinde bulunan pay senetleri	%40	%75	%90	%20	%90	%20	-	-	%90	%20	%70	%75	%90	%20
Hisse Senedi Şemsiye Fonu Payları	%50	%20	%50	%20	%50	%20	-	-	%50	%20	%50	%20	%50	%20
Borçlanma Araçları Şemsiye Fonu Payları	%50	%20	%50	%20	%50	%20	-	-	%50	%20	%50	%20	%50	%20
Para Piyasası Şemsiye Fonu Payları	%50	%20	%50	%20	%50	%20	-	-	%50	%20	%50	%20	%50	%20
Borsalarda İşlem Gören Standartta Altın	%25	-	%25	-	%25	-	-	-	%50	-	%25	-	%25	-
İpotek teminatlı menkul kıymetler, ipotēe dayalı menkul kıymetler, varlık teminatlı menkul kıymetler ve varlığa dayalı menkul kıymetler	%50	%40	%50	%40	%50	%40	%50	%25	%50	%40	%50	%40	%50	%40
Borsa İstanbul A.Ş. payları	%50	-	%50	-	%50	-	-	-	%50	-	%50	-	%50	-
G7 ülkeleri tarafından ihraç edilen iç borçlanma senetleri	-	-	-	-	-	-	%50	%50	%50	%50	-	-	-	-
Elektronik ürün senedi	%25	%20	%25	%20	%25	%20	-	-	%25	%20	%25	%20	%25	%20